Dogfen ir Cyhoedd

GŴYS A RHAGLEN

ar gyfer

CYFARFOD O GYNGOR SIR YNYS MÔN

ar

DDYDD IAU, 26 MEDI, 2024

➔ am 2:00 o'r gloch yp ←

SUMMONS AND AGENDA

for a

MEETING OF THE ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

on

THURSDAY, 26 SEPTEMBER, 2024

➔ at 2:00 pm ←

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cytunedig yr Awdurdod.

R H A G L E N

1. CYFLWYNIAD GAN YMGEISYDD I GEFNOGI EU HENWEBIAD I FOD YN ARWEINYDD Y CYNGOR

Yn unol â Pharagraff 2.7.3.2 y Cyfansoddiad, ar ôl cyflwyno cyflwyniad ysgrifenedig (maniffesto) i'r Prif Weithredwr eisoes, 5 diwrnod gwaith cyn y Cyngor llawn (a gefnogwyd yn ysgrifenedig gan ddau Gynghorydd arall at y Prif Weithredwr), bydd yr ymgeisydd/ymgeiswyr canlynol yn rhoi cyflwyniad llafar ar eu gweledigaeth a'u gwerthoedd.

2. PENODI ARWEINYDD Y CYNGOR

Ethol Arweinydd Cyngor Sir Ynys Môn yn unol ag Erthygl 7, ac yn benodol y rheolau gweithdrefn sydd wedi eu cynnwys dan Baragraffau 2.7.3 o Gyfansoddiad y Cyngor.

3. DIRPRWY ARWEINYDD / ARWEINYDDION Y CYNGOR

Yr Arweinydd i hysbysu'r Cyngor o enw'r Dirprwy Arweinydd / Arweinyddion (bydd y Dirprwy Arweinydd / Arweinyddion yn Aelod / Aelodau o'r Pwyllgor Gwaith.

4. AELODAETH O'R PWYLLGOR GWAITH

Yr Arweinydd i hysbysu'r Cyngor o enwau'r Cynghorwyr y mae wedi eu dewis i fod yn Aelodau o'r Pwyllgor Gwaith, ynghyd â'u cyfrifoldebau Portffolio.

5. COFNODION

Cyflwyno i'w cadarnhau, gofnodion drafft o gyfarfodydd canlynol y Cyngor Sir:-

- 21 Mai 2024 (Cyfarfod Cyffredinol) (10:30am)
- 21 May 2024 (Cyfarfod Blynyddol) (2:00pm)

6. DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem of fusnes.

7. DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, ARWEINYDD Y CYNGOR NEU'R PRIF WEITHREDWR

8. CYFLWYNO DEISEBAU

Derbyn unrhyw ddeiseb yn unol â Pharagraff 4.1.11 y Cyfansoddiad.

9. **ADRODDIAD PERFFORMIAD BLYNYDDOL 2023/24**

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Proffesiwn – AD a Thrawsnewid, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 24 Medi 2024.

10. **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y CYFARWYDDWR AR EFFEITHIOLRWYDD Y GWASANAETHAU CYMDEITHASOL 2023/24**

Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol.

11. **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO 2023/24 - ADRODDIAD Y CADEIRYDD**

Cyflwyno adroddiad gan Gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fel y'i cyflwynwyd 'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Mehefin 2024.

12. **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR SAFONAU 2023/24**

Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/ Swyddog Monitro.

13. **NEWID Y CYFANSODDIAD - CYNLLUN DIRPRWYO I SWYDDOGION**

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd a'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 23 Gorffennaf 2024.

14. **NEWID Y CYFANSODDIAD – POLISI PRYDERON A CHWYNION A RHEOLAU GWEITHDREFN CONTRACTAU**

Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro a'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 24 Medi 2024.

15. **CYTUNDEB CYFLAWNI DRAFFT - CYNLLUN DATBLYGU LLEOL YNYS MÔN**

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar 18 Gorffennaf 2024.

This page is intentionally left blank

16fed o Fedi 2024

Annwyl Prif Weithredwr ,

Yn dilyn ymddiswyddiad y cyn Gynghorydd Llinos Medi, ac yn unol a pharagraff 2.7.3.2.1 rydym yn enwebu'r Cynghorydd Gary Pritchard, Plaid Cymru fel Arweinydd y Cyngor o Fedi 2024 hyd at fis Mai 2027.

Cynnigydd – Cynghorydd Robin Williams

Eilydd – Cynghorydd Carwyn Elias Jones

Maniffesto'r Grŵp

Mae Grŵp Plaid Cymru yn ymfalchïo mewn aeddfedrwydd a sefydlogrwydd gwleidyddol ac rydym yn ymrwymo'n llawn i'r egwyddor hyn yn y cyfnod sydd yn weddill o'r weinyddiaeth hon.

Mewn cyfnod o newid Llywodraeth yn San Steffan ac o heriau ariannol i Awdurdod Lleol yng Nghymru a thu hwnt, ein nod yw sicrhau sefydlogrwydd a dilyniant er mwyn arwain awdurdod sy'n perfformio'n dda i'r cyhoedd, ein partneriaid a'n rheoleiddwyr.

Byddwn fel Grŵp yn parhau i sicrhau llais cryf i'r Awdurdod ar lefel rhanbarthol a chenedlaethol ac er newid Arweinydd ni fydd ein blaenoriaethau na'n ymrwymiad i Gynllun y Cyngor yn newid.

Addysg

Mae sicrhau system Addysg sy'n addas i bwrpas yn flaenoriaeth gennym. Mae Plaid Cymru wedi ymrwymo i roi'r cyfleoedd gorau i blant, pobl ifanc a staff dysgu'r ynys drwy:

- Sicrhau adnoddau digonol i addysgu ein plant a'n pobl ifanc.
- Cydweithio gyda phartneriaid i gynnig cyfleoedd hyfforddi ac addysgu ôl 16.
- Sicrhau a hyrwyddo prentisiaethau a chyfleoedd hyfforddi drwy waith.

Gofal, Iechyd a Lles

Mae Plaid Cymru eisiau sicrhau gwasanaeth gofal sy'n gwasanaethu'r teulu cyfan pan mae angen gofal arnynt. Byddwn yn cefnogi'r cynlluniau sydd yn ein ymrwymo i ddod yn ynys sy'n wybodus o drawma ar draws pob elfen o wasanaethau'r Cyngor. Byddwn hefyd yn

- Cryfhau darpariaeth gofal dydd er mwyn rhoi ysbaid i ofalwyr di-dâl.

- Datblygu'r cynllun Gofal Ychwanegol yn ne'r ynys ac yn parhau i gefnogi cynlluniau gwella gofal dementia.
- Blaenoriaethu gwasanaeth cefnogaeth i deuluoedd trwy wasanaethau Teulu Môn.

Economi

Mae Plaid Cymru eisiau gweld mwy o gaffael lleol er mwyn cadw'r arian yn cylchdroi o fewn yr economi leol. Rydym, drwy'r Bwrdd Uchelgais yn sicrhau cyfleoedd i ddatblygu economi ar yr ynys. Mae Plaid Cymru eisiau sicrhau cynllun Arfor i'r dyfodol er bydd ein busnesau a'r Gymraeg. Rydym fel Grŵp eisiau

- Cydweithio er mwyn sicrhau buddion lleol o ganlyniad i ddatblygiadau ynni strategol tra'n lleihau a lliniaru unrhyw effeithiau negyddol.
- Cefnogi sector lletygarwch a thwristiaeth wrth ddiogelu ein cymunedau a'n amgylchedd naturiol.
- Sicrhau bod cwmnïau lleol i Fôn a Chymru yn elwa o ddatblygiadau'r Cyngor ac o gynlluniau strategol Llywodraethau San Steffan a'r Senedd.

Tai

Mae Plaid Cymru o'r farn bod gan bawb yr hawl i gael galw rhywle yn gartref. Rydym yn ymrwymo i barhau i gydweithio gyda Llywodraeth Cymru er mwyn ymateb i'r her dai lleol drwy ddeddfau cynllunio a threthi. Bydd Plaid Cymru yn

- Parhau i ddatblygu Tai Cyngor a sicrhau cyflenwad o dai fforddiadwy i drigolion Ynys Môn drwy ddeiliadaeth rhent cyffredinol, rhent canolradd a pherchnogaeth cost isel.
- Gwella ansawdd ein stoc tai er mwyn sicrhau'r cartref o ansawdd gorau i'n tenantiaid.
- Defnyddio'r dreth premiwm ar ail dai a thai gwag er mwyn cefnogi prynnwyr tro cyntaf yr ynys a chreu cynlluniau arloesol er mwyn ymateb i'r her cynyddol am dai lleol.

Hinsawdd

Rydym eisiau blaenoriaethu'r gwaith datgarboneiddio ar draws y Cyngor. Bydd hyn yn digwydd drwy fuddsoddiad, cefnogi cynlluniau ynni a chydweithio gyda phartneriaid lleol, rhanbarthol a chenedlaethol. Bydd Plaid Cymru yn

- Parhau ar y daith o leihau allyriadau carbon o dir ag asedau'r Cyngor a newid sut rydym yn gweithio.
- Diogelu amgylchedd yr ynys drwy ofalu am ardaloedd gwyllt drwy gynllun bioamrywiaeth.
- Ystyried effaith newid hinsawdd a bioamrywiaeth o fewn penderfyniadau ar bob lefel o'r Cyngor

Cymraeg

Mae'r Gymraeg yn rhan anatod o'n hunaniaeth, ein treftadaeth a'n diwylliant ac yn greiddiol i bopeth rydym yn ei wneud fel Cyngor. Mae gennym gyfrifoldeb i sicrhau fod yr iaith yn datblygu ac yn ffynnu. Mae Plaid Cymru am weld cynnydd yn y niferoedd sydd yn siarad yr iaith ar yr ynys a chynnydd yn y nifer sydd yn defnyddio'r Gymraeg bob dydd. Byddwn yn:

- Datblygu'r economi i gefnogi'r Gymraeg drwy fanteisio ar raglenni grant a chydweithio gyda busnesau lleol.
- Sicrhau bod cyfleoedd i drigolion ddysgu a datblygu sgiliau yn y Gymraeg yn eu cymunedau drwy gydweithio gyda darparwyr dysgu a hyfforddi.
- Sicrhau bod rhieni a gofalwyr yn deall gwerth a manteision y Gymraeg drwy gydweithio gyda Phartneriaeth Cymraeg i Blant a Theuluoedd Môn

Mi fydd Plaid Cymru yn sicrhau dyfodol gwell i'r ynys drwy ymrwymo i wneud gwahaniaeth hir dymor i wasanaethau'r Cyngor. Rydym eisiau rhoi cyfle i bob plentyn a pherson ifanc gyrraedd ei botensial, hyrwyddo annibyniaeth yn ein cymunedau, rhoi cyfle i'r economi ffynnu er mwyn gwireddu ein gweledigaeth, fel sydd yng Nghynllun y Cyngor, i greu Ynys Môn fydd yn iach a llewyrchus lle gall bobl ffynnu.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 21 Mai 2024

PRESENNOL:	Cynghorydd Margaret Murley Roberts (Cadeirydd) Cynghorydd Glyn Haynes (Is-gadeirydd) Cynghorwyr Geraint Bebb, Non Dafydd, Paul Ellis, Neville Evans, T Ll Hughes MBE, Llinos Medi, A M Jones, Carwyn Jones, G O Jones, R Ll Jones, Jackie Lewis, Euryn Morris, Pip O'Neill, Derek Owen, Llio Angharad Owen, Gary Pritchard, Dylan Rees, Alun Roberts, Dafydd Roberts, Keith Roberts, Nicola Roberts, Ken Taylor, Alwen Pennant Watkin, Ieuan Williams, Robin Williams, Sonia Williams, Liz Wood ac Arfon Wyn
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Dirprwy Brif Weithredwr, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol, Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc, Pennaeth Proffesiwn (Adnoddau Dynol) a Thrawsnewid, Pennaeth Gwasanaethau Oedolion, Pennaeth Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff, Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd, Pennaeth Democratiaeth, Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol (RJ), Cyfreithiwr (Llywodraethu Corfforaethol a Chontractau) (MY), Swyddog Pwyllgorau (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb
YMDDIHEURIADAU:	Cynghorwyr Jeff M Evans, Douglas M Fowlie, Dyfed Wyn Jones, John Ifan Jones a Dafydd Rhys Thomas.

1. COFNODION

Cyflwynwyd y cyfarfod o Gyngor Sir Ynys Môn a gynhaliwyd ar 7 Mawrth, 2024 a chadarnhawyd eu bod yn gofnod cywir, yn amodol ar ddiwygio'r fersiwn Gymraeg fel a ganlyn (Eitem 8 – Cyllideb 2024/2025 - Ar ddechrau'r broses o osod y gyllideb roedd bwlch o **£14.391m** rhwng y gyllideb refeniw ddigyfnewid a'r cyllid oedd ar gael cyn cynyddu'r Dreth Gyngor).

2. DATGAN BUDDIANT

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o fuddiant.

3. DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, ARWEINYDD Y CYNGOR NEU'R PRIF WEITHREDWR

Gwnaeth y Cadeirydd y cyhoeddiadau a ganlyn:-

- Llongyfarchiadau mawr i’r athletwyr Eli Jones a Joseff Morgan ar gael eu dewis i gynrychioli Cymru yn nigwyddiad Athletau Rhyngwladol Loughborough a gynhaliwyd dydd Sul. Roedd Eli yn rhan o dîm ras gyfnewid 100 metr Cymru a Joseff yn cystadlu yn yr 800 medr.

- Llongyfarchiadau i Tudur Jones a Begw Ffransis Roberts o Glwb Rygbi Llangefni, fu'n cynrychioli Cymru yn ddiweddar. Bu Tudur yn chwarae i dîm rygbi bechgyn Cymru dan 18 a Begw yn chwarae i ferched dan 18 Cymru yn yr Ŵyl Chwe Gwlad.

- Llongyfarchiadau i Gareth Parry, ar gael ei gydnabod gan yr Undeb Rygbi am ei waith caled yn datblygu rygbi merched ar Ynys Môn a Gogledd Cymru.

- Llongyfarchiadau i Osian Roberts, brodor o Fôn, ar ei lwyddiant fel hyfforddwr Clwb Pêl-droed Como 1907 yn yr Eidal. Llwyddodd Osian i arwain Como i ddyrchafiad o Serie B a bydd Como yn chwarae eu pêl-droed ym mhrif adran Yr Eidal, Serie A, y tymor nesaf.

- Llongyfarchiadau i Dîm Pêl-droed Gwalchmai ar ennill Cwpan Canolradd Gogledd Cymru ddydd Sadwrn diwethaf.

- Llongyfarchiadau i bawb fu’n cystadlu yn Eisteddfod Môn dros y penwythnos. Roedd hi’n Eisteddfod lwyddiannus iawn unwaith eto eleni a llongyfarchiadau mawr i’r Cynghorydd Gwilym Jones a’r cyn-gynghorydd Bob Parry ar gael eu hurddo i Orsedd yr Eisteddfod. Pob lwc hefyd i bawb o Fôn fydd yn cystadlu yn Eisteddfod yr Urdd ym Meifod wythnos nesaf.

- Mae Mr Noel Thomas, Gaerwen wedi ei gynnwys yn y rhestr o bobl fydd yn cael eu hurddo gan Orsedd yr Eisteddfod Genedlaethol eleni. Mae Noel wedi gwasanaethu ei gymuned yn gydwybodol am flynyddoedd lawer fel is-bostfeistr a chynghorydd.

- Llongyfarchiadau mawr i Gôr Ieuenctid Môn dan arweiniad Mari Lloyd Pritchard ar gyrraedd rownd derfynol Côr Cymru ar ôl ennill y categori “Corau Sioe”. Roedd y gystadleuaeth o safon ryngwladol ac yn brofiad gwych i dros 100 o bobl ifanc yr Ynys.

- Llongyfarchiadau i Seindorf Ieuenctid Biwmares a lwyddodd i ddod yn drydydd drwy Ewrop wrth gynrychioli Cymru ym Mhencampwriaethau Bandiau Pres Ieuenctid Ewrop yn Palanga, Lithwania yn gynharach yn y mis.

- Llongyfarchiadau mawr i aelodau Ffermwyr Ifanc Môn a fu’n cynrychioli’r sir yng Ngŵyl Siarad Cyhoeddus Ffermwyr Ifanc Cymru yn Llanelwedd ym mis Mawrth gyda thîm darllen Ynys Môn yn dod yn ail ar y gystadleuaeth ddrama yn Theatr Brycheiniog, llongyfarchiadau i glwb Rhosybol am ddod yn ail. Llongyfarchiadau arbennig i Elliw Mair o glwb Bodedern am ddod yn ail fel aelod y flwyddyn dan 18 Cymru.

- Llongyfarchiadau i Mr Gerallt Llewelyn Jones, Menter Môn ar ennill gwobr ‘Ysbryd y Môr’ yng Nghynhadledd Ynni Morol Cymru yn ddiweddar. Mae’r wobr yn gydnabyddiaeth o’i gyfraniad, ymrwymiad ac angerdd fel unigolyn i’r sector ynni morol yng Nghymru ac o lwyddiant prosiect ynni llanw Morlais yma ym Môn.

- Pob dymuniad da i Mr Mark Wade yn dilyn ei benodiad i griw bad achub y RNLI yng Nghaergybi.

- Llongyfarchiadau i Lauren Amy Jones o dîm datblygu a hyfforddi'r Cyngor wedi iddi gael ei anrhydeddu fel myfyriwr y flwyddyn ar ei chwrs wrth dderbyn ei MA yn ddiweddar o Brifysgol John Moores yn Lerpwl.

* * * *

Soniodd y Cadeirydd y bydd 80 mlynedd wedi mynd heibio ers ymgyrch D-Day yr Ail Ryfel Byd ar y 6ed o Fehefin. Bu nifer fawr o Ynys Môn yn rhan o'r ymgyrch honno a'r brwydro dilynol, a phrofodd sawl teulu ar yr Ynys brofedigaeth.

Cydymdeimlwyd ag unrhyw Aelod o'r Cyngor Sir neu Staff sydd wedi cael profedigaeth yn ddiweddar.

Safodd Aelodau a Swyddogion fel arwydd o barch.

4. CYFWYNO DEISEBAU

Ni dderbyniwyd yr un ddeiseb.

5. ADRODDIAD BLYNYDDOL ARWEINYDD Y CYNGOR AR GYFER 2023/24

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Arweinydd y Cyngor ar gyfer 2022/2023.

Dywedodd Arweinydd y Cyngor bod y Cyngor wedi cymeradwyo un o'i gyllidebau mwyaf heriol ym mis Mawrth ar ôl goresgyn bwlch ariannol cychwynnol o £14 miliwn. Cyfeiriodd at fabwysiadu Cynllun y Cyngor a'i weledigaeth i greu Ynys Môn fydd yn iach a llewyrchus lle gall pobl ffynnu.

Wrth sôn am addysg cyfeiriodd yr Arweinydd at agor ysgol newydd Corn Hir ym mis Ebrill 2023. Dywedodd ei bod hi'n braf gweld plant yr ynys yn derbyn cyfleoedd addysgu mewn adeilad modern. Cyfeiriodd at y cyfnod heriol mewn dwy ysgol uwchradd ar Ynys Môn o ganlyniad i newid yn y ddeddfwriaeth yn ymwneud a RAAC. Ni fu'n bosib ailagor Ysgol Uwchradd Caergybi ac Ysgol Uwchradd ar ôl y gwyliau haf a bu'n rhaid i waith trwsio brys gael ei wneud mewn nifer o wahanol adeiladau ar dir y ddwy ysgol. Fe gydweithiodd nifer o wasanaethau'r Cyngor yn effeithiol iawn er mwyn sicrhau bod yr ysgolion yn parhau i ddarparu addysg tra roedd y safleoedd ar gau ac ail agor yn ddiogel cyn gynted ag y bo modd. Diolchodd i'r Penaethiaid, staff, a'r disgyblion a'u teuluoedd am gydweithio'n agos â'r Cyngor ar adeg anodd iawn. Aeth yr Arweinydd ymlaen i nodi bod proffil Estyn Ynys Môn wedi bod yn arbennig yn ystod 2023, gyda dim un ysgol yn cael ei rhoi mewn categori. Nododd bod cynnydd wedi bod yn nifer y bobl sy'n defnyddio llyfrgelloedd yr ynys.

Cyfeiriodd yr Arweinydd at y maes gofal cymdeithasol ac fe amlygodd bod Ynys Môn ar y blaen o ran ei gweledigaeth i ddod yn Ynys Ystyriol o Drawma. Dywedodd bod y Cyngor wedi gweithio'n ddiflino i weithredu a hybu'r Strategaeth Ynys sy'n ystyriol o Drawma o fewn y cyngor, gyda phartneriaid ac yn y gymuned. Aeth ymlaen i ddweud bod y Cyngor wedi cael ei dderbyn fel aelod o Rwydwaith Byd-eang o Gymunedau Oed-gyfeillgar ym mis Mehefin 2023 a bod hyn yn arwydd o ymrwymiad y Cyngor i greu Ynys Môn Oed-gyfeillgar, lle nad oes unrhyw rwystrau'n atal pobl rhag heneiddio'n dda. Cyfeiriodd yr Arweinydd at y prosiect Dementia Actif Môn a'r cynnydd sylweddol dros y 12 mis diwethaf. Erbyn hyn mae gan y prosiect Cartrefi Clyd bedair uned sy'n darparu cartref i hyd at chwech o blant sy'n derbyn gofal gan yr Awdurdod.

Cyfeiriodd yr Arweinydd at yr economi ac fe amlygodd cyllid a dderbyniwyd drwy'r Gronfa Ffyniant Gyffredin a'r Gronfa Ffyniant Bro. Cyfeiriodd hefyd at y rhaglen Arfor. Nododd lwyddiant y prosiectau hyn a'r gwaith ychwanegol sy'n cael ei gyflawni gan staff yr Adran Datblygu Economaidd ar y cyd â chymunedau lleol. Mae Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y Du wedi cymeradwyo cais Ynys Môn i fod yn un o borthladdoedd rhydd cyntaf Cymru, sydd â'r potensial i ddarparu gwir newid i gymunedau ledled Ynys Môn a rhanbarth ehangach gogledd Cymru. Aeth yr Arweinydd ymlaen i ddweud y bydd y Cyngor yn galw ar Lywodraeth Cymru am drydedd bont dros y Fenai. Dywedodd bod canolfan ymwelwyr modern newydd wedi agor ym Mharc Gwledig y Morglawdd Caergybi sydd wedi ennill gwobrau fel rhan o gynllun Cymru gyfan i greu a gwella cyfleusterau allweddol i ymwelwyr

Cyfeiriodd yr Arweinydd at y maes Tai a dywedodd mai hon oedd y flwyddyn fwyaf heriol fyth i'r Gwasanaethau Tai gyda 790 o aelwydydd yn cysylltu â'r Cyngor oherwydd eu bod mewn perygl o ddod yn ddigartref. Mae'r Gwasanaethau Tai wedi parhau â'r gwaith i ddod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd. Cafodd fflatiau newydd eu datblygu ym Miwmares. Mae hyn yn dangos ymrwymiad y Cyngor i ddarparu tai cymdeithasol fforddiadwy i denantiaid lleol yng nghanol y gymuned.

Cyfeiriodd yr Arweinydd at gynnwys y Gymraeg fel amcan strategol yng Nghynllun y Cyngor 2023-2028, sy'n cadarnhau statws yr iaith o fewn y Cyngor. Mae gwaith y Fforwm Iaith yn mynd rhagddo ac fe dderbyniodd y Cyngor gydnabyddiaeth genedlaethol gan Gomisiynydd y Gymraeg am ei ymrwymiad i'r iaith ac mae hyn y rhoi sicrwydd i ni fod ein gwasanaeth Cymraeg o safon uchel.

Dywedodd yr Arweinydd ei bod hi'n ddiolchgar i staff y Cyngor am eu hymrwymiad i sicrhau llwyddiant yr awdurdod ac i ddarparu gwasanaethau da i drigolion Ynys Môn.

Diolchodd y Cynghorydd Pip O'Neill i'r Arweinydd am yr Adroddiad Blynyddol a'i llongyfarch am y gwaith a gyflawnwyd.

6. ADRODDIAD BLYNYDDOL TROSOLWG A SGRIWTINI 2023/24

Cyflwynwyd adroddiad gan Gadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio i'w gymeradwyo gan y Cyngor.

Dywedodd y Cynghorydd Dylan Rees, Cadeirydd y Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio bod yr Adroddiad Blynyddol yn trafod gwaith y ddau bwyllgor sgriwtini rhwng mis Mai 2023 a Mai 2024. Dywedodd ei fod yn dymuno diolch i'r Tîm Sgriwtini am eu harweiniad, cymorth a pharodrwydd i gynorthwyo. Diolchodd hefyd i'w Is-gadeirydd, y Cynghorydd Gwilym O Jones ac aelodau'r ddau bwyllgor sgriwtini.

PENDERFYNWYD yn unfrydol:-**-**

- **Cymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgriwtini ar gyfer 2023/24;**
- **Nodi'r cynnydd parhaus sy'n cael ei wneud o ran ein siwrnai ddatblygu Sgriwtini a'r effaith y mae hyn yn ei gael ar ymarfer;**
- **Penodi cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn Bencampwr Sgriwtini ar gyfer y cyfnod rhwng Mai 2024 a Mai 2025.**

7. CYNLLUN STRATEGOL RHEOLI ASEDAU 2024-2029

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith 19 Mawrth 2024, i'w gymeradwyo gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD yn unfrydol i gymeradwyo Cynllun Strategol Rheoli Asedau 2024-2029.

8. SWYDDOGAETHAU DEWIS LLEOL: PERFFORMIAD

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro yn dilyn penderfyniad gan yr Aelod Portffolio Corfforaethol a Phrofiad Cwsmer ar 29 Ebrill 2024, i'w gymeradwyo gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD yn unfrydol i:-

- **Dynodi'r Hunanasesiad Corfforaethol a'r Asesiad Perfformiad gan Banel yn swyddogaethau i'w harfer gan y Pwyllgor Gwaith;**
- **Cytuno y bydd Asesiad Perfformiad gan Banel cyntaf y Cyngor yn digwydd yn ystod 2025;**
- **Awdurdodi penodi Cymdeithas Lywodraeth Leol Cymru (CLILC) i gefnogi'r Cyngor yn ystod ei Asesiad Perfformiad gan Banel cyntaf, ar gost o oddeutu £35,000 (llai'r gost o gyd-ddylunio'r fanyleb);**
- **Awdurdodi'r Prif Weithredwr i wneud yr holl benderfyniadau a threfniadau gweithredol, ac eithrio mewn perthynas â phenodi panel annibynnol a sefydlu cylch gorchwyl ar ei gyfer; a fydd yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith.**

Daeth y cyfarfod i ben am 11.00 am

CYNGHORYDD MARGARET M ROBERTS
CADEIRYDD

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y Cyfarfod Blynyddol a gynhaliwyd yn hybrid ar 21 Mai 2024

PRESENNOL:	Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Non Dafydd, Paul Ellis, Neville Evans, Glyn Haynes, A M Jones, Carwyn Jones, Dyfed W Jones, G O Jones, R Ll Jones, Jackie Lewis, Llinos Medi, Euryn Morris, Pip O'Neill, Derek Owen, Llio Angharad Owen, Gary Pritchard, Dylan Rees, Alun Roberts, Dafydd Roberts, Keith Roberts, Margaret M Roberts, Nicola Roberts, Ken Taylor, Alwen Pennant Watkin, Ieuan Williams, Robin Williams, Sonia Williams, Liz Wood ac Arfon Wyn
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Dirprwy Brif Weithredwr, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol, Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc, Pennaeth Proffesiwn (Adnoddau Dynol) a Thrawsnewid, Pennaeth Gwasanaethau Oedolion, Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo, Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd, Pennaeth Democratiaeth, Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol (RJ), Cyfreithiwr (Llywodraethu Corfforaethol a Chontractau) (MY), Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	-
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr Jeff M Evans, Douglas Massie Fowlie, T Ll Hughes MBE, John Ifan Jones a Dafydd Rhys Thomas

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Glyn Haynes yn Gadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2024/25.

Wrth dderbyn yr anrhydedd o gael ei benodi, dywedodd y Cynghorydd Glyn Haynes wrth y Cyngor y byddai'n ceisio cyflawni ei ddyletswyddau fel Cadeirydd hyd orau ei allu. Diolchodd i'w ragflaenydd, y Cynghorydd Margaret Murley Roberts, am gyflawni ei dyletswyddau fel Cadeirydd y Cyngor Sir mor urddasol ac anrhydeddus a chyflwynodd rodd iddi er mwyn cydnabod ei gwasanaeth.

Diolchodd y cyn Gadeirydd, y Cynghorydd Margaret Murley Roberts, i'w theulu am eu cefnogaeth yn ystod ei chyfnod fel Cadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn. Mynegodd ei thristwch o golli cyfaill annwyl a chyn aelod etholedig, Vaughan Hughes, a oedd wedi ei chynorthwyo i ddod yn aelod etholedig o'r Cyngor Sir. Cyfeiriodd y Cynghorydd Roberts at y digwyddiadau lu y bu iddi eu mynychu a'r fraint o gynrychioli'r Cyngor Sir yn y digwyddiadau hynny. Nododd mai Banc Bwyd Môn oedd yr elusen a ddewisodd ei chefnogi ac roedd hi wedi cyflwyno siec am £4,300 i'r Banc Bwyd yn ddiweddar.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD, yn unfrydol, ethol y Cynghorydd Non Dafydd yn Is-gadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2024/2025.

3. DATGAN DIDDORDEBAU

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

4. CYHOEDDIADAU

Nid oedd unrhyw gyhoeddiadau.

5. AELODAETH O'R PWYLLGOR GWAITH

Yn unol â Pharagraff 4.1.1.2.7 o'r Cyfansoddiad, enwodd yr Arweinydd yr Aelodau canlynol a ddewiswyd ganddi i wasanaethu ar y Pwyllgor Gwaith, ynghyd â'u cyfrifoldebau Portffolio:-

Y Cynghorydd Llinos Medi – Arweinydd gyda chyfrifoldeb Portffolio am Ddatblygu Economaidd;

Y Cynghorydd Robin Williams – Dirprwy Arweinydd gyda chyfrifoldeb Portffolio am Gyllid;

Y Cynghorydd Gary Pritchard – Dirprwy Arweinydd gyda chyfrifoldeb Portffolio am Blant (Gwasanaethau Cymdeithasol), Ieuenctid a Gwasanaethau Tai;

Y Cynghorydd Neville Evans – gyda chyfrifoldeb Portffolio am Hamdden, Twristiaeth a Morwrol;

Y Cynghorydd Carwyn Jones – gyda chyfrifoldeb Portffolio am Fusnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer;

Y Cynghorydd Alun Roberts – gyda chyfrifoldeb Portffolio am Wasanaethau Oedolion (Gwasanaethau Cymdeithasol) a Diogelwch Cymunedol;

Y Cynghorydd Dafydd Roberts – gyda chyfrifoldeb Portffolio am Addysg a'r Gymraeg;

Y Cynghorydd Nicola Roberts – gyda chyfrifoldeb Portffolio am Gynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd;

Y Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas – gyda chyfrifoldeb Portffolio am Briffyrdd, Gwastraff ac Eiddo.

6. ETHOL CADEIRYDD Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Yn unol â Pharagraff 3.4.12.3 o'r Cyfansoddiad, **PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Keith Roberts yn Gadeirydd ar y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd**.

7. CADARNHAU'R CYNLLUN DIRPRWYO

PENDERFYNWYD cadarnhau'r rhan honno o'r Cynllun Dirprwyo y mae'r Cyfansoddiad yn nodi mai mater i'r Cyngor yw cytuno arno, fel y nodir yn Rhan 3.2 o'r Cyfansoddiad.

8. CADARNHAU PWYLLGORAU

Cadarnhaodd y Cadeirydd y byddai'r strwythur Pwyllgorau, y cyfeirir ato yn Adran 3.4 o Gyfansoddiad y Cyngor, yn cael ei ailbenodi, ynghyd â'r canlynol:-

- Panel Dethol y Pwyllgor Safonau
- Cyngor Ymgynghorol Sefydlog (CYS)
- Is-bwyllgor Indemniadau

9. RHAGLEN CYFARFODYDD CYFFREDINOL Y CYNGOR SIR AR GYFER 2024/25

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r rhaglen ganlynol o gyfarfodydd cyffredinol y Cyngor Sir ar gyfer y flwyddyn i ddod:-

- 26 Medi, 2024 - 2.00 pm
- 5 Rhagfyr, 2024 - 2.00 pm
- 6 Mawrth, 2025 - 2.00 pm
- Mai, 2025 - dyddiad i'w gadarnhau

10. TREFNIADAU CYDBWYSEDD GWLEIDYDDOL O FEWN Y CYNGOR

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad y Pennaeth Democratiaeth ynglŷn â threfniadau cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor.

PENDERFYNWYD :-

- **Cadarnhau'r trefniadau cydbwysedd gwleidyddol a nifer y seddau a ddyrennir i bob Grŵp o dan Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989;**
- **Bod Arweinyddion Grwpiau yn hysbysu'r Pennaeth Democratiaeth, cyn gynted â phosib, os bydd unrhyw newid o ran Aelodaeth Grwpiau ar Bwyllgorau.**

11. CYNRYCHIOLAETH AR GYRFF ALLANOL

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad y Pennaeth Democratiaeth mewn perthynas â phenodiadau i gyrff allanol.

PENDERFYNWYD cytuno a chadarnhau'r penodiadau fel y'u nodir yn yr atodlen sydd ynghlwm i'r adroddiad.

12. PANEL ANNIBYNNOL CYMRU AR GYDNABYDDIAETH ARIANNOL – ADRODDIAD BLYNYDDOL 2024/25

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad y Pennaeth Democratiaeth ynglŷn ag Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ar gyfer 2024/2025.

PENDERFYNWYD :-

- **Derbyn penderfyniadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ar gyfer 2024/2025;**

- **Cadarnhau y bydd deilyddion yr un swyddi â 2023/24 â'r hawl i dderbyn uwch gyflogau yn 2024/2025, h.y.**

  Cadeirydd y Cyngor
  Is-gadeirydd y Cyngor
  Arweinydd y Cyngor
  Dirprwy Arweinydd y Cyngor
  Aelodau Eraill y Pwyllgor Gwaith (7)
  Arweinydd yr Wrthblaid Fwyaf
  Cadeiryddion y Pwyllgorau Sgriwtini (2)
  Cadeirydd y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion

- **Awdurdodi swyddogion i ddiwygio Rhan 6 o Gyfansoddiad y Cyngor (Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol Aelodau) i adlewyrchu'r penderfyniadau a wnaed yn yr Adroddiad Blynyddol ar gyfer 2024/2025.**

Daeth y cyfarfod i ben am 2.30 pm

Y CYNGHORYDD GLYN HAYNES
CADEIRYDD

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Cyngor Sir
Dyddiad:	26 Medi 2024
Pwnc / Testun:	Adroddiad Perfformiad Blynyddol (2023/24)
Deilydd(ion) Portffolio:	Y Cynghorydd Carwyn E Jones, Deilydd Portffolio Trawsnewid
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Carys Edwards
Awdur yr Adroddiad: Tel: E-bost:	Gwyndaf Parry 01248 752111 GwyndafParry@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

1 Cytuno ar gynnwys yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2023/24. Mae'n dangos perfformiad y Cyngor yn erbyn ei amcanion strategol fel yr amlinellwyd yn Cynllun y Cyngor. Argymell i'r Cyngor llawn fabwysiadu'r adroddiad.

2 Mae'r adroddiad yn rhoid diweddariad ar berfformiad y Cyngor, yn cynnwys, crynhoi:

2.1.1 Dogfen Gyflawni Blynyddol 2023/24

2.1.2 Cerdyn sgorio 2023/24

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?
Amherthnasol

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?
Mae'r mater hwn wedi ei ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?
Ydi

D – A yw'r penderfyniad hwn oddi fewn i'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
Ydi

Dd – Asesu'r effeithiau posibl (os yn berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad yma'n effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Mae'r adroddiad perfformiad blynyddol yn crynhoi perfformiad y Cyngor yn ystod 23/24 a sut mae'r Gwasanaethau wedi perfformio yn erbyn ein Dangosyddion Perfformiad Allweddol, Dogfen Gyflawni Blynyddol a Cyllideb. Mae'n rhoi

		sicrwydd o berfformiad yn erbyn amcanion strategol Cynllun y Cyngor ar ddiwedd y flwyddyn.
2	A yw hwn yn benderfyniad a ragwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod i'r dyfodol? Os felly, sut?	Gallai perfformiad o fewn rhai meysydd o bosibl gael effaith ar gostau yn y dyfodol, bydd hyn yn bwydo mewn i'r cerdyn sgorio a dogfen gyflawni y flwyddyn ganlynol.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.	Ymgymerir ag elfennau o'r gwaith sy'n cael ei fonitro yn yr adroddiad mewn modd cydweithredol â sefydliadau eraill fel Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, Llywodraeth Cymru, Cadwch Gymru'n Daclus, Gyrfa Cymru, Chwaraeon Cymru, GWE, Stena a Busnesau Lleol, ymhlith eraill.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheini y byddai'r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Amh.
5	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Amh.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Amh.
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Amh.

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch? Beth oedd eu sylwadau?		
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Ystyriwyd y mater hwn gan yr Tîm Arweinyddiaeth ac adlewyrchir eu sylwadau yn yr adroddiad
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Sylwadau wedi ymgorffori yn yr adroddiad
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Sylwadau wedi ymgorffori yn yr adroddiad
4	Adnoddau Dynol (AD)	Sylwadau wedi ymgorffori yn yr adroddiad
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	Ystyriwyd y mater hwn gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar y 17/09. Bydd cadeirydd y pwyllgor yn adrodd yn ôl yn y cyfarfod hwn.

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch? Beth oedd eu sylwadau?		
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau:
Atodiad A - Adroddiad Perfformiad Blynyddol 2023/24

Ff – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):
• Cynllun y Cyngor 2023-2028

Adroddiad Blynyddol Perfformiad a Llesiant 2023/24

Paratowyd gan – Y Gwasanaeth Trawsnewid

Dyddiad Cyhoeddi – Medi 2024

Mae'r ddogfen hon ar gael yn y Saesneg / This document is available in English

Cyflwyniad

Mae'r Adroddiad Perfformiad a Llesiant blynyddol ar gyfer y flwyddyn 2023/24 yn rhoi trosolwg o'r gwaith a wnaed gan y Cyngor dros y flwyddyn ddiwethaf mewn cydweithrediad â'n cymuned wydn.

Mae'r adroddiad yn cyflwyno blwyddyn o gyflawniadau nodedig sydd wedi cyfrannu at nifer o welliannau ar ein hynys ac yn rhoi sylfaen gadarn i gefnogi Cynllun y Cyngor er gwaethaf yr heriau economaidd sydd o'n blaenau.

Isod ceir rai o'r uchafbwyntiau allweddol ym mherfformiad eleni. I gael gwybod sut y byddwn yn monitro perfformiad ewch i www.ynysmon.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad/Cynllun-y-Cyngor/Rheoli-perfformiad

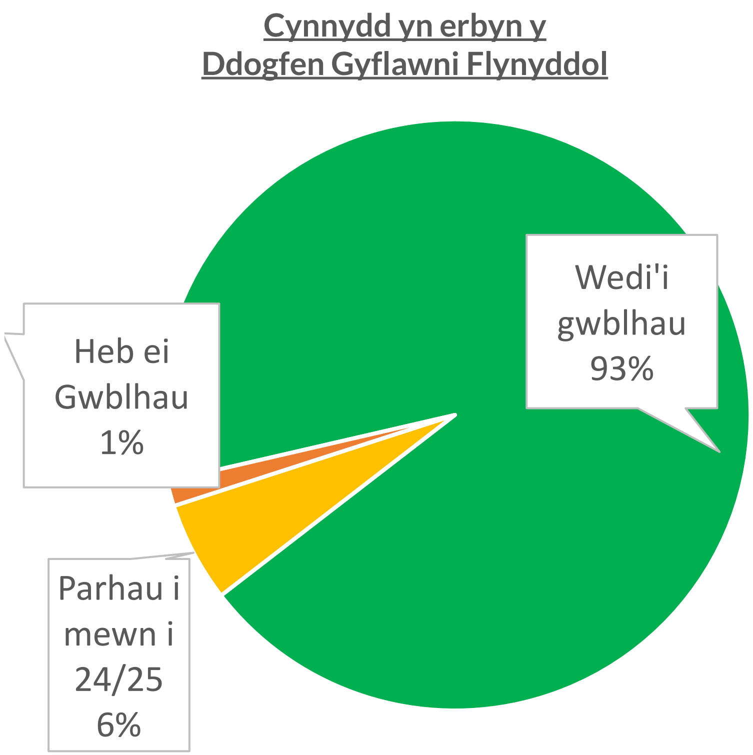

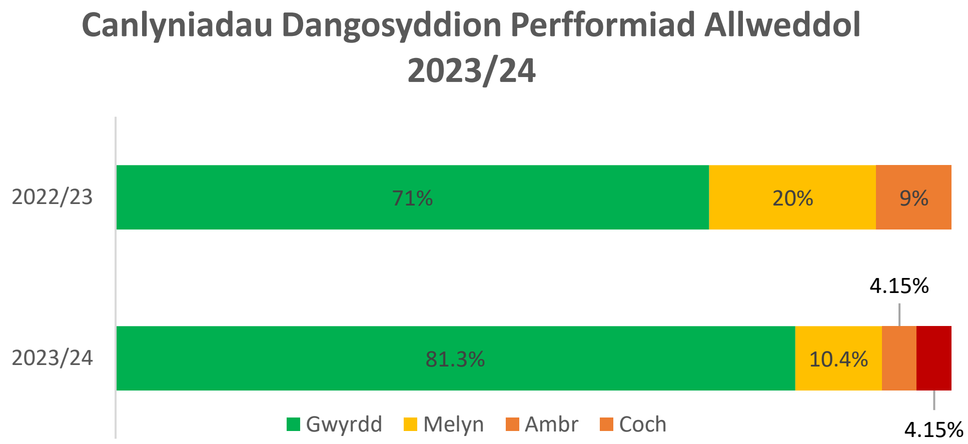

Datblygiadau yn erbyn chwe amcan strategol y Cyngor

Mae diweddariadau yn erbyn pob blaenoriaeth allweddol ar gyfer gweithgareddau Cynllun y Cyngor 2023/24 yn cael eu trafod yn yr adran nesaf hon o'r adroddiad.

Mae adroddiadau cynnydd yn erbyn y camau allweddol a gymerwyd ar y cynllun gwaith presennol i'w gweld isod:

Yr Iaith Gymraeg

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
a) Gweithredu cynllun gwaith Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA), gan ddefnyddio dull integredig ac adrodd ar ei gyflawni	Yn ystod y flwyddyn hon, mae ysgolion wedi cael cefnogaeth y Gwasanaeth Dysgu, y canolfannau iaith, y Siarter Iaith a GwE i sicrhau darpariaeth o safon sy'n adlewyrchu categorïau ysgolion ac anghenion plant y sir. Datganodd Ysgol Uwchradd Caergybi ei bwriad i symud tuag at ysgol cyfrwng Cymraeg (categori 3) erbyn 2029 ac mae bwrdd prosiect CSGA wedi'i sefydlu i gefnogi'r ysgol. Trafododd y Pwyllgor Sgriwtini Partnership ac Adfywio adroddiad cynnydd ar CSGA ym Mehefin 2024.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
b) Cydweithio i hyrwyddo ap OgiOgi fel adnodd defnyddiol i helpu rhieni a gofalwyr i wella eu hyder a defnyddio mwy o Gymraeg gyda'u plant	Mae Swyddog Marchnata a gyflogir gan Menter Môn ac a ariennir hyd at fis Rhagfyr 2024 wedi'i phenodi yn ystod y flwyddyn. Mae gwaith hyrwyddo ar y gweill. Mae ap OgiOgi yn cynnig trysorfa o wybodaeth gyda mwy na 400 o ddolenni defnyddiol i adnoddau lleol a chenedlaethol - gan gynnwys gwybodaeth am feichiogrwydd, iechyd, gwasanaethau, hawliau, lles, a chyfleoedd hamdden. Mae hefyd yn cynnwys adran ar ddatblygiad plant ac arweiniad ar fanteision dwyieithrwydd a defnyddio'r Gymraeg o'r crud. Mae yna hefyd ddigonedd o weithgareddau hwyliog i blant a rhieni eu mwynhau.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
c) Sicrhau bod mwy o gyfleoedd i siarad Cymraeg ar gael i staff a gweithio gyda Phrifysgol Bangor i dreialu'r rhaglen ARFer, sy'n ceisio newid arferion iaith fel bod cydweithwyr sy'n gallu siarad Cymraeg (ond sydd wedi datblygu'r arfer o ddefnyddio'r Saesneg) yn defnyddio mwy o Gymraeg yn y gwaith	Tri dosbarth Cymraeg i staff yn cael eu cynnal ar lefel mynediad, sylfaen a chanolradd ers Medi 2023. Nid oedd y brifysgol yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor dreialu ARFer yn ystod y flwyddyn ond bu'r Cyngor yn cydweithio â'r brifysgol i gynnig mwy o gyfleoedd ymarfer i ddysgwyr lefel uwch.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
d) Sicrhau, drwy asesiad blynyddol ac arolygon siopwyr cudd, ein bod yn cydymffurfio â safonau'r Gymraeg	Asesodd y Tîm Rheoli Corfforaethol gydymffurfiaeth y Gwasanaethau â dyletswyddau iaith Gymraeg yn ystod y flwyddyn. Roedd sicrwydd cyffredinol bod gwasanaethau yn bodloni gofynion y safonau a'n polisi iaith. Daw hyn yn bennaf oherwydd bod ein swyddogion yn gallu'r Gymraeg a lefel uchel o ymwybyddiaeth o'r gofynion yn ogystal â chanlyniadau ymarfer siopwyr cudd a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn. Nodwyd rhai heriau, yn benodol anawsterau wrth recriwtio swyddogion cymwys i swyddi o natur arbenigol. Ceir heriau hefyd o ran allanoli gwasanaethau i gwmnïau nad ydynt yn deall natur ddwyieithog gwaith y Cyngor. Mae cydweithio â chwmnïau preifat, sy'n darparu arbenigedd technegol yn bennaf, yn aml yn golygu ymdrech ychwanegol sylweddol gan swyddogion y Cyngor i sicrhau bod gwasanaethau'n gweithio'n ddwyieithog. Ceir rhagor o wybodaeth am gydymffurfiaeth y Cyngor â Safonau'r Gymraeg yn yr adroddiad blynyddol.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
e) Gweithio gyda Fforwm Iaith Ynys Môn i ddarparu dosbarthiadau Cymraeg yn y gymuned ac adnabod ffynonellau i ariannu gweithgareddau cymunedol	Mae sicrhau bod y Gymraeg yn parhau i fod yn rhan annatod o hunaniaeth, diwylliant a threftadaeth yr ynys yn parhau i fod yn flaenllaw yng ngwaith Fforwm Iaith Ynys Môn. Un o brif gyfrifoldebau'r fforwm yw cadw golwg strategol ar y Gymraeg mewn addysg ac, eleni, hefyd, mae'r fforwm wedi sefydlu is-grwpiau thematig i sicrhau bod ei dargedau'n cael eu cyflawni ar y cyd. Y targedau yw: 'Y Gymraeg yn y gweithle', 'Trosglwyddo teulu ac iaith', 'Cymuned a phobl ifanc', 'Addysg' a 'Seilwaith a gwaddol'. Crynhowyd adnoddau i gyfoethogi'r gwaith oedd eisoes yn digwydd ac i ychwanegu gwerth. Mae modd cael rhagor o wybodaeth yma.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
f) Hyrwyddo gwersi Cymraeg ymhlith rhieni, newydd-ddyfodiaid a ffoaduriaid a sicrhau bod deunyddiau dysgu'r Gymraeg ar gael ar ein gwefan	Mae pecynnau croeso ar gyfer newydd-ddyfodiaid a ffoaduriaid wedi cael eu dosbarthu ledled cymunedau Ynys Môn yn ystod y flwyddyn. Mae gwybodaeth wedi'i diweddaru am y Gymraeg ym Môn gan gynnwys sut a lle i ddysgu Cymraeg, Cymraeg mewn addysg, Cymraeg mewn busnes, enwau lleoedd a gwybodaeth ddefnyddiol arall ar wefan y Cyngor.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
g) Darparu adnoddau ar gyfer Ysgolion a Lleoliadau ar Caru Iaith	Mae adnoddau mewnrwyd Caru Iaith ar gyfer ysgolion a lleoliadau wedi eu diweddaru yn unol â gofynion Cwricwlwm i Gymru am y flwyddyn.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
h) Bydd llyfrgelloedd yn gweithio gyda darparwyr addysgu a dysgu i gynnig cyfleoedd i drigolion ddysgu a datblygu sgiliau Cymraeg yn eu cymunedau	Wrth weithio mewn partneriaeth â Grŵp Llandrillo Menai, mae'r Cyngor wedi – • nodi anghenion dysgu Cymraeg y gymuned • cynnal digwyddiad cwrdd â'r prynwr ar gyfer darparwyr posibl • sefydlu fframwaith i is-gontractio darparwyr i ymgymryd â'r cyrsiau • Diweddaru'r gwahanol ffyrdd o ddysgu Cymraeg yn y gymuned ar wefan dysgucymraeg.cymru Y bwriad yw ei weithredu ym Medi 2024	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Tudalen 22

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
i) Sefydlu a darparu grant newydd Cymunedau Mentrus Arfor ar Ynys Môn, a sicrhau digon o gapasiti ar gyfer ei gyflawni'n effeithiol	Mae 14 o geisiadau wedi'u cymeradwyo gyda chyfanswm grantiau gwerth £550,000 wedi'u dyfarnu.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
j) Cymryd rhan mewn cynlluniau a rhaglenni rhanbarthol Arfor 2 a gwneud y mwyaf o'r buddion i Ynys Môn.	Mae pedwar prosiect ar Ynys Môn wedi eu cymeradwyo drwy'r Gronfa Her a'u gweithredu, gan gynnwys rhai gan M-Sparc a chwmni Haia.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Gofal Cymdeithasol a Llesiant

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
a) Ymgynghori â'r cyhoedd ar ddyfodol Cyfleoedd Dydd ar yr ynys gyda'r nod o gryfhau cyfleoedd cymunedol trwy weithio ac integreiddio gyda'n Hybiau Cymunedol	Yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus gyda defnyddwyr a thrafodaeth yn y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio, penderfynodd y Pwyllgor Gwaith gymeradwyo argymhelliad yr adroddiad fel a ganlyn – Integreiddio defnyddwyr gwasanaeth o fewn y gymuned ac ymateb i ddyheadau pobl sy'n mynd i weithgareddau i gael canlyniadau gwell. Parhau i drawsnewid a moderneiddio'r ffordd y darperir Gwasanaethau Dydd gyda phwyslais ar ddefnyddio adeiladau cymunedol. Gan fod y defnydd a wneir o Morswyn wedi lleihau, dod a'r gwasanaeth presennol i ben. Datgan nad oes angen yr eiddo mwyach a gwahodd datganiadau o ddiddordeb gan adrannau eraill. Os na nodir defnydd, gwerthu'r eiddo, a throsglwyddo'r derbynebau i Adran y Gwasanaethau Oedolion. Sicrhau bod mesurau trosiannol ar gael i ddefnyddwyr a sicrhau bod y gwasanaeth yn cael ei addasu i ddefnyddwyr dros dro. Sicrhau hefyd fod adnoddau/cyfleusterau yn y gymuned yn briodol ac yn cwrdd ag anghenion unigolion.	Wedi'i gwblhau
b) Mapio'r holl weithgareddau a gwella gwybodaeth am ddata lleol i fynd i'r afael â thlodi ar yr ynys gan ganolbwyntio ar dlodi bwyd a thanwydd yn ogystal â lleihau digartrefedd a dyled	Defnyddiwyd gweithgareddau a data i greu Dangosfwrdd Costau Byw sydd ar gael i staff a Chynghorwyr. Defnyddir y data hwn i helpu i wneud penderfyniadau mwy gwybodus a chânt eu diweddaru'n rheolaidd. Mae tudalen we sydd ar gael i'r cyhoedd ar gostau byw wedi'i diweddaru ar wefan y Cyngor. Arni mae gwybodaeth am sefydliadau a all helpu unigolion a theuluoedd, cyllid sydd ar gael tuag at gostau'r cartref a budd-daliadau, cymorth gyda gofal plant, gwybodaeth am ddigartrefedd, cymorth gydag iechyd meddwl a lles, a llawer mwy.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Tudalen 24

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
c) Lansio'r Strategaeth Drws Cywir trwy ddatblygu ac ehangu'r trefniadau hwb cynnar yn broses cyfeirio fyw gan weithio mewn fforwm amlddisgyblaethol	Mae gwaith wedi mynd rhagddo i roi'r Strategaeth Drws Cywir ar waith yn ystod 2023/24. Mae'r ganolfan ymyrraeth gynnar yn cyfarfod ddwywaith yr wythnos i sicrhau y caiff cyfeiriadau eu trafod, a bod trefniadau'n cael eu rhoi ar waith ar gyfer unigolion. Mae proses newydd hefyd ar gyfer plant ag awtistiaeth, neu sy'n aros am ddiagnosis swyddogol o awtistiaeth, wedi'i rhoi ar waith i symleiddio penderfyniadau ac ymyraethau.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
d) Datblygu cyfleoedd i bobl ag anghenion iechyd meddwl	Cynhaliwyd rhaglen lwyddiannus o weithgareddau ymyrraeth ar gyfer unigolion â diagnosis iechyd meddwl trwy gydol y flwyddyn. Sefydlwyd partneriaeth gydag Oriel Môn lle bu unigolion yn cynnal cyfres o ddosbarthiadau celf dros gyfnod o chwe wythnos, gyda'r gwaith celf a gynhyrchwyd ganddynt yn cael ei arddangos i bob ymwelydd ei weld.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
e) Cynyddu nifer y rhai sy'n cymryd rhan trwy wella'r gwasanaeth a gynigir yn yr Hybiau Cymunedol Integredig gan gynnwys datblygu a darparu hyfforddiant sy'n canolbwyntio ar integreiddio a hygyrchedd	Sefydlwyd canolfan dementia yng Nghanolfan Glanhwfa, Llangefni. Mae sesiynau hyfforddi ar hygyrchedd ac integreiddio wedi'u cynnal mewn hybiau cymunedol ledled yr ynys. Cynhaliwyd sesiwn gyda'r Bws Dementia sy'n fodd i bobl brofi'r daith synhwyraidd o sut y gallai deimlo i fyw gyda dementia, er mwyn codi ymwybyddiaeth o ddementia a sicrhau bod gwell cefnogaeth yn y gymuned.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
f) Cynyddu cyfleoedd i'r cyhoedd ymgysylltu â'r Awdurdod Lleol drwy'r fforymau Pobl Hŷn a Lleol fel y gall unigolion ddylanwadu'n gadarnhaol ar bolisïau a chyflawni gwasanaethau	Cyfarfu fforwm pobl hŷn, a gydnabyddir yn ffordd effeithiol o sicrhau bod lleisiau pobl hŷn yn cael eu clywed, yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn mewn fforymau cymunedol lleol, yn ogystal â'r fforwm ynys gyfan. Cynhaliwyd nifer o ddigwyddiadau, hefyd, ar gyfer pobl dros 50 oed drwy gydol y flwyddyn, gan gynnwys dau ddiwrnod agored yng Nghaergybi a Llangefni i gynyddu ymwybyddiaeth a niferoedd i gymryd rhan.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
g) Sefydlu a Datblygu Rhwydwaith Oed-gyfeillgar a dod yn aelodau o Rwydwaith Byd-eang Oed-gyfeillgar Sefydliad Iechyd y Byd (WHO).	Mae Ynys Môn wedi'i derbyn yn aelod swyddogol o Rwydwaith Byd-eang o Gymunedau Oed-gyfeillgar Sefydliad Iechyd y Byd. Mae'r Rhwydwaith yn cynnwys dros 1,400 o gymunedau mewn 51 o wledydd ar draws y byd. Yn aelod newydd o'r rhwydwaith, daw Ynys Môn yn rhan o fudiad byd-eang sy'n gweithio i greu cymunedau lle gall pawb yno edrych ymlaen at heneiddio'n dda.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
h) Adolygu'r opsiynau sydd ar gael i foderneiddio gwasanaethau byw â chymorth allanol a gweithio gyda darparwyr tai i sicrhau opsiynau llety addas	Mae adolygiad o'r opsiynau sydd ar gael i foderneiddio gwasanaethau byw â chymorth allanol wedi'i gynnal. Cynhaliwyd, hefyd, drafodaethau gyda darparwyr allanol a theuluoedd. Cymerodd y gwaith hwn fwy o amser nag a feddyliwyd yn wreiddiol oherwydd gostyngiad yn y cyllid oedd ar gael a bod angen adolygu'r ddarpariaeth gyda rhai darparwyr allanol.	Gwaith yn parhau yn y Ddogfen Gyflawni Flynyddol am 24/25
i) Agor ein trydedd darpariaeth Cartref Clyd (Cartrefi Grŵp Bach).	Agorwyd trydydd Cartref Clyd yn Rhos-y-bol yn Awst 2023	Wedi'i gwblhau
j) Gweithio tuag at ddod yn Ynys sy'n ystyriol o drawma drwy sicrhau bod pum ysgol wedi'u hachredu yn Ysgolion sy'n Ystyriol o Drawma.	Mae llawer o weithgareddau wedi'u cynnal o ran yr Ynys sy'n Ystyriol o Drawma yn ystod y flwyddyn. Aeth dros 150 o staff i sesiynau hyfforddi gyda Dr Coral Harper ar drawma Defnyddiwyd arian o Gronfa Ffyniant Gyffredin fel bod Ynys Môn yr awdurdod cyntaf yn y DU i gynnal cwrs ar drawma yn benodol ar gyfer rhieni maeth. Hyfforddiant pellach i staff ysgol yn ogystal â llywodraethwyr ysgol	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
k) Buddsoddi £1m yn adeiladau ein canolfannau hamdden a rheoli gwaith gosod cae 3G newydd yn Ysgol Uwchradd Bodedern	Mae gwaith gwella gwerth dros £1m wedi'i wario ar adeiladau canolfannau hamdden Ynys Môn drwy gydol y flwyddyn. Ymhlith y pethau y gwariwyd arnynt mae– • Cae 3G yn Ysgol Uwchradd Bodedern • Llawr newydd ei osod yn y brif neuadd, gwaith atgyweirio i'r cyrtiau sboncen, ffenestri newydd, atgyweirio to a gwelliannau i'r ystafelloedd newid yng Nghanolfan Hamdden Caergybi. • Mae gwaith helaeth wedi'i wneud yng Nghanolfan Hamdden Amlwch gyda buddsoddiad o hyd at £600,000 ar brosiectau amrywiol. Ymhlith y prosiectau mae ystafell newid gwlyb newydd i'r anabl, toiledau newydd, drysau awtomatig newydd, ffenestri newydd, gwaith to a lloriau newydd gan gynnwys llawr newydd yn y neuadd chwaraeon. • Llifoleuadau LED newydd ar gae 3G Plas Arthur, gan gynnwys ychwanegu dwy golofn newydd er mwyn cael mwy o orchudd. • Gwaith atgyweirio a chynnal a chadw amrywiol yng Nghanolfan Hamdden David Hughes	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
l) Rhoi cyfleoedd nofio am ddim i ofalwyr ifanc a gweithio tuag at gynyddu nifer y plant sy'n cael gwersi nofio, wrth gynnal 500,000 o ymweliadau â'n canolfannau hamdden yn flynyddol	Bu 515,000 o ymweliadau i wneud gweithgareddau corfforol yn y canolfannau hamdden drwy gydol 2023/24. O'r ymweliadau hynny, cafodd bron i 1900 o blant a phobl ifanc wersi nofio gan staff MônActif.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Addysg

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
a) Sicrhau bod Cwricwlwm i Gymru yn ei le ym mhob ysgol a bod systemau wedi'u datblygu i fesur effaith gwaith sy'n ymwneud â llesiant, cynhwysiant a lles ar blant, pobl ifanc a'r gweithlu.	Dilynir Cwricwlwm i Gymru ym mhob ysgol. Mae systemau digonol ar waith i sicrhau bod llesiant dysgwyr a'u cynnwys yn flaenoriaethau allweddol i'r Cyngor. Mae data i bawb yn cael eu monitro'n rheolaidd gan y Gwasanaeth Dysgu a'r Panel Craffu Addysg yn ogystal â diweddariadau rheolaidd i'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio ar gynnydd. Trefnwyd digwyddiad Iechyd a Llesiant ar gyfer staff ysgol Corn Hir gyda thua 70 o staff yn mynd i'r digwyddiad. Mae digwyddiad tebyg wedi'i gynllunio ar gyfer 24/25.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
b) Sicrhau bod pob ysgol yn gallu cynnig prydau ysgol am ddim i bob disgybl cynradd fel rhan o gynllun Llywodraeth Cymru i roi prydau ysgol am ddim i bob plentyn ysgol gynradd.	Mae pob ysgol gynradd yn rhoi prydau ysgol am ddim i ddisgyblion. Derbyniodd Ysgol Gynradd Bodffordd uned symudol newydd er mwyn trosglwyddo ystafell ddosbarth o'r prif adeilad. Bydd hyn yn fodd i'r hen ystafell ddosbarth gael ei defnyddio fel ffreutur ac i'r ysgol ddarparu ar gyfer mwy o ddisgyblion ar y tro.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
c) Cryfhau trefniadau cydweithio integredig gyda gwasanaethau / asiantaethau allanol i gynnig cefnogaeth ac arweiniad i blant, pobl ifanc ac ieuenctid Ynys Môn, mewn modd cynhwysol ac arloesol	Bu i'r berthynas a'r cydweithio rhwng gwasanaethau mewnol ac allanol â'r Cyngor gryfhau drwy gydol y flwyddyn. Mae peth o'r gwaith ynghylch Ynys sy'n Ystyriol o Drawma wedi'i ddiweddaru yn j uchod. Mae'r cydweithio gydag ysgolion a'r gwasanaeth ieuenctid wedi'i gryfhau i nodi a gweithio gyda darpar fyfyrwyr NEET yn gynharach. Mae'r tîm Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant (ADYaCh) yn parhau i weithredu'r Strategaeth Cynhwysiant ADY gan weithio ar y cyd â llawer o arbenigwyr allanol gan gynnwys Prifysgol Betsi Cadwaladr a SNAP Cymru. Mae gwaith yn parhau i gryfhau ymhellach y cymorth sydd ei angen ar ein plant a'n pobl ifanc.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
d) Sicrhau cyfleoedd i ddatblygu arweinyddiaeth ar draws yr Ynys, mewn cydweithrediad â GwE	Darparwyd llawer o gyfleoedd gyda GwE yn ystod y flwyddyn, gan gynnwys y rhaglen datblygu arweinyddiaeth i staff addysgu a datblygiad llywodraethwyr gyda llywodraethwyr ysgol. Yn dilyn penderfyniad cenedlaethol i ddirwyn i ben gonsortiwm rhanbarthol, gan gynnwys GwE, yn 24/25, ni fydd cyfleoedd pellach i ddatblygu arweinyddiaeth gyda GwE. Datblygir trefniadau amgen i gymryd lle'r hyn a gynigir gan GwE.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
e) Cyflwyno'r cynllun i ddenu cynorthwywyr addysgu i'r proffesiwn, gan gynnwys gweithio gyda'r coleg a darparu cyfleoedd hyfforddi lleol	Mae'r Cyngor wedi sefydlu proses recriwtio newydd o fewn Addysg mewn perthynas â denu cynorthwywyr addysgu i'r proffesiwn o'r coleg.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
f) Gweithredu'r Cynllun Cyflwyno Gwasanaeth Addysg Oedolion yn y Gymuned	Wrth weithio mewn partneriaeth â Grŵp Llandrillo Menai, mae'r Cyngor wedi – • nodi anghenion dysgu Cymraeg y gymuned • cynnal digwyddiad cwrdd â'r prynwr ar gyfer darparwyr posibl • sefydlu fframwaith i is-gontractio darparwyr i ymgymryd â'r cyrsiau	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
g) Ymgynghori ar y strategaeth newydd i Foderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg, ei mabwysiadu a gweithredu'r rhaglen waith gysylltiedig	Moderneiddio Cymunedau Dygu and Darblygu'r Gymraeg Cytunwyd ar y strategaeth ac mae rhaglen yn cael ei rhoi ar waith yn unol â hynny.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
h) Ymchwilio i ddulliau o foderneiddio a datblygu darpariaeth ôl-16 a chyfleoedd dysgu er mwyn gosod cyfeiriad a mabwysiadu strategaeth ôl-16	Mae gwaith ar droed i ymchwilio i ddulliau o foderneiddio a datblygu darpariaeth ôl-16 a chyfleoedd dysgu er mwyn gosod cyfeiriad a mabwysiadu strategaeth ôl-16.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
i) Cynyddu nifer yr ysgolion sy'n gallu rhedeg y Cynllun SHEP (Rhaglen Cyfoethogi Gwyliau Ysgol) yn ystod gwyliau'r haf	Bellach mae chwe ysgol yn eu lle i redeg y Rhaglen Gwella Gwyliau'r Haf (SHEP) yn ystod gwyliau'r haf	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
j) Mabwysiadu strategaeth newydd ar gyfer darparu Gwasanaethau Llyfrgell a dechrau ei chyflwyno	Mae strategaeth ddrafft wedi'i pharatoi ar gyfer darparu Gwasanaethau Llyfrgell. Mae disgwyl i'r pwyllgorau drafod y drafft yn ystod 2024/25.	Yn parhau i mewn i 24/25
k) Sicrhau bod ein plant a phobl ifanc yn cael cyfleoedd i leisio eu barn yn ystod y flwyddyn pan fydd y Cyngor yn ymgysylltu ac yn ymgynghori ar wahanol faterion yn ymwneud ag addysg	Mae fforwm Plant a Phobl Ifanc Ynys Môn wedi ei sefydlu gyda dau gynrychiolydd o bob ysgol yn cael gwahoddiad i bob fforwm. Mae un fforwm wedi ei gynnal gyda chyflwyniadau a thrafodaethau ar fersiwn ddrafft y Strategaeth Tlodi, y Cynllun Cydraddoldeb Drafft a'r ymgynghoriad ar y gyllideb ddrafft ar gyfer 24/25.	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau
l) Adolygu Strategaeth yr Archifau ac Oriel Môn a'u cysoni fel bod modd helpu i barhau i gadw ein statws achredu	Roedd y ddwy strategaeth wedi'u cysoni er mwyn helpu i barhau i gadw'r statws achredu	Camau Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'u cwblhau

Tai

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
a) Parhau i ddatblygu cynlluniau ar gyfer Datblygiad Tai Gofal Ychwanegol yn Nhyddyn Mostyn, Porthaethwy	Mae gwaith datblygu ar gyfer Datblygiad Tai Gofal Ychwanegol newydd wedi symud yn ei flaen yn dda yn ystod y flwyddyn. Cyflwynwyd yr Achos Busnes Amlinellol i Lywodraeth Cymru. Y bwriad yw llunio cais cyn-cynllunio yn gynnar yn 2024/25.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
b) Sicrhau bod unrhyw ddatblygiadau newydd yn cael eu hadeiladu trwy Ddulliau Adeiladu Modern yn unol â Thystysgrif Perfformiad Sylfaenol Ynni gradd A	Mae pob datblygiad newydd yn cydymffurfio â'r Dulliau Adeiladu Modern, gan gynnwys y stad newydd yn Llys Llwydiarth, Pentraeth.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
c) Cyfrannu at weithredu Strategaeth Tai Lleol y Cyngor drwy ddatblygu 30 o dai newydd a phrynu 15 o gyn-dai Cyngor.	Mae 18 o Gyn-dai Cyngor wedi'u prynu yn ystod 2023/24 ac mae gwaith wedi'i wneud neu wrthi'n cael ei wneud i'w hychwanegu at y stoc sydd ar gael. Mae deg uned newydd yn Llys Llwydiarth, Pentraeth wedi eu cwblhau ac mae tenantiaid wedi symud i mewn. Mae gwaith wedi dechrau ar hen safle Ysgol Niwbwrch lle mae 14 o unedau newydd yn yr arfaeth. Mae deg uned wedi eu prynu ym Mharc y Coed, Llangefni. Mae wyth uned yn y broses o gael eu hadeiladu yng Ngharreglwyd, Caergybi.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
d) Defnyddio Premiwm Treth y Cyngor i hwyluso gwaith adfer 70 o gartrefi gwag, cynorthwyo hyd at 20 o brynwyr tro cyntaf sy'n dod i mewn i'r farchnad eiddo a rhoi cymorth i aelwydydd lleol sy'n ceisio tai sy'n fforddiol eu rhent ar y farchnad agored yn eu cymunedau.	Bu Premiwm Treth y Cyngor yn gymorth i adfer 71 o gartrefi gwag yn ystod y flwyddyn. Cyflwynwyd 18 grant i brynwyr tro cyntaf Ynys Môn yn ystod 2023/24, yn ogystal ag i wyth o drigolion ychwanegol a brynodd gyda chymorth cytundeb ecwiti a rennir gyda Tai Teg.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
e) Defnyddio data a gasglwyd yn Arolwg Cyflwr Stoc 2022 i nodi'r buddsoddiad sydd ei angen yn y dyfodol i sicrhau y gall Stoc Tai Cyngor fodloni Safonau newydd Ansawdd Tai Cymru.	Yn dilyn penodi cwmni arbenigol, mae'r Cyngor wedi dechrau ar y gwaith o sefydlu Llwybrau Ynni Targed unigol ar gyfer yr holl stoc tai. Y disgwyl yw cwblhau'r gwaith hwn yn 2024/25. Cytunwyd ar y manylebau technegol ar gyfer y gwaith gofynnol a'r disgwyl yw y bydd y dogfennau tendro'n fyw ar GwerthwchiGymru erbyn diwedd Chwarter 2 2024/25.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
f) Lansio ein porth tenantiaid Digidol newydd er mwyn gwella'r dulliau cyswllt i'n tenantiaid	Mae'r Porth Tenantiaid Digidol bron wedi'i gwblhau ond nid yw wedi'i lansio. Y prif reswm am yr oedi yw'r gwaith uwchraddiadau TG ychwanegol yr oedd angen i'r tîm Tai eu cwblhau cyn lansio'r porth. Mae'r gwaith hwn bellach wedi'i gwblhau ac mae'r prosiect yn llithro i mewn i waith 2024/25, gyda'r nod o lansio'r porth yn ystod hanner cyntaf y flwyddyn.	Heb ei gwblhau
g) Paratoi ar gyfer y newid i system ddigidol yn 2025 drwy asesu ein systemau mynediad drws Stoc Tai'r Cyngor ac ailfodelu ein datrysiadau teleofal gwifrau caled i fod yn atebion cludadwy sy'n seiliedig ar anghenion unigol	Mae gwaith i uwchraddio'r stoc Teleofal wedi dechrau gyda thua 900 o unedau wedi'u prynu gan y darparwr newydd, Chiptech. Cyhoeddodd BT na fydd y Newid i System Ddigidol bellach yn digwydd tan Ionawr 2027. Mae'r Cyngor, felly, ar y blaen ac mae ganddo amser i sicrhau bod y systemau newydd yn gweithio fel y dylent.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
h) Paratoi, mabwysiadu a gweithredu Strategaeth Tai Gwag newydd ar gyfer 2023-2028	Cytunodd y Pwyllgor Gwaith ar Strategaeth Tai Gwag yn ystod 2023/24. Pwrpas y Cynllun Strategol Tai Gwag yw sicrhau y cedwir nifer yr eiddo gwag cyn ised â phosibl ac annog perchnogion i ddod â nhw yn ôl i ddefnydd.	Wedi'i gwblhau
i) Gweithio mewn partneriaeth â Llywodraeth y DU a Chymru i gefnogi pobl sy'n dod i fyw i Ynys Môn o ganlyniad i loches drwy weithredu Pecyn Cymorth Gwasgaru Lloches Cymdeithas Llywodraeth Lleol Cymru.	Mae'r Cyngor yn parhau i weithio mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru a'r DU i gefnogi pobl sy'n dod i fyw i Ynys Môn o ganlyniad i loches. Ni chafwyd ceisiadau am loches am ran helaeth o'r flwyddyn, ond mae'r Cyngor wedi derbyn nifer fach o geisiadau yn ystod chwarter olaf y flwyddyn.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Tudalen 33

Yr Economi

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
a) Cwblhau unedau busnes ychwanegol yn Llangefni a Chaergybi yn ogystal â sicrhau caniatâd cynllunio llawn ar fwriadau i adeiladu unedau busnes yn Amlwch.	Mae unedau busnes Llangefni a Chaergybi wedi eu cwblhau ac mae ganddynt denantiaid ynddynt neu maent ar gael i'w rhentu. Mae caniatâd cynllunio llawn i adeiladu unedau busnes yn Amlwch hefyd yn ei le.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
b) Ymgynghori ar y Strategaeth Ganol Trefi a Chynlluniau Creu Lleoedd newydd ar gyfer y pum tref yn Ynys Môn a sicrhau cyllid i gyflawni gwelliannau i Ganol ein Trefi	Cytunodd y Pwyllgor Gwaith ar Strategaeth Gwella Canol Trefi newydd ym Medi 2023 yn sgil ymgynghoriad cyhoeddus Mae dwy swydd wedi'u llenwi er mwyn helpu i greu cynlluniau ar gyfer canol y trefi yn ogystal â chael gafael ar arian am y datblygiadau.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
c) Darparu grantiau'r Awdurdod Datgomisiynu Niwclear i ogledd Ynys Môn yn ogystal â gweithio ar y cyd â phartneriaid i fwrw ymlaen â datblygiad Parcdir Trefol	Cytunwyd ar ganiatâd cynllunio llawn i greu unedau busnes yn Amlwch. Mae cais cynllunio llawn ar gyfer datblygiad parcdir trefol gyda Chymdeithas Amlwch wedi ei gyflwyno. Mae grantiau cymunedol yr Awdurdod Datgomisiynu Niwclear wedi cael eu dosbarthu yng ngogledd Ynys Môn yn ystod y flwyddyn. Ceir rhagor o wybodaeth am Adfywio Economaidd Gogledd Ynys Môn ar wefan y cyngor	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
d) Gweithio gyda Stena, Llywodraeth Cymru a'r DU a Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru i sicrhau cyfleoedd buddsoddi i Borthladd Caergybi	Mae'r Cyngor yn parhau i weithio gyda Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru, Stena, Llywodraeth Cymru a'r DU i chwilio am gyfleoedd buddsoddi i Borthladd Caergybi. Sicrhawyd arian tuag at adfer Morglawdd Caergybi. Mae'r Achos Busnes Amlinellol a'r Achos Busnes Llawn wrthi'n cael eu datblygu i'w cyflwyno yn 24/25.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
e) Cydweithio gyda rhanddeiliaid allweddol i sefydlu parth tollau diogel yng Nghaergybi a safleoedd eraill ar Ynys Môn	Sicrhaodd Cyngor Môn a Stena Line Statws Porthladd Rhydd yn 2023 ac yna gyflwyno Achos Busnes Amlinellol am Borthladd Rhydd Môn, prosiect trawsnewidiol sydd ar fin ysgogi twf economaidd a chreu nifer o gyfleoedd swyddi ar draws Ynys Môn a Gogledd Cymru. Yn yr Achos Busnes Amlinellol, a gyflwynwyd i Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, ceir manylion helaeth am sut y mae Porthladd Rhydd Ynys Môn yn bwriadu gweithredu. Yn ogystal â hyn, diffinnir lleoliadau treth a thollau cychwynnol penodedig fydd o fewn ffin y Porthladd Rhydd. Mae rhagor o wybodaeth am y Porthladd Rhydd, gan gynnwys diweddariadau ar y gwaith a wnaed yn Prosperity Parc (hen safle Alwminiwm Môn) ar gael ar Wefan Porthladd Rhydd Ynys Môn.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
f) Cydweithio â Rhaglenni Twf Gogledd Cymru a dylanwadu arnynt i sicrhau'r manteision lleol gorau posibl	Mae'r Cyngor yn parhau i fod yn aelod o amrywiol Fyrddau Rhaglen o fewn y Bwrdd Uchelgais i ddylanwadu ar y prosiectau a ddarperir ar Ynys Môn i wneud y mwyaf o gyfleoedd a buddion.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
g) Gweithredu Cronfa Ffyniant Bro Llywodraeth y DU a'r Gronfa Ffyniant Gyffredin yn llwyddiannus.	Mae gan y Cyngor dîm cyflawni ar waith ar gyfer y rhaglen. Mae'r rhaglen yn cynnwys datblygu eiddo gwag yng Nghaergybi, trawsnewid blaenau'r traeth ar Draeth y Newry, ehangr Cyfadeilad yr Empire, ehangu Canolfan Celfyddydau Ucheldre, trawsnewid Sant Cybi ac Eglwys y Bedd, gwneud gwelliannau i fannau ymwelwyr ym Morglawdd Caergybi ac adnewyddu eiddo yng nghanol y dref. Ceir rhagor o wybodaeth am y datblygiadau a diweddariadau ar y cynnydd gyda'r gwaith ar Wefan y Cyngor. Mae Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU yn rhan o agenda Ffyniant Bro Llywodraeth y DU a bydd yn rhoi cyfanswm o £16.1 miliwn o gyllid i'w fuddsoddi'n lleol ar Ynys Môn erbyn mis Mawrth 2025. Gyda chymorth partneriaid lleol, dewisodd Cyngor Sir Ynys Môn 25 o brosiectau o bob rhan o Ynys Môn iddynt gael cyllid o ddyraniad Ynys Môn o Gronfa Ffyniant Gyffredin y DU. Mae rhagor o wybodaeth ar gael ar Wefan y Cyngor.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
h) Sicrhau bod y ffyrdd yn ddiogel i'w defnyddio ac yn cael eu cynnal a'u cadw	Parhau i fod mewn cyflwr da oedd hanes ffyrdd Ynys Môn yn ystod 23/24. Roedd y tri dangosydd yn ymwneud â chyflwr y ffyrdd yn Wyrdd yn erbyn y targed – 1. Canran y ffyrdd A sydd mewn cyflwr gwael - 2.7% 2. Canran y ffyrdd B sydd mewn cyflwr gwael - 2.3% 3. Canran y ffyrdd C sydd mewn cyflwr gwael - 7.5%	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
i) Rheoli asedau morol a chefn gwlad y Cyngor yn ddiogel ac yn effeithiol gan gynnwys rheoli Ynys Llanddwyn, Gwarchodfa Natur Leol Nant y Pandy a Pharc Gwledig Morglawdd Caergybi.	Mae gwaith yn parhau i sicrhau bod asedau morwrol a chefn gwlad y Cyngor yn cael eu rheoli'n ddiogel. Mae peth o'r gwaith a wnaed yn ystod 23/24 yn cynnwys: • Cynnal a chadw a nodi gwaith cynnal a chadw ym Mhorth Amlwch, Pier San Siôr a Phier Biwmares, • Adolygu ffïoedd a thaliadau'r angorfeydd morwrol, cofrestriadau cychod a lansiadau • Agorwyd swyddfa newydd i wardeniaid ym Mharc Gwledig y Morglawdd • Cynhaliwyd arolygon coed yn Nant y Pandy a chael gwared â choed anniogel • Cynlluniau a chyllid wedi'u rhoi yn eu lle i uwchraddio'r llwybr pren presennol yn Nant Eirias yn ystod 2024/25	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
j) Gosod pontynau glanio newydd ym Mhorth Amlwch a Phier San Siôr yn ogystal â gwella llwybrau troed, cyfleusterau beicio, cyfleusterau ailgylchu, mannau gwefru cerbydau trydan a mynediad ac arwyddion ledled yr ynys.	Sicrhawyd cyllid Y Gronfa Ffyniant Gyffredin ac mae gwaith wedi dechrau i wella pum treial arfordirol cylchol, cyfleusterau beicio a mwy. Gohiriwyd gosod pontynau glanio newydd ym Mhorth Amlwch a Phier San Siôr a dygwyd cyllid ymlaen i 2024/25.	Rhywfaint o waith wedi'i gwblhau ond y gwaith yn parhau i mewn i 24/25

Tudalen 36

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
k) Mabwysiadu a chyflwyno Cynllun Rheoli AHNE a Chynllun Cyrchfan, a hynny mewn ymgynghoriad â phartneriaid a thrigolion	Lansiwyd yn llwyddiannus Gynllun Rheoli AHNE newydd yn ystod y flwyddyn. Pwrpas Cynllun Rheoli'r AHNE yw gwerthuso a phennu nodweddion arbennig yr AHNE, ac mae'n nodi pa gamau sydd eu hangen i sicrhau bod y rhinweddau hyn yn cael eu cadw a'u gwella ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Cafodd Cynllun Rheoli Cyrchfan ei lansio yn ystod y flwyddyn, hefyd. Mae'r cynllun hwn yn ceisio gwella ysbryd o gydweithio a meddwl cyfannol i ddatblygu arlwy sy'n gwella'r rhinweddau allweddol hyn ac yn rhoi manteision economaidd a chymdeithasol i'r cymunedau lleol.	Wedi'i gwblhau
l) Dilyn canllawiau Llywodraeth Cymru a newid parthau 30mya i barthau 20mya ac ymgynghori â chymunedau penodol (sydd wedi'u heithrio o'r rheol 20mya) i gyflwyno ardaloedd 20mya mewn ardaloedd poblog (adeiledig)	Cafodd yr holl barthau 20mya eu nodi a'u newid yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru	Wedi'i gwblhau
m) Cyflawni gwelliannau seilwaith twristiaeth fel rhan o Raglen Ariannu Y Pethau Pwysig 2	Cwblhawyd prosiect Pethau Pwysig Ynys Môn oedd yn gwella cyfleusterau cyhoeddus ym Menllech, Porth Swtan, Trearddur a Phorth Dafarch yn ystod 23/24.	Wedi'i gwblhau
n) Croesawu 50 o longau mordeithio i'r ynys a gweithio gyda Llywodraeth Cymru ar weithgareddau Llongau Mordeithio ar y tir	Llwyddodd Llongau Mordeithiau i ddocio ym Mhorthladd Caergybi drwy gydol y tymor a chroesawyd gweithgareddau ar y tir.	Wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
o) Cynyddu gwaith monitro meysydd parcio a strydoedd sy'n eiddo i'r cyngor er mwyn annog ymddygiad da ymwelwyr o ran parcio	Bu mwy o fonitro meysydd parcio a strydoedd y Cyngor drwy gydol 23/24. Dim adroddiadau o faterion difrifol ac ymddygiad da gan fwyafrif helaeth yr ymwelwyr.	Wedi'i gwblhau
p) Gweithredu Cod Ymddygiad Afon Menai i sicrhau y caiff y Fenai ei rheoli'n ddigonol ac yn effeithiol	Cynhaliwyd adolygiad o'r tîm morwrol ac mae cynllun gwella wedi'i ddatblygu i weithredu a rheoli Cod Ymddygiad Afon Menai yn effeithiol. Bydd y Cynllun Gwella'n cael ei drafod gan y Pwyllgor Gwaith yn 2024/25	Wedi'i ohirio oherwydd gwaith adolygu'r tîm arforol. Gwaith yn parhau i mewn i 24/25

Newid Hinsawdd

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
a) Buddsoddi yn ein hadeiladau i wella effeithlonrwydd ynni, lleihau'r defnydd o ynni, a lleihau allyriadau carbon y Cyngor	Mae'r Cyngor wedi parhau i weithredu ei raglen ReFit i osod mesurau effeithlonrwydd ynni ac mae gwaith datblygu'r Porthladd Solar Ceir yn parhau. Er mwyn parhau i fuddsoddi yn ein hasedau, mae'r Cyngor wedi cael £14M mewn grant Gwres Carbon Isel i fuddsoddi mewn pympiau gwres ffynhonnell aer, mesurau perfformiad ynni a gwaith uwchraddio seilwaith mewn 27 o leoliadau ar draws yr Ynys.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
b) Cyflawni ein cynllun trawsnewid fflyd trwy gynyddu nifer y cerbydau trydan yn ein fflyd a chynyddu'r defnydd a wneir ohonynt wrth ddarparu ein gwasanaethau	Ehangodd ein fflyd cerbydau trydan gyda 22 o gerbydau'n cael eu hychwanegu yn ystod y flwyddyn, O'r herwydd, cynyddu ei maint i 10% o'r fflyd gyffredinol. Defnyddiwyd y fflyd cerbydau trydan gan staff y cyngor i yrru 120,466 o filltiroedd yn ystod 2023/24, gan leihau'r allyriadau carbon o ganlyniad i ostyngiad yn y defnydd a wnaed o'r fflyd petrol, disel ac LPG.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
c) Newid sut rydym yn gweithio i leihau'r defnydd a wnawn o ynni ac allyriadau carbon e.e. trwy symud i ddatrysiadau TG yn y cwmwl	Gwnaethpwyd llawer o waith i foderneiddio ein systemau TG a chronfeydd data yn ystod y flwyddyn. Cafodd caledwedd, gan gynnwys gliniaduron a gweinyddwyr, eu huwchraddio i offer mwy newydd a mwy effeithlon. Symudodd y Cyngor hefyd dair cronfa ddata TG fawr i dechnoleg cwmwl. Bydd y cam hwn yn helpu i leihau allyriadau carbon ar y safle yn ogystal â chynyddu effeithlonrwydd a gwydnwch y tair system. Dechreuwyd hefyd ar ragor o waith i symud mwy o systemau i dechnoleg cwmwl yn ystod 2023/24 a'r disgwyl yw y cânt eu cwblhau yn 2024/25.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
d) Gweithio tuag at darged Llywodraeth Cymru o ailgylchu 70% erbyn 2025	Llwyddodd y Cyngor i gyrraedd cyfradd ailgylchu o 64.67% yn ystod 2023/24, y gyfradd uchaf ers sawl blwyddyn. Mae gwaith yn parhau tuag at gyrraedd y targed ailgylchu o 70% erbyn 2025.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
e) Ceisio sefydlu Strategaeth Economi Gylchol mewn partneriaeth â Menter Môn i gyfrannu at wella cyfraddau ailgylchu a lleihau gwastraff ar draws Ynys Môn	Sicrhawyd arian grant yr Economi Cylchol gan Lywodraeth Cymru yn ystod y flwyddyn. Y cynllun yw gweithio gyda Menter Môn i sefydlu lleoliadau trwsio ar yr Ynys yn ystod 2024/25.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
f) Sicrhau teithio cynaliadwy drwy weithredu cynlluniau teithio llesol yn Lôn Graig i Lôn Refail, Llanfairpwll, a gwelliannau llai eraill i'r rhwydwaith teithio llesol.	Gyda chefnogaeth grant y prif gais Teithio Llesol gan Lywodraeth Cymru, cynhaliwyd gwaith i wella darpariaeth teithio llesol yng Nghaergybi a Bae Trearddur i wella isadeiledd ar gyfer cerddwyr a beicwyr, a chodi ymwybyddiaeth teithio llesol rhwng y ddau anheddiad. Drwy'r rhaglen teithio llesol a chefnogaeth ariannol o £1.74m gan Lywodraeth Cymru a Trafnidiaeth Cymru, mae'r Cyngor yn parhau i fuddsoddi mewn gwelliannau mewn isadeiledd er mwyn annog teithio lleol carbon isel. Gyda phrif gynllun yng Nghaergybi i Fae Trearddur ar fin cael ei chwblhau, cynhwysodd y gwelliannau i osod llwybr aml ddefnydd newydd drwy lledu'r lled presennol, croesfannau newydd a gosod arwyddion i godi ymwybyddiaeth teithio llesol yn yr ardal. Trwy'r grant craidd fe gwblhawyd gwaith man welliannau yn Amlwch, Malltraeth ac Y Fali er mwyn gwella diogelwch yr holl ddefnyddwyr drwy cymysgfa o welliannau yn y setliadau gan gynnwys: gwella gwyneb y llwybr, gwella croesfannau, arwyddion newydd ble yn briodol, ail-marcio'r ffordd, ac adnewyddu'r parth cyhoeddus yn benodol yn Malltraeth. Yn ogystal â'r gwaith ar y ddaear, fe barhawyd i weithio ar astudiaethau blaen ddatblygu yn ardal Porth Amlwch i Amlwch, Benllech, a Phont Marcwis i Niwbwrch ble chynnalwyd ymgynghoriadau cyhoeddus yn ystod y flwyddyn. Hefyd parhawyd gyda dyluniadau manwl yn Llanfairpwll a dechrewyd astudiaethau yn ardal Gaerwen - Llanddaniel ac Llanfihangel yn Nhowyn - Y Fali.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Tudalen 40

Tudalen 41

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
g) Defnyddio cyllid Llywodraeth Cymru a pharhau i weithredu'r Cynllun Mannau Gwefru drwy osod mannau gwefru cerbydau trydan mewn gwahanol leoliadau	Mae mannau gwefru cerbydau trydan yn gyflym a osodwyd gan y cyngor sir yn boblogaidd gyda thrigolion ac ymwelwyr. Yn ystod y 12 mis diwethaf maent wedi'u defnyddio bron i 5,000 o weithiau - gan sicrhau y gwefrir y cerbydau am 390,768 o filltiroedd o deithio - sy'n cyfateb i deithio o amgylch y Ddaear 15 o weithiau. Mae hyn wedi atal 75 tunnell o garbon rhag cael ei ryddhau i'r atmosffer. Mae modd gweld map gyda lleoliadau holl fannau gwefru cerbydau trydan Ynys Môn ar Wefan ZapMap a rhestr gyfredol o fannau gwefru'r cerbydau ar wefan y Cyngor.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
h) Parhau gyda gwaith cynnal y rhwydwaith llwybrau cyhoeddus a llwybr yr arfordir	Mae'r Cyngor yn parhau i weithredu Cynllun Gwella Hawliau Tramwy, yn ogystal â chydweithio â Chyfoeth Naturiol Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Chynghorau Cymuned lleol i gynnal y llwybrau cyhoeddus a'r llwybrau arfordirol i safon mor uchel â phosibl.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
i) Cyflwyno prosiectau i wella bioamrywiaeth a gorchudd coed ar draws Ynys Môn a mapio ardaloedd addas ar gyfer ailblannu coed	Mae prosiectau i wella bioamrywiaeth wedi parhau ar draws yr ynys gyda phrosiectau ar y gweill i wella pyllau bywyd gwyllt ym Mharc Gwledig y Morglawdd a datblygiadau natur a chynefinoedd newydd. Mae prosiectau plannu coed, hefyd, wedi arwain at blannu 2000 o goed yng Nghaergybi, Bodorgan, Benllech ac Aberffraw.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
j) Datblygu strategaeth 'Rheoli perygl llifogydd lleol' i nodi a blaenoriaethu ymyraethau tymor hir ar draws Ynys Môn.	Mae'r Strategaeth Leol ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd bellach ar ffurf drafft terfynol a bydd yn dilyn proses ymgynghori cyhoeddus y Cyngor yn Ch2 2024/25 ac yna broses fabwysiadu'r Cyngor. Ar hyn o bryd, rhagwelir y bydd gwaith mabwysiadu'r strategaeth yn llawn wedi'i gwblhau erbyn mis Ebrill 2025.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
k) Cyflwyno cynlluniau rheoli llifogydd ar raddfa fach ar draws yr ynys a datblygu bwriadau ariannu ar gyfer ymyraethau risg llifogydd mawr	Cyflwynwyd dau gynllun bach a chytunwyd ar y dyluniad ar gyfer pedwar cynllun bach arall. Mae'r gwaith dylunio a datblygu ar ddau gynllun mawr yn parhau, gydag astudiaethau'n parhau mewn pedwar lleoliad arall y gellid bod angen cynllun ar raddfa fawr ar eu cyfer.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Camau Gweithredu Allweddol	Diweddariad	Statws
l) Sefydlu tîm polisi mewnol i gefnogi a pharatoi'r Cynllun Datblygu Lleol	Mae Tîm Polisi Cynllunio wedi'i recriwtio ac mae bellach yn ei swydd. Mae Cytundeb Cyflawni drafft wedi'i baratoi a fydd yn cyfrannu at greu Cynllun Datblygu Lleol newydd.	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
m) Ymgysylltu â datblygwyr prosiectau ynni mawr a rhanddeiliaid eraill i hyrwyddo cyfleoedd ar gyfer manteision economaidd-gymdeithasol trawsnewidiol i'r ynys, gan fabwysiadu'r egwyddor agosrwydd a sicrhau manteision cymunedol a pherchnogaeth leol	Mae'r Cyngor yn parhau i ymgysylltu â datblygwyr a rhanddeiliaid allweddol ar brosiectau ynni mawr. • Trafodaethau gyda Llywodraeth y DU cyn prynu safle Wylfa ac wedi hynny, yn ogystal â chyda Great British Nuclear • Ymgysylltu â llawer o randdeiliaid allweddol â diddordeb gan gynnwys yr Adran dros Ddiogelwch Ynni a Sero Net (DESNZ), M-Sparc, Prifysgol Bangor, Coleg Menai, Menter Môn a mwy • Fforymau niferus Ynys Ynni gyda chyflwyniadau gan Great British Nuclear ar ddatblygiadau ynni a Stena ar y Statws Porthladd Rhydd • Cynrychiolaeth niferus mewn digwyddiadau yn Llundain (Wythnos Niwclear, wythnos arloesi Cymru) a Chaerdydd (Ynni Niwclear ac Economi Cymru)	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau
n) Cymryd rhan lawn yn y prosesau caniatáu statudol ar gyfer unrhyw brosiectau ynni carbon isel	Yn ystod y flwyddyn hon mae'r Cyngor wedi cymryd rhan lawn drwy'r rhaglen Ynys Ynni ac wedi rheoli ei gyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses ganiatáu statudol. Mae hyn yn cynnwys gwaith ar: • Hyb Hydrogen Caergybi • Morlais • Fferm Solar Traffwll • System Storio Ynni Batri Carrog • Materion cynllunio mewn perthynas â'r Safleoedd Porthladd Rhydd • Ffermydd gwynt Morgan a Mona	Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 23/24 wedi'i gwblhau

Perfformiad Cyffredinol Dangosyddion Perfformiad Allweddol

Mae 92% o ddangosyddion perfformiad y Cerdyn Sgorio Corfforaethol yn perfformio uwchlaw'r targed neu o fewn goddefiant o 5% i'w targedau am y flwyddyn. Dyma'r adroddiad cerdyn sgorio sy'n perfformio orau ers ei gyflwyno.

Dengys perfformiad blwyddyn ar ôl blwyddyn y Cyngor ar gyfer yr holl ddangosyddion cymaradwy (cyfanswm o 35) bod 20 (57%) wedi gwella yn ystod y flwyddyn, 13 (37%) wedi dirywio a 2 (6%) wedi cynnal eu lefelau perfformiad.
At ei gilydd, roedd 89% o'r dangosyddion a ddefnyddir i fonitro'r Amcanion Llesiant yn Wyrdd yn erbyn targed y flwyddyn.
Mae'r adroddiad cerdyn sgorio'n amlygu rhai o'r perfformiadau da. Ymhlith rhai o'r uchafbwyntiau hyn mae:

- Dangosyddion y Gymraeg mewn Ysgolion
- Dangosyddion Canolfan Hamdden MônActif a NERS;
- Nifer y tai gweigion a gafodd eu hailddefnyddio ar ôl bod yn segur;
- Dangosyddion Gwasanaethau Oedolion;
- Dangosyddion y Gwasanaeth Plant a Theuluoedd;
- Y dangosyddion digartrefedd;
- Dangosyddion Rheoli Gwastraff,
- Dangosyddion Priffyrdd; a
- Y Dangosyddion Cynllunio 5.5 Mae'r adroddiad hefyd yn amlygu rhai meysydd sy'n tanberfformio yn erbyn targedau.

Mae'r adroddiad hefyd yn amlygu tri maes a danberfformiodd yn erbyn targedau a osodwyd. Trafodwyd y rhain gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Gwaith a bydd y Tîm Arweinyddiaeth yn arwain y gwaith gwella ac yn ei fonitro. Y dangosyddion yw:

1. Canran y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth yr ymatebwyd iddynt o fewn yr amserlen;
2. Canran y rhai sy'n gadael blwyddyn 11 ac sy'n NEET; a
3. Nifer y diwrnodau ar gyfartaledd i ddarparu'r Grant Cyfleusterau i'r Anabl

Mae rhagor o wybodaeth, yn cynnwys yr holl ddangosyddion, i'w gweld yng Ngherdyn Sgorio Ch4 ar gyfer 2023/24

Hunanasesiad Corfforaethol

Fel rhan o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, nodwyd gwaith monitro perfformiad pob awdurdod lleol ar sail hunanasesiad.

Gofynnwyd i bob Gwasanaeth (y mae gan Gyngor Sir Ynys Môn 9 ohonynt) gwblhau hunanwerthusiad - gan sgorio eu perfformiad ar feysydd a nodwyd ac a ystyriwyd yn bwysig er mwyn mesur perfformiad cyffredinol gwasanaethau. Gofynnwyd iddynt werthuso eu perfformiad yn erbyn un o'r pum maen prawf ac wedi hynny fe'u heriwyd ynghylch eu canfyddiadau gan grŵp o swyddogion ac aelodau etholedig a elwir yn broses Adolygu Gwasanaeth:

Nododd yr asesiad cyffredinol yn dilyn y broses Adolygu Gwasanaeth y graddfeydd a ganlyn:

Maes a nodwyd	Sgôr y Perfformiad
Cynllunio Gwasanaethau	Yn mynd y tu draw i Ddisgwyliadau
Cynllunio Ariannol	Yn mynd y tu draw i Ddisgwyliadau
Cynllunio'r Gweithlu	Yn mynd y tu draw i Ddisgwyliadau
Rheoli Asedau	Yn Bodloni Disgwyliadau
Rheoli Contractau a Chaffael	Yn Bodloni Disgwyliadau
Rheoli Risg ac Archwiliadau	Yn Bodloni Disgwyliadau
Rheoli Perfformiad	Yn mynd y tu draw i Ddisgwyliadau

Rhagor o wybodaeth ar Hunanasesiad Corfforaethol

Alldro Refeniw Ariannol 2023/24

Mae rhaniad yr alldro refeniw fesul gwasanaeth am y flwyddyn ariannol yn diweddu 31 Mawrth 2024, gan gynnwys y Cyfrif Refeniw Tai, i'w weld yn y siart isod:

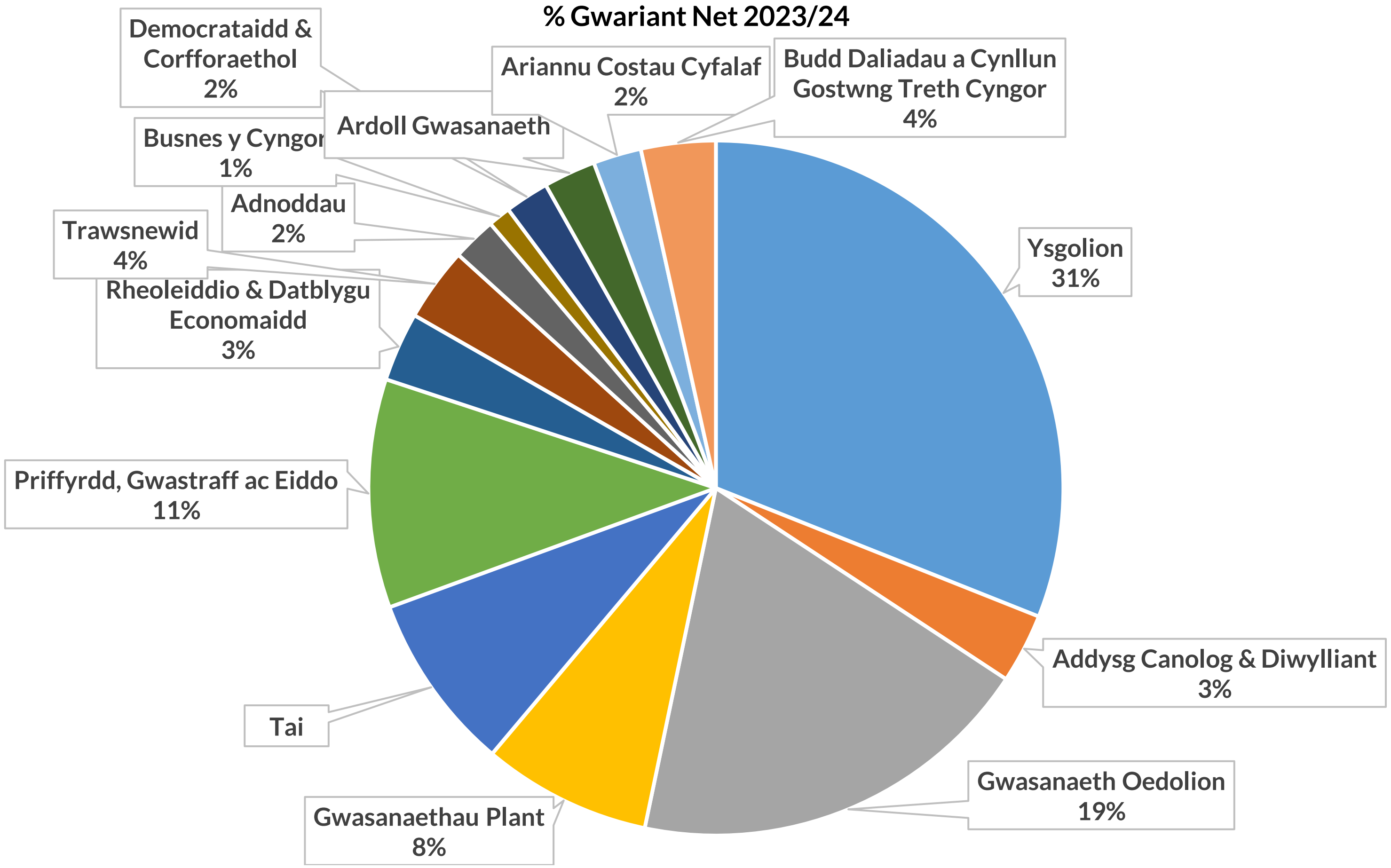

Rhagor o wybodaeth am yr [Alldro Refeniw am 23/24] a'r [CRT]

Amcanion Llesiant y Cyngor

Mae amcanion strategol y Cyngor a amlinellwyd yng nghynllun y cyngor ac yr adroddir arnynt uchod, wedi'i llunio er mwyn cefnogi'r Cyngor yn ei ddyletswydd i gwrdd â'i hamcanion llesiant er budd cenedlaethau'r presennol a hefyd chenedlaethau'r dyfodol. Amcanion llesiant y Cyngor yw:

1. Mae pobl Ynys Môn yn cael eu haddysgu i gyrraedd a chyflawni eu potensial yn y tymor hir
2. Mae pobl Ynys Môn yn ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib
3. Mae pobl Ynys Môn a'i chymunedau yn mwynhau, yn gwarchod ac yn gwella eu hamgylchedd adeiledig a naturiol ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol

Mae'r tabl isod yn dangos sut mae'r amcanion llesiant yn cyd-fynd ag amcanion llesiant cenedlaethol Llywodraeth Cymru ac amcanion strategol y Cyngor:

Amcanion Llesiant y Cyngor	Amcanion Strategol y Cyngor	Llewyrchus	Cydnerth	Iachach	Mwy Cyfartal	Cymunedau Cydlynus	Diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu	Cyfrifol ar lefel fyd-eang
Amcan Llesiant 1 - Mae pobl Ynys Môn yn cael eu haddysgu i gyrraedd a chyflawni eu potensial yn y tymor hir	Yr Iaith Gymraeg, Gofal Cymdeithasol a Llesiant, Addysg, Tai a'r Economi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Amcan Llesiant 2 - Mae pobl Ynys Môn yn ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib	Gofal Cymdeithasol a Llesiant, Addysg a Tai		✓	✓	✓	✓	✓	
Amcan Llesiant 3 - Mae pobl Ynys Môn a'i chymunedau yn mwynhau, yn gwarchod ac yn gwella eu hamgylchedd adeiledig a naturiol ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol	Yr Iaith Gymraeg, Economi, Newid Hinsawdd	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Cyngor Llawn
Dyddiad:	26 Medi 2024
Pwnc / Testun:	Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar Effeithiolrwydd y Gwasanaethau Cymdeithasol 2023/24
Deilydd(ion) Portffolio:	Y Cynghorydd Gary Pritchard – Plant a Theuluoedd Y Cynghorydd Alun Roberts – Oedolion
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Fon Roberts, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a Phennaeth y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd ac Arwel Owen, Pennaeth Oedolion.
Awdur yr Adroddiad: Tel: E-bost:	Fon Roberts, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol Emma Edwards, Rheolwr Busnes 01248 751887 Emmaedwards@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Mae'n berthnasol i'r holl Aelodau

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

Mae'r papur hwn yn cyflwyno Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar Effeithiolrwydd Gwasanaethau Cymdeithasol 2023/24 i aelodau'r Cyngor Llawn, fel sy'n ofynnol o dan Ddeddf Gofal Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

Pwrpas yr adroddiad yw hyrwyddo ymwybyddiaeth ac atebolrwydd am y perfformiad a'r cynnydd a wnaed dros y flwyddyn ddiwethaf wrth ddarparu gwasanaethau cymdeithasol o fewn Cyngor Sir Ynys Môn, yn ogystal â chynnwys meysydd i'w gwella ar gyfer y flwyddyn sydd i ddod.

Argymhellir bod:

1) Aelodau'r Cyngor i dderbyn yr adroddiad fel adlewyrchiad cywir o'n darpariaeth Gwasanaethau Cymdeithasol dros y 12 mis diwethaf.

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Sylwch os gwelwch yn dda fod yr adroddiad yn ofyniad statudol i'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol, ac felly mae'n ofyniad gorfodol.

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

At sylw’r Cyngor Llawn.

Ch – A yw’r penderfyniad hwn yn gyson â’r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?
Ydi

D – A yw’r penderfyniad hwn oddi fewn i’r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
Ydi.

Dd – Asesu’r effeithiau posibl (os yn berthnasol):		
1	Sut mae’r penderfyniad yma’n effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Mae'r adroddiad yn mynd i'r afael â nifer o brosiectau cyfredol ac yn y dyfodol a fydd yn cefnogi'r cyngor yn ei waith i ddiogelu dinasyddion Ynys Môn yn unol ag amcanion y Cyngor.
2	A yw hwn yn benderfyniad a ragwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod i’r dyfodol? Os felly, sut?	Mae pennod benodol mewn perthynas ag atebolrwydd ariannol tuag at ddiwedd yr adroddiad.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.	Rydym wedi mynd i'r afael â'n gwaith partneriaeth a chyflwyno sylwadau ar hynny drwy gydol yr adroddiad.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio’r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheini y byddai’r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Rydym wedi cynnwys yr adborth gan Ddinasyddion Ynys Môn trwy gydol yr Adroddiad.
5	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai’r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Amherthnasol
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai’r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy’n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Amherthnasol
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai’r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl	Amherthnasol - Bydd adroddiad ar gael yn Gymraeg a Saesneg.

	ddefnyddio’r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg.	

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Cymeradwywyd.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Fel yr uchod
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Fel yr uchod
4	Adnoddau Dynol (AD)	Amherthnasol
5	Eiddo	Amherthnasol
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	Amherthnasol
7	Caffael	Amherthnasol
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	Bydd yr Adroddiad yn cael ei rannu gyda'r Cyngor Llawn.

F - Atodiadau:
Copi o’r Adroddiad: Gwelwch yr atodiad, neu ddolen isod.

Ff – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):
Adroddiad presennol: https://www.anglesey.gov.wales/documents/Docs-en/Adult-services/Annual-Directors-Report-Effectiveness/Annual-Directors-Report-on-the-Effectiveness-of-Social-Services-2023-to-2024.pdf Gellir gweld adroddiadau blaenorol ar Wefan y Cyngor.

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

Adroddiad Blynyddol 2023-24 y Cyfarwyddwyr ar effeithiolrwydd y Gwasanaethau Cymdeithasol

MÔN SY'N WYBODUS AM DRAWMA
TRAUMA INFORMED ANGLESEY

Ynys Môn Oed-Gyfeillgar
Age-Friendly Anglesey

Cyngor Sir Ynys Môn / Isle of Anglesey County Council
cyngormon / angleseycouncil
cyngormon / angleseycouncil
cyngormon

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn y Saesneg
This document is also available in English

ynysmon.llyw.cymru
anglesey.gov.wales

Cynnwys

Mewn rhifau	2
Cyflwyniad y Cyfarwyddwr a'i grynodeb o'r Perfformiad	4
Sut Mae Pobl yn Ffurfio ein Gwasanaethau	5
Pobl - Llais a Rheolaeth	9
Atal	13
Lles	16
Partneriaethau	20
A. Ein Gweithlu a sut rydym yn Cefnogi eu Rolau Proffesiynol	26
B. Ein Hadnoddau Ariannol a sut rydym yn Cynllunio ar Gyfer y Dyfodol	29
C. Ein Gwaith gyda'n Partneriaid, Ein Harweinyddiaeth Wleidyddol a Chorfforaethol, Gwaith Llywodraethu a'n Hatebolrwydd	31

Mae'r ddogfen hon yn rhoi crynodeb o'n hunanasesiad blynyddol. Credwn ei bod yn amlinellu rhai o'n cyflawniadau allweddol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, yn ogystal ag yn amlygu'r heriau y mae angen rhoi sylw iddynt yn y flwyddyn i ddod.

Croesawn unrhyw sylwadau ar fformat a chynnwys yr adroddiad hwn er mwyn cynorthwyo ein taith tuag at welliant.

Pwy y bu i ni eu Helpu a'u Cefnogi (2023/24)	**4,627** cysylltiad ag Oedolion (o'i gymharu â **3,615** yn y flwyddyn flaenorol)	**4,620** cysylltiad â Phlant a'u Teuluoedd (o'i gymharu â **4,698** yn y flwyddyn flaenorol)	**906** o oedolion sy'n derbyn gwybodaeth, cyngor a chymorth	**1,324** o oedolion sy'n derbyn Cynllun Gofal a Chymorth (**1,311** yn 22/23)
523 o blant sy'n derbyn Cynllun Gofal a Chymorth (**419** yn 22/23)	**180** o Blant unigol sy'n Derbyn Gofal (**186** yn 22/23)	**112** o blant unigol ar y Gofrestr Amddiffyn Plant (**542** ar ddiwedd y flwyddyn. **50** yw cyfartaledd nifer y plant ar y gofrestr trwy gydol y flwyddyn)	**497** o ofalwyr a gafodd eu hasesu yn ystod y flwyddyn (**433** yn 22/23)	**60** o Ofalwyr Maeth mewn **35** o Gartrefi (o'i gymharu â **63** mewn **37** o gartrefi yn 22/23)
Daeth **207** i'n fforwm pobl hŷn (yn un o'r **12** sy'n lleol neu ledled yr ynys) yn ystod y flwyddyn	**109** o Ofalwyr Ifanc a gafodd gefnogaeth Gweithredu dros Blant (**67** yn 22/23)	Defnyddiodd **1279** o blant un o'n **15** Clwb Ieuenctid yn ystod y flwyddyn	Cofrestrodd **673** o blant gyda Dechrau'n Deg ddiwedd y flwyddyn	Defnyddiodd **173** o deuluoedd ein gwasanaeth gofal plant Dechrau'n Deg yn ystod y flwyddyn

Ein Gwasanaethau Cymdeithasol 2023-24

Cyfanswm Cyllideb y Gwasanaethau Cymdeithasol yw

£48,715,916

(£42,698,963 yn 22/23)

Cyllideb y Gwasanaethau Oedolion yw

£30,593,089

(£30,367,391 yn 22/23)

Cyllideb y Gwasanaeth Plant a Theuluoedd yw

£13,122,827

(£12,331,572 yn 22/23)

Rydym yn cyflogi

717

o bobl ar draws y ddau wasanaeth

Mae 85%

o'n gweithwyr yn siarad Cymraeg (L3 neu uwch)

Cyflwyniad y Cyfarwyddwr a'i Grynodeb o'r Perfformiad

Croeso i'm pumed adroddiad fel Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol Cyngor Sir Ynys Môn.

Fel yr amlygwyd yn fy adroddiad blaenorol, fe welwch gyfeiriad trwy gydol adroddiad eleni at ein cynnydd yn erbyn y chwe amcan strategol a nodir yn ein **Cynllun y Cyngor 2023-28**. Trwy sicrhau bod ein gwasanaethau a'n cyflawniadau'n cyd-fynd, gallwn helpu i sicrhau bod y Cyngor yn llwyddo yn ei weledigaeth o "Greu Ynys Môn sy'n iach ac yn ffyniannus lle gall pobl ffynnu".

Amlygir yn yr adroddiad hynt ein Taith **Ynys sy'n Wybodus am Drawma** – taith sy'n gwneud gwahaniaeth i blant, pobl ifanc a'u teuluoedd ar Ynys Môn ond sydd hefyd yn cael cydnabyddiaeth genedlaethol mewn perthynas â'r ffordd y mae Ynys Môn yn arloesi yn y maes hwn.

Ym mis Mehefin 2023 ymunodd Ynys Môn â Rhwydwaith Byd-eang o Gymunedau sy'n Gyfeillgar i Oed Sefydliad Iechyd y Byd (WHO). Rydym wedi adnabod bod y flaenoriaeth hon yn flaenoriaeth i'r cyngor cyfan a byddwn yn bwrw ymlaen â'r gwaith yn ystod 2024/25.

Mae'n bleser gennyf adrodd am nifer o lwyddiannau yn ystod y flwyddyn. Byddwch yn darllen straeon am sut mae ein staff a'n timau wedi rhagori trwy'r flwyddyn a sut y cafodd y cyflawniadau hyn eu cydnabod a'u dathlu. Mae Arwel Owen, Pennaeth Gwasanaethau Oedolion wedi parhau i arwain a datblygu Gwasanaethau Oedolion ac rwy'n ddiolchgar i Arwel am ei waith ac am ei gyfraniad i'r adroddiad hwn.

Bob dydd, rwy'n hynod falch o'n holl staff sy'n gweithio'n ddiflino i helpu pobl fwyaf bregus Ynys Môn, heb ein staff ymroddedig a gweithgar ni fyddai'r adroddiad hwn mor gadarnhaol â'r un yr ydych ar fin ei ddarllen, yn enwedig yn ystod y cyfnod hwn o alw cynyddol ar ein gwasanaethau a heriau i'n cyllidebau. Mae pwysau ariannol yn parhau i fod yn un o'n prif heriau yn enwedig wrth i'r galw am wasanaethau gynyddu flwyddyn ar ôl blwyddyn.

Hoffwn achub ar y cyfle hwn i ddiolch yn ddiffuant i'r sector gwirfoddol ac asiantaethau partner eraill yr ydym yn cydweithio'n agos â nhw drwy gydol y flwyddyn. Wrth gydweithio yn ein cymuned, mae modd i ni sicrhau'r canlyniadau gorau i Ynys Môn – mae enghreifftiau o hynny i'w gweld drwy gydol fy adroddiad.

Fôn Roberts,
Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol a
Phennaeth y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd

Fôn Roberts, Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol a Phennaeth y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd

Arwel Wyn Owen, Pennaeth y Gwasanaethau Oedolion

Sut mae Pobl yn Llunio ein Gwasanaethau?

Mae lles yn parhau i fod yn ganolbwynt ein holl waith - rhoi'r unigolyn yn ganolog i bopeth a wnawn gan weithio gyda theuluoedd, cymunedau a gweithwyr proffesiynol eraill i sicrhau gwell canlyniadau i bawb. Rydym yn parhau i ymdrechu i gael rhagoriaeth, er gwaethaf y ffactorau allanol, heriol, yn seiliedig ar y gwerthoedd canlynol:

Yn y ddogfen hon, fel gydag adroddiadau cynt, byddwn yn rhoi gwybod i chi am ein taith yn erbyn pedair egwyddor y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014 - **Lles, Pobl (llais a rheolaeth), Partneriaeth, ac Integreiddio ac Atal.**

Un o'n cryfderau yn Ynys Môn yw gweithio mewn partneriaeth a byddwn yn amlinellu enghreifftiau o sut yr ydym wedi gweithio'n agos gyda'n rheoleiddwyr yn **Arolygiaeth Gofal Cymru**, Aelodau Etholedig, sefydliadau partner yn ogystal â'r gymuned i sicrhau lles a diogelwch dinasyddion Ynys Môn.

Cwynion, sylwadau cadarnhaol a negyddol – Rydym wedi gweld cynnydd yn ein Sylwadau Cadarnhaol – 318 am y flwyddyn o'i gymharu â 172 y flwyddyn flaenorol. Cyfanswm o 22 o Gwynion (16 o Gwynion Cam 1 a chwe Chwyn Cam 2) o'i gymharu â chyfanswm o 31 y flwyddyn flaenorol. Derbyniwyd wyth deg dau o bryderon. Bu i ni gyhoeddi adroddiad blynyddol ac ynddo fanylion themâu a meysydd i'w gwella a dysgu, y gellir gweld copi ohono ar Wefan y Cyngor.

https://www.anglesey.gov.wales/en/Have-your-say/Official-complaints/Social-Services-complaints/Annual-report-social-services-complaints.aspx

Mwy Na Geiriau

Mae ymrwymiad Cyngor Sir Ynys Môn i ddarparu gwasanaeth Cymraeg yn gadarnhaol ac yn dangos ei fwriad drwy ei **Gynllun Cydraddoldeb Strategol am 2024-28.** Gwelsom dystiolaeth gyson a chalonogol bod pobl yn cael y “Cynnig Rhagweithiol” i siarad Cymraeg, a rhoddwyd ystyriaeth i ddymuniadau pobl o ran dewis iaith.

Gan adlewyrchu anghenion ieithyddol ein poblogaeth ar yr Ynys, rydym yn sicrhau ein bod yn ymateb i anghenion ieithyddol yr unigolyn yn unol â Safonau’r Gymraeg a “Mwy na Geiriau”.

Cefnogir staff i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg, trwy opsiynau amrywiol, o gyrsiau i sesiynau sgwrsio amser cinio. Yn ystod 2023 -2024, cafodd 65 aelod o staff ar draws Gwasanaethau Oedolion a Gwasanaethau Plant a Theuluoedd hyfforddiant mewn perthynas â Mwy na Geiriau.

Mae 80% o’n staff yn y Gwasanaethau Oedolion yn siarad Cymraeg ar Lefel 3-5 ac mae 91% o’n staff yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn siarad Cymraeg ar Lefel 3-5. Y lefelau gosod a gaiff eu hystyried yw sgiliau gwrando, darllen, siarad ac ysgrifennu. Mae’r lefelau’n amrywio o 0, sy’n arwydd o ddim sgiliau, i 5, rhugl yn yr iaith.

Mae **diogelu** yn parhau i fod yn gyfrifoldeb i bawb o fewn y Cyngor ac yn flaenoriaeth allweddol i’r adran. Mae’r **Bwrdd Diogelu Corfforaethol Strategol** yn arwain ac yn llywodraethu trefniadau diogelu corfforaethol y sefydliad Adroddwyd ar Gyflawniadau Allweddol yn ein Hadroddiad Diogelu 2023-24 ac ynddo roedd:

- Caiff y Bwrdd Gweithredol Diogelu ei gadeirio gan Uwch-reolwr Gwasanaeth Tai. Y prif nod yw rhoi cyfle i wella ymwybyddiaeth a materion diogelu corfforaethol ar draws y Cyngor, sydd hefyd yn cryfhau ac yn creu partneriaethau mewnol newydd.
- Cyfarwyddwr Statudol y Gwasanaethau Cymdeithasol sy’n cadeirio’r Bwrdd Strategol Diogelu ac mae aelodau’r bwrdd hwnnw’n cynnwys y Prif Weithredwr, y Dirprwy Brif Weithredwr, Cyfarwyddwyr a Phenaethiaid Gwasanaeth.
- Wythnos Ddiogelu fewnol lwyddiannus oedd yn cynnwys pum cwrs byr i staff, sesiynau codi ymwybyddiaeth, i enwi rhai yn unig.
- Datblygiadau ar y cynllun gweithredu diogelu a sicrhau bod gwasanaethau’n parhau i ganolbwyntio, gyda hyfforddiant gorfodol i holl swyddogion y Cyngor, gyda ffigurau cydymffurfiad yn codi i dros 90%.

Dathlwyd **Diwrnod Gwaith Cymdeithasol y Byd** ar 19 Mawrth 2024, gyda gwahoddiad i ddiwrnod cymdeithasol yn cynnwys digwyddiad adweitheg i staff, pryd ymunodd Myfyrwyr Coleg Menai â ni (Staff Gofal Cymdeithasol y dyfodol) i rwydweithio ac am sgwrs anffurfiol

Fe wnaethom hefyd wahodd Keiron Platt, goroeswr ifanc o gamdriniaeth, camfanteisio a llinellau cyffuriau, i swyddfeydd y Cyngor i rannu ei brofiadau yn ei arddegau gyda'n staff a chyda grŵp o bobl ifanc sy'n mynychu ein clybiau ieuenctid.

Cafodd Keiron ei ddenu i fyd o gyffuriau a thrais yn 13 oed ac mae bellach yn helpu eraill drwy siarad yn blwmp ac yn blaen am ei stori bersonol ei hun. Yn ddiweddar, rhannodd ei brofiadau yn ein Cynhadledd Staff Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, digwyddiad I'r hwn y gwahoddwyd cydweithwyr o Ysgolion Uwchradd lleol, y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid, Heddlu Gogledd Cymru a'n Haelodau Etholedig.

Gallai stori Keiron fod yn stori person ifanc o Ynys Môn. Bydd clywed am ei brofiadau yn helpu ein staff i ddelio ag achosion tebyg yn y dyfodol ac yn helpu i atal pobl ifanc eraill rhag cael eu tynnu i lawr llwybr tebyg. Hoffem ddiolch i Kieron am yr ymweliad.

Ar hyn o bryd rydym yn gweithio gyda'n cydweithwyr yn **Iechyd a Gofal Digidol GIG Cymru** a phartneriaid rhanbarthol eraill i gael system arall yn lle System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru (a elwir y **WCCIS**) a trosglwyddo i system newydd.

Mae dogfen strategol sylfaenol y Cyngor, ‘Cynllun y Cyngor 2023-2028’ wedi nodi Newid Hinsawdd fel un o’i chwe amcan strategol i lywio gwaith yr awdurdod. Gan gefnogi Cynllun y Cyngor, mae **Cynllun Tuag at Sero Net y Cyngor 2022-2025** yn rhoi ymateb Cyngor cyfan cydgysylltiedig i newid yn yr hinsawdd wrth, hefyd, hyrwyddo newid diwylliannol i sicrhau bod gwasanaethau’n lleihau’r holl allyriadau nwyon ty gwydr.
Fel gwasanaeth, rydym wedi nodi swyddog arweiniol ac, ar hyn o bryd, yn gweithio gyda chydweithwyr i ystyried ôpsiynau ar gyfer datblygiadau pellach i gynorthwyo’r Cyngor i gyrraedd ei nod.

Mae ein Cyngor wedi cyflawni’r cerrig milltir a ganlyn dros y flwyddyn ddiwethaf:

- Buddsoddi i ddatgarboneiddio systemau gwresogi ar draws portffolio eiddo’r Cyngor (eiddo Gofal Cymdeithasol, Addysg a Hamdden) gyda gwaith wedi’i gynllunio yng Nghartrefi Preswyl ein Cyngor.
- Gosod paneli solar er mwyn defnyddio llai o drydan.
- Codi tai cymdeithasol i safonau perfformiad ynni uchel.
- Ymestyn rhwydwaith pwyntiau gwefru cyhoeddus i annog pobl i ddefnyddio cerbydau trydan.
- Darparu hyfforddiant newid hinsawdd i Aelodau Etholedig ac uwch-reolwyr y Cyngor.
- Datblygu meithrinfa goed leol i hyrwyddo plannu coed ar draws yr Ynys yn Blaen y Coed.

Un uchafbwynt yn ystod 2023/24 fu datblygu’r **Dangosfwrdd Tlodi** newydd, sydd ar gael i staff Cyngor Ynys Môn drwy eu Monitor system fewnol. Dyma ddangosfwrdd Power BI rhyngweithiol sy’n dangos y data a’r tueddiadau diweddaraf ynghylch costau byw ar Ynys Môn. Gyda’r dangosfwrdd, mae modd i Swyddogion gael mynediad at ddata byw i’w cynorthwyo i ragweld a pharatoi data i lunio ein gwasanaethau yn y dyfodol.

Nid yw ein heriau ar Ynys Môn yn ddim gwahanol i’r heriau ar gyfer pob Awdurdod Lleol arall yng Nghymru lle rydym yn wynebu blwyddyn eithriadol o anodd mewn perthynas â galwadau cyllidebol a chyllid grant. Mae hyn yn arbennig o anodd pan rydym yn gweld cynnydd yn y galw a chymhlethdod trigolion Ynys Môn hefyd yn cynyddu. Bydd y blynyddoedd nesaf yn anodd ac mae’n rhaid i ni gynnal perthnasau da ac effeithiol gyda’n partneriaid a pharhau i ddod o hyd i ffyrdd arloesol o ddarparu gwasanaethau er mwyn i ni allu parhau i gyflawni ein dyletswyddau statudol.

Pobl – Llais a Rheolaeth

Y llynedd, bu i ni cadarnhau y byddem yn nodi cyfleoedd am fwy o integreiddio cymunedol i'n hoedolion ag anableddau dysgu ar Ynys Môn. Mae gwaith yn parhau ar **ddatblygu Gweithgareddau Dydd i bobl ag Anableddau Dysgu** yn ardal Caergybi. Mae ehangu'r defnydd o adnoddau cymunedol yn flaenoriaeth i'r gwasanaeth ac mae'r adborth a dderbyniwyd gan y bobl sy'n mynychu wedi bod yn gadarnhaol. Mae pobl wedi gwerthfawrogi gallu dewis o ystod o weithgareddau gan arwain at well profiad, dewis a rheolaeth dros eu bywydau eu hunain.

I gefnogi ehangu'r weledigaeth ar gyfer Gweithgareddau Dydd mae'r Cyngor wedi cymeradwyo y cynnig i roi'r gorau i ddarparu Gwasanaeth Dydd yng nghanolfan y Cyngor Canolfan Morswyn, Caergybi.

Roedd presenoldeb ym Morswyn wedi lleihau oherwydd yr ymateb cadarnhaol i weithgareddau cymunedol eraill yn yr ardal. Bydd trosglwyddo adnoddau o ganolfan Morswyn nawr yn hwyluso rhagor o ddatblygu mewn adnoddau cymunedol.

Mae ein tri Thîm Adnoddau Cymunedol yn parhau i esblygu gyda chyfranogiad cynyddol gan y trydydd sector ac asiantaethau partner. Mae'r **Prosiect Breuder**, menter ar y cyd â Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, wedi bod ar waith ers chwe mis, prosiect rhagweithiol i leihau'r angen am dderbyniadau i'r ysbyty, cefnogi pobl i aros gartref gydag ymateb cyflym gan bob asiantaeth. O ystyried yr ymateb cadarnhaol i'r prosiect hwn, mae cynlluniau ar y gweill i atgynhyrchu'r model hwn yn Nhîm Adnoddau Cymunedol Amlwch fydd yn dwyn ffrwyth yn ystod 2024.

Mae **Teulu Môn** bellach yn wasanaeth cwbl integredig i Wasanaethau Plant a Theuluoedd a gwasanaethau Oedolion. Rydym yn gweithio'n fewnol a chyda chydweithwyr Iechyd i wella'r gwasanaeth fydd, gyda gobaith, yn rhoi mwy o fynediad at wybodaeth, cyngor a chymorth i ddinasyddion. Mae ffurflen gyfeirio ddiwygiedig bellach yn ei lle, yn fenter ar y cyd rhwng Cynghorau Gwynedd, Conwy ac Ynys Môn a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr i geisio gwella ansawdd y cyfeiriadau a dderbynnir a ddylai arwain at ganlyniadau gwell i ddinasyddion.

Agorodd ein **Cartref Clyd** cyntaf yn 2020 a, hyd yma, mae gennym dri arall sy'n gartref i hyd at chwech o'n Plant sy'n Derbyn Gofal. Cânt eu staffio gan dîm bach o staff, gan sicrhau gofal o ansawdd rhagorol i'r plant sy'n byw yno.

Rydym nawr yn chwilio am ein 5ed Cartrefi Clyd ar Ynys Môn.

Yn ogystal, mae'r gwaith o adeiladu cam un o'n heiddo sydd newydd gael eu hadnewyddu ac fydd yn ailgartrefu ein Gwasanaethau Arbenigol Plant, wedi'i gwblhau erbyn dechrau mis Mawrth 2024.

maethu cymru Môn | foster wales Anglesey

Tudalen 60

Parhau yn ganolbwynt mae **recriwtio a chadw Gofalwyr Maeth** ac yn ystod Pythefnos Gofal Maeth 2023, cwblhaodd nifer o'n staff Her y Tri Chopa i godi ymwybyddiaeth o'r angen i recriwtio Gofalwyr Maeth. Ymunodd gweithwyr proffesiynol Gofal Maeth eraill o bob rhan o Gymru â ni ar ein her.

Mae nifer o ddigwyddiadau llwyddiannus wedi'u cynnal yn ystod y flwyddyn, gan gynnwys penwythnos o weithgareddau yng Nghanolfan Conwy ar gyfer Gofalwyr Maeth a'r plant, digwyddiad lles ar gyfer ein gofalwyr maeth (a digwyddiad Calan Gaeaf ar gyfer Gofalwyr Maeth a phlant a gynhaliwyd yng Nghanolfan Gymunedol Gaerwen, i enwi rhai yn unig.

Yn ystod Eisteddfod Genedlaethol 2023, a gynhaliwyd yng Ngwynedd, roeddem ar y Maes, gyda stondin recriwtio yn y brif ardal, 'Y Lloches'.

Mae'n bleser gennym adrodd bod ein Gwasanaeth Maethu wedi'i gydnabod yn Y Rhwydwaith Maethu - Gwobrau Maethu Rhagoriaeth 2023.

- Gwobr y Rhwydwaith Maethu ar gyfer tîm gwaith cymdeithasol.
- Gwobr y Rhwydwaith Maethu ar gyfer gofalwyr maeth sy'n berthnasau.

Cynhaliodd yr **Uned Cefnogi Teuluoedd** ddigwyddiadau ymgysylltu ar draws y Sir i ofyn i rieni/gofalwyr, plant a gweithwyr proffesiynol am y gwasanaethau sydd ar gael i deuluoedd a sut y gellid eu gwella/cryfhau a lle oedd bylchau yn y ddarpariaeth. Mae hyn yn ein helpu i wella ein gwasanaethau a datblygu gwasanaethau newydd ac arloesol sy'n cefnogi ein teuluoedd. Mae'r angen i gynnwys pobl wrth wneud penderfyniadau am eu dyfodol wrth wraidd Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru (2015) ac rydym wedi dechrau prosiect ymchwil gan weithio mewn partneriaeth â Phrifysgol Caergrawnt ac eraill ar adeiladu Platfform Mapiau Cyhoeddus i'n helpu ni a'n cymunedau i ddarlunio'r hyn sy'n digwydd mewn lle. Mae hyn yn sail i wneud penderfyniadau gwybodus a gweithredu'n lleol ar faterion megis ein rhaglen siapio lle a newid hinsawdd.

Mae'r **Cynllun Strategol Trechu Tlodi 2024-2029** newydd y Cyngor wedi'i gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar 19 Mawrth 2024. Mae copi i'w weld ar ein gwefan

https://www.anglesey.gov.wales/en/Residents/Benfits-and-grants/Cost-of-living/Tackling-Poverty-Strategic-Plan-2024-to-2029.aspx

Pa wahaniaeth wnaethon ni?

63% Canran yr oedolion a gwblhaodd gyfnod o ailalluogi ac nad oes ganddynt becyn gofal a chymorth chwe mis yn ddiweddarach (65% yn 2022/23)

Mae **92%** o asesiadau plant yn cael eu cwblhau o fewn amser. (87% in 2022/23)

Beth mae ein Pobl yn ei Ddweud?

“Roedden ni eisiau ysgrifennu adolygiad o’r Gwasanaeth Nos. Roedd y Gwasanaeth Nos yn ymweld â Dad ddwywaith y nos i weld ei fod yn iawn. Roedd y Gwasanaeth yn wirioneddol wych. Roedd y staff yn gyfeillgar ac yn hawdd mynd atynt. Mae’r Gwasanaeth hwn yn rhoi cymorth i bobl fedru cael gofal gartref. Mewn hinsawdd lle mae canolbwyntio ar ddarparu pecynnau a chefnogaeth i bobl fel eu bod n medru aros yn eu cartrefi, byddem yn argymell y gwasanaeth hwn yn llwyr, a gwyddom nad yw ar gael ym mhobman. Diolch yn fawr iawn am bopeth rydych chi’n ei wneud.”

“Cyflwynodd gweithiwr cymdeithasol waith stori bywyd – un o’r goreuon y mae hi wedi bod yn rhan ohono, wedi’i ymchwilio’n dda ac yn drylwyr, ac mae [defnyddiwr gwasanaeth] yn llawer hapusach ynddo’i hun, mae ei gwestiynau’n cael eu hateb. Roedd chwerthin a hwyl yn rhan o’r gwaith stori bywyd, ond cymerwyd y materion difrifol o ddifri.”

Blaenoriaethau ar gyfer 2023/24

Cyflwyno’r Prosiect Breuder ar draws Ynys Môn.

Parhau â’n chwiliad i ganfod a sicrhau eiddo ar gyfer ein pumed Cartref Clyd ar yr Ynys.

Atal

Cadarnhawyd y byddem yn adolygu ac yn ailgomisiynu ein darpariaeth gofal dydd i oedolion ag anableddau dysgu, gyda'r nod o gryfhau cyfleoedd cymunedol ar draws yr Ynys. Yn ystod y flwyddyn cynhaliwyd **ymarfer peilot i archwilio hybiau cymunedol, a chyfleoedd integreiddio** i unigolion ag anabledd dysgu yn ardal Caergybi. Rhoddwyd arian grant gan y **tîm Trawsnewid Anabledd Dysgu rhanbarthol**, fu'n fodd i'r gwasanaeth gomisiynu ymgynghorydd i dreialu'r ymarfer a chwblhau'r canfyddiadau mewn adroddiad. Roedd y peilot yn un positif a mwynhaodd yr holl unigolion a gymerodd ran. Bydd yr adroddiad yn cefnogi'r gwasanaeth i ddiweddaru'r cynllun strategol Anabledd Dysgu wrth symud ymlaen.

Gall **Taliadau Uniongyrcho**l hybu dewis; llais, rheolaeth a hyblygrwydd drwy alluogi a grymuso unigolion i gyflawni eu canlyniadau lles fel y cytunwyd yn yr Asesiad Unigol. Y prif amcan yw bod unigolion yn gallu parhau i fod yn annibynnol, byw yn eu cartrefi eu hunain, gyda chymorth neu hebddo, bod yn rhan lawn o fywyd teuluol a chymunedol a chymryd rhan mewn gwaith, addysg a hamdden pan a lle bo modd, er mwyn byw'r bywyd y dymunant ei fyw. Ddiwedd Ionawr 2024, mae gennym, ar hyn o bryd, 239 o unigolion yn derbyn Taliadau Uniongyrchol.
Fel Awdurdod, rydym wedi ymrwymo i gynyddu Taliadau Uniongyrchol ymhellach. Ein nod yw cynyddu nifer yr unigolion sy'n defnyddio Taliadau Uniongyrchol i recriwtio mwy o Gynorthwywyr Personol, a'r llynedd cynyddwyd cyfradd fesul awr Taliadau Uniongyrchol a chyflog fesul awr Cynorthwyydd Personol gyda'r nod o gynyddu'r rhai yn ystod 24/25.

Ffurfiwyd **Grŵp Tasg a Gorffen Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed Pobl Hŷn Gogledd Cymru** ym mis Mawrth 2024. Mae'r grŵp, a arweinir gan y Bwrdd Iechyd a Phrifysgol Betsi Cadwaladr yn cynnwys partneriaid o bob rhan o Ogledd Cymru gan gynnwys Arweinwyr Cyfeillgar i Oed Awdurdodau Lleol, y Gwasanaeth Ambiwlans ac Age Cymru Gwynedd a Môn. Sefydlwyd y grŵp mewn ymateb i'r cynnydd mewn hunanladdiadau pobl hŷn (60+), gyda'r nod o ddeall mwy am y materion a'r ffactorau sy'n cael effaith ar bobl hŷn yng ngogledd Cymru sy'n cyfrannu at hunanladdiadau a hunan-niweidio, casglu arfer da i atal hunanladdiad a hunan-niweidio, ac ymgysylltu â phartneriaid sydd â phrofiad o fyw. Bydd y gwaith hwn yn parhau yn ystod 2024-25.

Bod yn Wybodus am Drawma:

"Nid rhywbeth atodol, ymyrraeth neu rywbeth y mae rhai yn ei wneud yw bod yn Gymuned sy'n wybodus am drawma.

Diwylliant ydi o. Ein ffordd ni o weithredu ydi o. Mae pawb ynghlwm; o'r athro i staff amser cinio, gweithiwr cymdeithasol, gofalwr maeth, yr Heddwas lleol ond, er mwyn modelu'r dull hwn, mae'n rhaid i ni fod wedi arfogi staff/unigolion â'r tŵls fel eu bod yn gallu ymateb i anghenion pob plentyn a'r gymuned."

Rydym yn arwain y ffordd o ran dod yn **ynys sy'n wybodus am drawm**a ac rydym wedi hyrwyddo a gweithio'n galed i weithredu ein weledigaeth o Ynys Mon Gwybodus o Drawma ar waith o fewn y cyngor, ymhlith ein partneriaid, ac yn y gymuned. Nod ymarfer sy'n seiliedig ar drawma yw cynyddu ymwybyddiaeth ymarferwyr o'r modd y gall trawma effeithio'n negyddol ar unigolion a chymunedau, a'u gallu i deimlo'n ddiogel neu ddatblygu perthnasoedd ymddiriedus â gweithwyr proffesiynol sydd yno i'w cefnogi a'u cynorthwyo.

Rydym wedi bod yn llwyddiannus yn:

- Cael mynediad i Sicrhau Cronfa Ffyniant Gyffredin (SPF) i gyflwyno ein cynnig datblygiad proffesiynol ymhellach ar draws yr Ynys – gan dargedu partneriaid allweddol.
- Yn ystod 2023-24, mae dros **1000 o unigolion wedi cwblhau'r sesiwn hanner diwrnod ar Ymwybyddiaeth Gwybodus o Drawma.** Mae hyn yn cynnwys sesiwn bwrpasol ar gyfer staff CSYM, a daeth dros 150 o staff iddi
- Mae dros 70 o staff o fewn Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn Ymarferwyr Gwybodus am Drawma trwy'r Diploma – mae hyn yn cynnwys Gary Pritchard– Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Gwasanaeth Plant a Theuluoedd, Ieuenctid, Hamdden a Thai, staff yr Urdd, staff Cartrefi Clyd, Digartref, Môn CF i enwi rhai yn unig.
- Mae dros 21 o'n gofalwyr maeth wedi dechrau'r Tystysgrif cyntaf o'i math yn y Deyrnas Unedig mewn Ymarfer sy'n Wybodus am Drawma –
- Arwain ar gynhadledd genedlaethol mewn perthynas ag effaith trawma cenhedlaeth
- Man Myfyriol /rhaglen oruchwylio yn ei lle i'r holl staff hyfforddedig rannu arfer effeithiol.

Effaith:
- Newid mewn diwylliant/ethos a meddylfryd.
- Mwy o bolisïau a strategaethau sy'n seiliedig ar berthnasoedd.
- Cydweithio mwy penodol mewn perthynas â phlant/pobl ifanc
- Modelu'r un iaith

Mae'n bleser gennym gadarnhau gweithrediad llawn **Diwygio Cyfraith Gyhoeddus** mewn perthynas â'r **Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus,** sy'n ymdrechu i weithio gyda theuluoedd yn effeithiol i symud oddi wrth achosion cyfraith gyhoeddus.

Yn ystod y flwyddyn rydym wedi gwneud defnydd llawn ac effeithiol o'n **Tîm Teuluoedd Gwydn** i weithio'n ddwys gyda theuluoedd plant a phobl ifanc sydd ar ymylon gofal. Nod y gwaith ataliol hwn gyda theuluoedd yw rhoi cymorth i leihau nifer y plant sy'n mynd i mewn i Gofal.

Pa wahaniaeth wnaethon ni?

98% Canran gofalwyr oedolion a ofynnodd am asesiad neu adolygiad ac a gafodd asesiad neu adolygiad yn eu hawl eu hunain yn ystod y flwyddyn. (98% yn 2022/23)

Mae Cynnal Gofalwyr wedi cefnogi **528 o ofalwy**r er mwyn iddynt allu parhau i gynnig gofal i unigolion â chyflyrau iechyd meddwl, pobl hŷn, a phobl â dementia. (528 yn 2022/23)

79 yw cyfanswm nifer yr asesiadau o anghenion gofalwyr ar gyfer gofalwyr ifanc a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn (o gymharu â 50 yn y flwyddyn flaenorol).

Beth mae ein Pobl yn ei Ddweud?

Oeddech chi'n hapus yn byw yn Heddfan? "Yn bendant! Trwy fyw yn Heddfan des i arfer â bod ymhlith pobl. Cyn mynd i Heddfan doeddwn i ddim wedi cymdeithasu yn y deng mlynedd diwethaf. Mi oeddwn i'n teimlo'n saff. Mi oeddwn i wirioneddol wedi ymgartrefu yma. Roedd y fflat yn cael ei gadw i safon uchel iawn. Roedd yn berffaith"

Effeithlon iawn, cyfeillgar a chymwynasgar, rwy'n teimlo'n hyderus ei bod yn rhoi'r cyngor gorau i mi, bob amser yn bleser cyfarfod â hi (mewn perthynas â Gweithiwr Cymdeithasol gofal plant)

Blaenoriaethau ar gyfer 2023/24

Annog gwasanaethau ataliol yn y gymuned sy'n ei gwneud yn bosibl i bobl gael cymorth mewn lleoliadau cymunedol.

Parhau â'n taith gan weithio tuag at gwblhau ein rhaglen waith i sicrhau bod Ynys Môn yn dod yn Ynys sy'n Gwybodus o Trawma.

Lles

Y llynedd bu i ni ddweud y byddem yn cwblhau'r **adolygiad o Lety Byw â Chymorth,** dealltwriaeth well o'r angen a'r opsiynau sydd ar gael, a chynorthwyo'r broses o wneud penderfyniadau. Yn ystod y flwyddyn rydym wedi cynnal ymarfer mapio o'r ddarpariaeth bresennol. Mae llinellau sylfaen wedi'u creu a'r oriau craidd, yr amserlenni a'r cynlluniau gofal wedi'u diweddaru i gael adlewyrchiad cywir o'r gwasanaeth a'r gost. Cafwyd arbedion a rhoddwyd newidiadau ar waith erbyn Ionawr 2024.

Mae'r awdurdod lleol wedi derbyn cytundeb a chyllid i baratoi achos amlinellol Strategol ar gyfer ein **Heiddo Gofal Ychwanegol, i'r de o'r Ynys.** Cyflwynwyd y rhain i'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol a Llywodraeth Cymru ym mis Rhagfyr 2023 ac rydym yn aros am gymeradwyaeth Llywodraeth Cymru, cyn cael cyllid pellach i gwblhau achos busnes llawn. Bydd yr achos busnes llawn yn cael ei gyflwyno i banel y Gronfa Cyfalaf Integredig ac Ailgydbwyso, y Gronfa Tai â Gofal a'r Grant Tai Cymdeithasol. Y gobaith yw y bydd yn gwneud y mwyaf o'r cyllid grant sydd ar gael i gwblhau gwaith adeiladu'r prosiect. Ein nod yw y bydd yr achos busnes llawn wedi'i ysgrifennu a'i gymeradwyo erbyn mis Hydref 2024.

DEMENTIA ACTIF MÔN

Dementia Actif Môn - Mae'r Prosiect yma wedi symud ymlaen yn sylweddol dros y 12 mis diwethaf gan gynnwys recriwtio aelod newydd o staff llawn amser i ddarparu gweithgareddau a chefnogaeth ar draws yr ynys. Ymhlith yr uchafbwyntiau mae:

- Cefnogi saith Canolfan/Grŵp Dementia ar yr ynys, lle cyflwynwyd gweithgareddau newydd, cefnogi gyda cheisiadau grant yn ogystal â sefydlu dau Hwb/Grŵp Dementia newydd ar yr ynys, mewn dwy ardal wledig, gan sicrhau gweithgareddau wythnosol, cefnogaeth i ofalwyr ac aelodau o'r teulu.
- Cyflwyno Cyfeiriadur Dementia newydd, sy'n rhoi gwybodaeth i grwpiau lleol ar yr ynys.
- Cyflwyno ymgyrch newydd **'Byw ar Ynys Môn a phoeni am eich cof'** yma ar Ynys Môn. Eisiau cefnogi a symleiddio'r wybodaeth ar sut i gael diagnosis, yr arwyddion/symptomau allweddol a manylion cyswllt allweddol.
- Rydym wedi bod yn gweithio ar raglen ymgysylltu â'r gymuned lle rydym wedi bod yn gweithio gyda chymunedau i weld beth ddylai fod ar gael yn eu barn nhw i bobl sy'n byw gyda Dementia er mwyn llunio Strategaeth Dementia newydd.
- Darparwyd dros 600 awr o weithgareddau, gyda 10 sesiwn wythnosol, gyda thros 100 o bobl yn mynychu bob wythnos.

Yn Ionawr 2024 croesawodd **Cyngor Ynys Môn** 35 o ymwelwyr o amrywiol Grwpiau Anabledd Dysgu lleol i Siambr y Cyngor yn Llangefni gan roi cyfle iddynt gyfarfod a holi swyddogion y Cyngor ac Aelodau Etholedig. Roedd y rhai oedd yno, sef Boston Centre Stage, Mencap Môn, a Chanolfan Ddydd Blaen y Coed yn gallu cwestiynu y Cynghorwyr am faterion amrywiol sy'n bwysig iddynt, megis pleidleisio, trafnidiaeth leol ac ati. Roedd yr ymweliad yn llwyddiant ysgubol a bydd hwn yn ddigwyddiad blynyddol, wrth **hyrwyddo integreiddio a chydraddoldeb.**

Mae ein **Hybiau Cymunedol** wedi parhau i ddatblygu a chreu mannau diogel ar gyfer cymdeithasu a chymryd rhan mewn gweithgareddau. Gwelodd cronfa Gweithgareddau'r Hydref eleni nifer o hybiau cymunedol yn elwa o gymorth ariannol i gynnal gweithgareddau a digwyddiadau. Mae'r gweithgareddau wedi cefnogi i leihau unigrwydd ac arwahanrwydd, yn ogystal â hybu integreiddio.

Rydym yn parhau i werthfawrogi a chefnogi ein **gofalwyr di-dâl** – mae'r unigolion hyn yn cynnig cymaint o gefnogaeth i'w teuluoedd a'u ffrindiau. Mae ein prosiect **"Meddwl Ymlaen â Chynllunio"** yn parhau i dyfu, gan edrych ar addasiadau addas y gellir eu gwneud i helpu i gefnogi gofalwyr di-dâl, nawr ac yn y dyfodol. At hyn, mae ein prosiect "Gostyngiad i Ofalwyr Di-dâl" yn cael ei ymestyn i ofalwyr sy'n oedolion yn ogystal ag i ofalwyr ifanc. Mae'r ddarpariaeth yn gofyn i fusnesau a chwmnïau lleol ymuno â'r cynllun sy'n cynnig gostyngiadau i ofalwyr di-dâl i gefnogi eu hiechyd a'u lles.

Daeth nifer fawr i bleidleisio yn un o'n **Fforymau Pobl Hŷn,** pan fu iddynt gyfarfod yn M-SPARC. "Diogelwch Ar-lein" oedd y pwnc i'w drafod gan fod hyn wedi'i nodi'n flaenorol fel pryder i lawer o'r rhai oedd yno.

Bu i ni gadarnhau yn ein hadroddiad blaenorol y byddem yn cwblhau gwaith moderneiddio ac ailstrwythuro ein **Darpariaeth Gwasanaeth Ieuenctid.** O ganlyniad, rydym wedi ailwampio ein fframwaith gwasanaeth ieuenctid i ddiwallu anghenion ein pobl ifanc gyda chynnig clir o gymorth a darpariaeth. Mae cyfartaledd o 700 o bobl ifanc yn mynychu ein cynnig ieuenctid. Eleni fe wnaethom gynnig:

- Clybiau Haf yn ystod gwyliau'r ysgol – un diwrnod ym mhob ardal ysgol uwchradd a daeth dros 500 o bobl ifanc yno.
- Cynyddu ein gwaith gyda Heddlu Gogledd Cymru a derbyn grantiau i gynnig gweithgareddau.
- Daeth dros 25 o bobl ifanc am benwythnos preswyl yng Nglanllyn i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg.

Roeddem wedi bod yn llwyddiannus yn ein cais i gynnal cynllun peilot ar gyfer **Ysgol Rithwir (Cymru)** yn 2023, gyda chymorth cyllid gan Lywodraeth Cymru i edrych ar wella canlyniadau i'n Plant sy'n Derbyn Gofal. Caiff ein Hysgol Rithwir ei arwain gan Reolwr Gwasanaeth integredig sy'n rhan o'r Gwasanaeth Plant a Theuluoedd ond sydd, hefyd, yn aelod o grŵp arwain y Gwasanaeth Dysgu.

Yn ystod y flwyddyn rydym wedi rhoi proses gyson ar waith i sicrhau cysondeb wrth weithredu a dulliau olrhain. Bydd gan bob plentyn sy'n derbyn gofal **Gynllun Addysg Personol** ar-lein yn unol â gofynion statudol a fydd, hefyd, yn cynnwys asesiad iechyd a lles Symudol.

Mae gweithdai tymhorol wedi eu cynnig yn rhan o'n cefnogaeth i ysgolion, gyda rhagor o gefnogaeth 1:1 i rai ysgolion/lleoliadau os oes angen.

Rydym yn hyderus bod cyrhaeddiad addysgol ein Plant a Phobl Ifanc sy'n Derbyn Gofal wedi gwella yn ystod y flwyddyn hon gyda gweithrediad y Tîm Ysgol Rhithwir.

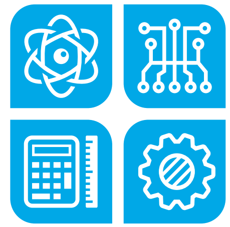

Mae Gwasanaeth Ieuenctid CSYM yn Sylfaen gynhwysol, ddiogel i'r holl bobl ifanc ledled Môn lle mae'r Gymraeg yn ganolog i bopeth a wnawn. Rydym yn meithrin perthnasoedd y n seiliedig ar ymddiriedaeth, parch a blaenoriaethu llais y person ifanc. Wrth ymgysylltu â'n cymunedau lleol a gweithio mewn partneriaeth, cynorthwywn bobl ifanc i gyrraedd eu potensial. Mi wnawn wastad wrando a cheisio grymuso unigolion i gyrraedd eu nodau.
#Llais. Dewis. Ymgrymuso

Pum Conglfaen ein Gwasanaeth

Sgiliau am oes

Blaenoriaeth

Iechyd a lles

Blaenoriaeth

Gweithio mewn Partneriaeth

Blaenoriaeth

Grymuso Pobl Ifanc

Blaenoriaeth

Addysg, Cyflogaeth a Hyfforddiant

Blaenoriaeth

Pa wahaniaeth wnaethon ni?

95% Canran yr ymholiadau amddiffyn oedolion a gwblhawyd o fewn yr amserlenni statudol (92% yn 2022/23)

91% Canran yr ymweliadau statudol â phlant sy'n derbyn gofal ac oedd i'w cynnal yn ystod y flwyddyn a gynhaliwyd yn unol â'r rheoliadau. (93.83% yn 2022/23)

Beth mae ein Pobl yn ei Ddweud?

"Mae hi mor hapus gyda'r ystafell ymolchi a addaswyd a hoffai ddiolch i bawb a gymerodd ran. Mae'r addasiad yn "newid bywyd" gan roi "annibyniaeth iddi a chaniatáu iddi gynnal ei hurddas"*. Roedd y contractwr oedd yn gwneud y gwaith yn gymwynasgar, yn gyfeillgar ac roedd y gwaith yn eithriadol."

"Dywedodd gofalwyr maeth eich bod chi (Gweithiwr Cymdeithasol) wedi dechrau gweithio ar berthnasoedd iach gyda [defnyddiwr gwasanaeth]. Roeddynt yn gadarnhaol iawn ac yn canmol y ffordd yr ydych wedi ymgysylltu a chyfathrebu â [defnyddiwr gwasanaeth] a'i g/chefnogi hyd yn hyn. Caiff ei g/chalonogi y bydd [defnyddiwr gwasanaeth] yn elwa'n fawr o weithio gyda chi."

Mae Clwb Hwyl yn ased i'r gymuned leol. Mae'n rhoi hyder i blant bach ac yn fodd iddynt ddysgu sut i chwarae gyda phlant eraill. Mae'n lle da i rieni plant ifanc gwrdd â'i gilydd mewn awyrgylch cyfeillgar a chymdeithasol sy'n gyfeillgar i blant". Rhiant

Blaenoriaethau ar gyfer 2023/24

Parhau ag ymdrechion i foderneiddio a thrawsnewid safon llety byw â chymorth drwy agor uned bwrpasol yn y Fali.

Moderneiddio a datblygu ein cynnig cymorth a hyfforddiant i 16+.

Partneriaethau

Mae gweithio mewn partneriaeth yn allweddol i lawer o'n gweithgareddau. Wrth weithio mewn partneriaeth, mae modd i ni gael at sgiliau, gwybodaeth a phrofiad eraill a'u defnyddio i ddatblygu ymateb ar y cyd a chyfuno adnoddau fel ein bod yn cynhyrchu ymatebion a gwasanaethau i'r gymuned yr ydym yn ei gwasanaethu.

Tudalen 70

Ym mis Mehefin 2023, ymunodd Ynys Môn â Rhwydwaith Byd-eang o Gymunedau sy'n Gyfeillgar i Oed Sefydliad Iechyd y Byd. Mae dod yn aelod o'r Rhwydwaith yn arwydd o ymroddiad yr ynys gyfan i greu Ynys Môn sy'n Gyfeillgar i Oed lle nad oes unrhyw rwystrau i heneiddio'n dda. Mae gwaith dros y flwyddyn ddiwethaf wedi cynnwys cynnal nifer o Fforymau Pobl Hŷn lleol allan yn y gymuned, gan arwain 50+ o Ddiwrnodau Agored ar y cyd â Môn Actif. Rydym ni fel cyngor yn gweld hwn fel dull gweithredu i'n holl wasanaethau fod yn rhan ohono a byddwn yn gweithio yn ystod 2024/25 i ehangu dealltwriaeth gwasanaethau unigol o'n hymrwymiad a'n rôl.

Ym mis Tachwedd 2023, derbyniodd Y nys Môn y gwahoddiad i roi cyflwyniad yng Nghynhadledd Cymru Gyfeillgar i Oed y Comisiynydd Pobl Hŷn i rannu arfer da y gwaith mewn partneriaeth addawol Cyfeillgar i Oed a gynhelir ar Ynys Môn.

Yn y llun uchod mae'r aelod staff Sioned Young (Swyddog Datblygu Cymunedau Oed Gyfeillgar) (canol), gyda Brenda Roberts, Cadeirydd Cyngor Pobl Hŷn Ynys Môn ac Ieuan Wyn Jones, Cadeirydd Canolfan Glanhwfa yn y Gynhadledd **"Gwneud Cymru'n Genedl Oed Gyfeillgar",** Tachwedd 2023 a gynhaliwyd yng Nghaerdydd. Fe'i cynhaliwyd gan Heléna Herklots CBE, Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru. Roedd Ynys Môn yn un o bedair sir yn unig yng Nghymru i dderbyn y gwahoddiad arbennig i rannu y gwaith arfer da o fewn y sir i greu **Cymuned Oed Gyfeillgar**. Yn eu cyflwyniadau, cafodd y tri gyfle i arddangos y gwaith partneriaeth gwych sy'n digwydd ar Ynys Môn i greu Ynys Môn sy'n Gyfeillgar i Oed; lle nad oes unrhyw rwystrau i atal pobl rhag heneiddio'n dda.

Roedd y pynciau a drafodwyd yn cynnwys y Fforymau Pobl Hŷn a drefnwyd mewn partneriaeth gyda Age Cymru Gwynedd a Môn, y Diwrnodau Agored 50+, a datblygiad Canolfan Glanhwfa yn Llangefni, sy'n ganolfan gymunedol yn festri Capel Moreia ac, erbyn hyn, yn gartref i nifer o wasanaethau cymunedol a Dementia.

Mewn llythyr o ddiolch i Sioned, Brenda ac Ieuan, dywedodd y Comisiynydd;

"Diolch am eich cyflwyniad ardderchog ar y gwaith cadarnhaol sydd ar y gweill yn Ynys Môn. Fe wnaethoch chi wir ddod â chymunedau cyfeillgar i oed yn fyw, gan ddangos y newidiadau ymarferol a'r effaith yn ogystal â phwysigrwydd gweithio mewn partneriaeth."

Y llynedd bu i ni ddweud y byddem yn rhoi blaenoriaeth i waith datblygu rhagor ar dudalennau gwe ein Cyngor, yr ydym wedi'u hadolygu a'u hadnewyddu yn ystod y flwyddyn ar gyfer ein Cymuned Oed Gyfeillgar, yn ogystal â chodi ymwybyddiaeth trwy ein Hybiau Cyfeillgar i Oed. Wrth hyrwyddo rydym, hefyd, wedi cynhyrchu **"Cylchlythyr sy'n Gyfeillgar i Oed"**, a gyhoeddir deirgwaith y flwyddyn, gyda chopïau printiedig yn cael eu rhannu'n eang yn ein cymunedau mewn lleoedd megis meddygfeydd, tafarndai, llyfrgelloedd a chaffis, yn ogystal â thanysgrifiad e-bost. At hyn, rydym wedi datblygu **Cyfeiriadur Adeiladau Cymunedol**, sy'n hyrwyddo'r defnydd o adeiladau cymunedol ar draws yr ynys.

https://www.anglesey.gov.wales/en/Residents/Leisure/Community-facilities/Community-buildings-directory.aspx

---

Mae **Fforymau a Chyngor Pobl Hŷn Ynys Môn** yn parhau i ehangu. Rhoddir cyfle i bobl hyn rannu arfer da a lleisio eu pryderon am unrhyw beth y maent yn ei ystyried yn rhwystr iddynt rhag heneiddio'n dda ar Ynys Môn.

Mynychodd dros 50 o bobl **Ddiwrnod Agored 50+ Iechyd a Lles** yng Nghanolfan Hamdden Caergybi ddydd Llun, 22 Ionawr mewn Partneriaeth â **Môn Actif** a Gwasanaethau Oedolion. Roedd y Diwrnod Agored yn gyfle i roi cynnig ar amrywiaeth o weithgareddau hamdden am ddim gan gynnwys Pêl-bicl, Pilates, Ymarfer Corff Grŵp, Badminton, Sboncen a Gweithgaredd Celf a Chrefft. Roedd cyfle, hefyd, i ymweld â phedair ar ddeg o stondinau gwybodaeth sefydliadau partner.

Cymeradwywyd **Strategaeth Anabledd Dysgu Gogledd Cymru** gan bob un o'r chwe awdurdod lleol a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ym mis Mawrth 2019. Mae Ynys Môn a'r Bwrdd Iechyd wedi cytuno i arwain ar y cam hwn i archwilio a threialu **Cyllidebau Cyfun** rhwng iechyd a gofal cymdeithasol. Mae staff y Bwrdd Iechyd a gwasanaethau cymdeithasol yn Nhîm Anabledd Dysgu Ynys Môn wedi'u cydleoli ac mae ganddynt hanes cryf o gydweithio cadarnhaol. Mae'r peilot wedi newid y broses bresennol lle mae Ynys Môn a'r Bwrdd Iechyd yn comisiynu gwasanaethau a ariennir ar y cyd i oedolion ag anableddau dysgu. Yn hanesyddol, cafwyd prosesau ar wahân sydd wedi achosi aneffeithlonrwydd, oedi, a baich anghymesur ar adnoddau fyrddau iechyd. Mae cynllun peilot y gyllideb gyfun yn rhoi mwy o hyblygrwydd gan ei fod yn ddull symlach o reoli dyraniadau cyllid rhwng y cyngor a'r bwrdd iechyd, lle mae'r prosesau adolygu, cyfraniadau ariannol a chomisiynu gwasanaethau yn benderfyniad integredig. At ddiben y peilot, mae cyllideb bresennol ar y cyd ar gyfer dinasyddion sy'n byw mewn lleoliadau preswyl a byw yn y gymuned rhwng Ynys Môn a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi'i gosod ar £1.2 miliwn o bunnoedd. Mae chwe cham i'r gyllideb gyfun:

Cam 1: byw yn y gymuned a gofal a chymorth preswyl sy'n bodoli eisoes ac a ariennir ar y cyd
Cam 2: pecynnau gofal a chymorth newydd wrth fwy bywyd preswyl a chymunedol (yn gweithio ar y cam hwn ar hyn o bryd).
Cam 3: cyfanswm cyllidebau gofal a chymorth ynghyd â chyfleoedd dydd, eiriolaeth a chontractau eraill a gomisiynir.
Cam 4: cyfanswm gwariant ar fyw yn y gymuned a gofal preswyl gan gynnwys gofal seibiant, gofal cartref, bywydau a rennir a chymorth i deuluoedd. Cyllidebau Gofal Iechyd Parhaus yn hysbys ac yn gyllideb Gofal Cymdeithasol.
Cam 5: cyfanswm iechyd a gofal cymdeithasol a chyllidebau staff yr un fath ar gyfer y gymuned yn unig ac ar gyfer Ynys Môn yn unig.
Cam 6: cyllidebau cymunedol ac acíwt cwbl integredig ar gyfer anableddau dysgu.

Mae'r awdurdod lleol wedi cefnogi Mencap Môn i recriwtio rheolwr i ddatblygu'r HWB a dewislen o weithgareddau cymunedol. Mae'r arian cyfatebol a ddarparwyd drwy'r Gronfa Integredig Ranbarthol wedi bod yn fodd i Mencap Môn lwyddo i ddenu rhagor o gyllid oddi wrth gyllidwyr eraill, megis yr Ymddiriedolaeth Elusennol. Edrychwn ymlaen at barhau â'n sgyrsiau gyda **Mencap Môn** i ddatblygu'r gwasanaeth ymhellach.

Bu i ni ddweud y byddem yn ehangu ein cynnig o **fflatiau hyfforddi i'n Pobl sy'n Gadael Gofal,** a thros y 12 mis diwethaf rydym wedi annog 11 o bobl ifanc i aros yn y fflat hyfforddi am hyd at 28 diwrnod. Mae hyn wedi cefnogi'r bobl ifanc i ddatblygu eu sgiliau byw'n annibynnol, fel eu bod yn fwy parod i reoli eu tenantiaeth eu hunain pan fyddant yn gadael gofal. Yn dilyn y cyfnod prawf mae rhai wedi penderfynu nad ydynt yn barod i fyw ar eu pen eu hunain ac wedi parhau i fyw gyda'u teulu maeth ar **gynllun "Pan Fydda i'n Barod".**

Mae pobl ifanc wedi cael cymorth i gwblhau cwrs byw'n annibynnol, achrededig "Agored" yn ystod eu cyfnod yn y fflat. Mae hyn yn helpu pobl ifanc i ddatblygu sgiliau rheoli tenantiaeth, cyllidebu, deall biliau, coginio ar gyllideb a chadw eu hunain yn iach. Rydym, hefyd, wedi defnyddio'r fflat hyfforddi i gynnal sesiynau addysg a hyfforddiant i'n pobl ifanc sydd ar gynllun addysg amgen.

Mae 2023-24 wedi bod yn flwyddyn arwyddocaol o ran newid a her i **Wasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd ac Ynys Môn** ar ôl cyflwyno Dangosyddion Perfformiad Allweddol Cenedlaethol newydd a **Fframwaith Asesu Atal a Dargyfeirio newydd.** Yn ogystal, roedd y gwasanaeth yn destun Archwiliad Safonau Cenedlaethol (gwaith yn y Llysoedd) ac ym mis Tachwedd 2023 arolygwyd y gwasanaeth gan Arolygiaeth Prawf Ei Mawrhydi.

Barnwyd bod Archwiliad Safonau Cenedlaethol, a adolygodd waith y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid gyda'r Llysoedd, yn 'Dda' gydag argymhellion ynghylch cofnodi ac ymgysylltu â rhieni, ond, ar y cyfan, amlygodd y berthynas waith effeithiol a chydweithredol iawn gyda'n partneriaid yng Ngwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Mawrhydi.

Mewn Arolygiad Cyfiawnder Ieuenctid gan Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi ym mis Tachwedd, barnwyd bod y gwasanaeth yn 'Dda' gyda rhai argymhellion neu feysydd i'w gwella. Mae'r gwaith o ymateb i'r argymhellion yn mynd rhagddo'n dda. Dyma sylwadau'r arolygwyr:

"Gall y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid fod yn gwbl falch o'r ffordd y mae'n estyn allan gyda thosturi at blant i'w helpu i fyw eu bywydau gorau. Rhaid iddo ganolbwyntio nawr ar ddefnyddio canfyddiadau'r arolygiad hwn yn sbardun i sicrhau rhagor o newid. Yn yr adroddiad hwn, rydym yn gwneud saith argymhelliad i wella rhagor ar waith Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd ac Ynys Môn. Hyderwn y byddant yn cynorthwyo'r gwasanaeth wrth iddo barhau â'i daith i wella."

Mae'r gwasanaeth yn parhau i fod yn gartref i'r **Gwasanaeth Camddefnyddio Sylweddau Pobl Ifanc ("Be di'r Sgôr")** i Ynys Môn a Gwynedd a Thîm Cefnogi Ymddygiad Rhywiol Problemus Gwynedd (Tim Emrallt). Parhau i fod o safon uchel mae'r cydweithio gyda'r ddau, gydag adborth cadarnhaol iawn gan Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi o'r trefniadau partneriaeth hyn.

Mae **Ymyriadau Gwydnwch Seiliedig ar Seicoleg** y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid I blant yn y System Gyfiawnder yn parhau i gael eu datblygu'n gyson yn 23-24. Mae gwaith yn parhau gyda'n cydweithwyr ledled Cymru ac mae bellach wedi symud i gyfnod prawf ffurfiol. Mae'r astudiaeth wedi ennyn cryn ddiddordeb gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder a Llywodraeth Cymru, sy'n dilyn ein cynnydd yn agos.

Mae ein Tîm Cefnogi Teuluoedd wedi gweithio'n helaeth ar draws Gogledd Cymru, mewn partneriaeth â'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr a'n Hawdurdodau Lleol cyfagos ar draws y Gogledd. Un enghraifft o'r fath oedd **Rhaglen Integreiddio a Thrawsnewid y Blynyddoedd Cynnar Llywodraeth Cymru** sydd wedi cefnogi nifer o brosiectau megis datblygu **Strategaeth Iechyd Meddwl Amenedigol,** creu grwpiau cymunedol yn y blynyddoedd cynnar mewn lleoedd megis Llanddona a Llanfachraeth. Trwy'r rhaglen, codwyd ymwybyddiaeth o iechyd meddwl tadau a gweithiwyd mewn partneriaeth â Mudiad Meithrin i gefnogi a hyrwyddo'r Gymraeg yn ein cymunedau drwy'r blynyddoedd cynnar. Tystia 272 o rieni a fynychodd dros chwe mis i hyn.

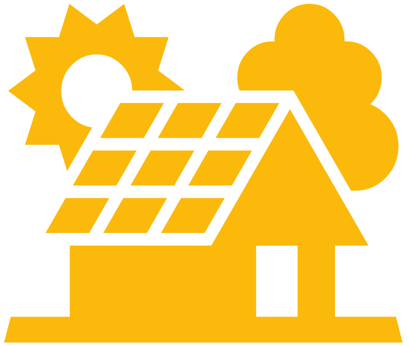

Yn ystod 2023/24, bu i ni barhau i atgyfnerthu ein trefniadau rhagorol i weithio mewn partneriaeth gyda'n cydweithwyr yn y **Gwasanaethau Tai. Atal digartrefedd** trwy sicrhau ei fod yn brin, yn fyrhoedlog ac na chaiff ei ailadrodd yw nodau ac amcanion allweddol **Strategaeth Rhaglen Cymorth Tai** Cyngor Sir Ynys Môn. Yn brif ddarparwr cymorth tai dynodedig ar gyfer pobl ag anghenion iechyd meddwl, mae ein darpariaeth hefyd wedi cyfrannu at:

- Lliniaru'r effaith ac atal digartrefedd
- Cefnogi pobl i fyw'n annibynnol.
- Darparu cymorth wedi'i deilwra a'i dargedu fel bod modd i bobl fregus fyw'n annibynnol yn eu cartrefi eu hunain ar draws pob deiliadaeth.

Llwyddodd yr adran i ddenu cyllid grant drwy **Gronfa Tai â Gofal Llywodraeth Cymru** i brynu eiddo byw â chymorth oddi ar y farchnad agored yn Rhostrehwfa, a bydd adnewyddiadau'n cael eu gwneud yn ystod y misoedd nesaf. Bydd y prosiect yn cael ei redeg mewn partneriaeth â'n hadran dai a'i ariannu'n rhannol gan y Cyfrif Refeniw Tai.

Adroddodd y **Bwrdd Diogelu Corfforaethol** mewnol gynnydd yn nifer yr achosion cam-drin domestig ar Ynys Môn, er mwyn:

- Uwchgyfeirio pryder ynghylch y twf parhaus mewn achosion cam-drin domestig ar yr Ynys
- Uwchgyfeirio'r her bod yna ddioddefwyr cam-drin domestig yn aros am gefnogaeth trwy restr aros. Y rheswm dros hyn yw twf parhaus a mynych yr achosion cam-drin domestig yr adroddwyd amdanynt.

Mae'r **Grant Cymorth Tai** yn talu am gost 51 o unedau cymorth fel bo'r angen yr wythnos i Gorwel, i gynorthwyo gyda gwaith cefnogi ac atal cam-drin domestig

Oherwydd cynnydd mewn hyfforddiant megis **Gofyn a Gweithredu,** y disgwyl yw bod mwy o ddioddefwyr yn cael eu hadnabod o fewn ein cymunedau ac, felly, yn cynyddu'r galw ar wasanaethau. Yn ogystal â hyn, mae cyflwyno **Rheolaeth a Gorfodaeth** fel trosedd yn 2015 a chyfreithiau amrywiol sydd wedi cychwyn yn seiliedig ar droseddau difrifol, megis cyfraith Jade, yn cynyddu proffil rhoi gwybod am gam-drin domestig.

Pa wahaniaeth wnaethon ni?

17.32% Cyfradd y bobl hŷn (65 oed neu hŷn) y mae'r awdurdod yn eu cefnogi mewn cartrefi gofal fesul 1,000 o'r boblogaeth 65 oed neu hŷn ar 31 Mawrth (16.74% yn 2022/23)

10.55% Canran cyfeiriadau'r plant sy'n cael eu hailgyfeirio o fewn 12 mis (14.35% yn 2022/23)

Beth mae ein Pobl yn ei Ddweud?

"Dim ond canmoliaeth i weithwyr y Gwasanaeth Ailalluogi oedd gan [Mr a Mrs] ac roeddynt eisiau diolch iddyn nhw gan fod [defnyddiwr gwasanaeth] yn teimlo ei bod hi'n dod yn fwy hyderus bob dydd, ac mae hyn i'w briodoli i'r cymorth y mae'n ei gael gan y Gwasanaeth Ailalluogi."

"Hoffwn ddiolch i *** Gweithiwr Cymdeithasol (a phawb oedd ynghlwm) am eu gwaith caled ar y mater hwn. Roedd y Llys (a'r Gwarcheidwad) yn ganmoliaethus iawn o waith *** a dywedodd y Barnwr fod yr achos hwn er clod i'r Awdurdod Lleol oherwydd mae'n debyg mai hwn oedd y pecyn cymorth mwyaf cynhwysfawr a welodd erioed ac y dylid diolch i'r Awdurdod ac asiantaethau eraill oedd ynghlwm am weithio'n galed i ddod â'r cynllun hwn at ei gilydd."

Blaenoriaethau ar gyfer 2023/24

Parhau ar ein taith Oed Gyfeillgar, gyda datblygiad Cam 2 o brosiect Glanhwfa.

Moderneiddio ein Gwasanaethau Ieuenctid, gan weithio gyda'n partneriaid i sicrhau bod y gwasanaeth yn adlewyrchu gofynion y dyfodol.

Sut Rydym yn Gwneud yr hyn a Wnawn

A. Ein Gweithlu, a sut rydym yn Cefnogi eu Rolau Proffesiynol

Mae gan y Gwasanaethau Cymdeithasol gysylltiadau ardderchog ac maent yn gweithio'n agos iawn gyda'r Uned Datblygu Gweithlu sy'n rheoli grant **Rhaglen Datblygu Gweithlu Gofal Cymdeithasol Cymru** (y SCWWDP) i roi cyfleoedd Hyfforddi a Datblygu i'r Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Bartneriaeth Gofal Cymdeithasol ehangach ar Ynys Môn.

Caiff blaenoriaethau Cenedlaethol, Rhanbarthol a Lleol eu hystyried wrth gynllunio cyfleoedd datblygu ar gyfer y gweithlu a byddir yn achub ar bob cyfle i weithio mewn partneriaeth â'n Hawdurdodau Lleol cyfagos, y GIG ac Asiantaethau eraill er mwyn gwireddu'r cynllun. Mae'r meysydd blaenoriaeth allweddol a gefnogir wedi'u nodi yng **Nghylchlythyr Blynyddol Gofal Cymdeithasol Cymru.**

Nodir Meysydd Blaenoriaeth a Heriau/Llwyddiannau Allweddol isod:

- **Platfform System Rheoli Dysgu (LMS) – Cronfa Ddysgu**
  Mae'r defnydd o'r modiwlau E-Ddysgu, y broses Sgwrs Datblygu Blynyddol a system archebu ar-lein wedi parhau i gael ei hyrwyddo fel un o'r dulliau dysgu allweddol fel y dangosir gan y 622 o fodiwlau e-ddysgu (gofal cymdeithasol penodol) a gwblhawyd. At hyn, cwblhaodd ein Hadran 231 Sgwrs Datblygu Blynyddol drwy'r system.

Cwblhawyd ADC gan ein Hadran drwy'r system.

- **Lleoliadau Myfyrwyr a Chyfleoedd Hyfforddeion**
  Rydym wedi parhau i weithio mewn partneriaeth agos â Phrifysgol Bangor i groesawu myfyrwyr MA Gwaith Cymdeithasol. Trefnwyd wyth lleoliad eleni o amrywiaeth o wasanaethau gan gynnwys y trydydd sector.

  Rydym wedi parhau i gefnogi ein hyfforddeion MA Gweithiwr Cymdeithasol a hoffem longyfarch un o'r hyfforddeion a gymhwysodd yn yr haf ac a ddechreuodd yn ei rôl fel gweithiwr cymdeithasol newydd gymhwyso yn y Gwasanaeth Plant a Theuluoedd. Rydym wedi penodi pum Gweithiwr Cymdeithasol newydd gymhwyso eleni ac yn eu cefnogi yn ystod eu Tair Blynedd Gyntaf o Ymarfer.

  Mae saith aelod o staff wedi cwblhau Rhaglen Gadarnhau Gwaith Cymdeithasol Porth Agored yn llwyddiannus yn ystod 2023/24 ac mae wyth ymarferydd arall wedi cofrestru.

  Hysbysebwyd rhagor o gyfleoedd datblygu i staff mewnol gwblhau'r rhaglen BA Gwaith Cymdeithasol drwy'r Brifysgol Agored. Bellach mae gennym saith aelod o staff wedi cofrestru ar y rhaglen BA Gwaith Cymdeithasol.

  Mae'r ddau **hyfforddai Therapi Galwedigaethol** wedi llwyddo yn eu Lleoliadau ac wedi symud ymlaen i'w blwyddyn astudio nesaf. Maent yn parhau i weithio gyda'r Tîm Adnodd Cymunedol Oedolion gan ennill profiad gwerthfawr.

Rhaglen Camau i Ofal

Mae Camau at Ofal yn rhaglen lleoliad gwaith sydd ar gael i Fyfyrwyr Iechyd a Gofal Cymdeithasol Lefel 2 a Lefel 3 yng Ngholeg Menai, Llangefni. Rhoddir cyfle i fyfyrwyr wneud cais am y lleoliadau hyn fel pe baent yn gwneud cais am swydd wag ac mae'r ceisiadau hyn wedyn yn cael eu rhoi ar restr fer i roi profiad gwaith i'r ymgeisydd gorau. Mae hyn yn rhoi profiad realistig i'r myfyriwr wrth wneud cais am swyddi gwag a rhoddir adborth ar y cais a gyflwynwyd ganddynt. Yn ystod blwyddyn academaidd 2023/2024, roedd pedwar myfyriwr Lefel 2, pum myfyriwr Blwyddyn 1 Lefel 3 a thri myfyriwr Blwyddyn 2 Lefel 3 yn llwyddiannus yn eu cais a'u lleoliad.

- **Gofalwyr Maeth**
  Trefnwyd rhaglen lawn o ddigwyddiadau hyfforddi, gyda thua 13 o gyrsiau wedi'u trefnu yn ogystal â nifer o sesiynau partneriaeth ar y cyd ag Awdurdod cyfagos. Parhau i weithio'n llwyddiannus iawn oedd mynediad hyblyg i hyfforddiant ac roedd modd cael at fodiwlau oedd wedi'u targedu'n benodol, gyda chyfanswm o 75 o fodiwlau'n cael eu neilltuo. Mae gofalwyr maeth hefyd wedi cael mynediad at blatfform e-ddysgu CSYM a gallant gael mynediad at fodiwlau e-ddysgu perthnasol. Cânt eu hannog i archebu lle ar gyfer hyfforddiant trwy ein system archebu ar-lein a adwaenir hefyd fel Hwb Dysgu Gofalwyr Maeth. Mae aelodau'r Tîm Maethu wedi cael mynediad at ddangosfwrdd rheolwyr, lle gallant weld pa gyrsiau y mae pob Gofalwr Maeth wedi'u cwblhau a phryd.

- **Cefnogaeth i Gofrestru**
  Cynigiwyd yn llwyddiannus ar-lein sesiynau penodol i gefnogi staff gyda chofrestru yn ogystal â gwaith datblygu rhaglen gymorth Fframwaith Sefydlu Cymru Gyfan. Roedd y rhaglen yn cynnwys nifer o weithdai oedd yn ymdrin â chynnwys llyfrau gwaith (Gwerthoedd ac Egwyddorion; Iechyd a Lles; YmarferProffesiynol ac Iechyd a Diogelwch).

- **Cymwysterau Proffesiynol**
  Yn rhan o strategaeth Cynllunio Gweithlu'r Awdurdod, mae staff wedi'u hannog a'u noddi i ymgymryd â chymwysterau ychwanegol.

  Er mwyn sicrhau bod gennym ddigon o leoliadau i gynnig myfyrwyr gwaith cymdeithasol, rydym wedi parhau i gefnogi gweithwyr cymdeithasol i ennill eu cymhwyster Addysgwr Ymarfer. Bu llawer o ddiddordeb ac, ar hyn o bryd, mae gennym naw gweithiwr cymdeithasol yn y broses o gwblhau'r cymhwyster.

  Mae pedwar ymarferwr wedi cwblhau Rhaglen Datblygu'r Rheolwr Tîm yn llwyddiannus ac mae chwe ymarferydd arall wedi cofrestru ac mae disgwyl iddynt orffen y cwrs eleni.

  Mae dau Ymarferydd wedi cofrestru gyda'r **Rhaglen Datblygu Rheolwyr Canol.**

  Rydym yn parhau i gefnogi staff sy'n cyflawni rôl **Ymarferydd Gwasanaethau Cymdeithasol** i gwblhau Tystysgrif Addysg Uwch mewn Ymarfer Gofal Cymdeithasol (Cymru) drwy'r Brifysgol Agored. Cwblhaodd saith y Dystysgrif Addysg Uwch yn ystod 2023/24, mae saith yn parhau. Dechreuodd pedwar arall ar y cwrs yn ystod 2023.

  Mae pedwar aelod o staff yn cwblhau cymwysterau **Cefnogi Ymddygiad yn Gadarnhaol.**
  2 x Diploma BTEC Arwain Ymarfer mewn Cefnogi Ymddygiad yn Gadarnhaol
  2 x Tystysgrif BTEC mewn Cefnogi Ymddygiad yn Gadarnhaol

Fframwaith Credydau a Chymwysterau

Yn rhan o'u cofrestriad a/neu i gefnogi strategaeth cynllunio gweithlu'r gwasanaeth:

- Mae 14 aelod o staff yn dilyn Iechyd a Gofal Cymdeithasol Lefel 2 ar hyn o bryd
- Mae chwech ar hyn o bryd yn dilyn Iechyd a Gofal Cymdeithasol Plant a Phobl Ifanc Lefel 3
- Deg yn dilyn Iechyd a Gofal Cymdeithasol Lefel 3 ar hyn o bryd
- Dau yn gwneud Paratoi ar gyfer Rheolaeth mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol Lefel 4 ar hyn o bryd
- Mae un yn dilyn Rheolaeth mewn Gofal Lefel 5 ar hyn o bryd
- Pump wedi cwblhau Iechyd a Gofal Cymdeithasol Lefel 3
- Un wedi cwblhau Paratoi ar gyfer Arweinyddiaeth Lefel 4

- **Diogelu**
  Yn ogystal â'r ddarpariaeth arferol o sesiynau Diogelu Cyffredinol a gynigir i'r Gweithlu Gofal Cymdeithasol (a fydd bellach yn Grwp B), mae ystod o gyrsiau arbenigol ychwanegol, hefyd, wedi'u hyrwyddo, megis Gofyn a Gweithredu, cam-drin ariannol – amddiffyn oedolion mewn perygl, Deddf Galluedd Meddyliol, Celcio a Chaethwasiaeth Fodern. Mae sesiynau wedi'u teilwra ar gyfer timau penodol, hefyd, wedi'u cyflwyno gan y Tîm Diogelu.

B. Ein Hadnoddau Ariannol a Sut rydym yn Cynllunio ar gyfer y Dyfodol

Fel mewn blynyddoedd blaenorol, rydym wedi wynebu pwysau ariannol sylweddol yn 2023/24, ond rydym wedi parhau i ddarparu gwasanaethau yn ystod y cyfnod anodd hwn.

Ar ddiwedd cyfnod y flwyddyn, adroddodd ein Gwasanaethau Plant a Theuluoedd orwariant o £1,399k ar y Gwasanaethau Plant, tra bod ein Gwasanaethau Oedolion wedi nodi tanwariant o £(519k).

Mae'r gwasanaeth Plant sy'n Derbyn Gofal wedi gorwario £1,713k. Mae hwn yn wasanaeth sy'n cael ei arwain gan alw ac wrth i ni barhau i ddatblygu ein darpariaeth Cartrefi Clyd bydd angen i ni bob amser gael mynediad at y ddarpariaeth fwy arbenigol. Mae cost wythnosol gyfartalog lleoliadau y tu allan i'r sir wedi cynyddu o £6,326.92 yn 2022-23 i £6,547.85 2023-24.

Mae maes Cymorth i Deuluoedd wedi gorwario £132k, gyda £96k ohono yn ymwneud â 'Pan Fydda i'n Barod', darpariaeth lle mae person ifanc mewn gofal maeth yn aros gyda'u cyn ofalwr maeth y tu hwnt i 18 oed. Mae hwn yn wasanaeth statudol, sy'n cael ei arwain gan alw ac mae'r maes hwn wedi gweld cynnydd yn y galw yn ystod 2023-24.

Roedd tanwariant o £(265k) ar Reolaeth a Chymorth Gwasanaethau Oedolion ar ddiwedd y flwyddyn, mae hyn yn bennaf oherwydd swyddi gwag a chyfraniadau tuag at swyddi a ariennir gan grantiau amrywiol.

Mae Gofal Preswyl i Bobl Hŷn wedi tanwario £(191k) erbyn diwedd y flwyddyn, ac mae Gofal Nyrsio i Bobl Hŷn wedi gorwario £232k erbyn diwedd y flwyddyn.

Anabledd Corfforol – gorwariant o £501k ar ddiwedd y flwyddyn. Mae hyn ar ôl gwneud cais am £(322k) o'r Grant Gweithlu Gofal Cymdeithasol o £(75k) o'r Gronfa Wrth Gefn Pwysau Gofal Cymdeithasol.

Anableddau Dysgu – gorwariant o £105k erbyn diwedd y flwyddyn. Mae hyn ar ôl cymhwyso £(332k) o'r Grant Gweithlu Gofal Cymdeithasol o £(68.7k) o'r Gronfa Wrth Gefn Pwysau Gofal Cymdeithasol. Ac mae gofal preswyl sy'n gysylltiedig ag anableddau dysgu wedi gorwario £236k. Unwaith eto, mae hwn yn wasanaeth sy'n cael ei arwain gan alw ac mae'n bennaf yn lleoliadau cost uchel, nifer isel.

Gyda chwyddiant yn parhau i fod yn uwch na'r disgwyl, mae disgwyl y bydd y Cyflog Byw Gwirioneddol yn codi'n gynt na'r hyn a ragwelwyd yn y cynllun ariannol tymor canolig. Gallai hyn arwain at bwysau ariannol ychwanegol yn 2024/2025 a thu hwnt.

Gan edrych i'r dyfodol rydym yn gweithio gyda'n cydweithwyr Cyllid yn gweithio ar ragamcanu'r galw a'r costau dros y 10 mlynedd nesaf, er mwyn nodi'r galwadau tebygol a gollir a fydd ar yr awdurdod.

Rydym yn bwriadu cynnal ymarfer cyllidebau ar sail sero yn ystod 2024-25, gyda'r nod o gysoni'r cyllidebau cymaint â phosibl. Dylai hyn, ynghyd â chyllideb ychwanegol i fodloni lefel y galw, olygu bod y gwariant gwirioneddol yn cyd-fynd yn agosach â'r gyllideb wrth symud ymlaen.

Gwasanaethau	Cyllideb £	Gwirioneddol £	Gwahaniaeth £
GWASANAETHAU PLANT A THEULUOEDD	13,123	14,522	(1,399)
GWASANAETHAU OEDOLION			
• PÔBL HYN	12,001	12,303	302
• ANABLEDDAU CORFFOROL	2,683	3,185	502
• ANABLEDDAU DYSGU	8,781	8,886	105
• IECHYD MEDDWL	2,773	2,836	63
• GWASANAETHAU CYMORTH	1,627	1,362	(265)
• UNED DDARPARU (GOFAL MÔN/ GWASANAETHAU ERAILL)	7,728	6,502	(1,226)
CYFANSWM	**35,593**	**35,704**	**(519)**

C. Gweithio mewn Partneriaeth, ein Harweinyddiaeth Wleidyddol a Chorfforaethol, Gwaith Llywodraethu a'n Hatebolrwydd

Mae **llywodraethu gwleidyddol** o fewn y Cyngor wedi parhau i fod yn gadarn yn ystod y 12 mis diwethaf. Mae hi wedi bod yn gyfnod o gydgrynhoi yn dilyn yr etholiadau lleol ym Mai 2022. Mae strwythur y pwyllgorau a phanelau wedi bod yn fodd i roi cefnogaeth glir a chyson i'r Gwasanaethau Oedolion a Phlant a Theuluoedd a chraffu penodol ar gynnydd.

Y Pwyllgor Gwaith yw'r corff gwneud penderfyniadau allweddol ac mae'n cynnwys yr Arweinydd, dau ddirprwy Arweinydd ac wyth Aelod Portffolio. Mae'r Arweinydd wedi mabwysiadu'r portffolio dros ddatblygu economaidd ac mae'n parhau i fod â golwg cyffredinol ar faterion trefniadol. Mae hi wedi dirprwyo'r Portffolio dros Wasanaethau Cymdeithasol (Plant ac Oedolion) i ddau aelod etholedig. Mae'r ddau yn goruchwylio ein 'gwelliannau' yn wleidyddol a sut rydym wedi ymdrin â'r heriau o ymdrin â'r pwysau a nodwyd, yn rhan o'n rôl wrth ymdrin â phwysau costau byw a chynnydd yn y galw. Ceir tystiolaeth o'r effeithiolrwydd cynyddol hwn yn y modd y cafodd y rhai mwyaf bregus yn ein plith eu blaenoriaethu eto ar gyfer cymorth yn ystod y flwyddyn ariannol. Adlewyrchir hyn yn yr adroddiadau a dderbynnir gan Arolygiaeth Gofal Cymru yn flynyddol.

Mae'r **Panel o Aelodau Etholedig** a sefydlwyd ar ôl etholiadau Mai 2022 i graffu, herio a chefnogi'r Cynllun Datblygu Gwasanaeth i'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, yn parhau â'i waith mewn modd hybrid a gwelwyd parhad yn safon gwaith y staff wrth iddynt ofalu am y rhai mwyaf bregus. Mae'r agenda sydd wedi'i hailsefydlu dros y deuddeg mis diwethaf ac sy'n gweithredu yn fwy o bell, yn goruchwylio'r agenda gofal cymdeithasol i Blant ac Oedolion.

Daw aelodaeth y panel o bob rhan o'r grwpiau gwleidyddol ac mae'n parhau i roi'r cyfle i'r Aelodau ehangu eu gwybodaeth am y gwaith a wneir gan yr adran a'u dealltwriaeth ohono a, thrwy hynny, arwain at graffu gwell.

Mae'r **Panel Rhiantu Corfforaethol,** a gadeirir gan ein Prif Weithredwr a'n haelodau yn cynnwys Aelodau Etholedig, partneriaid a chydweithwyr eraill, ac mae ganddo'r cyfrifoldeb a rennir ar draws y Cyngor i sicrhau bod plant a phobl ifanc yn ein gofal, neu sy'n gadael gofal, yn cael cymorth i ffynnu; 'ein plant ni' ydyn nhw. Yn ystod y flwyddyn, mae'r Panel wedi bod yn adolygu ei Strategaeth Rhiantu Corfforaethol 2023-28 a bydd hon yn cael ei chyhoeddi yn ystod yr haf.

Rydym wedi trefnu chwe **Sesiwn a Sgwrs Arweinyddol** ar gyfer 2024-25, yn lle'r ymweliadau Laming blaenorol, (tri Gwasanaeth Plant a Theuluoedd a thri Gwasanaeth Oedolion), fydd yn fodd i'n haelodau etholedig ddeall mwy ar ein gwaith a chael gwell cipolwg arno fel bod ganddynt well gwybodaeth i wneud penderfyniadau.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Ynys Môn wedi ymrwymo i weithio mewn partneriaeth yn lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol. Mae hyn wedi'i gydnabod yn gryfder mewn adroddiadau arolygu allanol diweddar yn y gorffennol ac mae'n parhau i fod yn faes i ni adeiladu arno. Mae Gwasanaethau Plant a Theuluoedd a Gwasanaethau Oedolion yn parhau i fod yn rhan weithredol o agendâu Cymru Gyfan a Gogledd Cymru er mwyn gwella'r modd y darperir gwasanaethau cymdeithasol trwy ddull cydweithredol.

Fel sydd wedi digwydd dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, mae **trefniadau llywodraethu** yn parhau i fod yn eu lle trwy Gydweithredfa Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol Gogledd Cymru (yr NWSSIC) a'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol. Gellir tystio ymhellach i'r ethos partneriaeth hwn wrth i Wasanaethau Cymdeithasol y Cyngor a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr gydweithio, a hynny drwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig. Pwrpas y Bwrdd Cyflawni Integredig yn dal i fod yw sicrhau bod anghenion iechyd a gofal pobl Ynys Môn yn cael eu gwasanaethu'n well trwy integreiddio gwasanaethau iechyd a gwasanaethau awdurdodau lleol yn well.

Mae **Fframwaith Cynllunio Corfforaethol a Rheoli Perfformiad y Cyngor** wedi'i ymgorffori yn ei drefniadau llywodraethu blynyddol. Mae'r fframwaith hwn wedi'i fabwysiadu i sicrhau bod meddylfryd o welliant parhaus wedi'i wreiddio yng ngwaith gwasanaethau'r Cyngor a bod disgwyliadau **Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021** ddiweddar yn cael eu bodloni. Mae, hefyd, yn helpu i fonitro materion a allai godi cyn y ceir tanberfformiad a fyddai'n cael effaith ar y gwasanaethau a ddarperir i'n cymunedau. Mae perfformiad yn erbyn dangosyddion cenedlaethol a lleol wedi parhau i fod yn dda yn ystod y flwyddyn ac mae hyn yn rhoi sicrwydd bod ein model gweithredu'n berthnasol ac yn gyfredol.

Er bod hyn yn adlewyrchiad cadarnhaol o safon y gwasanaeth a roddir gan y Gwasanaethau Oedolion a'r Gwasanaeth Plant a Theuluoedd yn ystod 2023/24, byddwn yn parhau i adolygu a blaenoriaethu'n lleol y Dangosyddion Perfformiad Allweddol mwyaf perthnasol, yn seiliedig ar Gyfarwyddyd Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru, er mwyn sicrhau bod data'r Dangosyddion Perfformiad Allweddol ar gael yn hawdd. O wneud hyn, bydd modd dadansoddi'r perfformiad yn amserol drwy'r fframwaith a wreiddiwyd, yn ystod 2024/25.

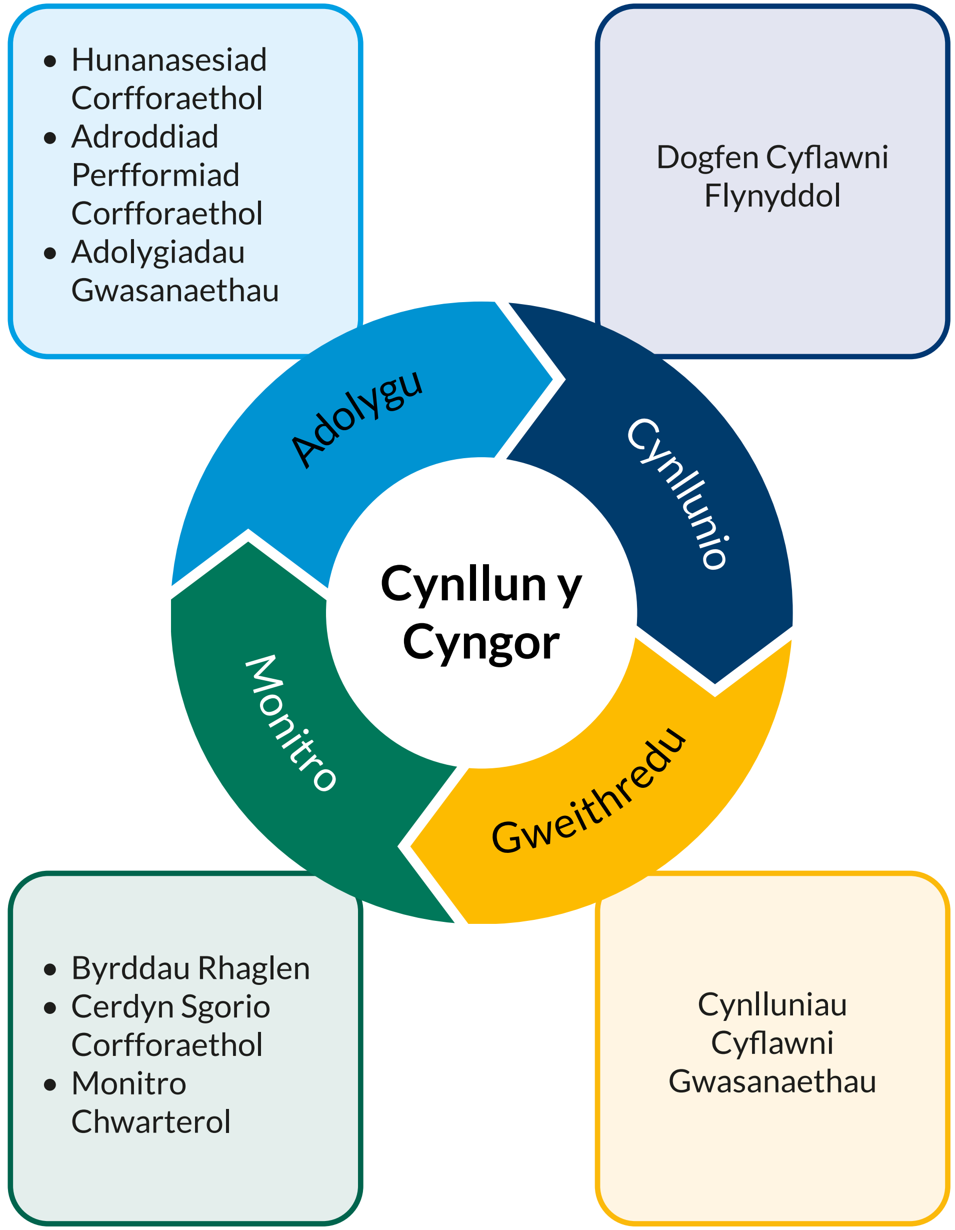

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Cyngor Sir Ynys Môn
cyngormon
cyngormon
cyngormon

Gwasanaethau Cymdeithasol
Cyngor Sir Ynys Môn
Swyddfeydd y Cyngor
Llangefni
Ynys Môn
LL77 7TW

Dilynwch Ni

- Dechrau'n Deg
- Gofal Plant a Chwarae Môn
- Ysgolion Iach
- Cyn Ysgol

ynysmon.llyw.cymru
anglesey.gov.wales

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio / Cyngor Sir
Dyddiad:	27 Mehefin 2024 / 26 Medi 2024
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 2023-24 – Adroddiad y Cadeirydd
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gwneud yn ofynnol i'r Pwyllgor adrodd i'r cyngor llawn ('y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu') yn flynyddol ar ganfyddiadau, casgliadau ac argymhellion y Pwyllgor ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu, rheoli risg a fframweithiau rheolaeth fewnol y Cyngor; trefniadau adrodd ariannol, ymdrin â chwynion a swyddogaethau archwilio mewnol ac allanol. (3.4.8.3.1) Mae'n ofynnol hefyd i'r Pwyllgor adrodd ar effeithiolrwydd y Pwyllgor o ran cyflawni ei ddiben a'r cylch gorchwyl y cytunwyd arno, gan gynnwys casgliad ar gydymffurfiaeth â Datganiad Sefyllfa Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) [1]. (3.4.8.3.2) Mae'r adroddiad hwn yn bodloni'r gofynion hyn ac mae'n allbwn allweddol i'r Pwyllgor.	

1. Cyflwyniad

1.1. Mae Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio pwrpasol ac effeithiol yn elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Ei swyddogaeth yw darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethu da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref a rhoi sicrwydd annibynnol i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu ynghylch digonolrwydd y fframwaith rheoli risg, yr amgylchedd rheolaeth fewnol ac uniondeb y prosesau adrodd ariannol a llywodraethu. Mae hefyd yn allweddol i gefnogi archwilio mewnol ac allanol effeithiol.

1.2. Mae canllawiau CIPFA sy'n ategu ei Ddatganiad Sefyllfa yn nodi y dylai'r Pwyllgor baratoi adroddiad blynyddol sy'n rhoi sicrwydd i bawb sy'n gyfrifol am lywodraethu ei fod yn cyflawni ei ddiben ac yn gallu dangos ei effaith. Dylai'r adroddiad fod ar gael i'r cyhoedd, gan gefnogi atebolrwydd yr awdurdod i randdeiliaid ehangach, gan gynnwys y cyhoedd.

2. Argymhelliad

2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cymeradwyo Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar gyfer 2023-24 cyn ei gyflwyno i gyfarfod o'r Cyngor Sir ar 26 Medi 2024.

[1] Mae Datganiad Sefyllfa'r Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu (2022) yn nodi barn CIPFA am rôl a swyddogaethau pwyllgor archwilio.

Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 2023-24

Mehefin 2024

Adroddiad y Cadeirydd

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Pennaeth Archwilio a Risg

Cynnwys

Cyflwyniad 1
Cyfansoddiad a threfniadau 2
Trefniadau atebolrwydd 3
Llywodraethiant 4
Rheoli Trysorlys 4
Gwerth am arian 5
Fframwaith sicrwydd 6
Atal twyll a llygredd 8
Archwilio Mewnol 9
Archwilio Allanol 11
Adroddiadau Ariannol 12
Delio â chwynion 12
Adroddiad hunanasesiad 13
Asesiad perfformiad panel 13
Archwiliad yr Archwilydd Cyffredinol 14
Atodiad A – Amlder cyfarfodydd a phresenoldeb 15
Atodiad B – Hyfforddiant Aelodau 2022-24 16
Atodiad C – Crynodeb o Ganlyniad y Cyfarfod 18

Cyflwyniad

1. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Mae'n darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethiant da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gadarn (3.4.8.1.1).

2. Ei bwrpas yw rhoi sicrwydd annibynnol llawn i'r Cyngor ("*y rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant*") ynghylch digonolrwydd y fframwaith rheoli risg, sefyllfa rheolaeth fewnol a chywirdeb y prosesau adrodd ariannol a llywodraethu (3.4.8.1.2).

3. Er mwyn cyflawni ei gyfrifoldebau'n effeithiol, mae canllawiau'r Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) [1] yn datgan y dylai pwyllgorau archwilio adrodd yn rheolaidd ar eu gwaith 'i'r rheini sy'n gyfrifol am lywodraethiant', rhoi sicrwydd ei fod yn cyflawni ei bwrpas, wedi cyflawni ei gyfrifoldebau ac yn gallu dangos ei effaith.

4. Mae'r adroddiad hwn yn bodloni'r gofyniad hwn drwy asesu gweithgareddau'r Pwyllgor yn ystod 2023-24 yn erbyn ei gylch gorchwyl, sydd wedi'i ymgorffori yng Nghyfansoddiad[2],y Cyngor, fersiwn 2.85 a ddiweddarwyd ar 1 Chwefror 2024.

[1]Mae Datganiad Sefyllfa CIPFA: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu (2022) a'r canllawiau cysylltiedig yn nodi barn CIPFA o rôl a swyddogaethau pwyllgor archwilio.
[2] Mae rhannau perthnasol y Cyfansoddiad mewn cromfachau.

Cyfansoddiad a threfniadau

5. Yn unol â'i gylch gorchwyl, yn ystod y flwyddyn roedd y Pwyllgor yn cynnwys wyth aelod etholedig a phedwar aelod lleyg. Gadawodd y Cynghorydd Dafydd Roberts y Pwyllgor i ymuno â'r Pwyllgor Gwaith ym mis Mehefin 2023 ac yn ei le cafodd y Cynghorydd Ieuan Williams ei benodi. Hefyd ym mis Mehefin 2023, ymunodd y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes â'r Pwyllgor i lenwi sedd oedd gynt yn wag (3.4.8.2.2).

6. Mae angen i'r Aelod Portffolio Cyllid, cyn belled ag y bo hynny'n bosibl, fynychu holl gyfarfodydd y Pwyllgor (3.4.8.2.2) a mynychodd chwech o'r wyth cyfarfod a gynhaliwyd yn ystod 2023-24 (Atodiad A).

7. Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, roedd Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn aelod lleyg ac felly nid oedd yn gynghorydd etholedig nac yn aelod o grŵp a oedd yn rhan o Bwyllgor Gwaith y Cyngor (3.4.8.2.3).

8. Trwy gydol y flwyddyn, cynhaliodd y Pwyllgor ei fusnes yn anwleidyddol a chadwyd at reolau cydbwysedd gwleidyddol (3.4.8.2.1). Bu i bob aelod ddatgan buddiannau lle oedd hynny'n briodol (3.4.8.2.2).

9. Yn ystod y flwyddyn, pan alwyd ar swyddogion i fynychu cyfarfod pwyllgor ar gais aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, gwnaethant hynny i gyd. (3.4.8.2.4).

10. Mae'n ofynnol i'r Pwyllgor gyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn (3.4.8.2.5). Cyfarfu'r Pwyllgor yn ffurfiol (cyfarfodydd hybrid) ar saith achlysur, a oedd yn cynnwys dau gyfarfod arbennig i ethol y Cadeirydd a'r Dirprwy Gadeirydd ac i ystyried Datganiad Cyfrifon drafft 2022-23 yn unig, Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft 2022-23 ac adroddiad Archwilio Allanol ar ei gynllun archwilio manwl ar gyfer 2022-23. Mae presenoldeb mewn cyfarfodydd yn ystod 2023-24 wedi bod yn dda (Atodiad A).

11. Lle bo angen, mae'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 wedi darparu cyngor, ac y mae wedi cael mynediad uniongyrchol a dilyffethair i'r Pwyllgor (3.4.8.2.6).

12. Ni fu'n rhaid i'r archwilwyr allanol na mewnol ofyn i'r Cadeirydd ystyried unrhyw fater y dylid ei ddwyn i sylw'r Cyngor ym marn yr archwilwyr (3.4.8.2.8).

13. Derbyniodd aelodau presennol hyfforddiant parhaus (Atodiad B), a lle bo angen cawsant eu briffio ar ddeddfwriaeth newydd, canllawiau proffesiynol, ac ymchwil (3.4.8.2.9).

14. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn cynnwys holl swyddogaethau craidd y Pwyllgor. Fodd bynnag, amlygodd adolygiad CIPFA o gylch gorchwyl y Pwyllgor yn erbyn y cylch gorchwyl a awgrymir yn ei ganllawiau fod cyfeiriadau penodol at fwyafrif y meysydd disgwyliedig a chyfeiriadau ymhlyg at y rhan fwyaf o'r meysydd sy'n weddill. Roedd ychydig o fanylion ar goll (mewn perthynas â'r cyfrifon) ac mewn rhai achosion eraill gall manylion ychwanegol ynghylch gweithgareddau risg gyfyngu ar gwmpas gwaith y pwyllgor os cânt eu gweithredu'n llythrennol. Roedd rhai cymalau yn gorgyffwrdd â'i gilydd, a gallai hynny arwain at ddryswch. Nododd CIPFA hefyd chwe adroddiad blynyddol a ddaeth gerbron y Pwyllgor nad oeddent wedi'u cynnwys yn benodol ar y cylch gorchwyl. Yn unol â hynny, paratowyd cylch gorchwyl diwygiedig i'w ystyried gan y Pwyllgor ym mis Mehefin 2024.

Trefniadau atebolrwydd

15. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adrodd i'r Cyngor llawn *('y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant')* ac mae ei rôl yn gwbl ar wahân i rôl y pwyllgorau sgriwtini. Mae rôl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn gofyn am sicrwydd bod systemau rheoli mewnol y Cyngor yn gweithio, a bod risgiau'n cael eu rheoli'n effeithiol, yn hytrach na chraffu ar weithgareddau. (3.4.8.1.3).

16. Mae'r adroddiad hwn yn bodloni'r gofyniad i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor llawn ('i'r rheini sy'n gyfrifol am lywodraethiant') ar ganfyddiadau, casgliadau ac argymhellion y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd fframweithiau llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol y Cyngor, ei drefniadau adrodd ariannol, a'i swyddogaethau archwilio mewnol ac allanol (3.4.8.3.1). Y mae hefyd yn bodloni'r gofyniad i adrodd ar effeithiolrwydd y Pwyllgor o ran cyflawni'i bwrpas a'r cylch gorchwyl y cytunwyd arno.

17. Comisiynwyd y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) i hwyluso hunanasesiad ansoddol o'r Pwyllgor yn 2023-24. Roedd hyn yn bodloni gofynion Datganiad Sefyllfa CIPFA: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu 2022 sy'n argymell bod pwyllgorau archwilio yn gwerthuso eu heffaith ac yn nodi meysydd i'w gwella.

18. Roedd yr adolygiad yn cynnwys adborth ar berfformiad y Pwyllgor gyda'r rheini sy'n ymwneud â'r Pwyllgor neu'n dibynnu ar ei waith, yn cynnwys uwch reolwyr, i werthuso p'un ai a ydi'r Pwyllgor yn ychwanegu gwerth i'r sefydliad.

19. Adroddwyd canlyniad yr adolygiad hwn i'r Pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Ebrill 2024, a chymeradwywyd y camau arfaethedig i fynd i'r afael â'r 10 argymhelliad a wnaed gan y Pwyllgor. Bydd y cynnydd o ran mynd i'r afael â'r argymhellion yn cael ei fonitro gan y Pwyllgor ym mhob cyfarfod wrth symud ymlaen (3.4.8.3.2).

20. Bu i'r Pwyllgor ystyried ei fusnes yn gyhoeddus, ac eithrio, lle bo'n briodol, pan gyfarfu'n breifat i ystyried eitemau o dan Adran 100 (A) (4) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972[3].

21. Yn ystod 2023-24, ystyriodd y Pwyllgor un eitem yn breifat:

    - Adroddiad Seiberddiogelwch Blynyddol 2023-24 (Chwefror ac Ebrill 2024)

22. Cyflwynwyd y Profion Budd y Cyhoedd priodol i'r Pwyllgor a chawsant eu derbyn ganddo.

23. Cyhoeddwyd agendâu ac adroddiadau yn unol ag amserlenni statudol ac roeddent ar gael i'w harchwilio (3.4.8.3.3).

24. Yn ystod y flwyddyn, uwchgyfeiriodd y Pwyllgor faterion allweddol i'r tîm arweinyddiaeth lle bo'n briodol, megis cais iddo adolygu hyfforddiant gwasanaethau cwsmeriaid ar gyfer staff sy'n wynebu'r cyhoedd, mewn ymateb i Adroddiad Blynyddol Pryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban 2022-23, ym mis Medi 2023.

25. Ni chafodd unrhyw faterion eu huwchgyfeirio i unrhyw bwyllgor arall yn ystod y flwyddyn.

[3] Eitemau o dan Atodlen 12A, paragraff 14: Gwybodaeth sy'n ymwneud â materion ariannol neu fusnes unrhyw berson penodol (gan gynnwys yr awdurdod sy'n cadw'r wybodaeth honno) a Pharagraff 18: Gwybodaeth sy'n ymwneud ag unrhyw gamau a gymerir neu sydd i'w cymryd mewn cysylltiad ag atal, ymchwilio neu erlyn troseddau.

Llywodraethiant

26. Adolygodd ac asesodd y Pwyllgor drefniadau llywodraethu corfforaethol y Cyngor yn ystod ei adolygiad o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (DLIB) drafft, a drafodwyd ganddo yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2023 (3.4.8.4.2). Roedd y drafodaeth yn ymdrin â sawl ffactor gan gynnwys diffiniadau asesu a'r hyn y mae'r rhain yn ei olygu o ran gallu'r Cyngor i gyflawni ei ddyletswyddau statudol, gwelliannau posibl i'r fframwaith cerdyn sgorio corfforaethol a goruchwylio a chraffu ar gyflawni prosiectau Cyfalaf y Cyngor. Penderfynodd y Pwyllgor gymeradwyo'r DLIB drafft a fyddai'n ffurfio rhan o Ddatganiad Cyfrifon 2022-23.

27. Derbyniodd y Pwyllgor y fersiwn derfynol o'r DLIB ym mis Rhagfyr 2023 a phenderfynodd ei gymeradwyo ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23 ac i gyfeirio'r Datganiad at y Cyngor llawn i'w gymeradwyo ac at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr am eu llofnodion. (3.4.8.6.2).

28. Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gwneud yn ofynnol iddo adolygu'r trefniadau llywodraethu a sicrwydd sydd ar gael ar gyfer partneriaethau neu gydweithredu sylweddol (3.4.8.4.6) ac adolygu'r sicrwydd sydd ar gael ar gyfer rheoli risgiau partneriaeth, gan gynnwys proffil risg y Cyngor fel rhan o'r bartneriaeth (3.4.8.8.1).

29. Nid oedd adroddiad am bartneriaethau o bwys ar gael yn ystod 2023-24. Gan and oedd adroddiad blynyddol ar gael gan y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio, cytunodd Archwilio Mewnol i wneud darn o waith i roi'r sicrwydd hwn i'r Pwyllgor yn ystod 2023-24. Ar adeg ysgrifennu'r ddogfen hon, mae'r archwiliad hwn ar y gweill.

Rheoli Trysorlys

30. Mae'r Cyngor llawn wedi enwebu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i fod yn gyfrifol am sicrhau bod y strategaeth a pholisïau rheoli trysorlys yn destun craffu effeithiol (3.4.8.5.1). Felly, mae'r Pwyllgor yn ymgymryd â rôl craffu yn unol â Chod Ymarfer CIPFA ar Reoli Trysorlys, cyn eu bod yn cael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn (3.4.8.5.2).

31. Adolygodd y Pwyllgor Adroddiad Rheoli Trysorlys Blynyddol 2022-23 yn ei gyfarfod ym mis Medi 2023, a oedd yn rhoi trosolwg o weithgareddau benthyca a buddsoddi'r Cyngor yn ystod y flwyddyn ac a amlygodd berfformiad yn erbyn y Dangosyddion Darbodus a osodwyd gan y Cyngor.

32. Wrth ystyried yr adroddiad, cododd y Pwyllgor bwyntiau gan gynnwys gwariant cyfalaf a'r tanwariant ar y gyllideb gyfalaf, adroddwyd ar gynnydd prosiectau cyfalaf a chymhlethdod gofynion adrodd ariannol a'r effaith y mae hyn yn ei chael ar ddealltwriaeth y cyhoedd o sut mae'r Cyngor yn gwario ei arian. Penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad a'i anfon ymlaen i gyfarfod nesaf y Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylwadau pellach (3.4.8.5.1/2/3/4).

33. Trafododd y Pwyllgor yr adolygiad canol blwyddyn o weithgareddau a sefyllfa rheoli'r trysorlys yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2024. Yn dilyn trafodaethau ynghylch newidiadau i strategaeth fuddsoddi'r Cyngor ar gyfer benthyg a benthyca rhwng awdurdodau lleol ac aildrefnu dyledion, penderfynodd y Pwyllgor nodi a derbyn yr adolygiad canol blwyddyn heb unrhyw sylwadau pellach. (3.4.8.5.1/2/3/4).

34. Trafododd y Pwyllgor Ddatganiad o Strategaeth Rheoli'r Trysorlys 2024-25 yn ystod yr un cyfarfod. Roedd y ddogfen yn ymgorffori'r Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol, y Datganiad Polisi Darpariaeth Isafswm Refeniw Blynyddol a Datganiad Polisi Rheoli Trysorlys (3.8.4.5.1/4).

35. Yn dilyn trafodaethau ynghylch effaith digwyddiadau annisgwyl ar gyllid y Cyngor fel Concrit Awyredig Awtoclafiedig Cyfnerth (RAAC) mewn ysgolion, y gostyngiad yng nghyfanswm buddsoddiad o £10m rhwng mis Medi a mis Rhagfyr 2023 ac effaith y cynnydd mewn benthyciadau cyfalaf ar gyllideb refeniw'r Cyngor, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a nodi Strategaeth Rheoli'r Trysorlys 2024-25 a'i hanfon ymlaen at y Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylwadau pellach.

Gwerth am arian

36. Mae'r Pwyllgor yn cefnogi'r gwaith o ddatblygu trefniadau cadarn i wneud yn siŵr bod y Cyngor yn gwneud y defnydd gorau o'i adnoddau, a bod trethdalwyr a defnyddwyr gwasanaeth yn cael gwerth gorau am arian (3.4.8.6.1).

37. Adolygodd ddull cyffredinol y Cyngor o roi gwerth am arian wrth adolygu Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft y Cyngor (3.4.8.6.2) yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf. 2023.

38. Bu'r Pwyllgor yn ystyried Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023 Archwilio Cymru, a sicrwydd ac asesiadau ar effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer sicrhau gwerth am arian (3.4.8.6.3) yn ei gyfarfod ym mis Ebrill 2024. Roedd yr adroddiad yn hysbysu'r Pwyllgor fod Archwilio Cymru wedi cwblhau gwaith yn ystod 2022-23 i fodloni dyletswydd yr Archwilydd Cyffredinol i weld a oedd y Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio. Er mwyn cyflawni'r ddyletswydd hon, roedd Archwilio Cymru wedi cwblhau prosiectau penodol, gan ddibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith rheoleiddwyr fel Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg).

39. Wrth asesu pa un ai a ydi'r Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth gorau am arian, cyfeiriodd Archwilio Cymru at ei waith ar ddatganiadau ariannol 2021-22, sy'n nodi bod yr Archwilydd Cyffredinol wedi rhoi barn ddiamod, gwir a theg ar ddatganiadau ariannol y Cyngor.

40. Ardystiodd yr Archwilydd Cyffredinol hefyd fod Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor wedi'u paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod, ac â gwybodaeth yr Archwilydd am yr Awdurdod.

41. O ran sut mae'r Cyngor yn defnyddio gwybodaeth am berfformiad, tynnwyd sylw gan yr Archwilydd Cyffredinol at wendidau yn y broses o'i chyflwyno i uwch arweinwyr fel eu bod yn gallu deall safbwynt defnyddwyr gwasanaeth a chanlyniadau gweithgareddau'r Cyngor.

42. Penderfynodd y Pwyllgor nodi Crynodeb Archwilio Blynyddol yr Archwilydd Cyffredinol ar gyfer 2023 a'r asesiad ynglŷn â pha un ai a oedd y Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian.

Fframwaith sicrwydd

43. Mae cael trosolwg o fframwaith sicrwydd y Cyngor yn galluogi'r Pwyllgor i gymeradwyo'r strategaeth archwilio mewnol sy'n seiliedig ar risg. Mae hefyd yn helpu i sicrhau eglurder ynghylch pa sicrwydd a roddir, a bod cyfrifoldeb clir dros ddarparu sicrwydd a hynny heb ddyblygu gwaith. (3.4.8.7.1/2).

44. Yn ogystal â sicrwydd ynghylch rheoli risg, archwilio mewnol ac allanol, a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, derbyniodd y Pwyllgor adroddiadau gan ddarparwyr sicrwydd cyntaf ac ail linell, fel a ganlyn. (3.4.8.7.1).

45. Derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariad gan y Rheolwr Newid Hinsawdd a'r Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Pherfformiad yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2023, yn amlinellu'r cynnydd tuag at gyflawni targed sero net y Cyngor, yn dilyn adroddiadau cynharach gan Archwilio Cymru a Zurich Risk Engineering ar ddull gweithredu newid yn yr hinsawdd yn y sector cyhoeddus ac o fewn y Cyngor.

46. Cafwyd trafodaeth ynghylch defnydd ystyrlon o ddata allyriadau carbon yn ymwneud ag adeiladau fel ysgolion, effaith mesurau ynni-effeithlon e.e. paneli solar ar y defnydd o ynni a sut i fesur effeithiolrwydd adeiladau 'sero-net' newydd.

47. Wrth nodi'r sicrwydd a ddarparwyd, gofynnodd y Pwyllgor am ddiweddariad blynyddol ar gynnydd tuag at sero-net fel y gellir dangos i aelodau effeithiau cadarnhaol y buddsoddiadau a'r datblygiadau a wnaed yn ystod y cyfnod hwnnw.

48. Ystyriodd y Pwyllgor Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2022-23, a oedd yn amlinellu trefniadau yswiriant y Cyngor a cholledion diweddar ar gyfer y prif feysydd risg a yswiriwyd, hefyd ym mis Mehefin 2023. Yn dilyn trafodaethau ynghylch tueddiadau hawliadau a chymhlethdod yn ogystal â threfniadau contract gydag yswiriwr y Cyngor, Zurich Municipal, penderfynodd y Pwyllgor nodi cynnwys yr adroddiad.

49. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion ynghylch y materion llywodraethu gwybodaeth allweddol mewn perthynas ag ysgolion Ynys Môn am y cyfnod rhwng Chwefror 2023 a Thachwedd 2023, yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2023. Roedd y drafodaeth yn canolbwyntio ar y trefniadau sydd ar waith i fonitro mabwysiadu a dangos tystiolaeth o gydymffurfiaeth â pholisïau diogelu data allweddol pob ysgol.

50. Holodd Aelodau'r Pwyllgor ynghylch eu rolau fel llywodraethwyr ysgol wrth ofyn cwestiynau i ysgolion i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data a thystiolaeth o hyn, yn ogystal â ph’un ai a oedd rhai o'r dyddiadau allweddol i ysgolion weithredu tasgau yn y Strategaeth Diogelu Data Ysgolion yn bosibl. Yn dilyn sicrwydd ynghylch y materion a drafodwyd, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad a chymeradwyo camau nesaf arfaethedig y Swyddog Diogelu Data Ysgolion i alluogi ysgolion i weithredu'n llawn yn unol â gofynion diogelu data.

51. Cafodd Adroddiad Blynyddol yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO) 2022-23 ei ystyried gan y Pwyllgor ym mis Chwefror 2024 a darparodd ddatganiad a throsolwg y SIRO o gydymffurfiaeth y Cyngor â gofynion cyfreithiol a chodau ymarfer perthnasol wrth ymdrin â gwybodaeth gorfforaethol. Yn dilyn trafodaethau ar berfformiad ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth, trefniadau ar gyfer ymateb i geisiadau am luniau CCTV a'r defnydd sy'n dod i'r amlwg o dechnoleg drôn, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad.

52. Trafododd y Pwyllgor adroddiad y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc ar ganlyniad Ymchwiliad Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (SCG) i'r Digwyddiad Seiber yn 2021 yn Ysgolion Uwchradd y Cyngor, yn yr un cyfarfod.

53. Trafododd y Pwyllgor nifer o faterion, gan gynnwys hyfforddiant diogelu data mewn ysgolion, diweddariadau diogelwch ar gyfer systemau TG mewn ysgolion, amserlenni rhwng rhoi gwybod am ddigwyddiad i'r SCG a derbyn canlyniad eu gwaith, yn ogystal ag archwilio gwendidau TG a darnau a osodir i drwsio meddalwedd. Penderfynodd dderbyn yr adroddiad a nodi'r camau gweithredu a nodwyd ac a gwblhawyd yn dilyn y digwyddiad i fynd i'r afael â'r gwendidau technegol a llywodraethu gwybodaeth a nodwyd (3.4.8.13.1).

54. Hefyd derbyniodd y Pwyllgor Adroddiad Iechyd a Diogelwch Corfforaethol Blynyddol 2022-23 y Prif Swyddog Iechyd a Diogelwch. Roedd y drafodaeth yn canolbwyntio ar faterion fel tueddiadau sy'n dod i'r amlwg mewn digwyddiadau a adroddwyd hyd yma yn 2023-24, cymharu â data cyn Covid ar gyfer digwyddiadau yr adroddwyd amdanynt ac y gellir adrodd amdanynt, i ba raddau mae data ar gael am achosion o lithro a baglu o fewn cartrefi gofal preswyl sy’n cael eu cynnal gan yr Awdurdod ac unrhyw gydberthynas rhwng cynnydd mewn digwyddiadau iechyd a diogelwch a hawliadau yswiriant yn erbyn y Cyngor. Penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad a chymeradwyodd yr argymhelliad y dylai'r Cyngor ddilyn y cynllun strategol ar gyfer rheoli Iechyd a Diogelwch a gweithredu'r Cynllun Gweithredu Iechyd a Diogelwch Corfforaethol.

55. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad Seiberddiogelwch TGCh Blynyddol 2023-24, ym mis Chwefror ac eto ym mis Ebrill 2024 (gan fod rhai aelodau wedi cael trafferth cyrchu’r adroddiad ym mis Chwefror). Roedd yr adroddiad yn nodi'r bygythiadau seiber cyffredin sy'n wynebu'r Cyngor ac yn amlinellu'r camau lliniaru a gweithredu a oedd ar waith i ganfod ac atal gweithgarwch maleisus.

56. Trafododd y Pwyllgor welliannau y gellid eu gwneud yn y dyfodol i'r adroddiad presennol e.e. cynnwys unrhyw achosion a lwyddodd i ymosod ar ddulliau’r Cyngor i sicrhau diogelwch seiber a sut yr ymdriniwyd â'r rhain, rôl perchnogion meddalwedd o ran darparu dulliau rybuddio seiber a goblygiadau datblygiad Deallusrwydd Artiffisial. Penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad a nodi ei gynnwys.

Rheoli risg

57. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi goruchwylio'r gwaith o ddatblygu a gweithredu rheolaeth risg yn y Cyngor (3.4.8.8.1) yn ystod y flwyddyn.

58. Diweddarwyd y Pwyllgor ynghylch Cofrestr Risg Strategol y Cyngor, a adolygwyd gan y Tîm Arweinyddiaeth i sicrhau ei bod yn adlewyrchu amgylchedd risg y Cyngor gan ystyried Cynllun newydd y Cyngor 2023-28 a'i amcanion strategol, yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2023.

59. Roedd trafodaethau'n canolbwyntio ar risgiau gweddilliol coch / critigol allweddol penodol yn ogystal â mesurau lliniaru presennol a posibl, gan gynnwys methiant TG a mwy o ddefnydd o wasanaethau'r Cwmwl a chadw cronfeydd wrth gefn ariannol i gryfhau gwytnwch ariannol. Hefyd rhoddodd y Pwyllgor ystyriaeth i nifer y risgiau lle mae'r risg gweddilliol ar ôl lliniaru yn parhau i fod yn Goch neu'n Gritigol a dull y Cyngor o reoli hyn.

60. Penderfynodd y Pwyllgor nodi'r gwelliannau a wnaed i'r Gofrestr Risg Strategol a chafwyd sicrwydd bod y Tîm Arweinyddiaeth wedi cydnabod ac yn rheoli'r risgiau i gyflawni blaenoriaethau'r Cyngor.

61. Ystyriodd y Pwyllgor adroddiad yn cyflwyno canlyniad y Gwiriad Iechyd Rheoli Risg, a gynhaliwyd gan Zurich Resilience Solutions, yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2024. Trafododd y Pwyllgor sgôr aeddfedrwydd risg presennol y Cyngor a ffyrdd o wella hyn, gan gynnwys dangos tystiolaeth o ddull cyson o ymdrin â risg ar draws pob maes gwasanaeth a mwy o ystyriaeth o risg wrth wneud penderfyniadau a rheoli prosiectau. Penderfynodd y Pwyllgor gymryd sicrwydd o'r adroddiad fod rheoli risg yn cael ei ddatblygu a'i weithredu'n effeithiol o fewn y Cyngor a chefnogi'r camau a gynigiwyd i fynd i'r afael â'r argymhellion a wnaed.

Atal twyll a llygredd

62. Ystyriodd y Pwyllgor adroddiad blynyddol Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd y Pennaeth Archwilio a Risg ar gyfer 2022-23 (3.4.8.9.4) yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2023, gan fanylu ar ymdrechion Archwilio Mewnol i liniaru risgiau twyll o fewn y Cyngor. Amlygodd yr adroddiad weithgareddau i fynd i'r afael â thwyll, gan gynnwys treulio 28 diwrnod ar waith gwrth-dwyll, fel y Fenter Twyll Genedlaethol ac ymchwiliadau twyll amrywiol. Pwysleisiodd yr adroddiad bwysigrwydd lleihau risgiau twyll, yn enwedig o dan bwysau ariannol.

63. Fel rhan o'r adroddiad hwn, cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg gyfraddau cydymffurfio presennol y Pwyllgor (95%) ar gyfer gwybodaeth a dealltwriaeth y staff o'r Polisi a Chanllawiau Chwythu'r Chwiban (3.4.8.9.1).

64. Cafwyd trafodaeth ynghylch codi ymwybyddiaeth o dwyll trwy bolisïau cadarn, y mesurau mewnol presennol i atal twyll rhag digwydd yn ogystal â meysydd risg twyll penodol fel Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl ac osgoi premiwm Treth y Cyngor ail gartrefi. Penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad a nodi ei gynnwys.

65. Adroddodd y Pennaeth Archwilio a Risg ynghylch y cynnydd a wnaed i weithredu Strategaeth Gwrth-dwyll 2022-25, a bod Cynllun Gweithredu parhaus yn sicrhau llwyddiant parhaus. Nod asesiad risg arfaethedig ar gyfer twyll ledled y Cyngor yw gwella gallu staff i nodi achosion posibl o dwyll a thargedu adnoddau'n effeithiol.

66. Yn ystod trafodaethau, cododd y Pwyllgor bryderon am atal twyll bob dydd, megis twyll mandad, osgoi talu premiwm ail gartrefi, a thwyll Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl. Mae mesurau'n cynnwys gwiriadau diwydrwydd dyladwy, gwirio manylion cyswllt, ac ymgorffori modd o ddilysu manylion adnabod mewn meddalwedd. Mae mesurau atal twyll penodol yn cynnwys gwirio gwybodaeth am ffordd o fyw ar gyfer ail gartrefi a sicrhau defnydd priodol o Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl.

67. Rhoddwyd sicrwydd i'r Pwyllgor y byddai adolygiadau Archwilio Mewnol, a'r Gweithgor Gwrth-dwyll yn gwella ymwybyddiaeth o dwyll a mesurau ataliol ar draws y Cyngor.

68. Yn yr un cyfarfod, ystyriodd y Pwyllgor Adroddiad Canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) 2022-23. Wrth ystyried yr adroddiad, trafododd y Pwyllgor ystumiadau ymddangosiadol yng nghanlyniadau'r NFI ar gyfer 'incwm a gollir gan y Cyngor' mewn perthynas â thwyll/gwallau Bathodyn Glas, heriau lefel gwasanaeth sy'n gysylltiedig â pheidio â rhoi gwybod i'r Cyngor am farwolaethau sy'n digwydd y tu allan i'w ffin a goblygiadau twyll o ran rhyddhad Treth y Cyngor a pheidio â chasglu cyllid y Cyngor. Penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a nodi'r sicrwydd a ddarparwyd gan yr adroddiad. (3.4.8.9.3)

Archwilio Mewnol

69. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi goruchwylio trefniadau archwilio mewnol y Cyngor (3.4.8.10.1). Trwy adolygu'r Strategaeth Archwilio Mewnol, yr Adroddiad Blynyddol ar Archwilio Mewnol a'r Siarter Archwilio Mewnol, a diweddariadau rheolaidd gan y Pennaeth Archwilio a Risg, mae'r Pwyllgor wedi goruchwylio annibyniaeth, gwrthrychedd, perfformiad a phroffesiynoldeb yr adran archwilio mewnol, cefnogi effeithiolrwydd y broses archwilio mewnol a hyrwyddo'r defnydd effeithiol a wneir o archwiliadau mewnol o fewn fframwaith sicrwydd y Cyngor (3.4.8.10.2).

70. Trafododd y Pwyllgor Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2022-23, gan gynnwys barn y Pennaeth Archwilio a Risg ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y Cyngor, ynghyd â chrynodeb o'r gwaith sy'n cefnogi'r farn, yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2023 (3.4.8.10.6/7/8/9/12/14/15). Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg ei bod hi o'r farn fel 'prif swyddog archwilio' Cyngor Sir Ynys Môn, bod fframwaith rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol y sefydliad wedi bod yn ddigonol ac effeithiol yn ystod y 12 mis hyd at 31 Mawrth 2023.

71. Yn dilyn trafodaeth ar sawl maes, gan gynnwys ariannu archwilio mewnol, mater/risg sy'n weddill ers cryn amser, strategaeth archwilio mewnol sy'n seiliedig ar risg a phroses hunanasesu corfforaethol y Cyngor, nododd y Pwyllgor yr adroddiad.

72. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad yn cyflwyno canlyniad Asesiad Ansawdd Allanol o Gydymffurfiaeth â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) a gynhaliwyd trwy adolygiad cymheiriaid gan Gyngor Sir y Fflint, hefyd yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2023 (3.4.8.10.14). Nododd y Pwyllgor yr asesiad 'cydymffurfio cyffredinol' sy'n adlewyrchu'r lefel uchaf o gydymffurfiaeth yn dilyn asesiad allanol PSIAS a derbyniwyd yr adroddiad.

73. Adolygodd a chymeradwyodd y Pwyllgor Siarter Archwilio Mewnol, sy'n diffinio'r gweithgareddau, pwrpas a chyfrifoldebau o ran archwilio mewnol, ym mis Ebrill 2024 (3.4.8.10.3).

74. Penderfynodd y Pwyllgor gymeradwyo priodoldeb parhaus y Siarter Archwilio Mewnol a nodi'r mesurau diogelu a roddwyd ar waith i sicrhau na fydd unrhyw rolau a chyfrifoldebau ychwanegol a ymgymerir gan y Pennaeth Archwilio a Risg y tu allan i'r maes archwilio mewnol yn amharu ar ei hannibyniaeth a gwrthrychedd (3.4.8.10.13).

75. Yn yr un cyfarfod, derbyniodd y Pwyllgor Strategaeth Archwilio Mewnol 2024-25 (3.4.8.10.1/2/5/6). Yn dilyn trafodaeth ynghylch capasiti, trefniadau recriwtio a chynllunio olynol o fewn y Gwasanaeth Archwilio Mewnol, y cydbwysedd rhwng adnoddau mewnol a thrydydd parti a rôl Archwilio Mewnol mewn prosiectau trawsnewid gwasanaethau, penderfynodd y Pwyllgor gymeradwyo'r Strategaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2024-25 a chymeradwyo'r dull a'r blaenoriaethau a amlinellir fel rhai sy'n diwallu anghenion sicrwydd y Cyngor.

76. Drwy gydol y flwyddyn, derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariadau ar weithgareddau archwilio mewnol yn cynnwys canfyddiadau arwyddocaol, meysydd pryder, ymateb rheolwyr a'r camau gweithredu a oedd ar y gweill o ganlyniad i waith archwilio mewnol (Mehefin, Medi, Rhagfyr 2023 a Chwefror ac Ebrill 2024). Ystyriodd y Pwyllgor grynodebau o adroddiadau archwilio mewnol penodol yn ôl y gofyn, gan gynnwys copïau llawn o adroddiadau Sicrwydd Cyfyngedig, ynghyd â'r cynllun gweithredu y cytunwyd arno gyda'r rheolwyr (3.4.8.10.10).

77. Fe wnaeth y Pwyllgor fonitro'r gwaith o weithredu'r camau gweithredu y cytunwyd arnynt trwy dderbyn dau adroddiad, un ym mis Medi 2023 a'r llall ym mis Ebrill 2024 (3.4.8.10.10/11). Ystyriodd y Pwyllgor berfformiad y Cyngor a statws yr holl gamau gweithredu sy'n weddill a godwyd gan archwilio mewnol, gan gynnwys crynodebau manwl o gynnydd wrth fynd i'r afael â phroblemau/risgiau 'sylweddol/ambr'.

78. Mae'r Pwyllgor a'r Pennaeth Archwilio a Risg yn ymgysylltu'n effeithiol (3.4.8.10.16). Yn benodol, roedd Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob amser ar gael i'r Pennaeth Archwilio a Risg, yn cynnwys y cyfle i gael cyfarfod preifat â'r Pwyllgor ar gais (3.4.8.10.17).

Archwilio Allanol

79. Mae'r Pwyllgor yn goruchwylio'r trefniadau archwilio allanol ac yn ystyried cwmpas a dyfnder y gwaith archwilio allanol. Derbyniodd y Pwyllgor Gynllun Archwilio Amlinellol Archwilio Cymru ar gyfer 2023, a oedd yn nodi cyfrifoldebau statudol yr Archwilwyr, manylion y tîm archwilio a'r amserlen archwilio yn ogystal â chrynodeb o'r newidiadau allweddol i'r ISA315 ac effaith bosibl hyn ar y Cyngor, ym mis Mehefin 2023 (3.4.8.11.3).

80. Yna ystyriodd y Pwyllgor Gynllun Archwilio manwl Archwilio Cymru 2023, a oedd yn amlinellu'r gwaith y bwriedir ei wneud mewn perthynas â'r archwiliad ariannol, y rhaglen archwilio perfformiad ar gyfer y flwyddyn, ynghyd â'r rhaglen o waith ardystio grantiau ac amserlen adrodd archwilio, yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2023 (3.4.8.11.1/3).

81. Ystyriodd y Pwyllgor lythyr blynyddol yr archwilydd allanol ac adroddiad ISA 260 i’r 'rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant' (3.4.8.11.1/2), yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2023. Yn dilyn trafodaethau ynghylch nodyn i'r cyfrifon sy'n ymwneud â materion RAAC mewn dwy o ysgolion y Cyngor; gwaith gan yr archwilwyr i nodi twyll posibl mewn datganiadau ariannol, gan gynnwys eglurhad na ddaethpwyd o hyd i unrhyw dystiolaeth o dwyll yn ystod yr archwiliad; yn ogystal â mân addasiadau i'r cyfrifon drafft a'r sefyllfa ariannol heriol ar gyfer 2024-25 a thu hwnt, penderfynwyd nodi adroddiad yr archwilydd allanol ar gyfer ei archwiliad o Ddatganiadau Ariannol 2022-23.

82. Penderfynodd y Pwyllgor nodi adroddiad Crynodeb Archwilio Blynyddol Archwilio Cymru ar gyfer 2023, a oedd yn dangos crynodeb o ganlyniad pob darn o waith a gwblhawyd, yn ei gyfarfod ym mis Ebrill 2024.

83. Derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariadau chwarterol yn ystod y flwyddyn (ym mis Mehefin, Medi, Rhagfyr 2023 ac Ebrill 2024) ac adroddiadau archwilio allanol, gan gynnwys archwilio Rheoli Datblygu a Gorfodi Cynllunio (Medi 2023); Strategaeth Ddigidol y Cyngor (Chwefror 2024); ac asesiad o'i ddefnydd o wybodaeth perfformiad (Chwefror 2024).

84. Fe wnaeth y Pwyllgor fonitro’r gwaith o weithredu argymhellion yr adroddiadau archwilio allanol a derbyn adroddiad gan y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid ym mis Rhagfyr 2022, a oedd yn nodi sut y mae’r Cyngor wedi ymateb i adroddiadau archwilio allanol ynglŷn â’r Cyngor ac adolygiadau cenedlaethol, a’u hargymhellion cysylltiedig (3.4.8.11.3).

85. Ni chafodd y Pwyllgor ei gymell i wneud unrhyw argymhellion ynglŷn ag effeithlonrwydd y berthynas rhwng yr archwilwyr mewnol ac allanol ac asiantaethau arolygu eraill neu gyrff perthnasol yn ystod y flwyddyn (3.4.8.11.4).

86. Cyfarfu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn breifat ac ar wahân gydag archwilwyr allanol a mewnol heb swyddogion yn bresennol, yn dilyn ei gyfarfod ym mis Ebrill 2024. (3.4.8.11.5).

Adroddiadau Ariannol

87. Mae'r Pwyllgor yn adolygu ac yn craffu ar faterion ariannol y Cyngor, gan wneud adroddiadau ac argymhellion mewn perthynas â nhw (3.4.8.12.1).

88. Cyn cymeradwyaeth gan y Cyngor llawn, adolygodd y Pwyllgor ddatganiadau ariannol drafft a therfynol blynyddol yr Awdurdod ar gyfer 2022-23 (Gorffennaf a Rhagfyr 2023 yn y drefn honno), gan gynnwys y rhagair esboniadol, negeseuon allweddol, tueddiadau, cysondeb â pherfformiad ariannol, addasrwydd a chydymffurfiaeth polisïau a gwaith cyfrifo a meysydd dyfarnu o bwys (3.4.8.12.2).

89. Wrth ystyried y datganiadau ariannol drafft ym mis Gorffennaf 2023, trafododd y Pwyllgor sawl ffactor, gan gynnwys newidiadau neu dueddiadau sylweddol o'i gymharu â chyfrifon blynyddoedd blaenorol, cynnydd mewn prisiadau asedau a'r sail ar gyfer y cynnydd, effaith y cynnydd yn y gyfradd llog ar fenthyciadau ac elw ar fuddsoddi, yn ogystal â chynnydd mewn costau chwyddiant sy'n her ac effaith hyn ar wasanaethau wrth symud ymlaen.

90. Yn dilyn trafodaeth bellach ar y rhwymedigaethau pensiwn a'i effaith ar y cyfrifon, yn ogystal â gwaith cyfrifo mewn perthynas â gwariant cyfalaf ar gyfer asedau nad ydynt yn eiddo i'r Cyngor e.e. Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl, penderfynodd y Pwyllgor nodi'r prif ddatganiadau ariannol drafft nas archwiliwyd ar gyfer 2022-23.

91. Trafododd y Pwyllgor adroddiad yr archwilydd allanol i'r 'rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant' ar faterion a oedd yn deillio o'r cyfrifon a archwiliwyd, a ph'un ai y dylid eu dwyn i sylw'r Cyngor (3.4.8.12.3) yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2023. Yn dilyn trafodaeth (gweler Archwilio Allanol uchod), penderfynodd y Pwyllgor nodi Adroddiad Archwilio Allanol ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2022-23.

Delio â chwynion

92. Mae gan y Pwyllgor gyfrifoldeb dros adolygu ac asesu gallu'r awdurdod i ddelio â chwynion yn effeithiol (3.4.8.14.1).

93. Ystyriodd y Pwyllgor adroddiad blynyddol Pryderon a Chwynion y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro ar gyfer 2022-23 a oedd yn nodi materion a godwyd o dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor ar gyfer y cyfnod 1 Ebrill 2022 i 31 Mawrth 2023, yn ei gyfarfod ym mis Medi 2023.

94. Yn dilyn hyn, cafwyd trafodaeth ynghylch perfformiad y Cyngor o ran ymdrin â chwynion. Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro, yn dilyn dadansoddiad o ddata cwynion, y byddai hyfforddiant gwasanaeth cwsmeriaid yn cael ei gynnal ar draws y sefydliad gan ganolbwyntio i ddechrau ar wasanaethau lle ceir lefelau uwch o gwynion/pryderon. Yn dilyn trafodaethau pellach gyda'r Pennaeth Gwasanaethau Tai a'r Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd, meysydd gwasanaeth penodol lle gwelwyd cynnydd mewn cwynion yn ystod y cyfnod, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad.

95. Derbyniodd y Pwyllgor Lythyr Blynyddol Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) 2022-23. Amlinellodd y ddogfen y gwaith safonau cwynion a wnaed gan yr OGCC dros gyfnod o 12 mis yn ogystal â chrynodeb o berfformiad y Cyngor yn y maes hwn (3.4.8.13.1).

96. Yn dilyn trafodaeth, penderfynodd y Pwyllgor nodi a derbyn Llythyr Blynyddol 2022-23 ac awdurdodi'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro i gadarnhau i'r Ombwdsmon fod y Pwyllgor wedi rhoi ystyriaeth ffurfiol i'r Llythyr Blynyddol a rhoi sicrwydd y bydd y Cyngor yn parhau i fonitro cwynion a, thrwy hynny, yn darparu'r wybodaeth sydd ei hangen ar yr Aelodau i graffu ar berfformiad y Cyngor. (3.4.8.14.2).

Adroddiad hunanasesiad

97. Yn ystod bob blwyddyn ariannol, bydd y Pwyllgor yn derbyn adroddiad hunanasesiad drafft gan y Cyngor [a fydd yn cael ei ddrafftio yn unol â Phennod 1 o Ran 6 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (perfformiad a llywodraethiant prif gynghorau)] (3.4.8.15.1).

98. Ystyriodd y Pwyllgor Adroddiad Hunanasesiad Blynyddol drafft 2022-23, a oedd yn darparu asesiad ar sail tystiolaeth o sut y perfformiodd y Cyngor yn 2022-23 gan ddefnyddio'r adnoddau a oedd ar gael iddo i reoli a lliniaru risgiau cysylltiedig, yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2023. (3.4.8.1.4).

99. Wrth adolygu'r adroddiad, gwnaeth y Pwyllgor sawl sylw ac awgrym, gan gynnwys darparu enghreifftiau i gefnogi honiadau am berfformiad, gan gynnwys gwybodaeth i gymharu â blynyddoedd blaenorol i dynnu sylw at dueddiadau mewn perfformiad, yn ogystal â gwybodaeth feintiol i helpu i ddeall y data, a sicrhau cydberthynas rhwng meysydd a asesir fel rhai 'digonol' a chamau gweithredu arfaethedig i sicrhau gwelliannau. (3.4.8.4.4).

100. Penderfynodd y Pwyllgor gytuno â chynnwys yr adroddiad hunanasesiad ar gyfer 2022-23 ac argymell ei fod yn cael ei ystyried gan y Cyngor llawn, yn amodol ar ystyried y pwyntiau uchod. (3.4.8.15.1/2/3/4).

Asesiad perfformiad panel

101. O leiaf unwaith yn ystod cylch etholiadol rhaid cynnal asesiad perfformiad rhwng etholiadau cyffredinol i ethol Cynghorwyr i'r Cyngor. Fe all y Cyngor ddewis comisiynu asesiad perfformiad panel fwy nhag unwaith o fewn cylch etholiadol, ond nid yw hynny'n ofynnol o dan y ddeddf (Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021).

102. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod ei ymateb drafft i'r panel asesu ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae'n rhaid iddo wedyn adolygu'r ymateb drafft a chaiff argymell unrhyw newidiadau i'r ymateb i'r panel asesu.

103. Ni chynhaliwyd asesiad perfformiad gan banel yn ystod 2023-24 (3.4.8.4.3 / 3.4.8.16).

Archwiliad yr Archwilydd Cyffredinol

104. Fe all yr Archwilydd Cyffredinol gynnal adolygiad arbennig o'r Cyngor (os yw'n ystyried bod y Cyngor yn methu, neu y gallai fod yn methu, â bodloni'r gofynion perfformiad).

105. Cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl cael yr adroddiad gan yr Archwilydd Cyffredinol rhaid i'r Cyngor sicrhau ei fod ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Rhaid i ymateb drafft y Cyngor fod ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae'n rhaid iddo ei adolygu. Fe all y Pwyllgor argymell newidiadau i'r ymateb, yn cynnwys camau arfaethedig y Cyngor. Os na caiff argymhellion y Pwyllgor eu mabwysiadu gan y Cyngor cyn cyhoeddi'r ymateb, rhaid nodi'r argymhellion ynghyd â'r rhesymau pam na chafodd y newidiadau a argymhellwyd gan y Pwyllgor eu gwneud gan y Cyngor (3.4.8.17.1/2/3).

106. Ni chynhaliwyd adolygiad arbennig o'r Cyngor gan yr Archwilydd Cyffredinol yn ystod 2023-24.

Atodiad A – Amlder cyfarfodydd a phresenoldeb

Aelodau	23/05/23	29/06/23	27/07/23	21/09/23	07/12/23	08/02/24	18/04/24	Cyfarfodydd a fynychwyd (%)
Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg) (Cadeirydd)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	**100**
Cyngh Euryn Morris (Dirprwy Gadeirydd)	✓	✓	✓	✓	Ymddiheuriadau	✓	✓	**86**
Cyngh Geraint Bebb	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	**100**
Cyngh Dyfed Wyn Jones	✓	Ymddiheuriadau	Ymddiheuriadau	✓	✓	✓	✓	**71**
Mr William Parry (Aelod Lleyg)	✓	Na	✓	✓	✓	✓	✓	**86**
Cyngh Keith Roberts	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	**100**
Cyngh Dafydd Roberts[4]	✓	-	-	-	-	-	-	**100**
Cyngh Margaret M. Roberts	✓	✓	✓	Ymddiheuriadau	✓	✓	✓	**86**
Ms Sharon Warnes (Aelod Lleyg)	✓	✓	✓	Na	✓	✓	✓	**86**
Mr Michael Wilson (Aelod Lleyg)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	**100**
Cyngh Liz Wood	✓	Na	Na	✓	Ymddiheuriadau	Ymddiheuriadau	Ymddiheuriadau	**29**
Cyngh Trefor Lloyd Hughes[5]	-	✓	✓	Ymddiheuriadau	Ymddiheuriadau	✓	Ymddiheuriadau	**50**
Cyngh Ieuan Williams5	-	Ymddiheuriadau	✓	Ymddiheuriadau	✓	Ymddiheuriadau	✓	**50**
Cyngh Robin Williams (Deilydd Portffolio Cyllid)	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	**100**
Cyfanswm ar gyfer y Pwyllgor[6]	**11**	**9**	**11**	**9**	**10**	**11**	**11**	

Tudalen 101

[4] Ym mis Mehefin 2023, gadawodd y Cynghorydd Dafydd Roberts y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i ymuno â'r Pwyllgor Gwaith.
[5] Ym mis Mehefin 2023, ymunodd y Cynghorwyr Trefor Lloyd Hughes ac Ieuan Williams â'r Pwyllgor.
[6] Yn unol â chylch gorchwyl y Pwyllgor, mae'r Pwyllgor yn cynnwys wyth Aelod etholedig a phedwar aelod lleyg. Ni fydd Aelodau Etholedig yn aelodau o'r Pwyllgor Gwaith, ond mae'n ofynnol i'r Aelod Portffolio Cyllid, cyn belled ag y bo modd, fynychu holl gyfarfodydd y Pwyllgor.

Atodiad B – Hyfforddiant Aelodau 2022-24

	Penodol i'r Pwyllgor								Mandadol						
	Anwytho	Datganiadau Ariannol	Cwynion	Rheoli Trysorlys	Deall Cyfrifon Awdurdod Lleol i Gynghorwyr	Sgiliau Cadeirio Effeithiol	Atal Twyll a Llygredd	Rheoli Risg	Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol	Ymwybyddiaeth Seiber[7]	Ymwybyddiaeth Diogelwch Cyffredinol	Trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol	Atal**	Caethwasiaeth Fodern**	Cyfanswm Presenoldeb /Cwblhau
Mr Dilwyn Evans (LM)* (Cadeirydd)	23/06/22	13/07/22	09/09/22	14/09/22 15/09/23	22/06/23	17/10/23	04/12/23	13/03/24	05/09/22	12/05/22	-	Opsiynol	12/09/19	Opsiynol	**92%**
Cyngh Eurfyn Morris (Dirprwy Gadeirydd)	23/06/22	13/07/22	09/09/22	14/09/22 15/09/23	-	11/10/23	-	-	07/09/22	18/05/22	20/09/22	12/06/22	12/06/22	07/09/23	**79%**
Cyngh Geraint Bebb	23/06/22	13/07/22	09/09/22	Ymddiheuriadau	24/08/23	-	04/12/23	-	16/11/23	12/05/22	27/11/23	29/09/22	19/05/24	19/05/24	**79%**
Cyngh Neville Evans	23/06/22	Ymddiheuriadau	09/09/22	14/09/22	-	-	-	-	06/09/22	11/05/22	20/09/22	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**43%**
Cyngh Dyfed Wyn Jones	23/06/22	13/07/22	Ymddiheuriadau	Absennol	-	-	-	-	06/09/22	11/05/22	26/09/22	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**36%**
Mr William Parry (LM)*	Ymddiheuriadau	Absennol	09/09/22	Absennol	-	17/10/23	-	-	-	-	-	Opsiynol	Opsiynol	Opsiynol	**18%**

[7] Roedd ymwybyddiaeth seibr yn rhan o hyfforddiant rhagarweiniol ar gyfer carfan newydd y Cyngor ym mis Mai 2022.
*Aelodau Lleyg.
**Opsiynol ar gyfer aelodau lleyg.

	Penodol i'r Pwyllgor								Mandadol						
	Anwytho	Datganiadau Ariannol	Cwynion	Rheoli Trysorlys	Deall Cyfrifon Awdurdod Lleol i Gynghorwyr	Sgiliau Cadeirio Effeithiol	Atal Twyll a Llygredd	Rheoli Risg	Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol	Ymwybyddiaeth Seiber[7]	Ymwybyddiaeth Diogelwch Cyffredinol	Trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol	Atal**	Caethwasiaeth Fodern**	Cyfanswm Presenoldeb /Cwblhau
Cyngh Keith Roberts	23/06/22	13/07/22	09/09/22	14/09/22	-	-	04/12/23	-	7/09/22	11/05/22	20/09/22	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**57%**
Cyngh Margaret M. Roberts	23/06/22	Ymddiheuriadau	(21/07/21)	15/09/23	-	-	04/12/23	-	15/11/23	11/05/22	20/09/22	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**50%**
Ms Sharon Warnes (LM)*	23/06/22	13/07/22	09/09/22	14/09/22	-	17/10/23	04/12/23	19/03/24	19/10/22	12/05/22	-	Opsiynol	Opsiynol	Opsiynol	**82%**
Mr Michael Wilson (LM)*	23/06/22	13/07/22	09/09/22	14/09/22 15/09/23	22/06/23	11/10/23	04/12/23	19/03/24	22/02/19	12/05/22	-	21/12/17	Opsiynol	Opsiynol	**92%**
Cyngh Liz Wood	23/06/22	13/07/22	Absennol	Absennol	-	-	-	19/03/24	16/11/23	11/05/22	27/11/23	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**43%**
Cyngh Trefor Lloyd Hughes	11/05/22	-	-	-	-	-	-	-	16/11/23	11/05/22	27/11/23	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**29%[8]**
Cyngh Ieuan Williams	11/05/22	-	-	-	-	-	04/12/23	-	Ymddiheuriadau	11/05/22	20/09/22	Heb ddechrau	Heb ddechrau	Heb ddechrau	**29%[8]**
Cyfanswm	**12/13 (92%**	**8/13 (62%)**	**9/13 (69%)**	**7/13 (54%)**	**3/13 (23%)**	**5/13 (39%)**	**7/13 (54%)**	**4/13 (31%)**	**11/13 (85%)**	**12/13 (92%)**	**9/13 (69%)**	**3/13 (23%)**	**3/13 (23%)**	**2/13 (15%)**	

[8] Ni ymunodd y Cynghorwyr Trefor Lloyd Hughes a Ieuan Williams tan fis Mehefin 2023.

Atodiad C – Crynodeb o Ganlyniad y Cyfarfod

Dyddiad	Canlyniad y Cyfarfod
23 Mai 2023	Etholodd y Pwyllgor Mr Dilwyn Evans yn Gadeirydd a'r Cynghorydd Euryn Morris yn ddirprwy Gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
29 Mehefin 2023	Trafododd y Pwyllgor naw eitem o bwys. Cafwyd diweddariad am gynnydd y Cyngor tuag at gyflawni ei darged sero-net, gan ganolbwyntio'n benodol ar ddata a gostyngiadau allyriadau carbon. Cyflwynwyd dangosfwrdd allyriadau carbon, gan fanylu ar allyriadau o wahanol ffynonellau fel ysgolion a chyfleusterau'r cyngor. Roedd y trafodaethau'n cynnwys effaith mesurau ynni-effeithlon ac effeithiolrwydd adeiladau newydd y Cyngor o ran cyflawni statws sero-net. Cytunodd y Pwyllgor i dderbyn diweddariadau blynyddol ar gynnydd tuag at sero-net. Cyflwynwyd adroddiad hunanasesiad blynyddol y Cyngor ar gyfer 2022/23, a oedd yn tynnu sylw at berfformiad y Cyngor a meysydd i'w gwella. Gofynnodd y Pwyllgor am wybodaeth ychwanegol i gymharu â blynyddoedd blaenorol ac enghreifftiau i gefnogi gwybodaeth am berfformiad. Nododd y Pwyllgor Gynllun Archwilio Amlinellol Archwilio Cymru ar gyfer 2023 a derbyniodd y wybodaeth ddiweddaraf am eu rhaglen waith. Esboniwyd newidiadau i waith archwilio yn sgil newidiadau i ISA 315, gan effeithio ar weithdrefnau asesu risg cyn archwiliad. Trafododd y Pwyllgor ddwy eitem yn ymwneud ag Archwilio Mewnol, gan dderbyn sicrwydd yn dilyn asesiad ansawdd allanol o gydymffurfiaeth y Cyngor â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, yn ogystal â nodi Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2022-23 a oedd yn cynnwys barn flynyddol y Pennaeth Archwilio a Risg ar ddigonolrwydd rheoli risg, llywodraethiant y Cyngor, a'r fframwaith rheoli. Roedd Adroddiad Yswiriant Blynyddol yn manylu ar drefniadau yswiriant a thueddiadau hawliadau. Cymeradwyodd y Pwyllgor Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar gyfer 2022-23 a thrafododd y trefniadau ar gyfer cynnal hunanasesiad o'i berfformiad i'w hwyluso gan CIPFA. Cymeradwyodd y Pwyllgor y Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol ar gyfer 2023-24.
27 Gorffennaf 2023	Trafododd y Pwyllgor bedair eitem o bwys. Rhoddodd ystyriaeth i gynllun archwilio manwl Archwilio Cymru ar gyfer 2023 yn ymwneud ag archwilio ariannol a pherfformiad, gwaith ardystio grantiau ac adroddiadau archwilio. Wrth nodi'r adroddiad, cododd y Pwyllgor bryderon ynghylch y cynnydd yn y ffi archwilio o ganlyniad i ofynion ychwanegol a osodwyd gan y safon archwilio ISA 315. Ar ôl ystyried a thrafod cymeradwyodd y Pwyllgor y Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft 2022-23 a fydd yn ffurfio rhan o Ddatganiad Cyfrifon 2022-23. Wrth graffu ar Ddatganiad Cyfrifon drafft 2022-23, cyfeiriodd y Pwyllgor at gymhlethdod adroddiadau ariannol a gofynnodd am gynnwys crynodeb o brif bwyntiau'r cyfrifon ar wefan y Cyngor. Roedd trafodaethau hefyd yn canolbwyntio ar dueddiadau ariannol, prisio asedau, rheoli dyledion, ac effaith cyfraddau llog. Derbyniodd y Pwyllgor y newidiadau arfaethedig i'w Rhaglen Waith i'r Dyfodol 2023-24.

Dyddiad	Canlyniad y Cyfarfod
21 Medi 2023	Ystyriodd y Pwyllgor wyth eitem o bwys. Rhoddwyd ystyriaeth i ddau adroddiad yn ymwneud â phryderon a chwynion a wnaed am y Cyngor; Adroddiad Blynyddol Pryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban 2022-23 a Llythyr Blynyddol Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) 2022-23. Nododd y Pwyllgor y ddau adroddiad, cefnogwyd y bwriad i weithredu Polisi Enghreifftiol yr OGCC a datblygu asesiad a strategaeth anghenion hyfforddi cwynion, a gofynnodd i'r Tîm Arweinyddiaeth adolygu hyfforddiant gwasanaeth cwsmeriaid y Cyngor, Ystyriodd y Pwyllgor ddau adroddiad Archwilio Cymru, gan dderbyn diweddariad am gynnydd gwaith archwilio ariannol a pherfformiad a nododd ganfyddiadau archwiliad Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru yn ogystal ag ymatebion y Cyngor i argymhellion a wnaed o ganlyniad i'r gwaith hwn. Ystyriodd y Pwyllgor Adolygiad Blynyddol Rheoli Trysorlys 2022-23. Wrth wneud hynny, adolygwyd gwaith rheoli trysorlys gan gynnwys rheoli dyledion a buddsoddiadau, derbyniwyd crynodeb o ganlyniadau ariannol a dangosyddion darbodus a thrafodwyd gwariant cyfalaf a chymhlethdodau adroddiadau ariannol. Nododd y Pwyllgor gynnwys yr adroddiad ac fe'i anfonwyd ymlaen i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith. Cafodd y Pwyllgor ddiweddariad am waith Archwilio Mewnol yn ogystal â blaenoriaethau'r gwasanaeth yn y dyfodol. Nododd hefyd gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â materion/risgiau sy'n weddill a nodwyd o ganlyniad i waith archwilio mewnol. Roedd y Pwyllgor yn fodlon derbyn y Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol fel y'i cynigiwyd a nododd unrhyw newidiadau.
7 Rhagfyr 2023	Ystyriodd y Pwyllgor wyth prif eitem. Ystyriodd y cynnydd a wnaed gan ysgolion o ran cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data, cymeradwywyd Cynllun Diogelu Data Ysgolion a gwnaed cais i gopi o'r ddogfen Canllawiau Diogelu Data i lywodraethwyr ysgol gael ei ddosbarthu i'r holl aelodau etholedig. Ystyriodd y Pwyllgor y Datganiad Cyfrifon terfynol 2022-23 ac Adroddiad ISA 260 Archwilio Allanol. Yn dilyn trafodaethau ynghylch heriau ariannol ar gyfer y blynyddoedd i ddod, gan gynnwys cynnydd posibl yn y gyllideb a goblygiadau materion RAAC, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn Datganiad Terfynol y Cyfrifon, cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, a nodi Adroddiad ISA 260 Archwilio Cymru ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2022-23 cyn i'r Cyngor llawn eu derbyn. Ystyriodd y Pwyllgor Adroddiad Blynyddol Gwrth-dwyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-23 a nododd y gweithgaredd a gyflawnwyd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd o fewn y Cyngor neu yn ei erbyn. Nododd hefyd adroddiad Canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) a chafwyd sicrwydd fod y Cyngor yn defnyddio data a ddadansoddwyd a ddarperir gan yr NFI i gryfhau ei waith i atal a chanfod twyll. Cafodd y Pwyllgor ddiweddariad am waith Archwilio Mewnol, gan gynnwys ei flaenoriaethau wrth symud ymlaen. Hefyd rhoddodd ystyriaeth i adroddiad yn manylu ar y newidiadau i'r Gofrestr Risg Strategol er mwyn sicrhau ei fod yn fwy cyson â Chynllun newydd y Cyngor 2023-28. Nododd y Pwyllgor adroddiad diweddaru chwarterol Archwilio Cymru ar 30 Medi 2023, yn manylu ar gynnydd archwilio ariannol a pherfformiad ac yn cynnwys gwaith gan Estyn ac Arolygiaeth Gofal Cymru. Roedd yn fodlon derbyn y Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol fel y'i cynigiwyd, trafodwyd cynnydd gyda'r ymarferion hunanasesu a hwylusir gan CIPFA a gwnaed cais i holiadur asesu anghenion hyfforddi'r Pwyllgor gael ei ddosbarthu i aelodau.

Dyddiad	Canlyniad y Cyfarfod
8 Chwefror 2024	Trafododd y Pwyllgor 11 prif eitem. Ystyriodd ddau adroddiad yn ymwneud â llywodraethu gwybodaeth, derbyniwyd adroddiad blynyddol yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO) ar gyfer 2022-23 ac ystyriwyd canlyniadau ymchwiliad Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth i ddigwyddiad seiber 2021 yn Ysgolion Uwchradd y Cyngor. Derbyniodd y pwyllgor y ddau adroddiad gan gynnwys argymhellion y SIRO ar gyfer asesu risg diogelu data ymhellach wrth weithio mewn partneriaeth a bygythiadau seiber wrth reoli a chaffael contractau. Cymeradwyodd y Pwyllgor Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2022-23, cefnogwyd y cynllun strategol ar gyfer rheoli iechyd a diogelwch a gweithredu'r Cynllun Gweithredu Iechyd a Diogelwch Corfforaethol. Gwnaed cais i gynnwys camau gweithredu ychwanegol ar gyfer adroddiadau yn y dyfodol yn cynnwys ymgorffori data digwyddiadau cyn COVID mewn adroddiadau yn y dyfodol, manylu ar gwympiadau mewn cartrefi gofal ar wahân, a darparu data ar hawliadau a chostau yswiriant. Ar ôl eu hystyried, nododd y Pwyllgor ddau adroddiad yn ymwneud â Rheoli Trysorlys; adolygiad canol blwyddyn 2023-24 yn ogystal â Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2024-25. Fe'i diweddarwyd am ganlyniad gwaith Archwilio Mewnol yn ogystal ag adroddiad yn amlinellu canlyniadau'r Archwiliad Iechyd Rheoli Risg a gynhaliwyd gan Zurich Resilience Solutions. Penderfynodd y Pwyllgor gymeradwyo'r camau a gynigiwyd i fynd i'r afael ag argymhellion Zurich. Ystyriodd y Pwyllgor ddau adroddiad gan Archwilio Cymru, adolygiad o Strategaeth Ddigidol y Cyngor a'i ddefnydd o Wybodaeth Perfformiad. Nododd y ddau adroddiad a derbyniodd ymateb y Cyngor i'r argymhellion a wnaed. Derbyniodd y Pwyllgor y newidiadau arfaethedig i'w Flaenraglen Waith 2023-24. Mewn sesiwn breifat, gohiriodd y Cadeirydd roi ystyriaeth i adroddiad Seiberddiogelwch Blynyddol 2023-24, oherwydd fod rhai aelodau'n cael trafferth cyrchu'r adroddiad cyn y cyfarfod.
18 Ebrill 2024	Trafododd y Pwyllgor 10 prif eitem. Trafododd y Pwyllgor bedair eitem yn ymwneud ag Archwilio Mewnol. Roedd Diweddariad Archwilio Mewnol yn canolbwyntio ar archwiliadau a gwblhawyd a rhai'n parhau, gyda thrafodaethau ar faterion yn cynnwys adennill dyledion a gweinyddu grantiau cyfleusterau i'r anabl. Codwyd pryderon am ddiffyg gwybodaeth gyd-destunol mewn adroddiadau archwilio a'r modd yr ymdrinnir â dyled ar fantolen y Cyngor. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad hefyd ar gynnydd o ran gweithredu Materion a Risgiau sy'n weddill ac roedd yn fodlon cymeradwyo'r Strategaeth ar gyfer 2024-25 a'r Siarter cysylltiedig. Trafododd y Pwyllgor ganlyniad adolygiad CIPFA o'i effeithiolrwydd a chymeradwyodd y camau a gynigiwyd i fynd i'r afael â 10 argymhelliad CIPFA. Trafododd y Pwyllgor amrywiol bwyntiau, gan gynnwys paratoi logiau gweithredu, gwahaniaethau mewn adroddiadau wedi'u cyfieithu, a'r angen am fwy o adborth ar berfformiad y Pwyllgor o'r rheolwyr. Ystyriodd y Pwyllgor adroddiad y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol, Perfformiad a Rhaglen ar y cynnydd o ran gweithredu argymhellion a wnaed gan Archwilio Cymru yn ystod eu Hadolygiadau Cenedlaethol a gwnaed cais i adroddiadau yn y dyfodol fod yn fwy cryno.

Dyddiad	Canlyniad y Cyfarfod
	Rhoddodd Archwilio Cymru ddiweddariad ar ei raglen waith a'i amserlen ar gyfer ei waith ariannol a pherfformio, a chanlyniad ei waith a wnaed yn ystod 2023. Gwnaed cais gan y Pwyllgor i gynnwys adroddiad eglurhaol i gyd-fynd ag adroddiadau yn y dyfodol a oedd yn nodi pwrpas pob adroddiad a'r disgwyliadau ar y Pwyllgor sy'n ei ystyried. Roedd y Pwyllgor yn fodlon derbyn y Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol fel y'i cynigiwyd. Daeth y cyfarfod i ben gan wahardd y wasg a'r cyhoedd tra thrafodwyd yr adroddiad seiberddiogelwch blynyddol, a oedd yn pwysleisio'r heriau a wynebir a'r camau lliniaru sydd yn eu lle. Gwnaed cais gan y Pwyllgor fod adroddiadau yn y dyfodol yn cynnwys achosion lle ymosodwyd ar ddulliau'r Cyngor i sicrhau diogelwch seiber, ynghyd â'r camau unioni a gymerwyd. Yn dilyn y cyfarfod, cyfarfu aelodau'r Pwyllgor yn breifat gydag archwilio mewnol ac allanol, heb i swyddogion fod yn bresennol. Cafwyd trafodaeth fuddiol, a gofynnodd y Pwyllgor i hyn fod yn ddigwyddiad blynyddol yn y dyfodol.

This page is intentionally left blank

Cyngor Sir Ynys Môn	
CYFARFOD:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	26 Medi 2024
TEITL YR ADRODDIAD:	Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2023/2024
ADRODDIAD GAN:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (est 2568) lbxcs@ynysmon.llyw.cymru
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Cyflwyno adroddiad blynyddol statudol y Pwyllgor Safonau i'r Cyngor Sir
SWYDDOG CYSWLLT:	Mared Wyn Yaxley Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol / Dirprwy Swyddog Monitro mwycs@ynysmon.llyw.cymru

1. Cyflwyniad

1.1 Mae'r Pwyllgor Safonau'n bwyllgor statudol sy'n gyfrifol am hybu a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan Gynghorwyr Sir Ynys Môn a'r Cynghorwyr Tref a Chymuned yn yr ardal, gan eu cynorthwyo i ddilyn eu Côd Ymddygiad.

1.2 Mae gofyn statudol i'r Pwyllgor Safonau gyflwyno adroddiad blynyddol cyn gynted â bo modd ar ddiwedd blwyddyn ariannol i'r Cyngor. Rhaid i'r adroddiad egluro sut mae'r Pwyllgor wedi bodloni ei swyddogaethau statudol yn ystod y cyfnod perthnasol.

1.3 Mae'r adroddiad atodol wedi ei chyflwyno a'i chytuno gan y Pwyllgor Safonau.

2. Argymhelliad

2.1 Bod Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2023-2024 yn cael ei gyflwyno i gyfarfod o'r Cyngor Sir i'w gymeradwyo o fewn tri mis o'i dderbyn.

2.2 Bod y Cyngor yn cymeradwyo Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2024/2025 (Atodiad 3 i'r Adroddiad) gan dderbyn y gallai materion ychwanegol gael eu cynnwys, yn unol â'r galw.

Adroddiad Blynyddol Pwyllgor Safonau: 2023-2024

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English

CYNNWYS

Adran	Teitl
1	Rhagair
2	Aelodaeth y Pwyllgor
3	Cyflawniadau'r Pwyllgor yn ystod 2023/2024
4	Edrych ymlaen i 2024/2025

ATODIADAU	
Atodiad 1	Rôl a chyfrifoldeb y Pwyllgor Safonau
Atodiad 2	Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2023-2024 gyda manylion gweithredu wedi eu nodi
Atodiad 3	Rhaglen Waith arfaethedig y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2024-2025
Atodiad 4	Newyddlen y Pwyllgor Safonau at y Cynghorau Tref a Chymuned – rhifyn 5 (Hydref 2023)
Atodiad 5	Newyddlen y Pwyllgor Safonau at y Cynghorau Tref a Chymuned – rhifyn 6 (Ebrill 2024)
Atodiad 6	Newyddlen y Pwyllgor Safonau at y Cynghowyr Sir – rhifyn 5 (Medi 2023)
Atodiad 7	Newyddlen y Pwyllgor Safonau at y Cynghorwyr Sir – rhifyn 6 (Ebrill 2024)
Atodiad 8	"Cwrdd â'r Pwyllgor Safonau" – Ebrill 2024
Atodiad 9	Ffurflen Arweinyddion Grwpiau ar gyfer adrodd ynghylch eu dyletswydd fel Arweinydd Grŵp 2023/2024

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English

1. Rhagair

Rhys Davies
Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (Chwefror 2024)

Derbyniais y swydd fel Cadeirydd y Pwyllgor yn Chwefror 2024, yn dilyn bod yn Is-gadeirydd ers Ionawr 2020. Y cyn-Gadeirydd oedd John R Jones ac mae'r diolch am ran helaeth y gwaith gaiff sylw yn yr adroddiad hwn felly'n adlewyrchiad o'i ymroddiad a'i arweiniad o. Hoffwn gymryd y cyfle yma i ddiolch, ar ran aelodau'r Pwyllgor, am waith John fel Cadeirydd dros y 4 mlynedd diwethaf. Mae John yn parhau fel aelod annibynnol ar y Pwyllgor Safonau ac rydym yn falch iawn o'i gyfraniad gwerthfawr.

Mae 9 aelod ar y Pwyllgor Safonau, a cafwyd sawl newid ar aelodaeth y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn.

- Hoffwn gymryd y cyfle i ddiolch i Celyn Menai Edwards a Sharon Warnes am eu cyfraniadau i waith y Pwyllgor, cyn eu hymddiswyddiadau fel aelodau annibynnol yn Hydref 2023 ac Ionawr 2024.
  Yn dilyn proses recriwtio gan Banel Dethol y Pwyllgor Safonau, a diolchir i'r Panel am ei waith, penodwyd dau aelod annibynnol newydd i'w seddi sef Trefor Owen a Brace Griffiths. Mae Trefor wedi ei benodi'n Is-Gadeirydd y Pwyllgor ers Chwefror 2024 a diolchaf iddo am ei gefnogaeth.
- Diolchaf hefyd i'r Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes am ei fewnbwn o yn rhinwedd ei rôl fel un o gynrychiolwyr Aelodau'r Cyngor Sir ar y Pwyllgor. Enwebwyd Cynghorydd Margaret Murley Roberts fel ei olynydd ym Medi 2023 ac mae eisoes wedi gwneud cyfraniad gwerthfawr.

Mae gwaith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn wedi bod yn amrywiol a phrysur wrth iddo ateb y gofyn statudol o fod yn gyfrifol am hybu a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan Gynghorwyr Sir Ynys Môn a'r Cynghorwyr yn y Cynghorau Tref a Chymuned, yn cynnwys cynorthwyo Aelodau i ddilyn eu Cod Ymddygiad.

Cafwyd 3 cyfarfod ffurfiol ynghyd â 7 cyfarfod anffurfiol. Roedd hyn, wrth gwrs, ar ben nifer o sgyrsiau a gynhaliwyd gydag Arweinyddion Grwpiau, aelodau etholedig, ac aelodau a chlercod yn y Cynghorau Cymuned, ac ystyriaethau o'r Protocol Datrysiad Lleol, yn ogystal â sesiynau hyfforddiant. Bu arsylwi mewn cyfarfodydd a chynnal adolygiadau o gofrestrau diddordebau sampl o aelodau'r Cyngor Sir yn rhan sylweddol o'r gwaith, yn ogystal â sicrhau bod negeseuon pwysig am faterion ymddygiad yn derbyn sylw aelodau drwy gyfarfodydd Arweinyddion Grwpiau, Fforwm Cynghorau Tref a Chymuned a Newyddlenni. Sicrhawyd bod Ynys Môn yn cael ei gynrychioli ar Fforwm Pwyllgorau Safonau Cenedlaethol Cymru hefyd. Ceir trosolwg o waith y Pwyllgor yn yr adroddiad hwn a gobeithir bydd y diwyg newydd ar yr adroddiad yn ei gwneud yn fwy hwylus darllen a deall y gwaith gafodd ei gyflawni gan y Pwyllgor Safonau eleni.

Diolchaf yn fawr i aelodau etholedig a chyfetholedig y Cyngor Sir, a'r aelodau a'r Clercod yn y Cynghorau Tref a Chymuned am eu cydweithrediad gyda materion ymddygiad. Mae'r deg egwyddor bywyd cyhoeddus yn glir a chynnwys y Cod Ymddygiad yn aros yn driw i hyn. Gobeithir bod ymdrechion y Pwyllgor yn golygu bod gofynion y Cod yn eglur ar gyfer aelodau, a hynny yn ei dro yn eu cynorthwyo wrth iddynt weithio dros fuddiannau etholwyr yr ardal.

Rhys Davies (Cadeirydd)

2. AELODAETH Y PWYLLGOR

Mae’r Pwyllgor Safonau’n bwyllgor statudol sydd â 9 aelod. Ceir gwybodaeth am rôl a chyfrifoldebau’r Pwyllgor yn **Atodiad 1**. Mae manylion am y Pwyllgor a’i aelodaeth ar gael yn y fan yma.

(A) Aelodau Annibynnol: Penodir y pum aelod annibynnol am hyd at ddau dymor o bedair mlynedd. Rhaid penodi'r Cadeirydd a’r Is-Gadeirydd o blith yr aelodau annibynnol. Gwneir y penodiadau am gyfnod o bedair mlynedd. Gall unigolyn ei ail-ethol i’r Gadair/fel Is-Gadeirydd.

(B) Aelodau’r Cynghorau Tref a Chymuned: Penodir dau aelod er mwyn cynrychioli’r cynghorau tref a chymuned yn dilyn etholiadau llywodraeth leol. Bydd y cynrychiolwyr yn eistedd ar y Pwyllgor Safonau tan yr etholiadau llywodraeth leol nesaf neu hyd nes nad yw’r unigolion a benodwyd yn aelodau o’r cyngor cymuned mwyach, pa un bynnag sy’n digwydd gyntaf. Gall aelodau cyngor tref a chymuned gael eu hailbenodi am un tymor arall, gyda chytundeb cynghorau tref a chymuned Ynys Môn.

C) Aelodau’r Cyngor Sir: Gwneir penodiadau am ddau gynrychiolydd drwy benderfyniad y Cyngor.

Ceir dolen at swydd ddisgrifiadau aelodau’r Pwyllgor yma.

	Rhys Davies (Cadeirydd)	Aelod Annibynnol		Iorwerth Roberts	Cynrychiolydd y Cynghorau Tref a Chymuned
	Brace Griffiths	Aelod Annibynnol		Margaret Murley Roberts	Cynrychiolydd y Cyngor Sir
	John R Jones *(Cadeirydd hyd nes Chwefror 2024)*	Aelod Annibynnol		Dafydd Rhys Thomas	Cynrychiolydd y Cyngor Sir
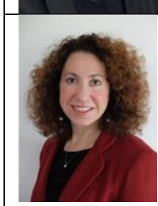	Gill Murgatroyd	Aelod Annibynnol		Margaret Thomas	Cynrychiolydd y Cynghorau Tref a Chymuned
	Trefor Owen (Is-Gadeirydd)	Aelod Annibynnol			

Bu Celyn Menai Edwards a Sharon Warnes yn aelodau annibynnol o’r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn, hyd nes eu hymddiswyddiadau yn Hydref 2023 ac Ionawr 2024. Penodwyd Trefor Owen a Brace Griffiths i’w seddi yn Hydref 2023 ac Ionawr 2024.

Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes oedd cynrychiolydd y Cyngor Sir ar y Pwyllgor hyd nes ei ymddiswyddiad a phenodiad Cynghorydd Margaret Murley Roberts ym Medi 2023.

3. Cyflawniadau’r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn

Dyma drydydd adroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau, wedi ei gwblhau yn unol â gofyniad Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021,er bod paratoi adroddiad blynyddol yn arfer yn y Cyngor hwn ers sawl blwyddyn. Mae’n adrodd ar waith y Pwyllgor rhwng Ebrill 2023 a Mawrth 2024.

Mae Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2023-2024 (fel y cymeradwywyd gan y Cyngor llawn ym Medi 2023) gyda manylion am weithrediad y Pwyllgor yn erbyn yr amcanion hyn yn ystod y flwyddyn wedi eu nodi yn **Atodiad 2.** Fel blynyddoedd eraill, cododd rhai materion na ragwelwyd yn ystod y flwyddyn, ac mae’r manylion am y rhain hefyd wedi eu cynnwys yn yr Atodiad.

Gellir cael mynediad at Raglenni, Adroddiadau a Chofnodion cyfarfodydd ffurfiol y Pwyllgor ar dudalen gartref y Pwyllgor Safonau ar wefan y Cyngor – dolen **yma.**

Tynnir sylw penodol at y materion hyn:

- **Cwynion ynghylch aelodau Cyngor Sir / Cynghorau Tref a Chymuned yn Ynys Môn at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru**

Cynghorwyr Sir: Derbyniwyd gohebiaeth am 3 achos lle penderfynodd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) beidio ymchwilio. Mae 2 achos cyfredol ble mae’r OGCC yn ymchwilio’r materion. Mae’r 2 achos yn ymwneud â 2 Gynghorydd Sir gwahanol.

Cynghorwyr Tref a Chymuned: Derbyniwyd gohebiaeth am 4 achos lle penderfynodd OGCC beidio ymchwilio. Mae 1 achos cyfredol ble mae’r OGCC yn ymchwilio’r mater. Mae’r achosion hyn oll yn ymwneud ag un Cyngor Cymuned yn Ynys Môn ac mae hyn yn destun pryder ar gyfer y Pwyllgor Safonau.

Tra bod 3 achos yn destun ymchwiliad gan OGCC, nid oes unrhyw adroddiadau neu argymhellion wedi eu gwneud neu eu cyfeirio at y Pwyllgor gan OGCC yn ystod y cyfnod hwn. Ni dderbyniwyd unrhyw hysbysiadau gan Banel Dyfarnu Cymru yn ystod y cyfnod hwn chwaith.

Bydd OGCC, a Phanel Dyfarnu Cymru, yn cyhoeddi crynodeb o achosion gaiff eu hystyried ganddynt ar gyfer Cymru gyfan ar eu gwefannau. Adroddir ar yr achosion hyn yng nghyfarfodydd ffurfiol y Pwyllgor Safonau a rhennir crynodeb o’r wybodaeth o fewn y Newyddlenni a gyhoeddir gan y Pwyllgor Safonau.

- **Gwaith gyda Chynghorau Tref a Chymuned yr Ardal.**

Yn ogystal â gwaith y Pwyllgor gyda’r Protocol Datrysiad Lleol (mwy o wybodaeth isod), roedd yn fwriad o fewn Rhaglen Waith y Pwyllgor, ei fod yn cynnal adolygiadau mewn 2 Gyngor Cymuned lle derbyniodd y Pwyllgor bryderon.

- Er y bwriad i gynnal adolygiad yn un o’r Cynghorau yn Haf 2023, gofynnodd Clerc y Cyngor Cymuned ar i'r adolygiad gael ei ohirio ac nid oes dyddiad wedi ei bennu hyd yma, er i gyswllt pellach gael ei wneud.
- Mewn Cyngor Cymuned arall, gwrthododd y Clerc y cynnig am adolygiad ar ran y Cyngor Cymuned. Nid oes rheidrwydd ar gynghorau tref a chymuned i gydymffurfio gyda chynnal

adolygiad ac felly penderfynodd y Pwyllgor na fyddair y mater hwn yn derbyn sylw pellach, oherwydd bod y cyngor cymuned eisoes wedi tynnu ar adnoddau'r Pwyllgor yn ystod 2022/2023.

Mynychodd ddau aelod o'r Pwyllgor Safonau gyfarfod o Gyngor Cymuned arall ar ddechrau 2023 at bwrpas arsylwi. Darparwyd adborth ac ystyriodd yr aelodau fu'n bresennol bod ymddygiad yn y cyfarfod a arsylwyd yn dderbyniol. Mae'n destun pryder bod pum cwyn wedi eu hanfon at swyddfa Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ynghylch aelodau o'r Cyngor Cymuned hwn ar ddechrau 2024.

Mynychodd Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Safonau gyfarfodydd o'r Fforwm Cyngor Tref a Chymuned ar 12 Medi 2023 a 6 Chwefror 2024 a rhannwyd Newyddlenni gyda'r Cynghorau Tref a Chymuned (dogfennau tebyg i'r hyn a rannwyd gydag aelodau'r Cyngor Sir) yn Hydref 2023 ac Ebrill 2024. Mae'r Newyddlenni a anfonwyd at y Cynghorau Tref a Chymuned ar gael yn **Atodiadau 4 a 5** ; a'r Newyddlenni at Aelodau'r Cyngor Sir (etholedig a chyfetholedig) yn **Atodiadau 6 a 7**. Anfonwyd dogfen ychwanegol gyda'r Newyddlenni a anfonwyd ym mis Ebrill - "Cwrdd ag Aelodau Pwyllgor Safonau Cyngor Sir Ynys Môn". Mae copi ar gael yn **Atodiad 8**. Anogir Aelodau i ddarllen y Newyddlenni hyn, a gofynnir i Arweinyddion Grwpiau atgyfnerthu'r neges hon pan gyhoeddir y rhain ddwywaith y flwyddyn.

Fel rhan o'r gwaith gyda chynghorau tref a chymuned, derbyniodd Gadeirydd y Pwyllgor a'r Cyfreithiwr (Llywodraethant Corfforaethol) wahoddiad ym mis Ionawr 2024 i gyfarfod rhanbarthol o Un Llais Cymru (y sefydliad cenedlaethol sy'n cynrychioli cynghorau tref a chymuned ledled Cymru) er mwyn darparu cyflwyniad ar rôl y Pwyllgor Safonau a'r Swyddog Monitro.

Bwriedir parhau gyda'r cysylltiad â chyfarfodydd y Fforwm. Parheir i gyhoeddi Newyddlen ar gyfer y cynghorau tref a chymuned yn dilyn cyfarfodydd ffurfiol y Pwyllgor (ddwywaith y flwyddyn), ond ystyrir cynnwys y Newyddlenni ar gyfer y dyfodol. Teimla'r Pwyllgor bod eu paratoi yn drwm ar adnoddau'r Pwyllgor a'r swyddogion sy'n cefnogi ac nad oes llawer o ymateb wedi ei dderbyn i geisiadau am bynciau/faterion a godir ynddynt.

Mae hi hefyd yn fwriad trefnu hyfforddiant Cod Ymddygiad ar gyfer y cynghorau tref a chymuned ar gyfer y flwyddyn i ddod. Anogir y 40 cyngor tref a chymuned ar yr Ynys i fynychu. Mae'n deg dweud bod y nifer sy'n cymryd rhan yn siomedig, er bod y Pwyllgor yn ddiolchgar i'r Cynghorau Tref a Chymuned hynny sydd wedi ymgysylltu â digwyddiadau hyfforddi blaenorol.

- **Protocol Datrysiad Lleol:**

<u>Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer Aelodau'r Cyngor Sir:</u>
Tra bod rhai pryderon wedi dod i sylw Cadeirydd y Pwyllgor Safonau yn ystod y flwyddyn, nid oedd cais i Gadeirydd y Pwyllgor weithredu o dan drefniadau'r Protocol. Cafodd materion lefel-isel o bryderon am ymddygiad aelodau eu delio'n fewnol drwy brosesau grŵp gwleidyddol.

Atgoffir aelodau bod y Protocol ar gael, er mai gobaith y Pwyllgor, wrth gwrs ydi na fydd ei angen. Atgoffir aelodau am yr egwyddorion hyn petaent yn bwriadu defnyddio'r Protocol Datrysiad Lleol: bod angen codi pryderon mor fuan â phosib wedi'r digwyddiad dan sylw, a bod angen ymdrin â'r mater fel blaenoriaeth a sicrhau eu bod yn rhoi sylw dyledus i'r broses. Credir a bod hyn yn hanfodol er mwyn rhoi'r cyfle gorau i'r drefn fod yn llwyddiannus.

<u>Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer Aelodau'r Cynghorau Tref a Chymuned:</u>

Fel rhan o waith y Pwyllgor yn ystod 2023-2024, datblygwyd Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned, sy'n ychwanegol at y Protocol sydd wedi ei ddatblygu gan Un Llais Cymru. Ni chafodd y Protocol ei ddefnyddio yn y cyfnod ers ei fabwysiadu.

Trefnwyd hyfforddiant ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Safonau ar Gyfryngu yn Ionawr 2024, at bwrpas gweithredu'r Protocolau hyn.

- **Cyngor gan y Pwyllgor ar hyfforddiant i Aelodau ac Arweinwyr Grwpiau**

Cyflwynir adroddiadau gan y Rheolwr Datblygu Adnoddau Dynol yng nghyfarfodydd ffurfiol y Pwyllgor Safonau sy'n cynnwys ystyried y cynnwys a'r gweithredu sydd wedi ei gyflawni o fewn Rhaglen Hyfforddi Aelodau'r Cyngor. Rhoddir cyfle i'r Pwyllgor roddi ei fewnbwn ar y Rhaglen wrth iddi gael ei datblygu ac ystyried i ba raddau bydd Aelodau'n cymryd rhan â'r Rhaglen Hyfforddi.

Cafodd materion hyfforddiant sylw yn rhan o sgyrsiau'r Pwyllgor gyda'r Arweinyddion Grwpiau yn Haf 2023 ac roedd materion yn ymddangos ar raglen waith y Pwyllgor am eleni oedd yn deillio o'r sgyrsiau hyn, fel y gwelir yn **Atodiad 2**. Mae gwaith pellach yn cael ei wneud ar y materion hyn ar gyfer rhaglen waith y flwyddyn i ddod, fel gwelir yn **Atodiad 3**, sy'n cynnwys hyfforddiant "coaching" 1-1 ar gyfer yr Arweinyddion Grwpiau eu hunain, a hyfforddiant ar gyfer cadeiryddion sy'n ymwneud â chadeirio cyfarfodydd anodd.

Mae Hyfforddiant ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Safonau'n rhan o Raglen Waith flynyddol y Pwyllgor.

Mae'r Hyfforddiant a gynhaliwyd ar gyfer yr Aelodau yn ystod y cyfnod adrodd hwn yn cynnwys :

- ***Caniatadau Arbennig***:

- Un o ddyletswyddau'r Pwyllgor ydi ystyried ceisiadau am ganiatadau arbennig er mwyn galluogi aelodau, na allai gymryd rhan mewn trafodaeth neu benderfyniad oherwydd diddordeb personol (rhagfarnol) sylweddol, i weithredu os yw'n disgyn o fewn amgylchiadau a ddiffinnir gan statud.

- Derbyniwyd un cais am ganiatâd arbennig yn ystod y flwyddyn hon ac ystyriwyd y mater gyda'r cyhoedd a'r wasg wedi eu heithrio. Mae dolen at y Gwrandawiad, a'r Prawf Budd Cyhoeddus, ar gael **yma**. Penderfynwyd darparu caniatâd rhannol ar gyfer yr aelod a fyddai'n galluogi iddo gymryd rhan mewn trafodaethau ar ran y Cyngor Cymuned, yn ei swydd fel Cadeirydd, ond nid i bleidleisio. Cyn ystyried y cais (Hydref 2023) derbyniodd aelodau'r Panel (dau aelod annibynnol ac un cynrychiolydd y cynghorau tref a chymuned) hyfforddiant golywi ar ganiatadau arbennig.

- Darparwyd hyfforddiant cyffredinol ar roddi caniatadau arbennig ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Safonau eto yn Ionawr 2024.

- ***Hyfforddiant Cod Ymddygiad***

- Yn dilyn etholiadau Mai 2022, trefnwyd sesiynau hyfforddiant i aelodau'r Cyngor gan y Pwyllgor Safonau. Tra bod mwyafrif yr aelodau etholedig wedi derbyn yr hyfforddiant ar y pryd, roedd 4 aelod nad oedd wedi gallu bod yn bresennol. Trefnwyd sesiynau hyfforddiant ar gyfer y 4 aelod yma mewn 1 sesiwn Gymraeg ac 1 sesiwn Saesneg yn ystod y flwyddyn.

Cafodd un aelod eu hethol ym Mawrth 2023 a threfnwyd bod yr aelod yma hefyd yn derbyn hyfforddiant Cod Ymddygiad. Mae'r 35 aelod etholedig cyfredol wedi derbyn hyfforddiant cod ymddygiad mewn ystafell ddosbarth.

- Trefnwyd hyfforddiant Cod Ymddygiad ar gyfer 3 aelod cyfetholedig y Pwyllgorau Sgriwtini yn ystod y cyfnod hefyd.

- Fel Pwyllgor, credwn ei bod hi'n hanfodol bod pob Aelod yn derbyn hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad ac rydym yn siomedig bod Llywodraeth Cymru wedi gwrthod yr argymhelliad yn yr Adroddiad Penn y dylai hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad fod yn orfodol i bob Aelod. Cafodd hyn ei gynnwys yn ymateb y Pwyllgor Safonau i Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar yr Adroddiad Penn ym Mehefin 2023.

▪ **Asesiad y Pwyllgor o sut mae Arweinwyr Grŵp wedi cydymffurfio â'r ddyletswydd newydd i hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan gynghorwyr eu grwpiau**

Llynedd oedd y tro cyntaf i'r trefniant hwn fod yn rhan o Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau. Diwygiwyd rhywfaint ar y drefn eleni, gan gynnwys y ffurflen a ddefnyddiwyd gan yr Arweinyddion Grwpiau er mwyn adrodd i'r Pwyllgor, cyn bod cyfarfodydd yn cael eu trefnu rhwng aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau a phob Arweinydd Grŵp yn unigol yn ystod Mai a Mehefin 2024, ar gyfer edrych yn ôl ar y flwyddyn ariannol a fu. Mae copi wag o'r ffurflen a ddefnyddiwyd eleni i'w gweld yn **Atodiad 9**.

Dymuna'r Pwyllgor Safonau ddiolch yn fawr i'r Arweinyddion Grwpiau am eu cydweithrediad a'u parodrwydd i drafod yn y cyfarfodydd hyn, ac yn gyffredinol drwy'r flwyddyn.

Mae'r aelodau annibynnol yn falch o adrodd eu bod yn fodlon gyda'r gwaith a gyflawnwyd gan Arweinyddion Grwpiau o safbwynt eu dyletswyddau ymddygiad yn ystod 2023/24. Maent o'r farn bod yr Arweinyddion Grwpiau, er hefo steil eu hunain o arwain aelodau eu grŵp, i gyd yn cymryd camau rhesymol er mwyn cynnal safonau uchel o ymddygiad ymysg yr aelodau. Maent yn dod i'r casgliad yma ar sail cynnwys yr adroddiadau ysgrifenedig a ddarparwyd gan yr Arweinyddion Grwpiau a'r sgyrsiau a gynhaliwyd.

Mae'r Pwyllgor o'r farn bod y broses eleni wedi bod yn gadarnhaol gyda'r holl Arweinyddion Grwpiau yn trafod a thystiolaethu esiamplau effeithiol o ddirprwyo dyletswyddau i aelodau eraill o fewn eu grŵp a datblygu aelodau. Mae'r Arweinyddion Grwpiau hefyd yn tystio i'w gwaith yn mentora aelodau eu grwpiau a chynnal cyfarfodydd 1-1 yn rheolaidd gydag aelodau. Cynhaliwyd trafodaeth hefyd gydag Arweinydd Grŵp a gymerodd gamau i ddelio ag ymddygiad sy'n is na'r safon sy'n ofynnol yn rhesymol mewn perthynas ag aelod o'u grŵp.

Bwriedir cynnal proses a threfniadau cyffelyb ar gyfer yr asesiad hwn yn 2024/2025 gyda newidiadau cyfyngedig, fel sydd wedi eu nodi o fewn y Rhaglen Waith (**Atodiad 3**)

Mae gohebiaeth dorfol wedi ei rannu gyda'r Arweinyddion Grwpiau er mwyn eu hysbysu o ganfyddiadau'r Pwyllgor Safonau a'r addasiadau bwriedir ar gyfer y dyfodol.

Anogir Arweinyddion Grwpiau i barhau i gysylltu gyda'i haelodau'n gyson er mwyn bodloni'r gofyn eu bod yn hybu a chynnal safonau uchel o ymddygiad, ac i dderbyn unrhyw wahoddiad am hyfforddiant a dderbynnir ganddynt ynghylch eu rôl fel Arweinyddion Grwpiau yn y dyfodol. Mae

trefnu hyfforddiant penodol yn y maes hwn yn rhan o Raglen Waith y Pwyllgor Safonau yn 2024/2025.

- **Ymyrraeth Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor mewn mater ymddygiad yn y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion**

Yn dilyn cyfeiriad gan y Swyddog Monitro penderfynodd Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor y byddent yn mynychu cyfarfodydd y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion at bwrpas arsylwi ymddygiad aelodau. Cychwynnwyd ar y broses arsylwi ym mis Mawrth 2024 ac mae'r gwaith hwn yn parhau ar Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2024/2025.

Cyfarfu Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Safonau â'r Arweinyddion Grŵp perthnasol i drafod ymddygiad 2 aelod. Ym marn y Cadeirydd a'r Is-gadeirydd, cymerwyd camau adfer a daeth y ddau fater i ben yn foddhaol.

Bydd rhagor o wybodaeth am waith monitro'r ymddygiad yn y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion yn cael ei hysbysu ar ddiwedd yr ymarfer, yn adroddiad blynyddol 2024-2025 y Pwyllgor.

- **Adolygiadau o'r tair Cofrestr o Ddiddordebau**

Elfen bwysig o waith y Pwyllgor yn ystod 2023/2024 oedd cynnal adolygiadau o Gofrestrau Diddordebau sampl o aelodau'r Cyngor Sir. Cyflawnwyd y gwaith hwn gan y pum aelod annibynnol ar y Pwyllgor Safonau, gyda phob aelod yn adolygu Cofrestrau 4 aelod etholedig, wedi eu dewis ar hap, ar sail cydbwysedd gwleidyddol, a chyda pob arweinydd grŵp yn destun adolygiad. Cwblhawyd yr adolygiadau hyn yn ystod Ionawr 2024 ac mae gweithredu ar y canfyddiadau yn rhan o raglen waith y Pwyllgor ar gyfer 2024/25 yn **Atodiad 3**. Hyderir y bydd rhannu arferion da a gwersi i'w dysgu yn fodd o atgoffa'r aelodau ynghylch gofynion cofrestru o dan y Cod Ymddygiad.

4. Edrych ymlaen i 2024/2025

Mae Rhaglen Waith arfaethedig y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2024-2025 wedi ei gynnwys yn **Atodiad 3.**

Mae gofynion statudol ar y Pwyllgor Safonau (gweler **Atodiad 1**). Fodd bynnag, mae penderfynu sut mae gweithredu o fewn y gofynion statudol hynny yn fater o ddewis lleol i raddau helaeth. Ers sawl blwyddyn bellach, datblygwyd model rhyngweithiol gan y Pwyllgor Safonau, gyda'r Pwyllgor yn ymgymryd â gwaith ataliol estynedig.

Mae'r gwaith hwn wedi bod yn effeithiol, gyda nifer y cwynion ynghylch ymddygiad aelodau'r Cyngor Sir a'r Cynghorau Tref a Chymuned yn isel ers sawl blwyddyn. Ni dderbyniodd y Pwyllgor Safonau gyfeiriad gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru / Banel Dyfarnu Cymru ynghylch apêl ers 2016. Yn yr un modd, ers 2016, ni fu'n ofynnol i unrhyw gynghorydd ymddangos gerbron Panel Dyfarnu Cymru.

Fodd bynnag, ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, mae 3 achos yn destun ymchwiliad ar hyn o bryd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Rhagwelir y gellid cyfeirio un neu fwy o'r materion hyn at y Pwyllgor Safonau ar gyfer gwrandawiad. Os bydd hyn yn digwydd, bydd gwrandawiad/gwrandawiadau o'r fath yn dod yn flaenoriaeth i'r Pwyllgor Safonau a'i swyddogion cefnogol. Er mwyn sicrhau bod digon o gapasiti i gyflawni'r gofyniad statudol sylfaenol hwn, bydd rhaglen waith ataliol y Pwyllgor yn cael ei chwtogi yn ystod y cyfnod hwn. Adlewyrchir hyn yn y rhaglen waith ddrafft. Felly, er enghraifft, ni fydd y Pwyllgor Safonau yn cynnal unrhyw adolygiadau o'r cofrestrau, naill ai'r Cyngor Sir neu'r Cynghorau Tref a Chymuned.

Bydd y Pwyllgor, wrth gwrs, yn blaenoriaethu ei waith ac yn ailgyfeirio ei adnoddau i sicrhau ei fod yn parhau i fodloni ei ofynion statudol a bydd yn parhau i gefnogi Aelodau'r Cyngor Sir a chynghorau tref a chymuned i gydymffurfio â'r gofynion o dan eu Cod Ymddygiad.

Adroddiad Blynyddol
Pwyllgor Safonau:
2023-2024

ATODIADAU

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English

ATODIAD 1:

<u>Rôl a Chyfrifoldeb y Pwyllgor Safonau:</u>

Mae'n ofyn statudol bod gan y Cyngor Sir Bwyllgor Safonau. Swyddogaethau cyffredinol pwyllgorau safonau yw hybu a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau ac aelodau cyfetholedig o awdurdod perthnasol a'u cynorthwyo i gydymffurfio â Chod Ymddygiad yr aelodau.

I'r perwyl hwn, mae rolau a swyddogaethau statudol y Pwyllgor Safonau, mewn perthynas ag aelodau'r Cyngor Sir (etholedig a chyfetholedig) a Chynghorau Tref/Cymuned yn cynnwys:-

- hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan aelodau;
- cynorthwyo aelodau i gadw at eu Cod Ymddygiad;
- cynghori'r awdurdod ynghylch mabwysiadu neu ddiwygio'r Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau;
- cynghori, hyfforddi, neu drefnu i hyfforddi aelodau ar faterion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad;
- monitro gweithrediad Cod Ymddygiad yr Aelodau;
- ystyried ceisiadau am ganiatâd arbennig;
- ymdrin ag unrhyw atgyfeiriadau oddi wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC), neu Banel Dyfarnu Cymru.

Yn ogystal, mae dyletswyddau ychwanegol wedi cael eu rhoi ar y Pwyllgor ers mis Mai 2022, sef:

- Monitro cydymffurfiaeth yr Arweinwyr Grŵp gyda'i dyletswydd i gymryd camau rhesymol i hyrwyddo a chynnal safonau uchel gan aelodau'r grŵp a gweithredu â Phwyllgor Safonau'r Cyngor wrth iddo arfer ei swyddogaethau.
  Rhaid i bwyllgor safonau hefyd ddarparu cyngor a hyfforddiant, neu drefnu i hyfforddi arweinwyr grwpiau ar y ddyletswydd newydd. Ar ddechrau pob gweinyddiaeth, dylai hyn ddigwydd o fewn chwe mis i'r etholiad a dylid adolygu hyn bob blwyddyn.

- Cyhoeddi Adroddiad Blynyddol:
  Mae'n rhaid i'r Pwyllgor Safonau ddarparu Adroddiad Blynyddol i'r Cyngor cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, a rhaid i'r Cyngor ystyried yr adroddiad hwn ac unrhyw argymhellion a wneir gan y Pwyllgor Safonau o fewn tri mis o'i dderbyn.
  Fel isafswm, rhaid i'r adroddiad:
  - ddisgrifio sut mae'r Pwyllgor Safonau wedi cyflawni ei swyddogaethau;
  - gadarnhau bod protocol lleol ar waith ar gyfer datrys cwynion, a darparu asesiad o'i effaith;
  - gynnwys dadansoddiad o gwynion. Rhaid i'r dadansoddiad hwn gynnwys gwybodaeth am nifer y cynghorwyr sydd wedi bod yn destun cwyn a gadarnhawyd, ac a oeddent wedi mynychu sesiwn hyfforddi ar y Cod Ymddygiad ai peidio, cyn neu ar ôl i'r gŵyn ddod i law.
  - ddarparu crynodeb o adroddiadau ac argymhellion a wnaed neu a gyfeiriwyd at y pwyllgor gan OGCC yn ymwneud ag ymchwilio i achosion honedig o dorri'r Cod Ymddygiad, ac unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Pwyllgor Safonau;
  - gynnwys crynodeb o'r hysbysiadau a roddwyd i'r pwyllgor gan Banel Dyfarnu Cymru, sy'n ymwneud â phenderfyniadau'r Panel ar achosion posibl o dorri cod ymddygiad yr aelodau;
  - disgrifio'r cyngor y mae wedi'i roi ar hyfforddiant i aelodau ac arweinyddion grwpiau a sut mae'r cyngor hwnnw wedi'i roi ar waith,
  - asesiad o sut y mae'r Pwyllgor wedi gweithio gyda'r cynghorau tref a chymuned yn ei ardal i hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad ymysg cynghorwyr tref a chymuned;
  - cynnwys asesiad y Pwyllgor o sut mae Arweinwyr Grŵp wedi cydymffurfio â'r ddyletswydd newydd i hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan gynghorwyr eu grwpiau, gan gynnwys y cyngor y mae'r pwyllgor safonau wedi'i ddarparu a'r hyfforddiant y mae wedi'i awgrymu.

Atodiad 2 –
Rhaglen Waith ar gyfer y Pwyllgor Safonau 2023/2024 – (cadarnhawyd gan y Cyngor llawn ar 12.09.2023) ynghyd â manylion am gyflawniadau yn erbyn yr amcanion.

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
1	Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau i'r Cyngor Llawn	• Pwyllgor i ddechrau ystyried yr Adroddiad Blynyddol nesaf, a dechrau gweithio arno, cyn eu cyfarfod ffurfiol ym mis Mehefin 2024. • Pwyllgor i ddechrau datblygu ei adroddiad blynyddol ar gyfer 2023/2024 (a rhaglen waith arfaethedig ar gyfer 2024/2025) ar ddiwedd tymor 2023/2024. • Bydd angen adolygu'r broses ddefnyddiwyd yn 2022/2023 ar gyfer Arweinyddion Grŵp yn adrodd ar eu cyfrifoldebau dan Deddf 2021. Bydd hyn yn destun trafodaeth bellach gydag aelodau'r Pwyllgor Safonau a'r Arweinyddion Grwpiau. Trafodir adroddiad blynyddol drafft mewn cyfarfod anffurfiol o'r Pwyllgor Safonau yng Ngorffennaf 2024	• Trafodwyd proses adrodd Arweinyddion Grwpiau ar gyfer 2022/2023 mewn cyfarfod anffurfiol o'r Pwyllgor Safonau ar 15/11/2023. Gwnaed addasiadau i'r ffurflen adrodd. • Trafodwyd y mater ymhellach mewn cyfarfod ffurfiol o'r Pwyllgor Safonau ar 13/12/2023 cyn cyflwyno'r ffurflen addasedig i'r Arweinyddion Grwpiau ym mis Ionawr 2024. • Cyflwynwyd fersiwn addasedig o'r ffurflen adrodd gan Gadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor i'r Arweinyddion Grwpiau ar 18.1.2024. • Rhannwyd ffurflenni adrodd gyda'r Arweinyddion Grwpiau gyda'r cais i gyflwyno ffurflenni wedi'u cwblhau i'r Swyddog Monitro erbyn 30.4.2024. Derbyniwyd y 4 ffurflen. • Trefnwyd cyfarfodydd rhwng pob Arweinydd Grŵp ac aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau ar gyfer mis Mai a Mehefin 2024. • Gwybodaeth o'r cyfarfodydd gyda'r Arweinyddion Grwpiau wedi ei gynnwys yn yr Adroddiad Blynyddol. • Bydd yr adroddiad terfynol yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor llawn ym mis Medi 2024.
2	Adolygu'r Protocol Datrysiad Lleol	• Protocol Datrysiad Lleol diwygiedig ar gyfer aelodau CSYM wedi'i dderbyn gan y Pwyllgor Safonau yn ei gyfarfod ar 14.12.22. Eitem wedi'i chynnwys yng Nghylchlythyr y Cyngor Sir. • Mae Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer y cynghorau tref a chymuned, oherwydd y nifer o achosion lle gofynnwyd i'r Pwyllgor Safonau gynorthwyo oherwydd pryderon ymddygiad, yn destun adroddiad yng nghyfarfod ffurfiol y Pwyllgor Safonau ym Mehefin 2023. Caiff ei hyrwyddo gyda'r Cynghorau Tref a Chymuned ym Medi 2023.	• Anfonwyd Protocol Datrysiad Lleol Cynghorau Tref a Chymuned at y Cynghorau Tref a Chymuned gyda'u newyddlenni ym mis Hydref 203, fel y cytunwyd yng nghyfarfod y Pwyllgor Safonau ym mis Mehefin. • Nifer yr achosion y'u hatgyfeiriwyd dan y Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer CSYM:- Dim • Nifer yr achosion y'u hatgyfeiriwyd dan y Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned:- Dim
3	Cynnig a Darparu hyfforddiant i arweinwyr grwpiau gwleidyddol. Angen penderfynu: • Pwy fydd yn	• Angen trafod gydag Arweinyddion Grwpiau a'r Gwasanaethau Democrataidd. • Rhaid i'r trefniadau hyn	• Trafodwyd mewn cyfarfod anffurfiol o'r Pwyllgor Safonau ym mis Tachwedd 2023. Trafodwyd rhestr o bynciau arfaethedig. • Cyflwynwyd y rhestr i'r Arweinyddion Grwpiau ym mis Ionawr 2024.

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
	darparu'r hyfforddiant • Cyfranogiad aelodau'r pwyllgor safonau • Cynnwys uwch swyddogion?	gael eu gwneud ar ddechrau pob gweinyddiaeth ac o fewn 6 mis i'r etholiadau a rhaid eu hadolygu'n flynyddol o leiaf. • Trafodwyd hyfforddiant ar gyfer Arweinwyr Grŵp yn Fforwm y Pwyllgor Safonau Cenedlaethol. Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC) yn datblygu hyn. Mae'r Pwyllgor Safonau'n annog Arweinyddion Grwpiau i ymgymryd â'r hyfforddiant hwn pan fydd mwy o wybodaeth ar gael.	• Bydd hyfforddiant ar gyfer Arweinyddion Grwpiau'n cael ei drefnu drwy'r uned Hyfforddiant (AD) fel rhan o'r Cynnig i Aelodau ar gyfer 2024-2025. Mae trafodaethau yn parhau.
4	Cyfathrebu gydag arweinyddion grwpiau gwleidyddol	• Cadeirydd ac Is-gadeirydd i fynychu cyfarfod yr Arweinwyr Grŵp yn dilyn pob cyfarfod ffurfiol o'r Pwyllgor Safonau. • Adrodd/cyfathrebu pellach fel bo angen.	• Cyfarfod yr Arweinyddion Grwpiau (cyflwynwyd gan y Cadeirydd ac Is-gadeirydd) ar 12/10/2023 mewn perthynas â'r cyfarfod ffurfiol a'r Newyddlen ym mis Mehefin. • Cyfarfod yr Arweinyddion Grwpiau (cyflwynwyd gan y Cadeirydd ac Is-gadeirydd) ar 18/01/2024 mewn perthynas â'r cyfarfod ffurfiol ym mis Rhagfyr; ffurflen Arweinydd Grŵp ar gyfer adroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau a syniadau hyfforddiant ar gyfer Arweinyddion Grwpiau.

5	Dyletswyddau adrodd Arweinyddion Grwpiau a'r broses sy'n cael ei dilyn	• Adolygu'r broses ddilynwyd ar gyfer Adroddiad Blynyddol 2022/2023.
		• Cyfathrebu gyda'r Arweinyddion Grwpiau, a chael eu cytundeb gyda sut bydd y broses wedi esblygu er mwyn mewnbynnu gwybodaeth ar gyfer Adroddiad 2023/2024. Bydd y newidiadau yn cynnwys sicrhau bod y Cod Ymddygiad yn cael ei gynnig o fewn modiwlau hyfforddiant mandadol.
			• Gweler eitem 1 uchod.
			• Canlyniad cyfarfodydd; Materion sydd i'w gweithredu:
			  • Anfon gohebiaeth gyffredinol at Arweinyddion Grwpiau ynghylch proses 2023/2024
			  • Addasu'r ffurflen adborth gan Arweinyddion Grwpiau i'r Pwyllgor Safonau;
			    - i annog AG i gynnwys fwy o dystiolaeth yn bocsus 1-3 (newid fformat, cadarnhau na fydd y ffurflen yn cael ei gyhoeddi)
			    - i sicrhau cysondeb efo'r wybodaeth hyfforddiant a dderbynnir gan yr AG yn chwarterol.
			    - Anogir AG i gwblhau adolygiadau datblygu blynyddol ffurfiol gydag Aelodau Grŵp.
			    - Trefnu'r holl gyfarfodydd unigol rhwng y PS a'r AG ar un diwrnod er mwyn hwyluso trefniadau a chadw costau'n is.
			    - Gofynnir i AG fynychu'r cyfarfod efo'r PS ar eu pen eu hunain er mwyn darparu awyrgylch agored lle gall y PS a'r AG drafod dyletswydd statudol yr AG.

6	Cyfarfodydd	• Cyfarfodydd ffurfiol yn ystod Mehefin a Rhagfyr 2023, a fel bo angen. • Efallai y trefnir cyfarfodydd	• 12.05.2023 – cyfarfod anffurfiol • 26/5/2023 – cyfarfod anffurfiol • 14.06.2023 – cyfarfod ffurfiol PS • 28/7/2023 – cyfarfod anffurfiol

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
		anffurfiol fel sydd angen.	• 22/8/2023 - cyfarfod anffurfiol • 3/10/2023 – gwrandawiad caniatâd arbennig • 15/11/2023 – cyfarfod anffurfiol • 13/12/2023 – cyfarfod ffurfiol PS • 18/12/2023 – cyfarfod anffurfiol (aelodau annibynnol yn unig) • 23/1/2024 – hyfforddiant cyfryngu (darparwr allanol) • 1/2/2024 – cyfarfod anffurfiol • 15/2/2024 – cyfarfod ffurfiol PS (eithriadol – i benodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd) • 4/3/2024 – hyfforddiant caniatâd arbennig (darpariaeth fewnol gan swyddogion). Cynhelir cyfarfodydd ffurfiol ar ffurf hybrid. Fel arfer, cynhelir cyfarfodydd anffurfiol ar ffurf cyfarfodydd o bell yn unig.
7	Newyddlenni yn dilyn y cyfarfod ffurfiol	• Parhau (a) i anfon Cylchlythyrau at aelodau etholedig ac aelodau cyfetholedig y Cyngor hwn, a (b) chynghorwyr tref a chymuned. • Angen ystyried pynciau perthnasol i'w cynnwys.	• Rhifyn Rhif 5: Anfonwyd at y CTCau ar 6/10/2023 Anfonwyd at CSYM ar 10/10/2023 [yn cyfeirio at y materion a drafodwyd yng nghyfarfod ffurfiol y PS ym mis Mehefin]. • Rhifyn rhif 6: Anfonwyd at CTCau a CSYM ar 12/4/2024 [yn cyfeirio at y materion a drafodwyd yng nghyfarfod ffurfiol y PS ym mis Rhagfyr].
8	Adrodd am gwynion – Adroddiadau Diweddaru Chwarterol	• Anfonir adroddiadau at aelodau'r Pwyllgor yn chwarterol. Mae'r adroddiadau hefyd wedi'u cynnwys ar Agenda Ffurfiol y Pwyllgor (adrodd ddwywaith y flwyddyn). • Mae'r adroddiad i'r Pwyllgor yn trafod unrhyw duedd benodol o ran ymddygiad gwael, ond gyda'r lefel bresennol o gwynion, nid oes patrwm o'r fath wedi'i adnabod. Angen parhau i adolygu hyn, a sicrhau bod y broses yn cynnal ac yn parchu (unrhyw rai o) ofynion Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ynghylch cyfrinachedd y materion hyn.	• Chwarter 1 – anfonwyd e-bost ar 4/7/2023 • Chwarter 2 – anfonwyd e-bost ar 9/10/2023 • Wedi ei gynnwys ar agenda cyfarfod y PS yn Rhagfyr 2023. • Chwarter 3 – anfonwyd e-bost ar 3/1/2024 • Chwarter 4 – anfonwyd e-bost ar 2/4/2024 • Wedi eu cynnwys ar raglen cyfarfod y PS ym Mehefin 2024.
9	Hyfforddiant ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Safonau	• Sicrhau bod holl aelodau'r Pwyllgor Safonau wedi cwblhau hyfforddiant mandadol. • Trefnu hyfforddiant cyfryngu. • Trefnu hyfforddiant caniatâd arbennig. • Trefnu unrhyw hyfforddiant pellach sy'n ofynnol, mewn ymgynghoriad gyda'r Rheolwr Hyfforddiant	• Cynigir hyfforddiant i aelodau'r PS yn unol â'r Cynnig Hyfforddiant i aelodau. • Aelod annibynnol newydd wedi cwblhau hyfforddiant Cod Ymddygiad ar 14/11/2023. • Hysbyswyd holl aelodau'r Pwyllgor Safonau o'u hanghenion hyfforddiant ym mis Tachwedd 2023, gyda chais i gwblhau unrhyw hyfforddiant mandadol nad oedd wedi'i gwblhau cyn gynted â phosibl. • Cynhaliwyd hyfforddiant cyfryngu ar 23.01.2024. • Aelod annibynnol arall wedi cwblhau

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
		Adnoddau Dynol.	hyfforddiant Cod Ymddygiad ar 26.01.2024. • Cynhaliwyd hyfforddiant caniatâd arbennig ar 04.03.2024.
10	Sut i Gwyno	• Ystyried sut i hyrwyddo sut i wneud cwyn yn erbyn aelodau unwaith y cytunir ar y broses ar gyfer cwynion 'lefel isel' yn dilyn ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar yr adolygiad Penn.	• Fideos LlC (gan gynnwys mewn perthynas ag aelodau / cwynion) wedi'u dwyn i sylw CSYM ac aelodau CTCau o fewn eu newyddlenni perthnasol. • Disgwyl manylion gan Lywodraeth Cymru mewn perthynas â'u hymgynghoriad ar yr Adolygiad Penn.
11	Caniatadau Arbennig / Gollyngiadau	• Pan fydd ceisiadau'n codi	• Cais am ganiatâd arbennig wedi'i dderbyn gan Gynghorydd Cymuned. Gwrandawiad wedi'i gynnal ar 3/10/2023.
12	Adroddiadau blynyddol aelodau	• Pwyllgor Safonau'n parhau i annog yr arferiad o gwblhau adroddiadau blynyddol a gweithio gyda Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd ar y mater hwn.	• Wedi'i gynnwys yn y Newyddlen a anfonwyd at aelodau CSYM.
13	Penodi aelod annibynnol newydd i eistedd ar y Pwyllgor Safonau	• Cynhelir y broses ymgeisio drwy Banel Dethol y Pwyllgor Safonau.	• Wedi'i gwblhau. • Wedi penodi aelod annibynnol newydd. Dechreuodd tymor Mr Trefor Owen fel rhan o'r Pwyllgor Safonau ar 27.10.2023. • Aelod newydd ychwanegol wedi'i benodi yn dilyn rôl wag achlysurol. Dechreuodd tymor Mr Brace Griffiths fel rhan o'r Pwyllgor Safonau ar 22.01.2024.
14	Fforwm Cynghorau Tref a Chymuned	• Cadeirydd ac Is-gadeirydd yn mynychu cyfarfodydd y Fforwm i gyflwyno materion o ddiddordeb gan y Pwyllgor Safonau i'r Cynghorau Tref a Chymuned.	• Is-gadeirydd wedi mynychu cyfarfod y Fforwm ar 12.09.2023. • Cadeirydd a swyddog wedi mynychu cyfarfod rhanbarthol Un Llais Cymru ym mis Ionawr 2024 i gyflwyno gwybodaeth mewn perthynas â rôl y Pwyllgor Safonau a'r Swyddog Monitro. • Is-gadeirydd wedi mynychu cyfarfod y Fforwm ar 06.02.2024.
15	Fforwm y Pwyllgor Safonau Cenedlaethol	• Cadeirydd y Pwyllgor Safonau angen mynychu cyfarfodydd y Fforwm a darparu adborth i aelodau'r Pwyllgor.	• Cadeirydd wedi mynychu cyfarfod o'r Fforwm ym mis Mehefin 2023. Rhannwyd nodiadau gyda'r Pwyllgor Safonau a chawsant eu trafod mewn cyfarfod anffurfiol ar 28.7.2023. • Is-gadeirydd wedi mynychu cyfarfod o'r Fforwm ym mis Ionawr 2024. Rhannwyd nodiadau gyda'r Pwyllgor Safonau ar 5.3.2024.
16	Adrodd achosion gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a'r PDC. Cynnig crynodeb ar y prif bwyntiau dysgu ar gyfer aelodau'r Pwyllgor.	• Darparu adroddiadau ym mhob cyfarfod ffurfiol o'r Pwyllgor Safonau gan grynhoi'r prif bwyntiau o'r achosion a gyhoeddwyd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a'r PDC. • Dwyn unrhyw bwyntiau dysgu i sylw'r Cyngor Sir a/neu'r Cynghorau Tref a Chymuned drwy'r Newyddlen.	• Ei gynnwys ar agenda cyfarfod ffurfiol y Pwyllgor Safonau ym mis Mehefin 2023 a Rhagfyr 2023. • Materion wedi eu crybwyll yn y Newyddlenni a anfonwyd at CTCau ac aelodau CSYM.
17	Trefniadau hyfforddi gan Gynghorau Tref a Chymuned	• Gwnaed cais gan y Pwyllgor Safonau yn ei	• Mater wedi ei drafod yng nghyfarfod ffurfiol y Pwyllgor Safonau ym mis Mehefin 2023

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
		Newyddlen mis Mawrth 2023 i Gynghorau Tref a Chymuned anfon copi o'u Cynlluniau Hyfforddiant at y Pwyllgor Safonau erbyn diwedd Mai 2023. • Hybu hyfforddiant a gynigir gan Un Llais Cymru.	• Mater wedi'i gynnwys - gyda chais pellach - yn Newyddlen y Cynghorau Tref a Chymuned. Nodyn atgoffa wedi'i anfon ym mis Tachwedd 2023 • Y Pwyllgor Safonau wedi trafod y mater yn ei gyfarfod ffurfiol ym mis Rhagfyr 2023
18	Adroddiad Penn / ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar faterion moesegol	• Adroddiad Penn wedi'i gyhoeddi. • Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar yr adroddiad Penn a drafodwyd mewn cyfarfod anffurfiol o'r Pwyllgor Safonau ar 12.05.2023. • Cyflwynwyd ymatebion drafft o'r ymgynghoriad i'r Arweinyddion Grŵp gan y Cadeirydd ar 08.06.2023. • Eitem ar Raglen cyfarfod ffurfiol y Pwyllgor Safonau ar 14.06.2023. • Cyflwyno ymatebion i'r ymgynghoriad erbyn 23 Mehefin 2023. • Gwaith pellach ei angen pan fydd ymateb Llywodraeth Cymru i'r Ymgynghoriad yn cael ei gyhoeddi.	• Crynodeb Llywodraeth Cymru ar yr ymatebion a dderbyniwyd i'r Ymgynghoriad wedi'i drafod yng nghyfarfod y Pwyllgor Safonau ar 13/12/2023. • Disgwyl manylion pellach.
19	Penodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd ar gyfer y Pwyllgor.	• Tymor y Cadeirydd ac Is-gadeirydd presennol yn dod i ben 05.02.2024	• Cyfarfod ffurfiol wedi'i gynnal ar 15/2/2024 i benodi Mr Rhys Davies a Mr Trefor Owen fel Cadeirydd ac Is-gadeirydd.
20	Cyngor Cymuned B	• Dau aelod o'r Pwyllgor Safonau am gynnal Adolygiad o'r Cofrestr Buddiannau a Chod Ymddygiad sy'n berthnasol i faterion yn y Cyngor, a darparu adborth i'r Cyngor drwy'r Cadeirydd.	• Y bwriad oedd cynnal adolygiad yn ystod tymor yr haf 2023; fodd bynnag, nid yw'r Clerc wedi gallu ymrwymo i hyn yn sgil ymrwymiadau eraill. Ym mis Tachwedd, dywedodd y Clerc na fyddai'n bosibl cynnal adolygiad tan fis Chwefror 2024. Dim dyddiad wedi ei bennu.
21	Cyngor Cymuned C	• Dau aelod o'r Pwyllgor Safonau am gynnal Adolygiad o'r Cofrestr Buddiannau a Chod Ymddygiad sy'n berthnasol i faterion yn y Cyngor, a darparu adborth i'r Cyngor drwy'r Cadeirydd. (Os bydd y Cyngor yn cytuno).	• Mae'r Cyngor wedi gwrthod y cynnig i gynnal adolygiad. Ni all y Pwyllgor Safonau orfodi, dim ond cynnig. Ni gymerir unrhyw gamau pellach mewn perthynas â'r mater hwn.
22	Cyngor Cymuned Ch	• Camau i'w cymryd yn dilyn cyfarfod arsylwi ym mis Ebrill 2023.	• Gohebiaeth wedi'i anfon allan at y Cyngor Cymuned yn dilyn y cyfarfod arsylwi ym mis Ebrill 2023. Canlyniad yr ohebiaeth oedd nad oedd gan y Pwyllgor Safonau unrhyw fwriad i gymryd camau pellach.

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
23	Sgyrsiau Blynyddol ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Safonau	• Bydd y Cadeirydd yn cyfarfod gyda'r aelodau ac yn adrodd unrhyw allbynnau sydd angen eu trefnu gyda'r Swyddog Monitro. • Bydd y Cadeirydd yn derbyn sgwrs flynyddol gan y Swyddog Monitro.	• Yn sgil blaenoriaethau eraill o fewn y rhaglen waith, a bod y Cadeirydd/Is-gadeirydd newydd wedi'u penodi ym mis Chwefror 2024, ni wnaed unrhyw gynnydd gyda'r mater hwn. Bydd yn cael ei gynnwys yn y rhaglen waith ar gyfer 2024/25.
24	Adolygiad o sampl o Gofrestrau Diddordebau Aelodau'r Cyngor Sir.	• Cynhelir adolygiad gwaith papur o Gofrestrau Diddordebau sampl gan aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau.	• Mater wedi'i drafod mewn cyfarfod anffurfiol ym mis Tachwedd 2023. Mater wedi'i drafod ymhellach mewn cyfarfod ffurfiol ym mis Rhagfyr 2023. • Cyfarfod anffurfiol wedi'i drefnu ar 18.12.2023, ar gais aelodau annibynnol, er mwyn trafod y broses y dylai aelodau annibynnol ei dilyn wrth gynnal yr adolygiadau. • Adolygiadau ar sampl o Gofrestrau aelodau (20 aelod etholedig, wedi'u dewis ar sail cydbwysedd gwleidyddol, gan gynnwys y 4 arweinydd grŵp) ym mis Ionawr 2024. • Canfyddiadau wedi'u trafod mewn cyfarfod anffurfiol ar 1.2.2024. Gwnaed penderfyniad i: ▪ Ysgrifennu'n uniongyrchol at unrhyw Gynghorydd ble roedd anghysondeb yn y wybodaeth a gyhoeddwyd yn eu Cofrestr Diddordebau; ▪ Ysgrifennu at Arweinyddion Grŵp lle'r oedd pryderon ynghylch llesiant yn bodoli, gan gynnwys absenoldeb. ▪ Ysgrifennu at yr holl aelodau yn cyflwyno adroddiad ar y canfyddiadau cyffredinol er mwyn rhannu arfer da a phwyntiau dysgu. ▪ Ysgrifennu at y Prif Weithredwr i godi pryderon corfforaethol/technegol mewn perthynas â phrosesau. • Mae gweithredu'r camau hyn wedi'i gynnwys yn y rhaglen waith ar gyfer 2024/25.
25	Arsylwi cyfarfodydd y Cyngor a'i Bwyllgorau o bryd i'w gilydd.	• Bydd aelodau'r Pwyllgor Safonau'n mynychu cyfarfodydd y Cyngor Sir neu ei Bwyllgorau at bwrpas arsylwi os bydd angen, ac, os yn briodol, yn darparu adborth ar gyfer y Cadeirydd perthnasol.	• Mynychodd rhai o aelodau'r Pwyllgor Safonau gyfarfod o'r Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion ym mis Mawrth 2024 fel goruchwylwyr fel rhan o waith ataliol y Pwyllgor, yn dilyn derbyn cyfeiriad gan y Swyddog Monitro. Gwnaed hyn yn dilyn cyfarfod rhwng Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y PS gyda Chadeirydd y Pwyllgor Cynllunio. Eglurodd y Pwyllgor Safonau y bwriad i oruchwylio cyfarfodydd y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion am gyfnod o chwe mis a chynnal adolygiad ar ôl tri mis. Bydd y canfyddiadau cyffredinol yn cael eu hadrodd i Gadeirydd y Pwyllgor Cynllunio ar ddiwedd y cyfnod hwn; bydd unrhyw bryderon brys yn cael eu hadrodd llawer cynt. Mae'r gwaith hwn wedi'i gynnwys yn y rhaglen waith ar gyfer 2024/25 gan y bydd y gwaith goruchwylio yn parhau tan o leiaf mis Ebrill a Mai 2024, cyn adolygu os bydd yr arsylwi'n parhau a'i pheidio.

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
26	Cydweithio gyda'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd gyda'i waith ar brofiad y cwsmer / cyfarfodydd hybrid (fel yr adroddodd y Pwyllgor Safonau yn dilyn y broses Arsylwi yn ystod 2022/2023)	• Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wrth iddo ystyried yr argymhellion roddwyd gan y Pwyllgor Safonau.	• Cyflwynodd y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ei ddiweddariad mewn perthynas â materion yn ymwneud ag Aelodau ym mhob cyfarfod ffurfiol o'r Pwyllgor Safonau (Mehefin a Rhagfyr 2023). • Cafodd y Protocol ar gyfer cyfarfodydd Hybrid, a gyflwynwyd gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd yng nghyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ym mis Mehefin 2023, ei gyflwyno gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd mewn cyfarfod anffurfiol o'r Pwyllgor Safonau ym mis Awst 2023 fel testun trafodaeth. Rhannwyd y Protocol ymhlith aelodau ym mis Hydref 2023.
27	Cefnogi gwaith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wrth hybu llesiant aelodau'r Cyngor Sir.	• Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wrth iddo arwain yn y maes hwn.	• Gohebiaeth wedi'i anfon gan Gadeirydd y PS at aelodau CSYM ar 5/10/2023 mewn perthynas â llesiant / i'w hatgoffa o'r hyfforddiant a chwnsela sydd ar gael. • Cafodd materion llesiant eu hadnabod yn ystod y broses o Adolygu Cofrestrau (gweler uchod) a chawsant eu codi gyda'r Arweinyddion Grŵp. • Mae'r mater hwn yn cael ei adrodd gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd yn ei adroddiadau arferol a gyflwynir yng nghyfarfodydd ffurfiol y Pwyllgor Safonau.
28	Mynediad at wybodaeth ynghylch y Pwyllgor Safonau ar wefan y Cyngor Sir.	• Cymryd camau er mwyn sicrhau fod mynediad rhwydd at wybodaeth ynghylch y Pwyllgor Safonau ar wefan y Cyngor.	• Yn sgil blaenoriaethau eraill yn y rhaglen waith, a bod y Cadeirydd/Is-gadeirydd newydd wedi'u penodi ym mis Chwefror 2024, ni wnaed unrhyw gynnydd gyda'r mater hwn. Bydd yn cael ei gynnwys yn y rhaglen waith ar gyfer 2024/25.
29	Materion yn codi o drafodaethau gydag Arweinyddion y Grwpiau wrth baratoi Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau i'r Cyngor llawn. Materion hyfforddiant yn cael eu trafod gyda'r swyddogion o fewn adran Adnoddau Dynol, yn cynnwys: - Darparu rhestr o hyfforddiant mandadol aelodau ar ffurf sy'n haws i'r Arweinyddion Grwpiau adnabod pa aelodau sydd angen eu hannog i gwblhau pa fodiwl. Rhennir y wybodaeth hon yn chwarterol. - Hyfforddiant TG ar gyfer aelodau, sy'n cynnwys cynnig argymhelliad i'r Arweinyddion Grwpiau bod cwblhau hyfforddiant	• Materion i gael eu trafod gyda'r swyddogion perthnasol er mwyn canfod datrysiad.	• Adran AD(Hyfforddiant)/swyddogion Gwasanaethau Democrataidd yn rhannu gwybodaeth ynghylch hyfforddiant gydag Arweinyddion Grwpiau bob chwarter. • Arweinyddion Grwpiau wedi cytuno i wneud hyfforddiant TG yn gwrs mandadol i aelodau ei gwblhau cyn pen 6 mis o gael eu hethol.

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach

	- TG o fewn 6 mis o Gynghorwyr yn cael eu hethol yn fandadol.
	- Cadarnhau pa mor aml sydd angen i aelodau gwblhau modiwlau hyfforddiant mandadol. Awgrymir gan y Pwyllgor Safonau bod y Cod Ymddygiad a Seiberddiogelwch yn cael eu cynnal o fewn 6 mis (a TG yn ddibynnol ar yr uchod); gyda'r materion mandadol eraill yn cael eu cynnal o fewn 12 mis o etholiad.
	
	Materion sy'n cael eu trafod gyda'r Pennaeth Gwasanaeth Democrataidd:
	- Trefn fel bod aelodau yn cael eu hatgoffa am yr angen i gwblhau, diweddaru ac adolygu eu Cofrestrau diddordebau'n rheolaidd;
	- Symleiddio'r broses ar gyfer cofrestru diddordebau gan aelodau;
	- Darparu canllaw ar y rôl o fod yn Arweinydd Grŵp.
	
	Materion eraill â godwyd gan y Pwyllgor Safonau:
	Cynnwys nodyn ar dudalen bywgraffiad aelodau sydd ddim yn cwblhau Adroddiad Blynyddol yn nodi nad oes Adroddiad Blynyddol wedi ei chwblhau gan yr aelod yna.
			• Mae Arweinyddion Grwp wedi cytuno gyda'r cynnig bod:
			  • Cod Ymddygiad, TGCh a Seiberddiogelwch yn cael eu cwblhau cyn pen 6 mis o ddechrau swydd; a
			  • Diogelu, Prosesu Gwybodaeth a Chydraddoldeb yn cael eu cwblhau cyn pen 12 mis.
			• Bydd y rhain yn cael eu cwblhau unwaith bob tymor.
			
			• Gohebiaeth wedi'i anfon allan gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd. Pwyllgor Safonau hefyd wedi anfon gohebiaeth cyn Adolygu'r Cofrestrau.
			
			• Wedi'i godi gyda'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd. i'w ystyried ymhellach yn dilyn adolygiad ar Gofrestrau.
			
			• Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd wedi cyflwyno hyn yng nghyfarfod ffurfiol y PS ar 12/2023.
			
			• Wedi'i gynnwys ar y wefan.

	MATERION YCHWANEGOL:		
30.	Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn cynnal archwiliad mewn perthynas â Chynghorydd Sir.	• Casglu gwybodaeth i'w rhannu gyda swyddfa'r Ombwdsmon. (Medi 2023 a Chwefror 2024)	• Mater yn cael ei archwilio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Yn disgwyl cadarnhad. Wedi'i gynnwys ar y rhaglen waith ar gyfer 2024/25.
31	Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn cynnal archwiliad mewn perthynas â Chynghorydd Sir.	• Casglu gwybodaeth i'w rhannu gyda swyddfa'r Ombwdsmon. (Chwefror 2024)	• Mater yn cael ei archwilio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Wedi'i gynnwys ar y rhaglen waith ar gyfer 2024/25.
32	Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn cynnal	• Casglu gwybodaeth i'w rhannu gyda swyddfa'r	• Mater yn cael ei archwilio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Yn

Rhif	Eitem	Camau	Cwblhawyd / Camau Pellach
	archwiliad mewn perthynas â Chynghorydd Cymuned.	Ombwdsmon. (Chwefror 2024)	disgwyl cadarnhad. Wedi'i gynnwys ar y rhaglen waith ar gyfer 2024/25.

Atodiad 3 –
Rhaglen Waith arfaethedig ar gyfer y Pwyllgor Safonau 2024/2025

Rhif	Eitem	Camau
1	Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau i'r Cyngor Llawn	• Pwyllgor i ddechrau ystyried yr Adroddiad Blynyddol nesaf, a dechrau gweithio arno, cyn eu cyfarfod ffurfiol ym mis Mehefin 2025. • Bydd y Pwyllgor yn datblygu ei adroddiad blynyddol ar gyfer 2024/2025 (a rhaglen waith arfaethedig ar gyfer 2025/2026) ar ddiwedd tymor 2024/2025. • Mae hyn yn cynnwys gweithio gydag Arweinyddion Grwpiau mewn perthynas â'r cyfrifoldebau adrodd dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, a'r proses y dylid ei dilyn ymhlith Arweinyddion Grwpiau a'r Pwyllgor Safonau.
2	Gweithredu Protocol Datrysiad Lleol ar gyfer Cynghorwyr Sir a Chynghorwyr Tref a Chymuned.	• Pan fo'n ofynnol / yn unol â disgresiwn y Cadeirydd.
3	Cynnig a Darparu hyfforddiant i arweinwyr grwpiau gwleidyddol. Angen penderfynu: • Pwy fydd yn darparu'r hyfforddiant • Cyfranogiad aelodau'r pwyllgor safonau • Cynnwys uwch swyddogion?	• Rhaid i'r trefniadau hyn gael eu gwneud ar ddechrau pob gweinyddiaeth ac o fewn 6 mis i'r etholiadau a rhaid eu hadolygu'n flynyddol o leiaf. • Bydd y Pwyllgor Safonau'n annog Arweinyddion Grwpiau i gwblhau hyfforddiant sy'n cael ei ddatblygu dan ymbarél Fforwm y Pwyllgor Safonau Cenedlaethol a/neu drwy CLlLC. • Yn lleol, mae'r Pwyllgor Safonau'n gweithio gyda'r adran Hyfforddiant (AD) i drefnu Hyfforddiant 1 – 1 ar gyfer Arweinyddion Grwpiau i'w cefnogi yn eu rôl statudol fel arweinydd grŵp ar faterion sy'n berthnasol ar gyfer AG lleol.
4	Cyfathrebu gydag arweinyddion grwpiau gwleidyddol gan gynnwys mewn perthynas â dyletswyddau arweinyddion grwpiau o ran ymddygiad eu haelodau	• Cadeirydd ac Is-gadeirydd yn mynychu cyfarfod yr Arweinyddion Grŵp yn dilyn pob cyfarfod ffurfiol o'r Pwyllgor Safonau, gan gyflwyno newyddlen arfaethedig. • Adrodd/cyfathrebu ymhellach fel bo angen. • Unrhyw waith sy'n ofynnol fel rhan o ddyletswydd y Pwyllgor Safonau i asesu'r ffordd mae arweinyddion grwpiau yn cyflawni eu dyletswyddau statudol.
5	Cyfathrebu gydag aelodau CSYM/cynghorau tref a chymuned	• Bydd newyddlenni'n cael eu hanfon allan yn dilyn cyfarfodydd ffurfiol.
6	Cyfarfodydd	• Cyfarfodydd ffurfiol ym mis Mehefin a Rhagfyr 2024, ac fel y bo angen. • Efallai y bydd cyfarfodydd anffurfiol hefyd yn cael eu trefnu pan fo'n ofynnol.
7	Adrodd am gwynion – Adroddiadau Diweddaru Chwarterol	• Mae adroddiadau wedi'u cynnwys ar Agenda Ffurfiol y Pwyllgor (adrodd ddwywaith y flwyddyn). • Mae'r adroddiad i'r Pwyllgor Safonau yn trafod unrhyw duedd benodol o ran ymddygiad gwael. Angen parhau i adolygu hyn, a sicrhau bod y broses yn cynnal ac yn parchu (unrhyw rai o) ofynion Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ynghylch cyfrinachedd y materion hyn.
8	Hyfforddiant ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Safonau	• Annog holl aelodau'r Pwyllgor Safonau i gwblhau pob hyfforddiant mandadol. • Trefnu unrhyw hyfforddiant pellach sy'n ofynnol, mewn ymgynghoriad gyda'r Rheolwr Hyfforddiant Adnoddau Dynol.
9	Hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad ar gyfer Cynghorwyr Tref a Chymuned (hyfforddiant gloywi canol tymor)	• Trefnu, mewn ymgynghoriad â'r Rheolwr Hyfforddiant AD, hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad fydd yn cael ei gynnig i Gynghorau Tref a Chymuned yn ystod tymor yr Hydref 2024.
10	Hyfforddiant Cadeirio – Herio Ymddygiad	• Bydd y Cadeirydd/Is-gadeirydd yn mynychu hyfforddiant sydd wedi'i drefnu gan y Rheolwr Hyfforddiant AD mewn perthynas â delio gydag ymddygiad heriol ymhlith aelodau a/neu'r cyhoedd.

Rhif	Eitem	Camau
11	Sut i Gwyno	• Ystyried sut i hyrwyddo sut i wneud cwyn yn erbyn aelodau unwaith y cytunir ar y broses ar gyfer cwynion ‘lefel isel’ yn dilyn ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar yr adolygiad Penn.
12	Caniatadau Arbennig / Gollyngiadau	• Pan fydd ceisiadau’n codi
13	Adroddiadau blynyddol aelodau	• Pwyllgor Safonau’n parhau i annog yr arferiad o gwblhau adroddiadau blynyddol a gweithio gyda’r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ar y mater hwn, gan gofio bod gan bob Cynghorydd yr hawl i ddewis cwblhau adroddiad blynyddol neu beidio.
14	Fforwm Cynghorau Tref a Chymuned	• Cadeirydd ac Is-gadeirydd yn mynychu cyfarfodydd y Fforwm i gyflwyno materion o ddiddordeb gan y Pwyllgor Safonau i’r Cynghorau Tref a Chymuned ar newyddlenni.
15	Fforwm y Pwyllgor Safonau Cenedlaethol	• Cadeirydd y Pwyllgor Safonau yn mynychu cyfarfodydd y Fforwm a darparu adborth i aelodau’r Pwyllgor Safonau.
16	Adrodd achosion gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a’r PDC. Cynnig dolenni ar gyfer aelodau’r PS.	• Darparu adroddiadau ym mhob cyfarfod ffurfiol o’r Pwyllgor Safonau gan gyfeirio at yr achosion a gyhoeddwyd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a’r PDC.
17	Adroddiad Penn / ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar faterion moesegol	• Adroddiad Penn wedi’i gyhoeddi. Ymgynghoriad LlC wedi dod i ben ar 23.06.2023. • Cyhoeddwyd ymatebion i’r Ymgynghoriad gan LlC ym mis Tachwedd 2023. • Gwaith pellach ei angen pan fydd ymateb Llywodraeth Cymru i’r Ymgynghoriad yn cael ei gyhoeddi. Dim amserlen ar hyn o bryd.
18	Sgyrsiau Blynyddol ar gyfer aelodau’r Pwyllgor Safonau	• Bydd y Cadeirydd yn cyfarfod gyda’r aelodau ac yn adrodd unrhyw allbynnau sydd angen eu trefnu gyda’r Swyddog Monitro. • Bydd y Cadeirydd yn derbyn sgwrs flynyddol gan y Swyddog Monitro.
19	Arsylwi’r Cyngor a chyfarfodydd ei bwyllgorau o bryd i’w gilydd.	• Bydd aelodau’r Pwyllgor Safonau’n mynychu cyfarfodydd y Cyngor Sir neu ei Bwyllgorau at bwrpas arsylwi os bydd angen, ac, os yn briodol, yn darparu adborth ar gyfer y Cadeirydd perthnasol. • Yn dilyn ymlaen o waith yn 2023-2024, bydd y Pwyllgor Safonau’n parhau i oruchwylio cyfarfod y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion. Y bwriad gwreiddiol yw bod dau aelod annibynnol yn mynychu cyfarfodydd y Pwyllgor am chwe mis (gan ddechrau ym mis Mawrth 2024), gan gynnal adolygiad ar ôl tri mis (Mai); efallai y bydd yr ymarferiad yn cael ei gwtogi neu ei ymestyn, fel y bo’n briodol. Bydd y canfyddiadau cyffredinol yn cael eu bwydo’n ôl i Gadeirydd y Pwyllgor Cynllunio a gorchmynion ar ddiwedd yr ymarferion; bydd unrhyw bryderon brys yn cael eu hadrodd yn gynt.
20	Cefnogi gwaith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wrth hybu llesiant aelodau’r Cyngor Sir.	• Cynorthwyo’r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wrth iddo arwain yn y maes hwn.
21	Y gofrestr rhoddion a lletygarwch – cynyddu gwerth y gofrestr i £25	• Yn dilyn trafodaeth ar lefel genedlaethol yn Fforwm y Pwyllgor Safonau Cenedlaethol ar gyfer Cymru i safoni’r lefel ble mae’n rhaid cofrestru rhoddion a lletygarwch ym mhob awdurdod yng Nghymru, penderfynwyd mewn egwyddor gan y Cyngor hwn y byddai lefel arfaethedig o £25 yn cael ei gweithredu yn yr awdurdod hwn, yn hytrach na’r cyfyngiad presennol o £20. Fodd bynnag, mae angen newid Cyfansoddiad y Cyngor cyn y gellir gweithredu’r lefel hon. Gwnaed argymhelliad fod yr adroddiad perthnasol nesaf fydd yn cael ei gyflwyno i’r Pwyllgor Gwaith / Cyngor llawn yn cynnwys yr argymhelliad hwn. Nid yw’r cyfle wedi codi’i ben hyd yma. Mae hyn yn parhau yn fwriad gan y Pwyllgor.
22	Materion oedd yn codi o’r adolygiadau ar gofrestrau buddiannau aelodau etholedig gan aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau.	• Cwblhawyd yr adolygiadau ym mis Ionawr 2024. Cafodd y canfyddiadau eu trafod mewn cyfarfod anffurfiol ar 1.2.2024. Mae gwaith yn parhau i sicrhau bod y canfyddiadau a wnaed yn ystod yr adolygiad yn cael eu rhannu gyda (a) cynghorwyr lleol, (b) arweinyddion grŵp, (c) swyddogion a (d) yr holl aelodau.
23	Mynediad at wybodaeth ynghylch y Pwyllgor Safonau	• Cafodd y mater hwn ei gynnwys yn rhaglen waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/2024 ond, oherwydd ymrwymiadau gwaith eraill, ni weithredwyd

Rhif	Eitem	Camau
	ar wefan y Cyngor Sir.	arno. • Mae'r wefan yn cael ei datblygu'n sylweddol a byddai'n amserol cymryd camau i sicrhau bod mynediad rhwydd at wybodaeth am y Pwyllgor Safonau ar wefan y Cyngor.
24	Ymateb i'r ceisiadau a wnaed mewn perthynas â'r archwiliadau oedd yn cael eu cynnal gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru o ganlyniad i gwynion yn erbyn Cynghorwyr Sir/Cynghorwyr Cymunedol.	• Ar hyn o bryd, mae'r Ombwdsmon yn archwilio cwynion mewn perthynas â 2 Gynghorydd Sir ac 1 Cynghorydd Cymunedol. • Cymryd unrhyw gamau priodol mewn perthynas â'r materion hyn ac unrhyw fater arall sy'n codi yn ystod y flwyddyn.

25	Materion yn codi o drafodaethau gydag Arweinyddion Grwpiau wrth baratoi Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer y Cyngor llawn.	• Materion sydd i'w gweithredu:
		  • Anfon gohebiaeth gyffredinol at Arweinyddion Grwpiau ynghylch proses 2023/2024
		  • Addasu'r ffurflen adborth gan Arweinyddion Grwpiau i'r Pwyllgor Safonau;
		    - i annog AG i gynnwys fwy o dystiolaeth yn bocsys 1-3 (newid fformat, cadarnhau na fydd y ffurflen yn cael ei gyhoeddi)
		    - i sicrhau cysondeb efo'r wybodaeth hyfforddiant a dderbynnir gan yr AG yn chwarterol.
		    - Anogir AG i gwblhau adolygiadau datblygu blynyddol ffurfiol gydag Aelodau Grŵp.
		    - Trefnu'r holl gyfarfodydd unigol rhwng y PS a'r AG ar un diwrnod er mwyn hwyluso trefniadau a chadw costau'n is.
		    - Gofynnir i AG fynychu'r cyfarfod efo'r PS ar eu pen eu hunain er mwyn darparu awyrgylch agored lle gall y PS a'r AG drafod dyletswydd statudol yr AG.

26	Cyngor Cymuned B	Yn dilyn ymlaen o waith yn 2023-2024, bwriedir cytuno ar ddyddiad adolygiad gyda'r Cyngor Cymuned hwn, os dymunir.

NEWYDDLEN Y PWYLLGOR SAFONAU CYNGHORWYR TREF A CHYMUNED

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

ATODIAD 4

Medi 2023 - Rhifyn 5

CYFLWYNIAD

Mae'r Pwyllgor Safonau (PS) yma i'ch cynorthwyo i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad a fabwysiadwyd gan eich Cyngor Tref neu Gymuned (CTC). Fel y gwyddoch, mae cynnal y lefel uchaf o ymddygiad moesegol yn rhan hanfodol o'ch rôl o gynrychioli'r cyhoedd.

Mae Llywodraeth Cymru wedi datblygu ychydig o fideos mewn perthynas â rôl Aelod a'r safonau ymddygiad disgwyliedig:
Safonau ymddygiad ar gyfer cynghorwyr yng Nghymru - YouTube
Cyngor ar sut i gwyno am gynghorydd yng Nghymru - YouTube
Sut dylai cynghorwyr ymddwyn ac ymwneud â phobl - YouTube

ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PS I'R CYNGOR

Cyflwynwyd adroddiad statudol y PS i'r Cyngor llawn ar 12/09/2023. Mae'r adroddiad yn cynnig trosolwg o waith y PS yn ystod 2022/2023 ac mae'n cynnwys manylion am Raglen Waith y PS ar gyfer 2023-2024.

CANIATÂD ARBENNIG

Mae'n bosib i Aelodau dderbyn caniatâd arbennig gan y PS i gymryd rhan mewn penderfyniadau hyd yn oed os oes gan yr Aelod hwnnw ddiddordeb sy'n rhagfarnu o dan y Cod Ymddygiad. Mae eich Clercod wedi derbyn canllawiau lleol ar sut i wneud cais am ganiatâd arbennig*. Cysylltwch â'r Swyddog Monitro am gyngor a chymorth mewn perthynas ag unrhyw gais y dymunwch ei wneud.

* Byddai'r Swyddog Monitro'n hapus i ddarparu copi pellach ar gais.

FFORWM CENEDLAETHOL PWYLLGORAU SAFONAU CYMRU

Mae Cadeirydd y PS wedi mynychu'r ddau gyfarfod o'r Fforwm Cymru-gyfan ar gyfer Cadeiryddion Pwyllgorau Safonau (Ionawr a Mehefin 2023). Bydd cyfarfodydd yn parhau i gael eu cynnal ddwywaith y flwyddyn ac mae'n cynnig cyfle i'r 28 awdurdod sy'n aelodau o'r Fforwm rannu arfer dda a datrys problemau.

AELODAU ETHOLEDIG CSYM:

Cred y PS fod perthynas gadarnhaol rhwng y Cynghorau Tref a Chymuned ac aelodau etholedig CSYM yn cynorthwyo'r naill a'r llall gyda'u rolau ac, er y cydnabyddir fod nifer o Gynghorwyr Sir eisoes yn mynychu cyfarfodydd CTC yn eu wardiau, mae'r PS yn annog Cynghorwyr Sir nad ydynt yn gwneud hynny'n barod i fynychu o hyn ymlaen.

UN LLAIS CYMRU

Mae'r PS yn manteisio ar y cyfle hwn i annog pob CTC i ystyried ymaelodi ag Un Llais Cymru. Un Llais Cymru yw'r corff cenedlaethol sy'n cynrychioli CTCau yng Nghymru ac mae'n darparu ystod o wasanaethau i gefnogi eu gwaith, gan gynnwys gwasanaethau gwybodaeth a chynghori, cymorth gyda pholisïau a gweithdrefnau, gwasanaethau hyfforddi a datblygu, gwasanaethau ymgynghorol, a chynrychioli a hyrwyddo'r sector.

DATRYSIAD LLEOL

Yn ddiweddar mae'r PS wedi datblygu a diwygio Protocol Datrysiad Lleol (PDLl) ar gyfer Aelodau'r Cyngor Sir, yn unol â chais OGCC am broses leol i ddelio gydag anghydfod lefel isel. Mae'r OGCC ac Un Llais Cymru (ULlC) wedi llunio a chyhoeddi PDLl i'w ddefnyddio gan y CTCau. Mae copi ar gael yma. Mae ULlC hefyd yn cynnig hyfforddiant i gynorthwyo Aelodau/Clercod gyda'u rolau o dan y PDLl.
Mae'r PS yn annog pob CTC i fabwysiadu PDLl.
Mae'r PS wedi datblygu PDLl i'w ddefnyddio gan y CTC mewn rhai amgylchiadau prin os nad yw PDLl ULlC ar gael. Mae copi o'r PDLl wedi ei atodi i'r newyddlen. Mae'n nodi y bydd y PS yn ystyried pob mater ar sail ei ffeithiau ei hun a bydd yn ymyrryd dim ond os yw Cadeirydd y PS, sydd â disgresiwn llwyr, o'r farn (a) y gallai'r ymyrraeth gan y PS fod o fudd; (b) bod gan y PS yr adnoddau/capasiti i gynorthwyo; a (c) bod y mater yn berthnasol i gylch gwaith y PS, a'i fod yn ymwneud ag ymddygiad. Gall y Cadeirydd, y Clerc neu'r CTC ei hun ofyn am gymorth gan Gadeirydd y PS o dan y broses wirfoddol hon.

CYNLLUNIAU HYFFORDDI

Yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, mae bellach angen i bob CTC gynhyrchu cynllun hyfforddi blynyddol ar gyfer cynghorwyr a'i staff; roedd angen paratoi'r cynllun cyntaf o fewn 6 mis i'r etholiad llywodraeth leol a gynhaliwyd ar 5 Mai 2022.
Yn y cylchlythyr a anfonwyd at y CTCau ym Mawrth 2023, gofynnodd y PS am gael gweld copi o Gynllun Hyfforddi pob CTC.
Diolch i Gynghorau Cymuned Bryngwran, Llanddyfnan, Llangristiolus, Pentraeth a Threwalchmai am eu hymatebion. Roedd y PS yn siomedig mai dim ond pump o'r pedwar deg CTC a ymatebodd i'w gais am y wybodaeth hon.
A fyddai pob CTC yn cysylltu â'r PS i gadarnhau fod ganddynt Gynllun Hyfforddi (nid oes angen anfon copi o'r Cynllun ei hun; mae cadarnhad fod y Cynllun wedi'i lunio'n ddigon) trwy anfon e-bost at cyfraith@ynysmon.llyw.cymru
Nid oes angen i'r Cynghorau Cymuned a enwir uchod gysylltu â'r PS eto.

CWYNION LLEOL

Mae'r PS yn falch o'r nifer isel o gwynion sy'n cael eu hanfon at OGCC mewn perthynas â honiadau o dorri'r Cod Ymddygiad.

ACHOSION OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU (OGCC) A PHANEL DYFARNU CYMRU (PDC)

Mae OGCC yn ymchwilio i honiadau o dorri'r Cod Ymddygiad. Mae OGCC yn cyhoeddi ychydig o wybodaeth ar ei wefan am yr achosion sy'n cael eu cyfeirio i swyddfa'r Ombwdsmon. Bydd OGCC yn cyfeirio'r achosion mwyaf difrifol i'w penderfynu gan PDC .
Mae adroddiadau llawn ar yr achosion hyn i'w gweld ar wefan OGCC, ac maent ar gael yma, ac ar wefan PDC, ac maent ar gael yma.
Mae'r PS yn derbyn crynodebau o'r achosion hyn ac mae'r ddolen i grynodeb o achosion OGCC a ystyriwyd gan y PS yma a dolen i grynodeb o achosion PDC a ystyriwyd gan y PS yma.
Mae themâu allweddol sy'n cael eu hamlygu yn cynnwys:
- Mae OGCC yn parhau i ddefnyddio'r prawf dau gam wrth ystyried honiadau fod aelodau wedi torri'r Cod Ymddygiad: (1) A oes tystiolaeth o dorri'r cod? a (2) A yw ymchwilio i'r mater er budd y cyhoedd?
- Pwysigrwydd cwblhau hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad, i aelodau a Chlercod yn y Cynghorau Tref a Chymuned.
- Mae'n rhaid i aelodau lynu at amserlenni caeth, yn arbennig wrth apelio penderfyniad a wnaed gan y PS gyda PDC.

YN OLAF......

Cynhaliodd y PS gyfarfod ffurfiol ar 14/06/2023 ac, os ydych yn dymuno edrych ar yr eitemau/adroddiadau a ystyriwyd yn y cyfarfod hwnnw, dilynwch y ddolen yma.

A oes unrhyw beth y dymunwch iddo gael ei gynnwys yn y Newyddlen nesaf?
Anfonwch eich awgrymiadau i sylw Cadeirydd y PS ar cyfraith@ynysmon.llyw.cymru

CYLCHLYTHYR Y PWYLLGOR SAFONAU

CYNGHORWYR TREF A CHYMUNED

CYNGOR SIR YNYS MÔN ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

Ebrill 2024 - Rhifyn 6

CYFLWYNIAD

Mae'r Pwyllgor Safonau (PS) yma i'ch cefnogi i gydymffurfio gyda'r Cod Ymddygiad â fabwysiadwyd gan eich Cyngor. Fel y gwyddoch, mae cynnal y lefel uchaf o ymddygiad moesegol yn rhan hanfodol o'ch rôl o ran cynrychioli'r cyhoedd.

LLYWODRAETHU A MATERION GWEITHDREFNOL CYFFREDINOL

Nid yw llywodraethu a materion gweithdrefnol cyffredinol yn y CTCau yn dod o dan gylch gorchwyl y PS. Mae'r PS yn cynorthwyo mewn perthynas â materion ymddygiad gan gynnwys y Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau. Fodd bynnag, mae'n dod yn batrwm yn ddiweddar, lle bo diffygion mewn materion llywodraethiant a gweithdrefnol, gall hyn fod yn gatalydd ar gyfer gwaethygu materion fel bod ymddygiad aelodau yn dirywio a/neu fod cysylltiadau rhwng aelodau a/neu glercod o fewn CTCau yn anodd.

Er mwyn osgoi materion o'r fath, mae'r PS yn annog pob CTC i ystyried eu prosesau ar gyfer materion fel cyhoeddi'r hysbysiad/rhaglenni/cofnodion cyfarfodydd; cyfranogiad y cyhoedd mewn cyfarfodydd; a threfniadau cyfarfodydd gan gynnwys y model hybrid.

Ar y sail hon, mae'r PS yn annog pob CTC i ystyried dod yn aelodau o Un Llais Cymru. ULlC yw'r corff cynrychioliadol cenedlaethol ar gyfer CTCau yng Nghymru ac mae'n darparu ystod o wasanaethau i gefnogi eu gwaith.

CANIATADAU ARBENNIG

Mae'n bosibl i aelodau gael caniatâd arbennig gan y Pwyllgor Safonau i gymryd rhan mewn penderfyniadau hyd yn oed pan fydd gan yr aelod hwnnw diddordeb sy'n rhagfarnu o dan y cod ymddygiad. Mae canllawiau lleol ar sut i wneud cais am ganiatâd arbennig wedi'i roi i'ch Clerc*. Cysylltwch â'r Swyddog Monitro am gyngor a chymorth mewn perthynas ag unrhyw gais yr hoffech ei wneud.

* Byddai'r Swyddog Monitro yn falch o ddarparu copi pellach ar gais.

CYNLLUNIAU HYFFORDDI

Mae llunio cynllun hyfforddi blynyddol ar gyfer cynghorwyr a staff bellach yn ofyniad ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021; roedd angen y cynllun cyntaf o fewn 6 mis i etholiadau llywodraeth leol ar 5 Mai 2022.

Cysylltodd y Pwyllgor Safonau â phob CTC ym mis Mawrth, Medi a Thachwedd 2023, i ganfod faint o CTCau oedd wedi cyhoeddi cynllun hyfforddi ar gyfer y flwyddyn. Wrth gwrs, mae gan y Pwyllgor Safonau ddiddordeb arbennig mewn adolygu a yw'r Cod Ymddygiad yn cael ei gynnwys fel rhan o ystyriaethau'r CTC wrth drefnu hyfforddiant.

Mae'r Pwyllgor Safonau yn achub ar y cyfle i ddiolch i'r CTCau canlynol am eu hymatebion a'u llongyfarch ar gyhoeddi Cynllun Hyfforddiant:

AMLWCH, BODORGAN, BRYNGWRAN, CAERGYBI, CWM CADNANT, LLANBADRIG, LLANDDANIEL-FAB, LLANDDYFNAN, LLANEILIAN, LLANERCHYMEDD, LLANFAELOG, LLANFAIR YN NEUBWLL, LLANFIHANGELESCEIFIOG, LLANGEFNI, LLANGOED A PHENMON, LLANGRISTIOLUS, MECHELL, MOELFRE, PENMYNYDD A STAR, PENTRAETH, PORTHAETHWY, RHOSCOLYN, TREARDDUR, TREWALCHMAI, Y FALI.

Mae'r Pwyllgor Safonau yn angerddol bod hyfforddiant yn eich dysgu ac yn eich grymuso fel y gellir osgoi problemau yn y lle cyntaf ac felly mae'n annog y CTCau sydd ddim wedi cyhoeddi Cynllun Hyfforddi i wneud hynny yn unol â'r gofynion deddfwriaethol.

Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) a Phanel Dyfarnu Cymru (PDC) hefyd yn annog aelodau a chlercod i ymgymryd â hyfforddiant Cod Ymddygiad. Pe baech yn torri'r Cod, byddai methu â bod wedi ymgymryd â hyfforddiant ar y Cod yn cael ei ystyried yn ffactor gwaethygol pan fydd y Pwyllgor Safonau neu PDC yn ystyried y mater o gosb.

PROTOCOL DATRYSIAD LLEOL

Fel y gwyddoch, mae Un Llais Cymru (ULlC) wedi datblygu a chyhoeddi Protocol Datrysiad Lleol (PDLl) i'w ddefnyddio gan CTCau. Mae copi ar gael yma. Mae ULlC hefyd yn cynnig hyfforddiant i gynorthwyo Aelodau/Clercod yn eu rolau o dan y PDLl. Mae'r PS yn annog pob CTC i fabwysiadu PDLl.

Mae'r PS hefyd wedi datblygu PDLl i'w ddefnyddio gan CTCau mewn amgylchiadau cyfyngedig pe na bai PDLl ULlC ar gael. Rhannwyd copi o'r PDLl hwn gyda chi o dan glawr y Cylchlythyr blaenorol*. Mae'n nodi y bydd y PS yn ystyried pob mater yn seiliedig ar ei ffeithiau ei hun a dim ond os bydd Cadeirydd y PS, sydd â disgresiwn absoliwt, o'r farn (a) y gallai cyfranogiad y PS fod yn fuddiol; (b) bod gan y PS yr adnoddau/gallu i gynorthwyo; a (c) bod y mater o bryder yn dod o fewn cylch gorchwyl y PS, ac yn ymwneud ag ymddygiad. Gall y Cadeirydd, y Clerc neu'r CTC ei hun ofyn am gymorth Cadeirydd y PS o dan y broses wirfoddol hon.

* Byddai'r Swyddog Monitro yn falch o ddarparu copi pellach ar gais.

ADRODDIAD BLYNYDDOL GAN Y CTCau

Rhannwyd Adroddiad Blynyddol a gyhoeddwyd gan Gyngor Cymuned y Fali gyda'r PS yn ddiweddar ac ystyriwyd bod ei gynnwys a'i arddull yn wybodus ac yn enghraifft o arfer da. Mae'n ddigon posibl bod CTCau eraill yn cynhyrchu adroddiadau blynyddol tebyg ac mae'r PS yn cymeradwyo hyn a byddai'n annog pob CTC i ystyried cynnwys ei adroddiad blynyddol, y cyflwyniad, sut bydd y CTC yn ymgysylltu â'r cyhoedd a bod yn sicrhau cyhoeddusrwydd ar gyfer eu hadroddiadau blynyddol.

ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR SAFONAU

Mae gofyn statudol i'r PS gyhoeddi adroddiad blynyddol ar gyfer pob blwyddyn ariannol. Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2022-2023 i'r Cyngor llawn ym mis Medi 2023 a gellir ei weld yma. Mae'n cynnwys manylion am waith gorffenedig y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn ac mae'n cyflwyno blaenraglen waith y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn i ddod. Bydd yr adroddiad ar gyfer 2023-2024 yn cael ei thrafod yng nghyfarfod nesaf y PS ym mis Mehefin 2024.

AC YN OLAF:

Cynhaliwyd cyfarfod ffurfiol diwethaf y Pwyllgor Safonau ar 13/12/2023 ac os hoffech edrych ar yr eitemau/adroddiadau a ystyriwyd yn y cyfarfod hwnnw, dilynwch y ddolen hon.

Os oes angen unrhyw gymorth arnoch, neu ragor o wybodaeth, cysylltwch â'r Swyddog Monitro ar lynnball@ynysmon.llyw.cymru

NEWYDDLEN Y PWYLLGOR SAFONAU CYNGOR SIR YNYS MÔN

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

Medi 2023 - Rhifyn 5

CYFLWYNIAD

Mae'r Pwyllgor Safonau (PS) yma i'ch cynorthwyo i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i aelodau.
Fel y gwyddoch, mae cynnal y lefel uchaf o ymddygiad moesegol yn rhan hanfodol o'ch rôl o gynrychioli'r cyhoedd.

Mae Llywodraeth Cymru wedi datblygu ychydig o fideos mewn perthynas â rôl Aelod a'r safonau ymddygiad disgwyliedig:
Safonau ymddygiad ar gyfer cynghorwyr yng Nghymru - YouTube
Cyngor ar sut i gwyno am gynghorydd yng Nghymru - YouTube
Sut dylai cynghorwyr ymddwyn ac ymwneud â phobl - YouTube

ADRODDIADAU BLYNYDDOL AELODAU

Mae'r PS yn annog pob aelod etholedig i gwblhau Adroddiad Blynyddol ac mae'n cefnogi'r gwaith y mae'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd a'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ei wneud i sicrhau fod y broses mor rhwydd ac effeithlon â phosib. Cyflwynodd 24 o Gynghorwyr Adroddiad Blynyddol ar gyfer y cyfnod rhwng 01.04.22 a 31.03.23; mae'r PS wedi gofyn i Arweinyddion Grwpiau am eu cymorth i annog pob un o'r 35 Cynghorydd i gwblhau Adroddiad Blynyddol yn 2024.

ACHOSION OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU (OGCC) A PHANEL DYFARNU CYMRU (PDC)

Mae OGCC yn ymchwilio i honiadau o dorri'r Cod Ymddygiad. Mae OGCC yn cyhoeddi ychydig o wybodaeth ar ei wefan am yr achosion sy'n cael eu cyfeirio i swyddfa'r Ombwdsmon. Bydd OGCC yn cyfeirio'r achosion mwyaf difrifol i'w penderfynu gan Banel Dyfarnu Cymru.
Mae adroddiadau llawn ar yr achosion hyn i'w gweld ar wefan OGCC, ac maent ar gael yma, ac ar wefan PDC, ac maent ar gael yma.
Mae'r PS yn derbyn crynodebau o'r achosion hyn ac mae'r ddolen i grynodeb o achosion OGCC a ystyriwyd gan y PS yma a dolen i grynodeb o achosion PDC a ystyriwyd gan y PS yma.
Mae themâu allweddol sy'n cael eu hamlygu yn cynnwys:
- Mae OGCC yn parhau i ddefnyddio'r prawf dau gam wrth ystyried honiadau fod aelodau wedi torri'r Cod Ymddygiad: (1) A oes tystiolaeth o dorri'r cod? a (2) A yw ymchwilio i'r mater er budd y cyhoedd?
- Pwysigrwydd cwblhau hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad, i aelodau a Chlercod yn y Cynghorau Tref a Chymuned.
- Mae'n rhaid i aelodau lynu at amserlenni caeth, yn arbennig wrth apelio penderfyniad a wnaed gan y PS gyda PDC.

YMGYNGHORIAD AR ADRODDIAD PENN

Yn ystod y Gwanwyn, 2023 cynhaliodd Llywodraeth Cymru (LlC) ymgynghoriad, yn seiliedig ar yr argymhellion yn adroddiad Richard Penn yn 2021, pan gomisiynwyd ef i gynnal adolygiad annibynnol o'r fframwaith safonau moesegol ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru. Ymatebodd y PS i'r ymgynghoriad, ar ran CSYM, a thrafodwyd yr ymateb arfaethedig gydag Arweinyddion Grwpiau (AG) cyn ei gyflwyno. Os derbynnir unrhyw ddogfennau/gwybodaeth wedi i Lywodraeth Cymru ystyried yr ymatebion i'r ymgynghoriad bydd y PS yn hysbysu/ymgynghori ymhellach ag AG.

ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR SAFONAU I'R CYNGOR

Cyflwynwyd adroddiad statudol y PS i'r Cyngor llawn ar 12/09/2023. Mae'r adroddiad yn cynnig trosolwg o waith y PS yn ystod 2022/2023 ac mae'r PS yn dymuno diolch i bob Aelod am eu cydweithrediad gyda'r PS wrth iddo wireddu ei ddyheadau ar gyfer y flwyddyn.
Ers cyflwyno Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, mae disgwyl i'r PS gyflawni dyletswyddau ychwanegol, gan gynnwys monitro cydymffurfiaeth Arweinyddion Grwpiau â'u cyfrifoldebau newydd o dan Ddeddf 2021, sef cymryd camau rhesymol i hybu a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau eu grŵp, ac adrodd ar hynny yn ei adroddiad blynyddol. Mae'r PS yn ategu ei werthfawrogiad o gydweithrediad yr Arweinyddion Grwpiau yn y broses a roddwyd ar waith i fodloni'r gofyn hwn.
Mae Rhaglen Waith y PS ar gyfer 2023-24 wedi'i chynnwys yn yr adroddiad hefyd.

PROTOCOL DATRYSIAD LLEOL

Os yw Aelodau'n dymuno cymryd rhan mewn proses datrysiad lleol, dymuna'r PS eich atgoffa fod rhaid i chi godi'r mater gyda Chadeirydd y PS cyn gynted â phosib a chymryd pob cam rhesymol i fod yn rhagweithiol o fewn y broses. Nid yw gohirio'r broses yn cynorthwyo'r amcan cyffredinol o gymodi'n gyflym.

HYFFORDDIANT AR GYFER AELODAU

Anogir Aelodau i gwblhau unrhyw hyfforddiant a fyddai'n eu cynorthwyo yn eu rôl fel aelodau o CSYM; pwrpas hyfforddiant yw arwain a dysgu aelodau er mwyn eu grymuso. Mae rhai cyrsiau hyfforddiant hefyd yn cael eu hystyried yn fandadol.
Bydd Arweinyddion Grwpiau'n derbyn adroddiadau hyfforddiant chwarterol yn rhestru'r hyfforddiant a gwblhawyd gan bob Aelod o'u Grŵp; byddant yn annog Aelodau i gwblhau hyfforddiant mandadol o leiaf.
Mae'r holl fodiwlau ar gael ar y Gronfa Ddysgu, ac mae'r ddolen yma. Am gyfarwyddiadau ar sut i gael mynediad i'r Gronfa Ddysgu dilynwch y ddolen yma.
Ar ôl cwblhau unrhyw hyfforddiant yn eich rôl fel aelod, cofiwch gynnwys manylion yr hyfforddiant hwnnw ar eich tudalen proffil ar y wefan. I gael manylion am sut i wneud hynny dilynwch y ddolen yma.

PROTOCOL DATRYSIAD LLEOL AR GYFER Y CYNGHORAU TREF A CHYMUNED

Mae'r Pwyllgor Safonau'n annog pob Cyngor Tref a Chymuned i fabwysiadu Protocol Datrysiad Lleol (PDLl) ac mae'n awgrymu eu bod yn defnyddio'r PDLl a ddatblygwyd gan Un Llais Cymru (ULlC) sydd ar gael yma. Serch hynny, mae'r PS wedi datblygu proses i'w defnyddio mewn achosion prin, lle gall Cadeiryddion, Clercod neu Gynghorau Cymuned eu hunain ofyn am gymorth anffurfiol gan gadeirydd y PS. Bydd y PDLl hwn yn cael ei hyrwyddo yn y CTCau yn ystod yr Hydref 2023.
Cred y PS fod perthynas gadarnhaol rhwng y CTCau ac aelodau etholedig CSYM yn cynorthwyo'r naill a'r llall gyda'u rolau ac, er y cydnabyddir fod nifer o aelodau etholedig eisoes yn mynychu cyfarfodydd CTCau yn eu wardiau, mae'r PS yn annog aelodau etholedig nad ydynt yn gwneud hynny'n barod i fynychu cyfarfodydd.

AELOD ETHOLEDIG AR Y PWYLLGOR SAFONAU

Dymuna'r Pwyllgor Safonau ddiolch i'r Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes am ei waith fel cynrychiolydd y Cyngor Sir ar y Pwyllgor Safonau. Yn dilyn ei ymddiswyddiad fel aelod o'r PS, enwebwyd y Cynghorydd Margaret Murley Roberts yn dilyn pleidlais yng nghyfarfod y Cyngor Llawn ym mis Medi 2023 ac mae'r PS yn manteisio ar y cyfle i'w groesawu ef/hi.

YN OLAF:

Cynhaliodd y PS gyfarfod ffurfiol ar 14/06/2023
ac, os ydych yn dymuno edrych ar yr eitemau/adroddiadau a ystyriwyd yn y cyfarfod hwnnw, dilynwch y ddolen yma.

A oes unrhyw beth y dymunwch iddo gael ei gynnwys yn y newyddlen nesaf? Anfonwch eich awgrymiadau i sylw Cadeirydd y PS ar cyfraith@ynysmon.llyw.cymru

ATODIAD 7

CYLCHLYTHYR Y PWYLLGOR SAFONAU

CYNGHORWYR CYNGOR SIR YNYS MÔN

CYNGOR SIR YNYS MÔN ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

Ebrill 2024 Rhifyn 6

CYFLWYNIAD

Mae'r Pwyllgor Safonau (PS) yma i'ch cefnogi i gydymffurfio gyda’r Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau etholedig. Fel y gwyddoch, mae cynnal y lefel uchaf o ymddygiad moesegol yn rhan hanfodol o'ch rôl o ran cynrychioli'r cyhoedd.

HYFFORDDIANT A DATBLYGIAD

Mae'r PS yn angerddol bod hyfforddiant yn eich dysgu ac yn eich grymuso fel y gellir osgoi problemau yn y lle cyntaf.
LLONGYFARCHIADAU i'r holl aelodau am gwblhau'r modiwl hyfforddiant Cod Ymddygiad, yn unol â gofynion y Cod Ymddygiad lleol ar gyfer Aelodau.
O'r adroddiadau diweddar a gyflwynwyd i'r PS, mae'n ymddangos bod rhai cyrsiau mandadol eraill nad yw aelodau wedi eu cwblhau hyd yn hyn. Byddai'r PS yn annog yn gryf yr aelodau hynny nad ydynt eto wedi cwblhau eu hyfforddiant mandadol, neu unrhyw hyfforddiant arall sy'n cael ei ystyried yn ddefnyddiol i chi yn eich rôl fel aelodau etholedig, i wneud hynny.

ADOLYGU COFRESTRAU DIDDORDEBAU AELODAU

Mae'r PS wedi cynnal adolygiad desg o'r Cofrestrau Diddordebau ar gyfer sampl o aelodau etholedig yn y Cyngor Sir. Cynhaliwyd yr adolygiad gan aelodau annibynnol o'r PS a dewiswyd y sampl trwy 'gydbwysedd gwleidyddol'. Mae gwaith yn cael ei wneud ar hyn o bryd i gysylltu â rhai Aelodau lle mae angen sylw ar eu Cofrestrau. Mae cyswllt hefyd yn cael ei wneud gyda rhai Arweinwyr Grŵp, yn unol â'u dyletswydd diweddar i annog lefelau ymddygiad da ymhlith aelodau eu grŵp. Bydd adroddiad canfyddiadau cyffredinol yn cael ei gyflwyno i Arweinwyr Grwpiau a'i ddosbarthu i'r holl aelodau maes o law; ni fydd yr adroddiad hwn yn nodi unrhyw enwau.

POLISI INDEMNIADAU

Cyflwynwyd adroddiad a gyflwynwyd yn y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, mewn perthynas â Pholisi Indemniadau'r Cyngor, i'r PS yn ddiweddar. Mae'r Polisi yn rhoi disgresiwn eang i'r Is-bwyllgor Indemniadau (sy'n cynnwys 5 aelod etholedig) roi indemniad mewn achosion honedig o dorri'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau; er bod y Polisi hefyd yn rhoi arwydd ac arweiniad ar y materion y dylai’r Is-bwyllgor Indemniadau eu cadw mewn cof ac o amodau a chyfyngiadau posibl i'w gosod ar unrhyw indemniad o'r fath. Mewn achosion lle canfyddir bod aelod etholedig wedi torri'r Cod a'i fod yn destun cosb o ataliad neu anghymhwyso, yna mae'r gyfraith yn mynnu bod yn rhaid ad-dalu unrhyw indemniad a ganiateir. Pan fo'r gosb a osodir yn llai difrifol nag ataliad yna mae'r gofyniad i ad-dalu yn dibynnu ar benderfyniad gan Bwyllgor Safonau'r Cyngor.
Anogir aelodau i ystyried gwneud cais am Indemniad am eu costau wrth amddiffyn unrhyw achos a ddygir yn eu herbyn am dorri Cod Ymddygiad y Cyngor.
Dylech gysylltu â'r Swyddog Monitro os oes gennych unrhyw ymholiadau mewn perthynas â'r Polisi hwn / y broses i'w dilyn.

ACHOSION OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU (OGCC) A PANEL DYFARNU CYMRU (PDC)

Mae'r OGCC yn ymchwilio i honiadau o dorri'r Cod Ymddygiad. Mae'r OGCC yn cyhoeddi gwybodaeth gyfyngedig am yr achosion sy'n cael eu cyfeirio at y swyddfa ar ei wefan. Yn y materion mwyaf difrifol, bydd OGCC yn cyfeirio achosion i'w penderfynu gan y PS lleol neu'r PDC. Mae'r achosion hyn yn cael eu hadrodd yn llawn ar wefan OGCC ac maent ar gael yma, ac ar wefan PDC ac ar gael yma. Mae fersiynau cryno o'r achosion hyn yn cael eu hadrodd i'r PS ac mae'r ddolen i'r crynodeb OGCC a ystyriwyd gan y PS yma ac mae crynodeb PDC a ystyriwyd gan y PS yma.
Mae'r prif themâu sy'n codi yn cynnwys:

- Atgoffir aelodau i fod yn ystyriol wrth ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol. Mae Protocol Cyfryngau Cymdeithasol yng Nghyfansoddiad y Cyngor ac mae hyn yn gweithredu fel canllaw i Aelodau.
- Mae'r prawf dau gam yn parhau i gael ei weithredu gan OGCC wrth ystyried honiadau o dorri'r cod ymddygiad gan aelodau: (1.) A oes tystiolaeth o dorri'r cod? (2.) A yw ymchwilio i'r mater er budd y cyhoedd?
- Anogir aelodau i ofyn am gyngor a mynychu hyfforddiant, yn ôl yr angen (gweler "Hyfforddiant a Datblygiad")

ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR SAFONAU

Mae gofyniad statudol i'r Pwyllgor Safonau gyhoeddi adroddiad blynyddol ar gyfer pob blwyddyn ariannol. Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2022-2023 i'r Cyngor llawn ym mis Medi 2023 a gellir ei weld yma. Mae'n cynnwys manylion am waith gorffenedig y Pwyllgor am y flwyddyn, gan gynnwys unrhyw ddatrysiad lleol y bu'n ymwneud ag ef a'i ganfyddiad o gydymffurfiad yr Arweinwyr Grŵp â'u dyletswydd newydd mewn perthynas ag ymddygiad aelodau'r grŵp. Mae hefyd yn cyflwyno blaenraglen waith y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn i ddod. Mae Cadeirydd ac Is-gadeirydd y PS eisoes wedi cyfarfod ag Arweinwyr Grwpiau i drafod y drefn a'r amseriad ar gyfer adrodd ar eu dyletswyddau ar gyfer adroddiad PS yn 2023-2024. Mae'r ffurflen adrodd a ddefnyddiwyd y llynedd wedi'i haddasu a'i dosbarthu i bob AG gyda chais i ffurflenni sydd wedi'u cwblhau gael eu dychwelyd erbyn 30 Ebrill. Bydd aelodau annibynnol y PS yn cwrdd â phob AG yn unigol yn ystod mis Mai. Bydd adroddiad blynyddol drafft y PS ar gyfer 2023/2024 yn cael ei drafod yng nghyfarfod nesaf y PS ym mis Mehefin 2023 a'i gyflwyno i'r Cyngor llawn cyn gynted â phosibl ar ôl hyn.

CANIATADAU ARBENNIG

Mae'n bosibl i aelodau gael caniatâd arbennig gan y PS i gymryd rhan mewn penderfyniadau hyd yn oed pan fydd gan yr aelod hwnnw ddiddordeb sy'n rhagfarnu o dan y cod ymddygiad. Mae canllawiau lleol ar sut i wneud cais am ganiatâd arbennig ar gael yma. Cysylltwch â'r Swyddog Monitro am gyngor a chymorth mewn perthynas ag unrhyw gais yr hoffech ei wneud.

AC YN OLAF:

Cynhaliodd y PS gyfarfod ffurfiol ar 13/12/2023 ac os hoffech edrych ar yr eitemau/adroddiadau a ystyriwyd yn y cyfarfod hwnnw, dilynwch y ddolen hon.

Os oes angen unrhyw gymorth arnoch, neu ragor o wybodaeth, cysylltwch â'r Swyddog Monitro ar lynnball@ynysmon.llyw.cymru

CWRDD AG AELODAU PWYLLGOR SAFONAU

CYNGOR SIR YNYS MÔN

CYNGOR SIR YNYS MÔN ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

Penodwyd tri aelod newydd i'r Pwyllgor Safonau yn ddiweddar; wrth eu cyflwyno nhw mae hefyd yn gyfle addas i rannu gwybodaeth gyda chi am yr holl aelodau sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio Pwyllgor Safonau Cyngor Sir Ynys Môn – i chi gael rhoi wyneb i'r rheiny sy'n gyfrifol am Newyddlenni'r Pwyllgor Safonau a gyhoeddir ddwywaith y flwyddyn. Cewch gyfarfod y Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd newydd hefyd.

Mae gan y Pwyllgor Safonau naw o aelodau: mae pump ohonynt yn aelodau annibynnol sydd wedi cael eu cyfethol yn dilyn proses statudol; mae dau aelod yn cael eu hethol gan y cynghorwyr tref a chymuned lleol fel cynrychiolwyr cynghorau tref a chymuned; ac mae dau aelod yn cael eu dewis o blith aelodau etholedig y Cyngor Sir.

RHYS DAVIES
Aelod Annibynnol

Cafodd y Cadeirydd, Rhys, ei benodi i'r Pwyllgor Safonau yn 2019 a'i benodi yn Is-Gadeirydd yn 2020. Ar ôl astudio deintyddiaeth yng Nghaerdydd, daeth adref i'w ynys enedigol, Ynys Môn, i weithio fel deintydd am dros 30 mlynedd, nes iddo ymddeol yn 2015.
"Rydw i wedi mwynhau'r profiadau a gefais ers dod yn aelod o'r Pwyllgor Safonau. Byddaf yn hapus i ymroi a chyfrannu at y gwaith o gynorthwyo aelodau i gydymffurfio â'u dyletswyddau o dan y Côd Ymddygiad er mwyn sicrhau fod penderfyniadau'n cael eu gwneud mewn ffordd dryloyw a bod aelodau'n gweithredu gydag uniondeb".
Gallwch gysylltu â'r Cadeirydd ar RhysDavies@ynysmon.llyw.cymru

TREFOR OWEN
Aelod Annibynnol

Cafodd Trefor ei ethol yn Is-Gadeirydd yn ddiweddar, ychydig fisoedd wedi iddo gael ei benodi i'r Pwyllgor Safonau. Mae Trefor yn Gymrawd o Sefydliad y Coedwigwyr Siartredig gyda bron i 40 mlynedd o brofiad fel gwas sifil yn y maes coedwigaeth.
"Edrychaf ymlaen at gefnogi gwaith y Cadeirydd wrth i'r Pwyllgor barhau i gydweithio hefo aelodau etholedig a chyfetholedig y Cyngor Sir, yn ogystal â'r Chynghorwyr Tref a Chymuned, i gynnal y safonau ymddygiad uchaf posib."

MARGARET MURLEY ROBERTS
Cynrychiolydd Cyngor Sir

Mae Margaret yn aelod o Blaid Cymru ac mae'n cynrychioli ward Lligwy ar y Cyngor Sir. Cafodd ei phenodi i'r Pwyllgor Safonau ym Medi 2023. Mae Margaret hefyd yn Gadeirydd y Cyngor Sir.

DAFYDD RHYS THOMAS
Cynrychiolydd Cyngor Sir

Mae Dafydd yn aelod o'r Grŵp Annibynnol. Penodwyd Dafydd i'r Pwyllgor Safonau yn dilyn yr etholiad ym mis Mai 2022; hwn fydd ei ail dymor ar y Pwyllgor Safonau ac mae'n cynrychioli Ynys Cybi ar y Cyngor Sir.

JOHN ROBERT JONES
Aelod Annibynnol

Cafodd John, ei gyfethol i'r Pwyllgor Safonau yn 2017, blwyddyn ar ôl iddo ymddeol fel Prif Swyddog Medrwn Môn, yr asiantaeth annibynnol sy'n darparu cyngor a chymorth i sefydliadau gwirfoddol a grwpiau cymunedol.
Mae John yn siaradwr Cymraeg a chafodd ei eni a'i fagu ar Ynys Môn ac mae'n dal i fyw ar yr ynys gyda'i deulu. Bu'n Gadeirydd ar y Pwyllgor Safonau rhwng 2020-2024

GILL MURGATROYD
Aelod Annibynnol

Mae Gill yn Gymrawd y Sefydliad Siartredig Personél a Datblygu ac, ar hyn o bryd, mae'n Gyfarwyddwr ar ei busnes Ymgynghoriaeth Adnoddau Dynol ac yn datblygu ac yn rhedeg sefydliadau o'i chartref yn Llandudno, Gogledd Cymru. Mae'n aelod o'r Pwyllgor Safonau ers Rhagfyr 2019.

BRACE GRIFFITHS
Aelod Annibynnol

Aelod mwyaf newydd y Pwyllgor ydi Brace, sy'n Aelod Siartredig o'r Sefydliad Siartredig Personél a Datblygu a a chyn ymddeol cafodd brofiad o weithio gyda Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU. Mae ganddo hefyd brofiad o wirfoddoli gyda Llais a Chyf.

MARGARET THOMAS
Cynrychiolydd Cyngor Tref a Chymuned

Mae Margaret wedi bod yn aelod o Gyngor Tref Llangefni am 23 mlynedd a bu'n Faer y Dref bum gwaith yn ystod y cyfnod hwnnw. Mae'n cynrychioli'r Cyngor Tref yng nghyfarfodydd Rhanbarthol Un Llais Cymru a'r pwyllgor ardal.
Mae hi wedi byw ar Ynys Môn gydol ei hoes ac mae'n dal i fyw ar y fferm deuluol, gan olynu ei rhieni. Penodwyd Margaret i'r Pwyllgor Safonau ym mis Rhagfyr 2022.

IORWERTH ROBERTS
Cynrychiolydd Cyngor Tref a Chymuned

Mae Iorwerth yn aelod o Gyngor Cymuned Bryngwran ers 1997 ac, yn ystod y 22 mlynedd diwethaf, mae o wedi bod yn Gadeirydd ar y Cyngor Cymuned.
Bu'n gweithio yn y diwydiant adeiladu am dros 30 mlynedd, gan gynnwys fel tiwtor ac asesydd achredediig. Penodwyd Iorwerth i'r Pwyllgor Safonau am y tro cyntaf yn 2017 a chafodd ei benodi am ail dymor yn Rhagfyr 2022

Mae'r Pwyllgor Safonau yma i'ch cynorthwyo i gadw at y Côd Ymddygiad a fabwysiadwyd gan eich Cyngor. Fel y gwyddoch, mae cynnal y lefel uchaf o ymddygiad moesegol yn rhan hanfodol o'ch rôl wrth gynrychioli'r cyhoedd.

Am ragor o wybodaeth am waith y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn, gweler y Rhaglen Waith ar gyfer 2023/2024 yn Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau.
Os bydd gennych unrhyw gwestiynau am waith y Pwyllgor Safonau, cysylltwch â'r Swyddog Monitro ar lynnball@ynysmon.llyw.cymru

Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau a dyletswydd newydd yr Arweinyddion Grwpiau

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

1. O dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, erbyn hyn mae gan Arweinyddion Grwpiau ddyletswyddau mewn perthynas â safonau ymddygiad. Rhaid i arweinydd grŵp gwleidyddol (a) gymryd camau rhesymol i hyrwyddo a chynnal safonau uchel gan aelodau'r grŵp a (b) gweithredu â Phwyllgor Safonau'r Cyngor wrth iddo arfer ei swyddogaethau.

2. Mae'n bosib y gallai arweinydd grŵp gwleidyddol sy'n methu â chydymffurfio â'r ddyletswydd newydd mewn ffordd ystyrlon gael eu hystyried i fod yn dwyn anfri ar ei swydd, a'i bod yn debygol eu bod yn torri'r Cod Ymddygiad i Aelodau.

3. Hefyd, mae Deddf 2021 yn gosod dyletswydd ar Bwyllgorau Safonau i lunio adroddiad blynyddol i'r cyngor cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol (1 Ebrill- 31 Mawrth). Rhaid i'r adroddiad gael ei ystyried gan y cyngor perthnasol o fewn tri mis i'w dderbyn.

4. Rhaid i adroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau gynnwys asesiad y Pwyllgor o sut y mae Arweinwyr Grwpiau gwleidyddol wedi cydymffurfio â'r ddyletswydd newydd (paragraff 1 uchod). Bydd rhaid i'r Arweinyddion Grwpiau ddarparu gwybodaeth i'r Pwyllgor Safonau i'w alluogi i wneud hyn.

5. Ar ôl ystyried gofynion Deddf 2021, lluniwyd adroddiad templed drafft i gynorthwyo'r Arweinyddion Grwpiau ac i'w hatgoffa o'r wybodaeth y mae'n rhaid iddynt ei ddarparu yn eu hadroddiad i'r Pwyllgor Safonau. Mae'r templed ar gael yn **Atodiad 1**.

6. Nid yw'r templed yn gofyn am, ac ni ddylid cynnwys, manylion achosion unigol. Mae'r adroddiad yn canolbwyntio ar y math o gamau a gymerwyd mewn perthynas â phob mater.

7. Gofynnir i Arweinyddion Grwpiau gynhyrchu'r adroddiadau hyn unwaith y flwyddyn; fodd bynnag, os bydd materion o bwys yn codi yn ystod y flwyddyn, gofynnir i'r Arweinyddion Grwpiau ymgynghori â'r Swyddog Monitro, a fydd yn rhoi gwybod i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

8. Ar ôl eu cwblhau dylai'r Arweinyddion Grwpiau anfon y ffurflenni at y Swyddog Monitro erbyn **30 Ebrill**. Bydd y Swyddog Monitro'n adrodd wrth y Pwyllgor Safonau.

9. Bydd aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau'n trefnu i gwrdd â phob Arweinydd Grŵp yn breifat **yn ystod mis Mai** i drafod yr adroddiad.

10. Bydd y Pwyllgor Safonau'n cynnwys gwybodaeth addas o adroddiadau'r Arweinyddion Grwpiau o fewn ei adroddiad blynyddol i'r Cyngor. Bydd adroddiad blynyddol y Pwyllgor yn cynnwys crynodeb o'r camau a gymerwyd i gyflawni'r ddyletswydd, barn y Pwyllgor ynghylch a yw'r camau a gymerwyd yn ddigonol ac unrhyw ddarnau o waith y gellid eu cyflawni yn y dyfodol ayb.

11. Bydd y Pwyllgor Safonau'n trafod ei adroddiad blynyddol drafft ar gyfer y Cyngor yn ei gyfarfod ffurfiol ym Mehefin. Yn ystod y cyfarfod hwn, bydd y Pwyllgor Safonau'n cytuno ar ei ganfyddiadau o adroddiadau'r Arweinyddion Grwpiau a bydd hefyd yn adnabod, o fewn y fforwm cyhoeddus yma, unrhyw Arweinydd Grŵp sydd wedi methu â chyflwyno adroddiad.

12. Bydd adroddiad blynyddol y Pwyllgor yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor llawn yn y cyfarfod llawn nesaf sydd ar gael yn dilyn cyfarfod y Pwyllgor Safonau ym mis Mehefin.

13. Os yn berthnasol, bydd rhaid briffio aelodau di-gysylltiad (sydd ddim yn perthyn i grŵp) yn yr un modd â'r Arweinyddion Grwpiau er mwyn sicrhau bod safonau ymddygiad uchel yn cael eu cynnal gan bob aelod, er na fydd disgwyl iddynt gynhyrchu adroddiad yn y modd hwn.

DRAFT

Adroddiad gan Arweinydd Grŵp (AG) i'r Pwyllgor Safonau mewn perthynas â'i ddyletswydd fel AG:

Adroddiad gan:	(enw'r AG)	**Grŵp Gwleidyddol:**	(enw'r Grŵp)
Y cyfnod y mae'r adroddiad yn ymdrin ag o ('y Cyfnod'):	1 Ebrill 20___ hyd nes 30 Mawrth 20___	**Nifer o aelodau yn y grŵp:**	

Camau a gymerwyd gan yr AG i hybu cydymffurfiaeth â'r Cod Ymddygiad:

*Mae **Atodiad 2** yn cynnwys y math o faterion mae'r Pwyllgor Safonau yn disgwyl i Arweinyddion Grwpiau roddi sylw iddynt a'r trothwy a ddefnyddir gan y Pwyllgor wrth ystyried â ydych chi wedi gweithredu eich dyletswydd fel Arweinydd y Grŵp. Dylech ystyried y materion hyn a'r 10 egwyddor ymddygiad mewn bywyd cyhoeddus a nodir yn **Atodiad 3** wrth baratoi eich ymateb, os gwelwch yn dda.*

➔ **Ymrwymiad personol**

Dylech gwblhau'r darn yma yn eich geiriau eich hun. Gweler **Atodiad 2** am fwy o wybodaeth.

➔ **Annog aelodau**

Dylech gwblhau'r darn yma yn eich geiriau eich hun. Gweler **Atodiad 2** am fwy o wybodaeth.

➔ **Cydweithrediad gyda'r Pwyllgor Safonau ac Arweinyddion Grwpiau eraill**

Dylech gwblhau'r darn yma yn eich geiriau eich hun. Gweler **Atodiad 2** am fwy o wybodaeth.

Os gwelwch yn dda, a wnewch chi atodi unrhyw dystiolaeth berthnasol sydd gennych o'r camau rydych wedi eu cymryd o safbwynt y materion uchod.

DRAFT

Hyfforddiant Modiwlau Mandadol yn ystod y Cyfnod:

Gweler y rhestr o Hyfforddiant Mandadol sydd wedi ei gynnwys yn **Atodiad 4.**

Nifer o fodiwlau hyfforddiant mandadol sydd angen eu cwblhau gan holl aelodau'r Grŵp:		**Nifer o fodiwlau sydd wedi eu cwblhau:**	
Nifer o aelodau o fewn y grŵp sydd wedi cwblhau'r holl fodiwlau mandadol gofynnol:			
Nifer yr aelodau sydd wedi derbyn hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad yn benodol:			

Cyfarfodydd rheolaidd o'r Grŵp yn ystod y Cyfnod:

Nifer o gyfarfodydd Grŵp sydd wedi eu cynnal ar gyfer holl aelodau'r Grŵp:	

Adolygiad blynyddol rhwng aelodau a'r Arweinydd Grŵp yn ystod y Cyfnod:

Nifer yr aelodau sydd wedi cael cynnig adolygiad blynyddol gyda'r AG:	
Nifer yr aelodau sydd wedi derbyn y cynnig uchod gyda'r AG:	
Nifer yr aelodau sydd wedi mynychu cyfarfod adolygiad blynyddol gyda'r AG:	

Adroddiadau Blynyddol, sy'n cael eu hystyried gan y Pwyllgor fel arfer dda, ar gyfer y Cyfnod:

Nifer yr aelodau sydd wedi cyflwyno adroddiad blynyddol:	

Cofrestr Sefydlog o Ddiddordebau Personol:

Nifer yr aelodau sydd wedi adolygu eu Cofrestr Sefydlog o Ddiddordebau Personol:	

Cwynion:

Cwyn gan:	**Y camau a gyrhaeddwyd:**		
(nodwch y niferoedd)	**Anffurfiol**	**Protocol Datrysiad Lleol**	**OGGC**
aelod o'r cyhoedd			
swyddog			
aelod o'r un grŵp gwleidyddol			
aelod o wahanol grŵp gwleidyddol / ddim mewn grŵp gwleidyddol			

Cyfarfodydd cefnogi:

Nifer yr aelodau sydd wedi cael cynnig cyfarfod cefnogi gan yr AG:	
Nifer yr aelodau sydd wedi derbyn y cynnig am gyfarfod cefnogi gan yr AG:	

Ystyriaeth o eleni o gymharu gyda'r llynedd:

Mae copi o'r ffurflen a dderbyniwyd gennych y llynedd wedi ei atodi. Eglurwch isod, os gwelwch yn dda, pa faterion rydych yn ystyried eu bod wedi **gwella** eleni?

Mae copi o'r ffurflen a dderbyniwyd gennych y llynedd wedi ei atodi. Eglurwch isod, os gwelwch yn dda, pa faterion rydych yn ystyried sydd **angen sylw** ar gyfer y flwyddyn nesaf gennych?

Anfonwch eich adroddiad, os gwelwch yn dda, at y Swyddog Monitro drwy ebostio LynnBall@ynysmon.llyw.cymru

Arwyddwyd gan yr AG:____ ***Dyddiad:*** __________________

DRAFT

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English

Camau a gymerwyd gan yr Arweinydd Grŵp i hybu cydymffurfiaeth â'r Cod Ymddygiad:

Dylid cwblhau'r rhan yma o'r adroddiad yn eich geiriau eich hun.

Nid oes angen cynnwys yr holl wybodaeth a sonir amdano isod. Mae'r materion sy'n dilyn wedi eu cynnwys fel esiamplau o'r math o wybodaeth y gellid ystyried ei gynnwys fel rhan o'ch ymateb ac yn seiliedig ar y Canllaw Statudol sydd wedi ei gyhoeddi gan Lywodraeth Cymru ar Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Ymrwymiad personol:
- Wedi dangos ymrwymiad personol i ddatblygu drwy fynychu hyfforddiant perthnasol mewn perthynas â chydraddoldeb a safonau, gan gynnwys y Cod Ymddygiad;
- Wedi gosod esiampl drwy ddangos egwyddorion ymddygiad mewn bywyd cyhoeddus yn cynnwys moesgarwch a pharch yn benodol;
- Wedi defnyddio eich dylanwad i hybu diwylliant cadarnhaol;
- Wedi hybu diwylliant sy'n cefnogi safonau ymddygiad uchel ac uniondeb o fewn y grŵp;
- Wedi delio â phroblemau yn syth;
- Wedi hybu cwrteisi a pharch wrth gyfathrebu â'r grŵp ac yn ystod cyfarfodydd o'r grŵp ac yn ystod cyfarfodydd ffurfiol o'r cyngor;
- Wedi gweithio er mwyn gweithredu unrhyw argymhellion gan y Pwyllgor Safonau ynghylch gwella safonau;

Annog aelodau'r grŵp:
- wedi annog aelodau'r grŵp i ddatblygu a mynychu hyfforddiant perthnasol mewn perthynas â chydraddoldeb a safonau, gan gynnwys y Cod Ymddygiad;
- wedi sicrhau bod y rhai a enwebir i bwyllgorau wedi derbyn yr hyfforddiant a argymhellir ar gyfer y pwyllgor hwnnw;

Cydweithio gydag eraill:
- wedi hybu datrysiadau anffurfiol yn y cyngor, a gweithio gyda'r pwyllgor safonau a swyddog monitro i ddatrys materion yn lleol;
- gweithio gyda'r pwyllgor safonau i adnabod patrymau ymddwyn amhriodol, eu hystyried, a mynd i'r afael â nhw e.e. drwy awgrymu neu ofyn am hyfforddiant briodol, gofyn am ddileu negeseuon amhriodol oddi ar wefannau cymdeithasol neu gofyn i ystyried ymddiheuro;
- wedi mynychu cyfarfod o bwyllgor safonau'r cyngor ar gais i drafod materion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad;
- wedi mynychu cyfarfodydd gyda'r Swyddog Monitro a/neu Arweinyddion Grŵp eraill i drafod materion yn ymwneud ag ymddygiad yn ôl y galw;
- wedi gweithio gyda'r Arweinyddion Grwpiau eraill o fewn rheswm, i gefnogi cynnal safonau ymddygiad uchel ar y cyd o fewn y cyngor.

Materion eraill allai fod yn berthnasol:
- Rydych wedi adolygu Canllaw yr Ombwdsmon ar y Cod Ymddygiad yn ystod y flwyddyn. Rydych wedi annog aelodau eich Grŵp i wneud yr un modd.
- Rydych wedi ystyried Newyddlenni y Pwyllgor Safonau yn ystod y flwyddyn. Rydych wedi annog aelodau eich Grŵp i wneud yr un modd.

Gofynnir wrthych am atodi tystiolaeth berthnasol. Yn unol â'r Canllaw Statudol gan Lywodraeth Cymru, awgrymir bod tystiolaeth yn gallu cynnwys nodiadau cyfarfodydd, copiau o ohebiaeth, archwiliadau hyfforddiant aelodau ar faterion megis cydraddoldeb a'r Cod Ymddygiad, a chamau a gymerwyd i fynd i'r afael ag unrhyw fylchau yn yr hyfforddiant hwnnw.

DRAFT

10 Egwyddor Ymddygiad mewn Bywyd Cyhoeddus statudol yng Nghymru

- Bod yn anhunanol
- Gonestrwydd
- Uniondeb a Phriodoldeb
- Dyletswydd I hybu’r gyfraith
- Gwarchod
- Gwrthrychedd wrth wneud Penderfyniadau
- Cydradoldeb a pharch
- Bod yn Agored
- Atebolrwydd
- Arwain

DRAFFT

Mae’r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English

Modiwlau Hyfforddiant Mandadol

- **Cod Ymddygiad ***
- **Diogelwch Seibr ***
- **Diogelu #**
- **Prosesu Gwybodaeth (GDPR) #**
- **Cydraddoldebau #**
- **Technoleg Gwybodaeth ***

*** = yn ofynnol o fewn 6 mis i aelod gael eu hethol**
 # = yn ofynnol o fewn 12 mis i aelod gael eu hethol

Yn ogystal â:

- **Ar gyfer holl Gadeiryddion ac Is-Gadeiryddion y Cyngor a'i Bwyllgorau:**
    - **Cadeirio Cyfarfodydd Gadeiryddion ac Is-Gadeiryddion**
      Yn ofynnol ar ethol yn Gadeirydd / Is-Gadeirydd ac yna pob dwy flynedd os ail-etholir.

- **Yr Hyfforddiant perthnasol ar gyfer aelod o Bwyllgor penodol, yn cynnwys:**
    - **Pwyllgor Cynllunio**
    - **Pwyllgor Trwyddedu**
    - **Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant**
    - **Pwyllgor Apwyntio**

Mae gofyn i Aelodau gwblhau ac ail-adrodd yr hyfforddiant mandadol gofynnol yn unol â'r manylion â gyhoeddir gan y Cyngor.

DRAFT

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Cyngor Sir Ynys Mon
Dyddiad:	26ain Medi 2024
Pwnc:	Cais am Gynllun Dirprwyo mewn perthynas â'r Cyngor yn cyflawni ei swyddogaethau statudol mewn cysylltiad a unrhyw ddatblygiad sydd yn Brosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol (NSIP)
Deilydd(ion) Portffolio:	Cynghorydd Gary Prichard – Dirprwy Arweinydd Cynghorydd Robin Williams - Dirprwy Arweinydd Cynghorydd Nicola Roberts – Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd Cynghorydd Carwyn Jones – Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Lynn Ball - Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro Christian Branch - Pennaeth y Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Awdur yr Adroddiad:	Angharad Crump - Rheolwr Cyflawni Rhaglen Ynys Ynni
Aelodau Lleol:	Yn berthnasol i'r holl Aelodau Etholedig

A – Argymhelliad/Argymhellion a'r Rheswm/Rhesymau

1. **I ddirprwyo'r hawl i'r Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd, mewn ymgynghoriad a'r Arweinydd (neu pa bynnag wedi ei ddirprwyo i Ddeilydd Portffolio a enwebwyd gan yr Arweinydd), i gyflawni holl swyddogaethau statudol y Cyngor mewn cysylltiad ag unrhyw ddatblygiad sydd yn Brosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol (NSIP) ac sy'n gofyn am Orchymyn Caniatâd Datblygu (DCO) fel y'i diffinnir o dan Ddeddf Cynllunio 2008 fel y diwygiwyd gan yr Ysgrifennydd Gwladol.**

2. **Y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro mewn ymgynghoriad â'r Pennaeth Gwasanaeth (Rheoleiddio a Datblygu Economaidd), i ddiweddaru adran 3.5.3.10 o'r Cyfansoddiad i adlewyrchu'r dirprwyaethau a roddwyd gan y penderfyniad.**

3. **Caniatâd i wyro oddi wrth ofynion Polisi Iaith Gymraeg y Cyngor er mwyn galluogi i gyfieithiad Cymraeg o sylwadau'r Cyngor gael ei hanfon at yr Arolygaeth Gynllunio yn dilyn eu cyflwyno yn y Saesneg. (Mae'r eithriad ei angen oherwydd nad yw amserlen archwiliad NSIP yn caniatáu amser digonol i sylwadau'r Cyngor gael eu cyfieithu erbyn y dyddiad cyflwyno).**

A – Argymhelliad/Argymhellion a'r Rheswm/Rhesymau
Rhesymau: **Trosolwg o broses archwilio'r NSIP** Mae Deddf Cynllunio 2008 (a'r Deddfau Seneddol dilynol sydd wedi diwygio ei chynnwys, megis Deddf Lleoliaeth 2011) yn darparu'r drefn gydsynio ar gyfer rhoi caniatâd cynllunio a chaniatâd arall ar gyfer Phrosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol (NSIP). Mae prosiectau NSIP yn ddatblygiadau ar raddfa fawr sy'n cynnwys gorsafoedd cynhyrchu ynni, llinellau trydan, cyfleusterau harbwr y mae Llywodraeth y DU o'r farn eu bod mor bwysig fel bod angen i'r Ysgrifennydd Gwladol perthnasol gadarnhau ar lefel genedlaethol ganiatâd i'w hadeiladu a'u gweithredu. Cyflwynwyd y broses NSIP er mwyn mireinio'r broses gwneud penderfyniadau am brosiectau seilwaith mawr, gan ei gwneud yn decach ac yn gyflymach i gymunedau ac ymgeiswyr fel ei gilydd. I bob pwrpas, mae'r amserlen yn rhagnodi bod yn rhaid i benderfyniad gael ei gadarnhau gan yr Ysgrifennydd Gwladol tua 12 – 15 mis ar ôl cyflwyno'r cais. Mae proses yr NSIP yn broses dechrau dwys lle mae gofyn i'r datblygwr ymgynghori ar brosiect arfaethedig cyn cyflwyno cais i'r Arolygiaeth Gynllunio. Ar ôl i'r cais gael ei dderbyn, bydd arolygydd/panel o arolygwyr, a elwir yn Awdurdod Archwilio, yn ei archwilio. Ar ôl cwblhau'r archwiliad, bydd yr Awdurdod Archwilio yn cyflwyno adroddiad argymhelliad i'r Ysgrifennydd Gwladol, fydd yn penderfynu a ddylid rhoi caniatâd datblygu. Pan fo'r Ysgrifennydd Gwladol yn penderfynu rhoi caniatâd ar gyfer prosiect, bydd hyn yn digwydd trwy Orchymyn Cydsynio Datblygiad (GCD). Bydd un GCD a awdurdodwyd yn briodol yn rhoi'r holl gydsyniadau /pwerau angenrheidiol fel bod modd bwrw ymlaen â'r cynllun, ynghyd â'r caniatâd cynllunio, pwerau prynu gorfodol, awdurdod ar gyfer gwaith priffyrdd a strydoedd, caniatâd adeilad rhestredig ac ati. **Rhaglen Ynys Ynni'r Cyngor** Trwy ei Raglen Ynys Ynni, mae'r Cyngor, yn ymgysylltu ag amrywiaeth o ddatblygwyr sydd â diddordeb mewn adeiladu a gweithredu ar ddatblygiadau carbon isel ar yr Ynys. Felly, byddid yn gwneud cais am ystod y datblygiadau arfaethedig o ran cynhyrchu allbwn a chaniatâd o dan wahanol gyfundrefnau cynllunio. O ran y datblygiadau arfaethedig y mae'r Rhaglen Ynys Ynni yn ymwneud â nhw ar hyn o bryd, byddai'r isod, oherwydd eu hallbwn cynhyrchu, yn creu NSIP a byddai'n

A – Argymhelliad/Argymhellion a’r Rheswm/Rhesymau
ofynnol cael GCD gan yr Ysgrifennydd Gwladol; - Fferm Wynt Mona (1,500MW) (EnbW) – wedi’i chyflwyno i'w harchwilio - Fferm Solar Maen Hir (dros 350MW) (Lightsource BP) – yn y cam cyn ymgeisio – cyflwyniad Ch1 2025 - Byddai datblygiad niwclear newydd yn Wylfa hefyd yn NSIP a byddai angen y cyfryw Orchymyn ar ei gyfer. Bydd holl swyddogaethau statudol y Cyngor mewn perthynas ag unrhyw brosiect NSIP yn cael eu harwain gan y Rhaglen Ynys Ynni sy’n rhan o’r Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd. Defnyddir y dull hwn i sicrhau y gall y Cyngor ddarparu'r adnoddau a'r capasiti arbenigol sydd eu hangen i ymateb i alwadau a gofynion y broses mewn modd effeithiol ac amserol o ran ei swyddogaethau statudol ac anstatudol. Mae’r dull hwn, hefyd, yn sicrhau nad yw ymgysylltiad y Cyngor ag NSIP yn ymyrryd â swyddogaeth Gynllunio’r Cyngor. Sicrheir adnoddau a chapasiti’r Cyngor i ymdrin â phrosiectau NSIP trwy ddarparu Cytundeb Perfformiad Cynllunio y ceir cytundeb y Cyngor a’r datblygwr iddo. Fel arfer, cytunir ar y Cytundeb Perfformiad Cynllunio fesul cam, rhywbeth sy’n fodd i’r Cynghorau ymgysylltu ag NSIP penodol ar gyfer y cam cyn ymgeisio, archwilio ac ôl-gydsynio. Fel hyn, mae modd i’r Cyngor ymgysylltu, dylanwadu a chyflawni ei ddyletswyddau statudol ac anstatudol ar bob cam o'r prosiect. Mae'r Cytundeb yn fodd i ni ddefnyddio ein contractwyr fframwaith ar gyfer cymorth, sy'n cynnwys cymorth amlddisgyblaethol a chyfreithiol. Arweiniodd y Rhaglen Ynys Ynni ar ymatebion y Cyngor i brosiect Niwclear Newydd Wylfa Newydd, oedd yn brosiect NSIP, ac mae wedi arwain ar nifer o gynlluniau eraill a nodir yn Ddatblygiadau o Arwyddocâd Cenedlaethol ac sy’n cael eu harchwilio gan Lywodraeth Cymru. Mae’r Rhaglen Ynys Ynni, felly, yn brofiadol ac yn gyfarwydd â’r broses gydsynio NSIP. **Rôl statudol y Cyngor mewn perthynas â phrosiect NSIP** Mae'r Arolygiaeth yn annog awdurdodau lleol i sicrhau bod ganddynt ddigon o ddirprwyaethau ar waith gan fod cam archwilio proses yr NSIP yn cymryd llawer o amser ac adnoddau ac, oherwydd mai’r Arolygiaeth sy’n pennu’r amserlen archwilio, nid yw'n bosibl cysoni'r terfynau amser fel bod y Cyngor yn cyflwyno sylwadau a thystiolaeth gyda chylch pwyllgorau'r Cynghorau. Mae gan y Cyngor rôl allweddol a statudol fel yr awdurdod lletyol lleol, yr awdurdod cynllunio lleol a'r awdurdod priffyrdd lleol, drwy gydol y broses fel y nodir isod;

A – Argymhelliad/Argymhellion a’r Rheswm/Rhesymau

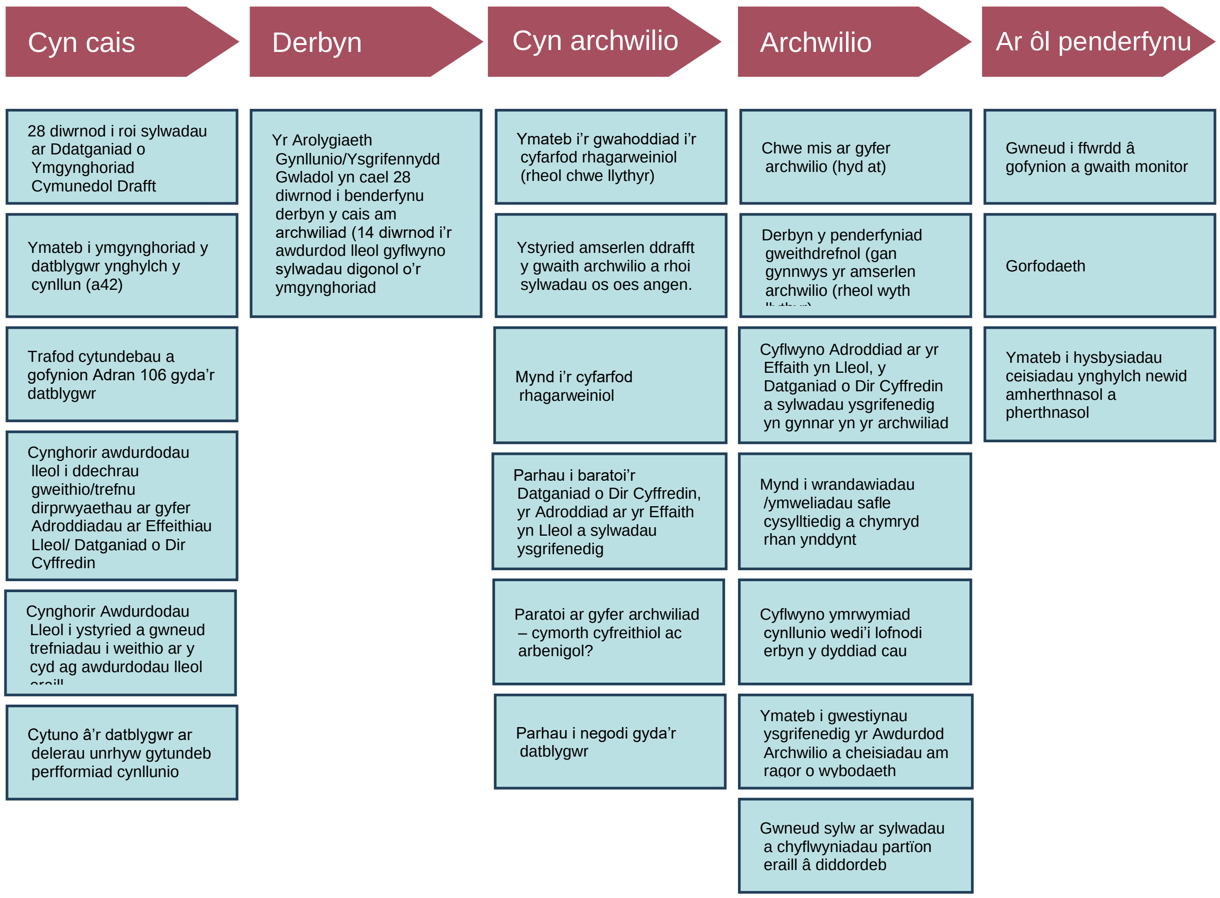

Yn ystod y cyfnod archwilio bydd nifer o derfynau amser i'r Cyngor fel yr Awdurdod Lletyol Lleol gyflwyno cyflwyniadau a thystiolaeth. Yn eu plith, mae’r isod;

- Adroddiad ar yr Effaith yn Lleol
- Sylwadau Ysgrifenedig
- Ymrwymiad Cynllunio (A106)
- Datganiad Tir Cyffredin
- Ymateb i gwestiynau ysgrifenedig yr Awdurdod Archwilio
- Ymateb i gais yr Awdurdod Archwilio am wybodaeth
- Gofynnir i'r Cyngor hefyd gymryd rhan yn ngwrandawiadau a sesiynau’r ymchwiliad.

Yr Arolygiaeth Gynllunio sy’n pennu dyddiad cau cyflwyno’r dogfennau hyn ac, felly, nid yw’n bosibl eu cysoni â chylch pwyllgorau’r Cyngor i’r rhain gael eu cymeradwyo.

Tra bod angen y Cynllun Dirprwyo i sicrhau bod y Cyngor yn cyflawni ei ddyletswyddau statudol, cadarnheir y gwneir pob ymdrech ar bob cam i sicrhau cymaint o fewnbwn

A – Argymhelliad/Argymhellion a'r Rheswm/Rhesymau

gwleidyddol â phosibl drwy'r trefniadau llywodraethu a ganlyn, sydd eisoes ar waith.

Lefel 1	Arweinydd Prif Weithredwr (Uwch-berchennog Cyfrifol Rhaglen Ynys Ynni)
Lefel 2	Arweinydd Dirprwy Arweinwyr Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd, Prif Weithredwr Dirprwy Brif Weithredwr Pennaeth Rheoleiddio Gwasanaeth a Datblygu Economaidd
Lefel 3	Cyfarwyddwyr a Phenaethiaid Gwasanaeth – 'Arweinwyr Eithriadol' Rheolwr Cyflawni Rhaglen Ynys Ynni
Lefel 4	Arweinwyr Pwnc Arbenigol (yn fewnol ac allanol (darperir allanol ar y Cytundeb Fframwaith ac fe'i hariennir dan ddarpariaeth Cytundeb Perfformiad Cynllunio))

Caiff swyddogion Lefel 1 eu briffio'n rheolaidd o ran ymgysylltiad y Rhaglen Ynys Ynni â phrosiect penodol a byddant, hefyd, yn ymgysylltu'n uniongyrchol â'r swyddog cyfatebol er mwyn i'r prosiect gymryd rhan mewn trafodaethau strategol.

Defnyddir y cyfarfodydd Lefel 2 rheolaidd i;

- rhannu gwybodaeth mewn perthynas â'r cynnig;
- ystyried a thrafod safbwynt y Cyngor mewn perthynas â'r cynnig;
- trafod yr effeithiau posibl a sut y caiff y rhain eu dileu neu eu lliniaru;
- trafod sut y gellir manteisio i'r eithaf ar fuddion lleol a'u sicrhau'n briodol;
- trafodaeth ynghylch cynigion iawndal gan gynnwys y rhai a sicrhawyd drwy A106.

Cynhelir cyfarfodydd rheolaidd hefyd ar Lefel 3 a Lefel 4 i sicrhau bod materion a chyfarwyddiadau strategol yn cael eu rhaeadru i lawr yn ogystal â bod yn fforwm ar gyfer trosglwyddo'n uwch broblemau ac anawsterau a gafwyd wrth ymwneud â phrosiect o'r maint hwn.

Mae Lefel 3 a Lefel 4 yn swyddogion sy'n ymwneud â manylion technegol prosiect penodol.

Trefnir Sesiynau Briffio Aelodau Penodol, hefyd, gan y Rhaglen Ynys Ynni sy'n fodd i aelodau etholedig y wardiau hynny, y mae NSIP penodol a'r datblygwyr yn effeithio arnynt, ymgysylltu uniongyrchol â'i gilydd. Mae hyn yn cynnwys cyfle i aelodau gael gwybodaeth lawn am y prosiect a chael cyfle i ofyn cwestiynau.

A – Argymhelliad/Argymhellion a'r Rheswm/Rhesymau

Bydd copïau o'r holl gyflwyniadau ffurfiol i'r archwiliad hefyd yn cael eu rhannu â swyddogion L2 ac aelodau etholedig perthnasol y wardiau y bydd y prosiectau'n cael effaith arnynt.

Bydd Datganiad Sefyllfa Cyngor Cyfan yn cael ei baratoi ar gyfer unrhyw brosiect NSIP. Mae'r Datganiad hwn yn ddogfen strategol allweddol sy'n ateb y diben a ganlyn;

- cadarnhau safbwynt y Cyngor cyfan mewn perthynas â phrosiect NSIP penodol
- dylanwadu ar yr hyn a ystyrir yn dderbyniol ac annerbyniol i'r Cyngor yn y cyflwyniad GCD a'i lywio;
- siapio holl sylwadau ysgrifenedig dilynol y Cyngor a chyflwyniadau i'r Archwiliad GCD;
- fframio'r hyn a geisir gan y Cyngor o ran lliniaru a buddion, er mwyn cyflawni ei amcanion a gofynion polisi cyffredinol; yn ogystal â
- sefydlu'r paramedrau ar gyfer gwneud penderfyniadau, yn unol â chynllun Dirprwyo'r Cyngor Sir

Cadarnheir bod cynllun dirprwyo wedi'i roi ar waith i'r Cyngor ymdrin â Phrosiect Wylfa Newydd oedd yn gyfystyr ag NSIP a bod y Pwyllgor Gwaith eisoes wedi cytuno ar Gynllun Dirprwyo. Gwneir hynny mewn perthynas â'r Cyngor yn cyflawni ei swyddogaeth statudol ar gyfer pob prosiect sy'n gyfystyr â Datblygiad o Arwyddocâd Cenedlaethol, sy'n cynnwys Prosiect Fferm Solar Traffwll a archwiliwyd yn ddiweddar.

Cadarnhaodd ymwneud y Cyngor yng ngwaith archwilio'r ddau brosiect hyn fod angen cael cynllun dirprwyo ar waith i sicrhau y gallai'r Cyngor gyflawni ei ddyletswyddau statudol yn effeithiol o ran ymgysylltu â phrosiect o'r maint hwn, cyflwyno'i gyflwyniadau o fewn y terfynau amser a ragnodwyd gan yr Arolygiaeth Gynllunio a chymryd rhan yn y broses archwilio, naill ai drwy wrandawiadau neu ymholiadau.

Cadarnhaodd ein hymwneud yn y ddau archwiliad hyn, hefyd, fod ein dull gweithredu o ran cael Datganiad Sefyllfa Gorfforaethol yn ei le i lywio ein safbwynt mewn perthynas â phrosiect, wedi sicrhau bod safbwynt y Cynghorau, fel y'i nodwyd yn ein cyflwyniadau a'n tystiolaeth i'r archwiliad, yn gyson â'r sefyllfa gorfforaethol y cytunwyd arni.

Am y rheswm hwn gofynnir fod y Cyngor yn cefnogi rhoi cynllun dirprwyo ar waith sy'n caniatáu i'r Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd gyflawni holl swyddogaethau statudol y Cyngor.

Argymhellir, hefyd fod y Cyngor yn cytuno, o ran y dirprwyaethau a gynigir, y gall unrhyw gamau a gymerir oddi tanynt gael eu dirprwyo ymhellach i unrhyw un o swyddogion y Cyngor gan y swyddog penodedig. Mae angen y gallu i ddirprwyo ymhellach fel bod modd i swyddogion gynrychioli'r Cyngor yn effeithiol mewn gwrandawiadau ac ymchwiliadau a chytuno ar faterion yn ystod archwiliad o'r fath.

A – Argymhelliad/Argymhellion a'r Rheswm/Rhesymau
- **Cyflwyno fersiynau wedi'u cyfieithu o gyflwyniadau'r Cyngor** O ran cyflwyno fersiynau dwyieithog o sylwadau a thystiolaeth y Cyngor i'r archwiliad, nid yw'r amserlen archwilio a ddarperir gan yr Arolygiaeth Gynllunio yn caniatáu digon o amser i gyfieithu cyflwyniadau'r Cyngor erbyn y dyddiad cyflwyno. Gofynnir felly am ganiatâd i wyro oddi wrth ofynion polisi Iaith Gymraeg y Cyngor i ganiatáu ar gyfer cyfieithiad Cymraeg o gyflwyniadau'r Cyngor gael ei cyflwyno i'r broses archwilio ar ôl y dyddiad cau ar gyfer cyflwyno. Cadarnheir y gofynnir am hyn fel eithriad oherwydd gofynion y broses ac y darperir fersiwn Gymraeg o gyflwyniad y Cyngor bob amser. Ni fydd y mesur hwn yn cael effaith ar y Cyngor yn cydymffurfio â safonau darparu gwasanaeth statudol, sy'n sicrhau gohebiaeth Gymraeg/ddwyieithog gyda'r cyhoedd a phersonau eraill yng Nghymru. Nid yw'r safonau hyn yn rhagnodi bod yn rhaid cyfathrebu â chyrff y tu allan i Gymru, megis Llywodraeth y DU, yn Gymraeg/dwyieithog. Bydd gohebiaethau/dogfennau perthnasol ar gael yn Gymraeg cyn gynted ag sy'n ymarferol bosibl. Ni chaiff unrhyw ddogfennau eu cyhoeddi na'u cyhoeddi'n gyhoeddus hyd nes y bydd cyfieithiad Cymraeg ar gael.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?
Yr opsiwn arall a ystyriwyd oedd peidio â cheisio'r dirprwyaethau y gofynnwyd amdanynt. Byddai hyn yn golygu y byddai angen i'r Pwyllgor Gwaith a/neu'r Cyngor Llawn gymeradwyo holl sylwadau a thystiolaeth y Cyngor ar archwiliad NSIP. Gwrthodwyd yr opsiwn hwn gan na fyddai'n bosibl cysoni'r amserlen archwilio a ragnodwyd gan yr Arolygiaeth â chylch pwyllgorau'r Cyngor. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu na fyddai'r Cyngor yn gallu cyflwyno ei sylwadau a'i dystiolaeth i'r archwiliad ar amser ac, felly, ni fyddai'n cymryd rhan lawn yn yr archwiliad nac yn cyflawni ei rwymedigaethau statudol. Fel yr awdurdod lletyol lleol, awdurdod cynllunio lleol ac awdurdod priffyrdd lleol, mae gan y Cyngor rôl bwysig i'w chwarae wrth archwilio cais NSIP. Oherwydd dull rhagnodedig amserlen archwiliadau NSIP, nid oes cyfleoedd i wneud cais i ymestyn terfynau amser. Ystyrir bod y dirprwyaethau a geisir yn gydbwysedd priodol rhwng cael Aelodau yn ymgysylltu â cheisiadau NSIP a chaniatáu i Swyddogion baratoi a chyflwyno sylwadau i'r archwiliad, sy'n fodd i'r Cyngor gyflawni ei ddyletswyddau statudol yn llawn ac o fewn yr amserlenni archwilio a bennir gan yr Arolygaeth.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?
O ran gallu cyflwyno fersiynau dwyieithog o gyflwyniad a thystiolaeth y Cyngor adeg y cyflwyno, unwaith eto, nid yw'r amserlen a bennwyd gan yr Arolygiaeth yn rhoi digon o amser i ddrafftio a sicrhau y caiff y gwaith cyfieithu ei wneud cyn y dyddiad cyflwyno.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?
Bwriedir gwneud newidiadau i gyfansoddiad y Cyngor.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn?
Mae'r Cyngor eisoes wedi cymeradwyo math tebyg o ddirprwyaeth mewn perthynas â swyddogaethau statudol y Cyngor mewn cysylltiad ag archwilio Prosiect Wylfa Newydd, oedd yn brosiect NSIP. Mae hyn, hefyd, mewn perthynas â swyddogaethau statudol y Cyngor ar gyfer pob prosiect sy'n gyfystyr â Datblygiad o Arwyddocâd Cenedlaethol, sy'n cynnwys Prosiect Fferm Solar Traffwll a archwiliwyd yn ddiweddar. Cadarnhaodd cyfranogiad y Cyngor ar gyfer archwiliad y ddau brosiect yma fod angen cael cynllun dirprwyo yn ei le i sicrhau y gallai'r Cyngor gyflawni ei ddyletswyddau statudol yn effeithiol o ran ymgysylltu â phrosiect o'r maint hwn, cyflwyno'i gyflwyniadau o fewn y terfynau amser a ragnodwyd gan yr Arolygiaeth Gynllunio a chymryd rhan yn y broses archwilio, naill ai drwy wrandawiadau neu ymholiadau.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
Nid yw'n ofynnol cael cyllideb.

Dd – Asesu'r effaith posibl: (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Bydd y penderfyniad hwn yn fodd i'r Cyngor gyfrannu'n llawn at archwilio ar amser unrhyw ddatblygiad sy'n gyfystyr â Phrosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Amherthnasol

Dd – Asesu’r effaith posibl: (os yw’n berthnasol):		
3	A ydym wedi bod yn gweithio ar y cyd â sefydliadau eraill i ddod i’r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod â phwy.	Amherthnasol
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio’r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai y mae’r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Eglurwch sut.	Nac ydynt
5	Nodwch unrhyw effaith bosibl y byddai’r penderfyniad hwn yn ei chael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Amherthnasol
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith bosibl y byddai’r penderfyniad yn ei chael ar y rhai sy’n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Amherthnasol
7	Nodwch unrhyw effaith bosibl y byddai’r penderfyniad hwn yn ei chael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio’r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg.	Byddai'r penderfyniad hwn yn sicrhau bod sylwadau'r Cyngor ar waith archwilio unrhyw gais NSIP yn cael eu cyflwyno'n ddwyieithog.

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch-dîm Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Yn gefnogol o argymhellion
2	Cyllid/Adran 151 (gorfodol)	-
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro	Yn gefnogol o argymhellion
4	Adnoddau Dynol	-
5	Eiddo	-
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	-
7	Caffael	-
8	Sgriwtini	-
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau:
Amherthnasol

Ff – Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am ragor o wybodaeth):
Amherthnasol

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	**Pwyllgor Gwaith**
Dyddiad:	**Pwyllgor Gwaith - 24/9/2024** **Cyngor - 26/9/2024**
Pwnc / Testun:	**Newid y Cyfansoddiad – Polisi Pryderon a Chwynion a Rheolau Gweithdrefn Contractau**
Aelod(au) Portffolio:	**Carwyn Jones** **Aelod Portffolio – Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer** **Robin Williams** **Aelod Portffolio – Dirprwy Arweinydd a Chyllid**
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	**Lynn Ball** **Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro** **Marc Jones** **Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151**
Awdur yr Adroddiad: Ffôn: Ebost:	**Mared Wyn Yaxley** **Cyfreithiwr Llywodraethu Corfforaethol a Chontractau** **01248 752566** **maredyaxley@ynysmon.llyw.cymru**
Aelodau Lleol:	**Perthnasol i bob aelod**

A – Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau:

Argymhellion

1. Tynnu'r canlynol o'r Cyfansoddiad:

   - Polisi Pryderon a Chwynion
   - Rheolau Gweithdrefn Contractau a
   - dirprwyo awdurdod i'r Swyddog Monitro i wneud unrhyw newidiadau o ganlyniad i'r penderfyniadau hyn.

2. Bod y Polisi Pryderon a Chwynion, a'r Rheolau Gweithdrefn Contractau (ynghyd â'r holl ddogfennau ategol perthnasol) ar gael yn rhwydd ar wefan y Cyngor.

3. Ni fydd y Cyngor llawn bellach yn gyfrifol am gymeradwyo unrhyw newidiadau i'r Polisi Pryderon a Chwynion a Rheolau Gweithdrefn Contractau, a byddant yn cael eu cymeradwyo gan:

   - y Pwyllgor Gwaith; neu gan

- y Swyddog Monitro*, o dan bwerau dirprwyedig, os nad yw'r newidiadau'n darparu dewis lleol, neu'n fân newidiadau

  *Bydd unrhyw newidiadau i'r Rheolau Gweithdrefn Contractau bob amser yn cael eu trafod â'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151.

Cefndir / Trefniadau Presennol yn gysylltiedig â'r Polisi Pryderon a Chwynion

Mae'n rhaid i'r Cyngor gyhoeddi Polisi Pryderon a Chwynion (PPCh) sy'n cyd-fynd â'r polisi enghreifftiol a ddarparwyd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) ac sy'n dilyn safonau a chanllawiau arfer da Awdurdod Safonau Cwynion yr Ombwdsmon.

Mae PPCh y Cyngor yn cydymffurfio â'r disgwyliadau hyn.

Mae disgwyl i OGCC adolygu ei pholisi enghreifftiol yn ystod 2024/2025. Fel ac y mae pethau ar hyn o bryd, bydd rhaid i unrhyw newidiadau sy'n deillio o'r adolygiad hwnnw gael eu mabwysiadu gan y Cyngor llawn ar ôl cael eu hystyried gan y Pwyllgor Gwaith. Wedi hynny, bydd rhaid i unrhyw newidiadau sylweddol ddilyn yr un broses.

Cefndir / Trefniadau Presennol yn gysylltiedig â'r Rheolau Gweithdrefn Contractau

Bu newidiadau sylweddol ym maes caffael nwyddau a gwasanaethau yn y sector cyhoeddus. Bydd Deddf Caffael 2023 yn dod i rym yn fuan yn awdurdodaeth gyfreithiol Cymru a Lloegr. Bydd Deddf Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru) 2024 yn dod i rym yn awdurdodaeth Cymru yn unig. Ynghyd â llu o ddogfennau a phrosesau eraill i gydymffurfio a'r ddeddfwriaeth uchod mae Rheolau Gweithdrefnau Contractau newydd wedi cael eu llunio ac maent yn destun ymgynghoriad mewnol ar hyn o bryd.

O dan y trefniadau llywodraethu presennol, bydd rhaid i'r Cyngor llawn fabwysiadu'r RhGCau, wedi iddynt gael eu hystyried gan y Pwyllgor Gwaith. Yn y dyfodol bydd rhaid dilyn yr un broses gymeradwyo ar gyfer pob newid sylweddol. Gan fod y ddeddfwriaeth newydd mor gymhleth, mae'r gyfraith ac ymarfer cyfreithiol yn y maes yn debygol o ddatblygu ac felly mae'n bosib y bydd angen rhagor o newidiadau wrth i'r ddeddfwriaeth ddod i gysylltiad â'r "byd go iawn".

Y Newid Arfaethedig

Mae'r rhain yn ymddangos ym mharagraffau 1 – 3 yn yr **Argymhellion** uchod. Yn gryno, mae'r cynnig yn golygu tynnu'r PPCh a'r RhGCau o'r Cyfansoddiad a chaniatáu i unrhyw newidiadau sylweddol yn y dyfodol gael eu cymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith. Bydd y PPCh a'r RhGCau, ynghyd ag unrhyw ddogfennau ategol, ar gael mewn lle amlwg ar wefan y Cyngor.

Ffactorau Perthnasol y dylid eu Hystyried

1. Nid oes unrhyw ofyniad cyfreithiol i gynnwys y PCCh/RhGCau yn y Cyfansoddiad, ac nid yw hynny'n ddisgwyliedig gan reoleiddwyr y Cyngor chwaith.

2. Ni waeth pwy fydd yn gyfrifol am ddiwygio'r PCCh/RhGCau, y Cyngor neu'r Pwyllgor Gwaith, bydd yr un faint o dryloywder ac atebolrwydd. Felly bydd agendau / adroddiadau / cyfarfodydd cyhoeddus / cofnod o benderfyniadau / cofnodion / gweddarllediadau boed yn gyfrifoldeb i'r Cyngor neu'r Pwyllgor Gwaith. Os bydd y rôl yn cael ei chyflawni gan y Pwyllgor Gwaith yna bydd modd i'r penderfyniadau gael eu galw i mewn gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol, a'u huwchgyfeirio i'r Cyngor os yw'r Pwyllgor yn penderfynu gwneud hynny. Hefyd, mae'n bosib y bydd Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn dymuno adolygu'r newidiadau cyn i'r Pwyllgor Gwaith wneud penderfyniad.

3. Mae'r trefniadau llywodraethu presennol yn debygol o amharu ar y broses adolygu a diwygio, gan fod newidiadau i'r Cyfansoddiad yn ddarostyngedig i'r broses gymeradwyo ddeuol a ddisgrifir uchod. Byddai'n fanteisiol cael proses fwy hyblyg.

4. Byddai'r broses o ddiwygio'r PCCh/RhGCau yn fwy effeithlon pe byddai'n cael ei chyflawni gan y Pwyllgor Gwaith gan fod y Pwyllgor Gwaith yn cyfarfod yn fisol. Byddai modd i swyddogion ymgynghori'n anffurfiol ag Aelodau Portffolio drwy gydol y broses yn ogystal. Ni fyddai hyn yn bosib pe byddai'r broses yn cael ei chyflawni gan y Cyngor llawn.

5. Er mwyn bod yn dryloyw, ac i sicrhau bod y fersiynau diweddaraf o'r PCCh/RhGCau ar gael yn rhwydd cynigir eu bod (ynghyd â'r holl ddogfennau ategol / cyngor / canllawiau) yn cael eu cyhoeddi mewn lle amlwg ar wefan y Cyngor. Bydd hyn yn rhoi mwy o eglurder i aelodau'r cyhoedd sy'n dymuno gwneud cwyn a chontractwyr / busnesau sy'n ymgeisio am gontractau'r Cyngor. Bydd cael yr holl ddogfennau perthnasol mewn un lle yn cynnig gwell profiad i ddefnyddwyr.

6. Nid oes unrhyw risgiau neu anfanteision yn gysylltiedig â'r cynnig hwn. Unwaith y bydd y penderfyniad wedi cael ei wneud, bydd bob amser yn bosib i'r Cyngor ailedrych ar y swyddogaeth dewis lleol, yn ddarostyngedig i'r rheol arferol o chwe mis.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Parhau â'r trefniadau presennol ond, am y rhesymau ymarferol a nodir ym mharagraff A uchod, nid hyn yw'r opsiwn a ffefrir.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Ni chaniateir i'r Cyngor gymeradwyo newidiadau i'r Cyfansoddiad nes bo'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried y cynnig. (Paragraff 2.15.2 o'r Cyfansoddiad).

Ch - A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Amherthnasol gan fod hwn yn benderfyniad i'r Cyngor.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol.

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith ar anghenion hir dymor yr Ynys?	
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	
3	A ydym wedi bod yn gweithio ar y cyd â sefydliadau eraill i wneud y penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod i bwy.	
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Eglurwch sut.	
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010	
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori? Beth oedd eu Sylwadau?		
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Cefnogi'r cynigion yn yr adroddiad
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Cefnogi'r cynigion yn yr adroddiad
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Awdur yr Adroddiad
4	Adnoddau Dynol (AD)	Amherthnasol
5	Eiddo	Amherthnasol
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	Cefnogi'r cynigion yn yr adroddiad
7	Caffael	Cefnogi'r cynigion yn yr adroddiad
8	Sgriwtini	

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori? Beth oedd eu Sylwadau?		
9	Aelodau Lleol	
10	Eraill	Aelodau Portffolio Perthnasol

F - Atodiadau:

Ff – Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):
- Mae Polisi Pryderon a Chwynion y Cyngor ar gael ar y ddolen hon - Mae Rheolau Gweithdrefn Contractau cyfredol y Cyngor ar gael ar y ddolen hon

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	Cyngor Llawn
DYDDIAD:	26 Medi 2024
TEITL YR ADRODDIAD:	Cytundeb Cyflawni drafft Cynllun Datblygu Lleol Ynys Môn
ADRODDIAD GAN:	Cyng. Robin Williams, Dirprwy Arweinydd
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Cymeradwyo Cytundeb Cyflawni drafft Cynllun Datblygu Lleol Ynys Môn a chytuno i'w gyflwyno i Lywodraeth Cymru
AELOD(AU) PORTFFOLIO:	Cyng. Nicola Roberts, Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd
CYFARWYDDWR/PENNAETH GWASANAETH:	Christian Branch, Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
AWDUR YR ADRODDIAD:	John I. Williams, Rheolwr Polisi Cynllunio Lowri F. Williams, Arweinydd Tîm Polisi Cynllunio
AELODAU LLEOL:	Perthnasol i bob Aelod Etholedig

1. Pwrpas yr Adroddiad ac Argymhellion

1.1 Pwrpas yr adroddiad yw rhoi crynodeb i'r Cyngor Sir o'r sylwadau a dderbyniwyd yn ystod yr ymgynghoriad cyhoeddus ar y Cytundeb Cyflawni drafft ar gyfer Cynllun Datblygu Lleol newydd Ynys Môn.

Argymhellir bod y Pwyllgor yn:

a) Nodi'r sylwadau a dderbyniwyd yn ystod yr ymgynghoriad chwe wythnos o hyd, yn ogystal ag ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol i'r sylwadau hyn (**Atodiad A**); a

b) Cymeradwyo'r drafft terfynol o'r Cytundeb Cyflawni (**Atodiad B**) a chefnogi ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo.

2. Cefndir

2.2 Mae'r Cytundeb Cyflawni'n ddatganiad cyhoeddus cryno sy'n amlinellu'r Cynllun Cynnwys Cymunedau sy'n nodi sut a phryd y bydd rhanddeiliaid a'r gymuned yn cael cymryd rhan yn y broses o lunio'r cynllun a'r amserlen ar gyfer paratoi'r Cynllun Datblygu Lleol. Rhaid cael barn rhanddeiliaid allweddol ar y Cytundeb Cyflawni cyn ei fabwysiadu.

2.1 Yng nghyfarfod y Pwyllgor Polisi Cynllunio ar 18 Gorffennaf 2024, fe ystyriodd yr aelodau y sylwadau a ddaeth i law yn ystod y cyfnod ymgynghori ac ymatebion yr Awdurdod Cynllunio Lleol i'r sylwadau hynny cyn penderfynu cymeradwyo'r Cytundeb Cyflawni drafft terfynol a chytuno i'w gyflwyno i'r Cyngor Llawn i'w gymeradwyo. Unwaith y caiff ei gymeradwyo gan y Cyngor Llawn, bydd modd cyflwyno'r Cytundeb Cyflawni i Lywodraeth Cymru i'w

gymeradwyo. Mae'r Cytundeb Cyflawni'n rhan hanfodol a chyfreithiol o'r broses o baratoi Cynllun Datblygu Lleol.

2.3 Mae'r Cytundeb Cyflawni drafft yn ystyried y gofynion sydd wedi'u nodi yn y canllawiau a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru.

3. Yr Ymgynghoriad Cyhoeddus

3.1 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r sylwadau a dderbyniwyd yn ystod y cyfnod ymgynghori rhwng 23 Mai a 4 Gorffennaf 2024.

3.2 Cafodd y camau canlynol eu cymryd i hyrwyddo'r Cytundeb Cyflawni drafft a'r ymgynghoriad:

a) Cyhoeddi negeseuon ar gyfrifon y Cyngor ar y cyfryngau cymdeithasol yn rheolaidd
b) Cyhoeddi negeseuon cyhoeddus ar Môn FM
c) Sicrhau bod copïau papur o'r Cytundeb Cyflawni drafft ar gael ym mhob llyfrgell ar yr Ynys, a hefyd ym Mhencadlys y Cyngor a Chanolfan Fusnes Ynys Môn
d) Cyhoeddi hysbysiad cyhoeddus ar wefan y Cyngor
e) Anfon copi digidol o'r Cytundeb Cyflawni at Gyrff Ymgynghorol Statudol a Chyffredinol a hysbysu'r Cynghorau Tref
f) Hysbysu'r Awdurdodau Lleol cyfagos.

3.3 Mae'r trefniadau uchod yn cydymffurfio â gofynion Rheoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Cynlluniau Datblygu Lleol) (Cymru).

3.4 I hwyluso'r broses o roi barn ar y Cytundeb Cyflawni darparwyd ffurflen (copi papur a rhyngweithiol) a oedd yn cynnwys 10 cwestiwn ynglŷn â'r ddogfen drafft.

3.5 Mae'r Adroddiad ar yr Ymgynghoriad (ynghlwm yn **Atodiad A**) yn nodi bod 85 o ymatebion wedi dod i law yn ystod y cyfnod ymgynghori, ond bod 34 o'r ymatebion a gyflwynwyd ar-lein wedi cael eu cyflwyno heb unrhyw sylwadau. Derbyniodd yr Awdurdod Cynllunio Lleol 35 ymateb rhannol ar y we yn ogystal, gyda rhai yn cynnwys manylion cyswllt yn unig. O ganlyniad, mae'r ymatebwyr yma wedi cael eu hychwanegu i gronfa ddata cysylltiadau'r Cynllun Datblygu Lleol a byddant yn cael gwybod am ymgynghoriadau pellach yn ystod camau dilynol y broses o baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol. Derbyniwyd 8 ymateb llawn ar y we ac 8 ymateb digidol dros e-bost. Mae'r ymatebion hyn wedi cael eu crynhoi yn yr Adroddiad ar yr Ymgynghoriad, sydd hefyd yn cynnwys ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol i'r sylwadau a gyflwynwyd ac unrhyw newidiadau angenrheidiol i'r Cytundeb Cyflawni o ganlyniad.

3.6 Ar ôl ystyried y sylwadau a dderbyniwyd; mae'r Swyddogion yn cynnig nad oes rhaid gwneud unrhyw newidiadau sylweddol i'r Cytundeb Cyflawni. Roedd nifer o'r sylwadau a dderbyniwyd yn ystod yr ymgynghoriad yn ymwneud â materion

sydd y tu hwnt i gwmpas y Cytundeb Cyflawni. Bydd cyfle i unigolion roi barn ar union eiriad y polisi ac addasrwydd safleoedd ar gyfer eu datblygu yn y dyfodol yn nes ymlaen yn y broses (fel y nodir yn y Cytundeb Cyflawni).

3.7 Credir bod y Cytundeb Cyflawni drafft yn nodi amserlen addas, effeithiol a realistig ar gyfer paratoi Cynllun Datblygu Lleol newydd ar gyfer Ynys Môn.

3.8 Gellir dod o hyd i'r newidiadau arfaethedig i'r Cytundeb Cyflawni mewn ymateb i'r sylwadau a ddaeth i law yn **Atodiad B**. Mae unrhyw newidiadau yn sgil y sylwadau a dderbyniwyd i'w gweld mewn llythrennau trwm ac wedi eu tanlinellu tra bod unrhyw destun a fydd yn cael ei ddileu wedi cael ei groesi allan.

3.9 Os yw'r Cyngor Llawn yn cefnogi'r Cytundeb Cyflawni drafft, caiff ei gyflwyno'n ffurfiol i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo. Bydd gan Lywodraeth Cymru bedair wythnos i gwblhau'r broses honno.

3.10 Unwaith y caiff ei gytuno, bydd yr amserlen ar gyfer bwrw 'mlaen â'r Cynllun Datblygu Lleol yn dod i rym a bydd yn rhaid glynu'n gaeth i'r amserlen honno. Caniateir diwygio'r amserlen dim ond mewn amgylchiadau eithriadol a bydd hynny'n digwydd dim ond drwy benderfyniad yr Awdurdod Cynllunio Lleol a bydd rhaid i Lywodraeth Cymru gymeradwyo'r cais cyn pen pedair wythnos ar ôl derbyn y cais gwreiddiol. Bydd yn rhaid i'r Awdurdod Cynllunio Lleol adolygu'r Cytundeb Cyflawni'n rheolaidd.

Rhestr o Atodiadau:

Atodiad A: Adroddiad ar yr Ymgynghoriad ar y Cytundeb Cyflawni

Atodiad B: Y Cytundeb Cyflawni drafft (Gorffennaf 2024)

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Cynllun Datblygu Lleol Ynys Môn Adroddiad Ymgynghori (Atodiad A)

Anglesey Local Development Plan Consultation Report (Annexe A)

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn y Gymraeg This document is also available in

Anglesey County Council angleseycouncil angleseycouncil angleseycouncil

Adroddiad Ymgynghoriad y Cytundeb Cyflawni Drafft

1.1 Pwrpas yr adroddiad hon yw crynhoi'r sylwadau a'ru derbynwyd yn ystod y cyfnod chew wythnos o ymgynghori ar y Cytundeb Cyflawni drafft ac sy'n amlinellu ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol yn berthnasol I'r ferswin derfynol o'r Cytundeb.

1.2 Fel gellir hwyluso'r broses o wneud sylwadau ar y Cytundeb Cyflawni, darparwyd holiadur (copi caled ac rhyngweithiol) oedd yn gofyn 10 cwestiwn penodol am dan y ddogfen drafft. Roedd 7 cwestiwn ychwanegol wedi'u cynnwys o fewn yr holiadur ar gyfer casglu manylion cyswllt yr ymatebwyr. Ni yw'r manylion yma wedi'u cynnwys o fewn yr Adroddiad Ymgynghori oherwydd gofynion y canllawiau diogelu data.

1.3 Derbyniwyd cyfanswm o 85 ymateb yn ystod y cyfnod ymgynghori er nad oedd 34 o'r ymatebion cafodd eu cyflwyno ar lein yn cynnwys yr un sylwad. Yn ogystal, derbyniwyd 35 ymateb oedd wedi'u cwblhau'n rhannol gyda'r rhan fwyaf ddim ond yn cynnwys manylion cyswllt. Derbyniwyd 8 ymateb llawn dros y wê yn ogystal ac 8 ymateb llawn drwy e-bost. Mae'r adroddiad yma'n cynnig crynodeb o'r sylwadau dderbyniwyd yn ogystal ac ymatebion yr Awdurdod Cynllunio Lleol iddynt. Mae ymatebion yr Awdurdod Cynllunio Lleol hefyd yn egluro os oes angen diwygio'r Cytundeb Cyflawni drafft yn sgil y sylwadau.

1.4 Ar y cyfan, mae'r swyddogaeth yn cynnig nad oes angen addasiadau sylweddol i'r Cytundeb Cyflawni. Mae sawl un o'r sylwadau dderbyniwyd yn ystod y cyfnod ymgynghori yn cynnwys sylwadau manwl sy'n berthnasol i faterion sydd tu draw I sgôp y Cytundeb Cyflawni sydd yn benodol yn cyfarch yr amserlen a'r Cynllun Cynnwys Cymunedau. Daw cyfleuon I wneud sylwadau manwl ar gynnwys polisiau ac addasrwydd safleoedd ceir eu cynnig ar gyfer datblygu ymhellach yn y broses o baratoi'r cynllun (fel yr amlinelli'r yn y Cytundeb Cyflawni).

Draft Delivery Agreement Consultation Report

1.1 The purpose of this report is to summarise all comments received during the six-week consultation period on the draft Delivery Agreement and outlines the Local Planning Authority's response in relation to the final version of the Agreement.

2.1 In order to facilitate the process of commenting on the draft Delivery Agreement, a representation form (hard copy and interactive copy) was provided which asked 10 specific questions about the draft document. There were 7 additional questions included within the representation form which collected contact details of the respondents. These details have not been included within the Consultation Report due to data protection regulations (GDPR).

3.1 A total of 85 responses were received during the public consultation period, although 34 of the responses submitted on-line contained no comments. 35 partial web responses were also received with many only including contact details. A total of 8 full

web responses were received in addition to 8 full digital responses via e-mail. These comments are summarised in this Report, and the LPAs response included. As part of the LPA's response, it also includes whether amendments to the draft Delivery Agreement are required.

4.1 Overall, Officers propose that no significant modifications are required to the Delivery Agreement. Many of the comments received during the consultation period included detailed comments in relation to matters that are not within the scope of the Delivery Agreement which is primarily concerned with the timetable and CIS. Opportunities for detailed comments on specific policy wording and the appropriateness of sites offered for future development will be made available later on in the preparation process (as outlined in the Delivery Agreement).

Cwestiwn / *Question 8*

Cyf Sylwadau / *Comment Ref*	8. A oes gennych unrhyw sylwadau ar Ran 1: Cyd-destun? / *Do you have any comments on Part 1: Context?*	Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol / *Local Planning Authority's Response*
DA54	Cynnwys braidd yn aneglur I rhywun cyffredin – esiampl cyfeirio I hen ddogfennau ac aelodau o'r panel Cynghorwyr neu aelodau o staff? Llawer o arian yn cael ei fuddsoddi I'r cynllun a meddwl fod 2027 I gael cynllun braidd yn rhy hir I ddisgwyl. Pam yr oedi llefydd eraill wedi gweithredu yng nghynt. ***Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / Translation of comments received*:** *Content is a little unclear to ordinary people – e.g. refers to old documents and Councillors and staff? A lot of money is being invested in this plan and 2027 is not soon enough. Why wait when others have acted sooner.*	Mae'r broses ar gyfer paratoi a chymeradwyo'r Cynllun Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth, felly mae'n rhaid paratoi' Cynllun yn unol â'r gofynion statudol. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with these statutory requirements.* *Table 34 of the Development Plan Manual (Edition 3, March 2020) also sets out a template timeframe which all LPA's must adhere to.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA2	Spot on.	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid arfaethedig. ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

DA75	Gwrthwynebu Wylfa B (1.8.2) *Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / Translation of comments received* : *Oppose Wylfa B (1.8.3.2)*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed*.
DA76	*My plot at Llanddona* [redacted] *which I bought in 2017, had been given outline planning permission in 2014* *When the JLDP was implemented my plot was left out the JLDP meaning no planning permission was allowed. Ref* [redacted] *I wish to be include [sic] back in any future plan*	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid Nid yw'r sylwadau a gyflwynwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni. Os yn briodol, anogir yr ymatebydd i gyflwyno sylwadau yn ystod y cyfnod ymgynghori perthnasol ar y Cynllun Datblygu Lleol. *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation.* *If appropriate, the respondent is encouraged to submit representations during the relevant consultation period of the Local Development Plan.* ***Recommendation*** *Note the response. No -change proposed.*
DA79	*To enhance the LPD consultation document, we feel that it would beneficial to add a simple sentence explanation at the beginning that clearly defines what an LDP is and what its purpose is. The remainder of the document is clear and practical, although it presumes some prior background knowledge.*	Cytunir â'r egwyddor o gynnwys paragraff ychwanegol sy'n amlygu pwrpas y CDLl. Bydd hyn, maes o law, yn gwella dealltwriaeth y darllenydd o'r ddogfen. **Argymhelliad** Addasu'r Cytundeb Cyflawni drwy gynnwys paragraff 1.1.2 i amlygu pwrpas CDLlau.

	1.6 Although the joint working arrangement between Cyngor Gwynedd and IOACC on planning policy matters (including the Joint LDP) has ended, we support their intention to collaborate on future projects when opportunities arise. *1.7 Compliance with Future Wales: National Plan 2040 - The outlined priority to improve the health and well-being of our communities aligns with the Health Board's strategic objectives.* *1.8.2 We welcome a refresh of the '1993 Hot Food Take Away Establishments Supplementary Planning Guide' and as a Public Health team would be keen to be involved in the refresh of the guide.* *Additionally we welcome the refresh of the '2019 Planning Obligations' Supplementary Planning Guide and the further inclusion of health within the refresh.*	*It is agreed with the principle of including an additional paragraph in the introduction that highlights the purpose of the LDP. In turn, the reader's understanding of the document will be amplified.* ***Recommendation*** *Amend the Delivery Agreement by including paragraph 1.1.2 which highlights the purpose of LDPs.*
DA81	Grym i unigolyn, sef Arolygydd yr Ymchwiliad Cyhoeddus, yn anghydnaws â democratiaeth leol. (1.4.1) Gwrthwynebu Wylfa B (1.8.2) **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd** ***/ Translation of comments received:-*** *Giving an individual, namely the Public Inquiry Inspector, the power is not compatible with local democracy.*	Mae penodi Arolygydd Cynllunio yn dilyn y rheoliadau ac mae'n rhaid i ni gadw at yr un peth. Rhoddir cyfleoedd eraill i'r ymatebydd wneud sylwadau mewn fersiynau dilynol o ddogfennau a gyhoeddwyd fel rhan o'r broses CDLl. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *The appointment of a Planning Inspector follows the regulations, and we must abide by the same.*

	(1.4.1) *Oppose Wylfa B (1.8.2)*	*Other opportunities will be afforded to the respondent to make observations in subsequent versions of documents published as part of the LDP process.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA82	Mae rhoi grym i unigolyn, sef Arolygydd yr Ymchwiliad Cyhoeddus, bennu cadernid Cynllun Datblygu Lleol yn anghydnaws â democratiaeth leol. (1.4.1) Cytunwn y dylai'r gwaith o ddatblygu'r Cynllun Datblygu Lleol sicrhau bod cwmpas polisi lleol yn parhau i fod yn gyfredol ac yn berthnasol, er gwaethaf yr oedi o ran llunio Cynllun Datblygu Strategol rhanbarthol (1.7.2) **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd /** ***Translation of comments received:-****Giving an individual, namely the Public Enquiry Inspector, the power to determine the soundness of the Local Development Plan is not compatible with local democracy. (1.4.1) We agree that the development of the Local Development Plan should ensure that the scope of local policy continues to be current and relevant, despite the delay in preparing the regional Strategic Development Plan (1.7.2)*	Mae'r broses ar gyfer paratoi a chymeradwyo'r Cynllun Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth, felly mae'n rhaid paratoi' Cynllun yn unol â'r gofynion statudol. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with these statutory requirements.* *The Plan will also be subject to an Examination in Public as opposed to a public inquiry.* ***Recommendation*** *Note the comment. No -change proposed.*

DA85	*1.1.1 To 'influence' the preparation of the new LDP is unfortunate wording; the key is to inform so as to encourage wide participation in the process of consultation . Facilitate would be more appropriate* *1.1.3 Correct typographical error 'sates'* *Diagram 1 has no time scale but later diagrams note that the final plan will be presented to the Welsh Government by June 2027—- by which time the 'Development Plans Manual' will be 7 years old. Who reviews the Manual?* *1.5.1 – 1.5.4 –No mention is made of how Areas of Outstanding Natural Beauty, Local Nature Reserves, or of the 14 conservation Areas on Anglesey will be included. How will these valuable sites and sources of information be integrated and seen to be integrated into any Strategic Environmental Assessment –or recognition of Heritage. How will existing Policies be regarded? e.g. How far has the 'Schedule of proposed Supplementary Guidance' in the present Local Development Plan been adopted. State this now so that the Community Involvement Scheme -can be more focussed and meaningful.* *The existing Joint Local Development Plan's Section 6.5 on the Natural and Built Environment is well written and researched; we should not lose or diminish its content which includes – non statutory wildlife sites, SSSIs, AONBs, Conservation Areas in towns, heritage landscape* *1.5.4.* *1.7 Without a Strategic Development Plan (for Conwy, Denbighshire, Flintshire,*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* *Comments regarding the quality of the local environment have been noted, again these will be relevant to subsequent stages of the plan preparation.* *Typographical error amended in paragraph 1.1.4.* ***Recommendation*** *Note the comment. No -change proposed.*

	Gwynedd, the Isle of Anglesey, Snowdonia National Park and -Wrexham) and defined timetable for delivery the 'soundness' of content and timing is in question *1.7.3 Tests of Soundness - define soundness. Appendix 1 Mentions the National Park Management Plan - Shouldn't this refer to the AONB Management Plan? Who decides what the 'key issues' are, are they carried forward from the existing JLDP* *1.8 Supplementary Planning Guidance - what is happening to other Supplementary Planning Guidance. How will it be evaluated with reference to Sustained Development. Details are required. See 1.54 above*	

Cwestiwn 9 / *Question 9*

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**9. A oes gennych sylwadau ar Ran 2: Yr Adnoddau a'r Amserlen? /** ***9. Do you have any comments on Part 2: The Resources and the Timetable?***	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol /** ***Local Planning Authority's Response***
DA54	Amserlen rhy hir I gael weithredu o feddwl fod swyddog yn rhoi 90% o'r amser I'r gwaith ac faint o arian sydd ync ae lei roi. Aleodau pwy sydd yn mynd i fod arno oherwydd er eich eich bod yn dweud mae yna ragfarn tuag at rai ardaloedd ar yr ynys a diffyg datblygu ayyb ***Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / Translation of comments received:-*** *The timetable for implementation is too long given that the officer allocates 90% of his time to the work and considering the local expense.* *What will the membership look like because there is prejudice towards some areas and lack of development etc.*	Mae'r amser a ddyrennir i bob swyddog yn ddangosol yn bennaf (gan gofio y bydd gan y tîm ddyletswyddau eraill i roi sylw iddynt ochr yn ochr â pharatoi'r CDLl newydd). **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *The time allowance per officer is mostly indicative (bearing in mind that the team will have other duties to attend to alongside preparing the new LDP).* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA6	Amserlen o 4 blynedd yn rhy hir **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd** ***/ Translation of comments received:-*** *A 4-year timetable is too long.*	Mae'r broses ar gyfer paratoi a chymeradwyo'r Cynllun Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth, felly mae'n rhaid paratoi' Cynllun yn unol â'r gofynion statudol. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan*

		is required to be prepared in accordance with the statutory requirements. *Table 34 of the Development Plan Manual (Edition 3, March 2020) also sets out a template timeframe which all LPA's must adhere to.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA74	*We note the timescales for the plan preparation.* *We would like to offer informal engagement with your team throughout the plan preparation process e.g. supplying environmental data and other GIS layers.*	**Argymhelliad** Nodi'r ymaateb. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA77	*Please keep SPEN informed of timetable*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA2	Spot on.	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA75	Peth pryder am adnoddau digonol. (Rhan 1 yn gyfan)	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid

	Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-* *Some concern regarding sufficient resources (Part 1 is whole)*	***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA81	Peth pryder am adnoddau digonol. (Rhan 1 yn gyfan) **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-*** *Some concern regarding sufficient resources (Part 1 is whole)*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA82	Croesawn sefydlu Tîm Polisi Cynllunio newydd (2.1.2) a neilltuo £227k fel cronfa wrth gefn at y gost gyffredinol (2.2.1). Fodd bynnag, mae'r adnoddau dynol ac ariannol yn annigonol i gyflawni llawer mwy na'r broses Cynllun Datblygu Lleol. Er enghraifft, sut a phryd bydd y Cyngor Sir yn paratoi achos busnes ar gyfer cychwyn proses Cyfarwyddyd Erthygl 4 er mwyn gallu defnyddio'ch pwerau cynllunio newydd i reoli niferoedd ail gartrefi a llety gwyliau tymor-byr? **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-*** *We welcome the establishment of a new Planning Policy Team (2.1.2) and an earmarked reserve of £227k as a contribution towards the overall cost (2.2.1). However, the human and financial resources are only sufficient to deliver the Local Development Plan Process, and very little else. For example, how and when will the County Council prepare a full business plan for instigating the Article 4 Directive process to enable you to use your new planning powers to*	Mae'r Awdurdod Lleol wedi penodi Swyddog Her Tai Lleol er mwyn arwain ar gyfarwyddyd Erthygl a sicrhau integreiddio rhwng y gyfarwyddeb a'r CDLl newydd.. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *A Local Housing Challenge Officer has been employed by the Local Authority in order to lead on the Article 4 directive and ensure integration between the directive and the new LDP.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

	control the number of second homes and short-term holiday lets?	
DA85	*2.1.3 Use of the word 'influence' is inappropriate* *2.2.1 Anglesey council is apparently already behind other local Councils in the work towards a Delivery Plan and apparently the budget has not been finalised or approved. How will this be addressed.* *2.3.1 The timetable 'reflects the resources' available which takes us back to 2.2.1* *If the Council finds that limited resources to fund this work would affect its quality or timescale it needs to be referred to national Government.*	Mae'r broses o baratoi a derbyn cymeradwyaeth Cynllun Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth, felly mae'n ofynnol i'r Cynllun gael i baratoi yn unol â'r gofynion statudol. Mae Tabl 34 o Llawlyfr y Cynllun Datblygu (Rhifyn 3, Mawrth 2020) hefyd yn nodi amserlen templed y mae'n rhaid i bob LPA gadw ato. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with the statutory requirements.* *Table 34 of the Development Plan Manual (Edition 3, March 2020) also sets out a template timeframe which all LPA's must adhere to.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

Cwestiwn 10 / ***Question 10***

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**Q10. A oes gennych unrhyw sylwadau ynglyn â Rhan 3: Rheoli RIsg? /** ***Do you have any comments on Part 3: Risk Management?***	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol** ***/ Local Planning Authority's Response***
DA54	Yn hanesyddol nid yw y Cyngro wedi gallu rheoli risg yn dda megis y ddifyg gyllideb. Mae angen rhoi pob blenoriaeth I'r cynllun mae oedi ddim yn dderbyniol. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd /** ***Translation of comments received:-*** *Historically the Council has not been good at managing risks such as the budget deficit. The Plan should be prioritized. A delay is not acceptable.*	Mae'r broses ar gyfer paratoi a chymeradwyo'r Cynllun Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth, felly mae'n rhaid paratoi' Cynllun yn unol â'r gofynion statudol. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with the statutory requirements.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA2	Spot on.	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA85	*3.1.1 3.2.1 What level of input from the Community is expected to enable decisions to be made see 5.1.2.*	Mae'r CIS yn nodi'r disgwyliad mewn perthynas â chynnwys cyfranogiad cymunedol. Rhoddir cyfleoedd i bawb gymryd rhan yn y broses ond, bydd cyfranogiad yn gyfrifoldeb i unigolion a grwpiau sy'n dewis cymryd rhan yn y broses.

		Argymhelliad Nodi'r sylw. Dim newid *The CIS sets out the expectation in relation to including community involvement. Opportunities will be afforded to all to participate in the process but ultimately participation will be down to individuals and groups who choose to engage in the process.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

Cwestiwn 11 / ***Question 11***

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**11 A oes gennych chi unrhyw sylwadau ynglyn â Rhan 4: MOnitro ac Adolygu? /** ***11. Do you have any comments on Part 4: Monitoring and Reviewing?***	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol** ***/ Local Planning Authority's Response***
DA54	Oes rhywun annibynnol hefyd am fonitro? Angen I hyn gael barn agored. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / Translation of comments received:-** *Will this also be monitored independently? This needs independent opinion.*	Yn dilyn yr ymgynghoriad cyhoeddus ar y Cynllun Adnau, mae'r cynllun a'i holl ddogfennau cysylltiedig yn cael eu trosglwyddo i'r Arolygiaeth Gynllunio i'w 'harchwilio' gan Arolygydd annibynnol. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *Following on from the public consultation on the Deposit Plan, the plan and all its accompanying documents are handed on to the Planning Inspectorate for 'examination' by an independent Inspector.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA78	*It seems ineffective. Public engagement is poor – always the same people with the same vested interests being (over) represented. The general public hear nothing until it is too late and then are told 'it's too lates'.* ***[sic]***	Mae'r CIS yn nodi'r disgwyliad mewn perthynas â chynnwys cyfranogiad cymunedol. Rhoddir cyfleoedd i bawb gymryd rhan yn y broses ond, bydd cyfranogiad yn gyfrifoldeb i unigolion a grwpiau sy'n dewis cymryd rhan yn y broses. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid

		The CIS sets out the expectation in relation to including community involvement. Opportunities will be afforded to all to participate in the process but ultimately participation will be down to individuals and groups who choose to engage in the process. ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA2	Spot on.	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA75	Adolygiad blynyddol yn gorfod ymateb i newidiadau mewn amgylchiadau. (4.2) (4.3) *Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd* **/** ***Translation of comments received:-*** *Annual review must respond to changes in circumstances. (4.2) (4.3)*	Mae'r materion a godir y tu hwnt i gwmpas y DA a byddant yn berthnasol i gamau dilynol paratoi'r cynllun. Felly, nodir y sylwadau ond nid oes angen diwygio'r DA *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed .*
DA81	Adolygiad blynyddol yn gorfod ymateb i newidiadau mewn amgylchiadau. Yn y cynllun cyfredol, ni welwyd newidiadau oedd yn adlewyrchu newid dirfawr mewn amgylchiadau. (4.2) (4.3)	Mae'r materion a godir y tu hwnt i gwmpas y DA a byddant yn berthnasol i gamau dilynol paratoi'r cynllun. Felly, nodir y sylwadau ond nid oes angen diwygio'r DA. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid

	Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / ***Translation of comments received:-*** *Annual review must respond to changes in circumstances. In the current plan, there are no changes that reflect the huge change in circumstances.* *(4.2) (4.3)*	*Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* **Recommendation** Note the comment. No change proposed.
DA82	Rhaid i adolygiadau ymateb i newidiadau mewn amgylchiadau, mae angen mwy o wybodaeth am yr hyn y gellir ei wneud yn sgil newid i amgylchiadau - a fydd y cyngor yn atal y Cynllun Datblygu Lleol am gyfnod er mwyn ymateb i newidiadau sylweddol e.e.? (4.2) (4.3) **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd /** ***Translation of comments received:-*** *Reviews must respond to changing circumstances, more information is needed about what can be done as a result of a change in circumstances – will the Council suspend the Local Development Plan for a period of time to respond to significant changes for example? (4.2) (4.3)*	Mae'r Cyngor o'r farn bod yr amserlen yn realistig a chyraeddadwy. Gwneir pob ymdrech i gadw at yr amserlen. Fodd bynnag, mae rhai materion wedi'u nodi fel risg y bydd yn rhaid gwyro oddi wrth yr amserlen yn y CC. Ceir rhagor o wybodaeth am y risgiau a'r camau a gymerir i gyfarch/leihau'r risgiau hyn yn Atodiad 4 yn y CC. Pe byddai CSYM yn gweld bod angen adolygu'r CC bydd yn trafod â'r cyrff ymgynghorol penodol eto ac yn gofyn am gymeradwyaeth gan Lywodraeth Cymru yn unol â'r Rheoliadau CDLlau. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The Local Authority is of the opinion that the timetable given is realistic and achievable. Every effort will be made to adhere to that schedule. However, some issues were identified as a risk that could lead to a deviation from the timetable set out in this DA. More details about the risks and the steps intended to be taken to meet/reduce these risks can be found in Appendix 4 of the DA.* *If IACC identifies a need to revise the DA it will be necessary to discuss again with the specific consultation*

		bodies and seek an agreement with Welsh Government in accordance with the LDP Regulations. ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA85	*4.1.1. Difficult if resources and strategic plans are not yet in place*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA83	• *The Anglesey Local Development Plan (ALDP) Delivery Agreement deals with the processes by which the ALDP, (and elements of the Strategic Development Plan and National Development Plan aided by Supplementary Planning Guidance) will be delivered. Its stated aim is also to influence and inform the new ALDP, so these comments are made as a contribution to thinking about the planning process in its entirety.* • *There is good evidence that Authorities which show ambition and are proactive in their use of development processes can be effective engines of positive change. In the Scottish Borders the provision of infrastructure to underpin tourism, local transport and the economy, in the form of, for example, the delivery of a new (Borders) railway line has created a better, more accessible environment and raised economic activity and general prosperity.* • *Anglesey benefits from an extraordinarily rich natural environment which forms the bedrock for a more vibrant future for Anglesey and its people. ACC has so far made little progress in the provision of cycle routes*	Mae'r CC yn cynnwys strategaeth glir ar gyfer monitro ac adolygu. Pe byddai CSYM yn gweld bod angen adolygu'r CC bydd yn trafod â'r cyrff ymgynghorol penodol eto ac yn gofyn am gymeradwyaeth gan Lywodraeth Cymru yn unol â'r Rheoliadau CDLlau. Nid yw'r sylwadau a gyflwynwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni. Os yn briodol, anogir yr ymatebwr i gyflwyno sylwadau yn ystod y cyfnod ymgynghori perthnasol ar y Cynllun Datblygu Lleol. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *A clear monitoring and review strategy has been set out within the DA.*

	and other means for enabling active travel, and no progress with the opportunity to develop the Gaerwen Junction to Amlwch branch line either as a railway or, more easily, as a multi-use green transport facility. The failure to make use of accommodation land to put in a safe path and cycle track beside the A5 to Llanfairpwll was another example of an Authority which in the past has not looked beyond its immediate workload. The glacially slow progress with 'green transport' should not be regarded as a Highways Department issue – it is absolutely core to the way the Authority has operated over the decades. • *Although the ADP Delivery Agreement states that staffing will be available to prepare the ALDP, the real issue, as the above examples illustrate, is with delivery. The shortage of Authority staff or their calibre and lack of training and wider experience are not valid excuses: staff do not seem to feel empowered to deliver change to make a difference for the future of Anglesey residents.* • *The planning system is hugely important when it comes to the provision of appropriate infrastructure and to shaping a positive future for the people and environment of Anglesey. The past history of ACC and issues over what often seem to be contrary planning decisions should be firmly in the past: the planning system should deliver positive change, and the Delivery Agreement should be a step towards achieving this.* • *Although the document is process-focussed at the moment, given some changes to exemplify its determination to deliver tangible benefits to, for example, heritage and environment, encouraging a better, higher-value tourist industry to develop. It*	*If IACC identifies a need to revise the DA, it will be necessary to discuss again with the specific consultation bodies and seek an agreement with Welsh Government in accordance with the LDP Regulations.* *Some matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

	could be an important step towards creating an admired and well-regarded record of delivery for the people of Anglesey (and its environment). • *The Local Government Association's advice on delivery includes the following passage about monitoring and the importance of feed-back loops: 'Plans and decisions are nothing without delivery, and the only way to be really thoughtful about delivery is through monitoring it properly. In this way the planning system engages one of its most powerful features - the feedback loop.'* • *The proposed register should be given a steer by the Authority – what is development looking to achieve and where and how does ACC consider this might be delivered? Here and elsewhere a few short, thoughtful paragraphs would add purpose and ambition and lift the document so that it would be easier to engage with and understand.*	

Cwestiwn 12 / Question 12

Cyf Sylwadau / *Comment Ref*	12. A oes gennych chi sylwadau ynglŷn â Rhan 5: Cwmpas y Cynllun Cynnwys Cymunedau? / *12. Do you have any comments on Part 5: Scope of the Community Involvement Scheme?*	Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol / *Local Planning Authority's Response*
DA54	Hen weld unrhyw ymgynghoriad yn Llanbedrgoch **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd** ***/ Translation of comments received:-*** *Have not seen any consultation in Llanbedrgoch*	Cafodd y camau canlynol eu cymryd i hyrwyddo'r Cytundeb Cyflawni drafft a'r ymgynghoriad: • Cyhoeddi negeseuon ar gyfrifon y Cyngor ar y cyfryngau cymdeithasol yn rheolaidd • Cyhoeddi negeseuon cyhoeddus ar Môn FM • Sicrhau bod copïau papur o'r Cytundeb Cyflawni drafft ar gael ym mhob llyfrgell ar yr Ynys, a hefyd ym Mhencadlys y Cyngor a Chanolfan Fusnes Ynys Môn • Cyhoeddi hysbysiad cyhoeddus ar wefan y Cyngor • Anfon copi digidol o'r Cytundeb Cyflawni at Gyrff Ymgynghorol Statudol a Chyffredinol a hysbysu'r Cynghorau Tref • Hysbysu'r Awdurdodau Lleol cyfagos. • **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The following steps were taken to raise awareness of the draft Delivery Agreement and the consultation period:* • *Sharing regular messages on the Council's social media accounts* • *Public messaging on Môn FM*

		• *Paper copies of the draft DA were placed in all public libraries on the Island, along with the Council Headquarters and Anglesey Business Centre* • *A Public notice was placed on the Council's website* • *Digital copies of the draft DA were sent to the Statutory and General Consultation Bodies Community and Town Councils were notified* • *Neighbouring Local Authorities were also notified* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA1	*A large document that is too long to read. The key points need to be disaggregated for ease of public understanding.*	Mae'r broses o baratoi a chymeradwyo Cynlluniau Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth Mae'n rhaid paratoi'r Cynllun yn unol â'r gofynion statudol sydd wedi'u nodi yn y CC ac felly mae'n anodd datgrynhoi'r ddogfen. Rydym yn gwerthfawrogi y gellid symleiddio'r ddogfen er mwyn ei gwneud hi'n haws I'r cyhoedd ei deal ac felly fydd ystyriaeth ofalus yn cael ei roi i bob dogfen yn y dyfodol. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid. *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with the statutory Requirements all of which must be set out within the DA and therefore it is difficult to disaggregate.* *We appreciate that this document could be simplified for ease of public understanding and therefore careful consideration will be given to all future documents produced as a result.* ***Recommendation***

		Note the response. No change proposed.
DA78	*Similar as previous. Also is there such a thing as a 'local newspaper' anymore? Anglesey Council is woefully bad at communicating with the public – just post it and facebook and think the job is done. Totally ignore digital exclusion, which is worse than ever with closing of local libraries coupled with cutting back on public transport (which used to be able to take us to the 'nearest' library which is Llangefni – 10 miles each way – to use the internet for free.*	Fel y nodir yn y CC, mae Rheoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Cynlluniau Datblygu Lleol) (Cymru) 2005 yn mynnu bod CSYM yn gweithio mewn partneriaeth â rhanddeiliaid a'r gymuned yn gynnar yn y broses o baratoi'r CDLl. Mae'n hanfodol bod cymunedau'n cael cyfle i gyfrannu at y gwaith o baratoi'r Cynllun Datblygu. Bydd cyfle i unrhyw sefydliad/elusen/unigolyn gysylltu â'r Gwasanaeth Polisi Cynllunio i rannu eu manylion cyswllt. Bydd y manylion yn cael eu cynnwys ar gronfa ddata cysylltiadau'r Cynllun Datblygu, ac felly byddant yn cael gwybod am y camau allweddol nesaf fel rhan o'r gwaith paratoi ac yn cael cyfle i gyfrannu. Pwrpas ymgysylltu yw cynnwys pob math o gymunedau, unigolion â diddordeb a chyrff ymgynghorol arbenigol yn y broses o wneud penderfyniadau ynglyn â chynnwys y CDLl. Mae paragraff 5.6 o'r CC hefyd yn nodi'r math o ddulliau a ddefnyddir i gysylltu, ymgynghori a chynnwys. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *As stated within the DA, the Town and Country Planning (Local Development Plan) (Wales) Regulations 2005 (LDP Regulations) require that IACC works in partnership with stakeholders and the community early in the process of preparing the LDP.* *Ensuring the input of communities in the preparation of the Development Plan is essential. Any organisation, charity or individual interested in the Plan has the opportunity to contact the Planning Policy Service with their contact details. Those details will be added to the*

		Development Plan contacts database, meaning they will be notified during the key phases of Plan preparation and the opportunity(s) to provide input into the process. *The purpose of public participation is to have a wide range of communities, interested individuals and specific advisory bodies involved in the decision-making process about the content of the LDP.* *Paragraph 5.6 of the DA also sets out a wide range of methods proposed for contact, consultation and participation.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA2	Spot on.	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA79	*This section is well prepared and considered. We recommend considering the careful application of social media during this process as well.* *5.1.2 We welcome and support the involvement of the communities that are noted within this section early in the LDP process.*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA75	Rhaid darparu gwybodaeth i'r cyhoedd am faterion all gael effaith ar Genedlaethau'r Dyfodol. Yr enghraifft berffaith o hyn yw datblygiad niwclear. (5.1)	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid

	Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd */ Translation of comments received:-* *The public must be informed on issues that could have an impact on future generations. Nuclear development is a perfect example of this.*	*Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA81	Rhaid darparu gwybodaeth i'r cyhoedd am faterion all gael effaith ar Genedlaethau'r Dyfodol. Yr enghraifft berffaith o hyn yw datblygiad niwclear. (5.1) Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd */ Translation of comments received:-* *The public must be informed on issues that could have an impact on future generations. Nuclear development is a perfect example of this.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA82	Dylai cymunedau'r sir fod yn rhan o'r broses o'r cychwyn cyntaf, fel sydd wedi ei nodi yn y Cynllun Cynnwys Cymunedau. Ac yn lle amcangyfrifon damcaniaethol o angen a galw am dai, dylai'r Cynllun Datblygu Lleol gael ei lywio gan dystiolaeth o anghenion lleol ar lefel cymunedau unigol trwy gynnal asesiad rheolaidd o anghenion tai ar y cyd â chynghorau cymuned.	Mae'n hanfodol sicrhau bod cymunedau'n cael cyfle i gyfrannu at y gwaith o baratoi'r Cynllun Datblygu. Bydd cyfle i unrhyw sefydliad/elusen/unigolyn gysylltu â'r Gwasanaeth Polisi Cynllunio i rannu eu manylion cyswllt. Bydd y manylion yn cael eu cynnwys ar gronfa ddata cysylltiadau'r Cynllun Datblygu, ac felly byddant yn cael gwybod am y camau allweddol nesaf fel rhan o'r gwaith paratoi ac yn cael cyfle i gyfrannu.

	Byddai cynnal asesiad rheolaidd o anghenion bob cymuned yn darparu sylfaen dystiolaeth 'go iawn' ar gyfer paratoi ac adolygu'r Cynllun Datblygu ac yn sicrhau bod anghenion lleol yn llywio polisïau defnydd tir a thargedau tai fforddiadwy y Cyngor Sir. Maes o law, dylai eich Strategaeth Tai Lleol ragweld y nifer o gartrefi i'w darparu fesul cymuned lle mae anghenion lleol wedi eu hadnabod, a darparu rhaglen fuddsoddi o brosiectau penodol i'w comisiynu a fyddai'n diwallu yr anghenion hynny. Ni ddylai unrhyw brosiect gael ei gynnwys mewn Prosbectws Grant Tai Cymdeithasol heb dystiolaeth o angen lleol. Ceir enghreifftiau rhagorol o Ynys Môn ei hun a siroedd eraill y Gogledd Orllewin, lle mae Hwyluswyr Tai Gwledig yn defnyddio amrywiaeth o ddulliau i nodi anghenion lleol presennol, fel arfer mewn cydweithrediad â'r cynghorau cymuned a grwpiau cymunedol. Gellid cydweithio gyda nhw i seilio'r Cynllun Datblygu Lleol ar angen gwirioneddol. Yn fwy eang, byddai'r dystiolaeth a gasglir hefyd yn sail ar gyfer penderfynu ar ddatrysiadau tai priodol ar gyfer pob cymuned ac adnabod cyfleoedd lleol i ddiwallu'r angen. Mae'r niferoedd sy'n ymateb i ymgynghoriadau ar Cynlluniau Datblygu Lleol yn tueddu i fod yn isel ar draws Cymru. Mae hynny yn rhannol am bod angen gwella dealltwriaeth pobl o'r broses cynllunio a'r Cynllun Datblygu Lleol. Bydd sesiynau galw heibio a rhithiol a digwyddiadau cyhoeddus yn werthfawr yn hynny o beth ac er mwyn cael y gwerth mwyaf ohonynt ac ymgysylltu â chynifer o drigolion Môn â phosibl awgrymwn bod digwyddiadau mewn ardaloedd draws y sir i gyflwyno'r cysyniad o Gynllun Datblygu Lleol a chyflwyno'r Cynllun gan esbonio sut fyddai'n effeithio ar yr ardal benodol	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Ensuring the input of communities in the preparation of the Development Plan is essential. Any organization, charity or individual interested in the Plan has the opportunity to contact the Planning Policy Service in order to provide their contact details. Those details will be added to the LDP contact database, ensuring they will be notified during the key phases of Plan preparation and the opportunity(s) to provide input into the process.* *As part of the public consultation process, public consultation events will also be held.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

	honno yn ystod pob cam lle mae ymgynghoriad cyhoeddus. Mae mwy o bobl yn gwneud defnydd o'r cyfryngau cymdeithasol a gwasanaethau ar-lein hefyd. Awgrymwn felly bod defnydd eang o'r cyfryngau cymdeithasol i hyrwyddo'r ymgynghoriad a chyfeirio pobl at ragor o wybodaeth. Awgrymwn bod fideos neu gyflwyniadau sy'n esbonio beth yw Cynllun Datblygu Lleol, yn cyflwyno Cynllun Môn ac esbonio sut fyddai'n effeithio ar bob ardal ar wefan y Cyngor a'u bod yn cael eu diweddaru fesul cam. Byddai digwyddiadau ymgysylltu mewn cymunedau a gwneud defnydd helaeth o'r cyfryngau cymdeithasol ac yn cynyddu ymwneud ac yn galluogi trigolion i ymateb yn ystyriol Wrth ymgynghori, rhaid darparu gwybodaeth i'r cyhoedd am faterion all gael effaith ar Genedlaethau'r Dyfodol, yn benodol, effaith unrhyw ddatblygiad ar yr Iaith Gymraeg. Nodwn fod y cymal yn y Cynllun Datblygu Lleol blaenorol a oedd yn atal datblygiadau mawr allai gael effaith negyddol ar y Gymraeg wedi ei wrthdroi gan yr Arolygydd. Ni ddylai hyn ddigwydd. (5.1) Cynigiwn bod Cymdeithas yr Iaith Gymraeg yn cael ei ychwanegu at aelodaeth y Grŵp Rhanddeiliaid Allweddol (5.7.3) ***Translation of comments received:-*** *The island's communities should be included in the process from the outset, as stated in the Community Involvement Plan. And instead of speculative estimates of the need and demand for housing, the Local Development Plan should*	

	be informed by evidence of local need at individual community level, by conducting regular joint assessments of housing needs with community councils. Conducting regular assessments of the needs of each community would provide an actual evidence base for preparing and reviewing the Development Plan and would ensure that local needs inform the County Council’s land use policies and affordable housing targets. In due course, your Local Housing Strategy should forecast the number of homes to be provided in each community where local needs have been identified, and provide an investment programme of specific projects to be commissioned to meet those needs. No project should be included in a Social Housing Grant Prospectus without evidence of local need. There are some excellent examples from Anglesey itself, and other counties in north Wales, where Rural Housing Facilitators utilise various methods to identify existing local needs, usually in collaboration with the community council and community groups. The council could work with them to base the Local Development Plan on actual needs. *At a broader level, the evidence collected would also provide a basis for determining appropriate housing solutions for every community and identifying local opportunities to meet the need.* *Responses to consultations on Local Development Plans tend to be low across Wales. This is partly due to the need to improve people’s understanding of the planning process and the Local Development Plan. Drop-in and virtual sessions and public events will be useful in that respect, and to maximise their value and engage with as many Anglesey residents as possible, we suggest arranging events in areas across the island to present the concept of a Local Development Plan and present the Plan, explaining*	

	how it will impact that specific area at each stage where public consultations will be held. *More people are also using social media and on-line services. We suggest, therefore, that extensive use is made of social media to promote the consultation and direct people to additional information. We suggest providing videos or presentations on the Council's website to explain what a Local Development Plan is, present the Anglesey Plan and explain the effect it would have on people in every area, and these should be updated at each stage.* *Community engagement events and extensive use of social media would increase involvement and enable residents to respond meaningfully.* *When consulting, information must be provided to the public about issues that could impact Future Generations, specifically, the impact of any development on the Welsh Language. We note that the clause in the previous Local Development Plan preventing major developments that could have a detrimental effect on the Welsh Language was overturned by the Inspector. This should not happen. (5.1)* *We suggest that Cymdeithas yr Iaith Gymraeg is added as a member of the Key Stakeholder Group (5.7.3)*	
DA85	5.1.2 How will Community Involvement be measured ? e.g. Maintaining and Creating Distinctive and Sustainable Communities Supplementary Guidance July 2019. "The Meeting of Partnership and Regeneration Scrutiny Committee, Tuesday, 9th April, 2019 2.00 pm (Item 4.) The Committee considered the report and raised the following main matters:- "Reference was made that 88 representations were received with regard to the SPG. Questioned raised	Mae'n hanfodol sicrhau bod cymunedau'n cael cyfle i gyfrannu at y gwaith o baratoi'r Cynllun Datblygu. Bydd cyfle i unrhyw sefydliad/elusen/unigolyn gysylltu â'r Gwasanaeth Polisi Cynllunio i rannu eu manylion cyswllt. Bydd y manylion yn cael eu cynnwys ar gronfa ddata cysylltiadau'r Cynllun Datblygu, ac felly byddant yn cael gwybod am y camau allweddol nesaf fel rhan o'r gwaith paratoi ac yn cael cyfle i gyfrannu. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid

	whether the service was disappointed as to the amount of representations received and reference was made that no representations was received by the Community Councils' on Anglesey. The Chief Planning Officer responded that all the Community Councils have been approached but noted that it is important to note that it is the substance of representations received that is paramount to the SPG; the representations received have been constructive." Why didn't they contribute? 5.1.3 The qualification 'where time allows' is awkward and implies time could be restricted. Who will decide if more time can be funded? 5.2.2. see 1.7 5.2.4 Suitability of Information - It is for the communities and stakeholders, as well, to decide what information they require otherwise this seems to be prejudging their abilities and needs. Table - What is a correct choice? Who says what is correct? 5.5.1 The SA is a technical process. The Sustainability Assessment underpins much work. It must be transparent and easily understood by all and not restricted in any way. Why do you suppose people aren't capable or interested in understanding 'technical' matters? 5.6.1 The emphasis is on written information; identify what level of discussion will take place and whether verbal contributions will accepted at interview (with a written precis provided)	*Ensuring the input of communities in the preparation of the Development Plan is essential. Any organization, charity, or individual interested in the Plan has the opportunity to contact the Planning Policy Team with their contact details. Those details will be added to the LDP contact database, ensuring they will be notified during the key phases of Plan preparation and the opportunity(s) to provide input into the process.* *Some matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

	5.8.1. Will County Councillors and –Town/community Councillors have workshops available to help them fulfil their roles in contributing to the development of the LDP?	

Cwestiwn 13 / ***Question 13***

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**Q13. Are there any additional statutory, specific and general consultation bodies that you consider should be identified and included within the draft DA (in addition to those listed within Appendix 5 of the draft DA)?**	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol** ***/ Local Planning Authority's Response***
DA54	Angen hyrwyddo hyn I gyd yn well. Ansicr fod y cyhoedd yn gwybod am ei fodolaeth a phwysigrwydd. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd** ***/ Translation of comments received:-*** *This needs to be promoted better. I do not think the public are aware of its existence and importance.*	Cafodd y camau canlynol eu cymryd i hyrwyddo'r Cytundeb Cyflawni drafft a'r ymgynghoriad: • Cyhoeddi negeseuon ar gyfrifon y Cyngor ar y cyfryngau cymdeithasol yn rheolaidd • Cyhoeddi negeseuon cyhoeddus ar Môn FM • Sicrhau bod copïau papur o'r Cytundeb Cyflawni drafft ar gael ym mhob llyfrgell ar yr Ynys, a hefyd ym Mhencadlys y Cyngor a Chanolfan Fusnes Ynys Môn • Cyhoeddi hysbysiad cyhoeddus ar wefan y Cyngor • Anfon copi digidol o'r Cytundeb Cyflawni at Gyrff Ymgynghorol Statudol a Chyffredinol a hysbysu'r Cynghorau Tref • Hysbysu'r Awdurdodau Lleol cyfagos. • **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *The following steps were taken to raise awareness of the draft Delivery Agreement and the consultation period:* • *Sharing regular messages on the Council's social media accounts* • *Public messaging on Môn FM*

		Paper copies of the draft DA were placed in all public libraries on the Island, along with the Council Headquarters and Anglesey Business Centre *A Public notice was placed on the Council's website* *Digital copies of the draft DA were sent to the Statutory and General Consultation Bodies Community and Town Councils were notified* *Neighbouring Local Authorities were also notified* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed*.
DA77	*Please ensure SP energy Networks is involved*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA79	*The list of consultees is comprehensive, we recommend including the following additional organisations:* *Play Wales – representing children's right to play spaces* *Croeso Menai – to connect with voice of our newest and most vulnerable citizens* *The National Residential Landlords Association*	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Ychwanegu'r manylion cyswllt i'r rhestr ymgyngoreion yn y CC. *Recommendation* *Note the response. Contact details added to LDP consultees list within the DA.*
DA75	CND Cymru	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Ychwanegu'r manylion cyswllt i'r rhestr ymgyngoreion yn y CC. ***Recommendation*** *Note the response. Contact details added to LDP consultees list within the DA.*
DA80	*Our records indicate that within the Anglesey area there are recorded coal mining features present at surface and*	**Argymhelliad**

	shallow depth including; mine entries and coal workings. These features may pose a potential risk to surface stability and public safety. *It is noted that the draft Delivery Agreement (DA) has been prepared to influence and inform the preparation of a new LDP. As required the schedule sets out dates for the stages of preparing the LDP up to the Deposit Plan period with indicative dates up until its adoption. It also sets out who will be consulted and what will happen to any representations made.* *We are pleased to see that the Coal Authority are identified as a specialist consultee in the LDP process within the draft Agreement. I can confirm that we have no specific comments to make on the draft wording set out within the document.*	Nodi'r ymateb. Ychwanegu'r manylion cyswllt i'r rhestr ymgyngoreion yn y CC. ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA81	CND Cymru	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Ychwanegu'r manylion cyswllt i'r rhestr ymgyngoreion yn y CC. ***Recommendation*** *Note the response. Contact details added to LDP consultees list within the DA.*
DA85	Women's Institute, Residents' Associations, Stroke Association, , Coast Guard, Avanti West Coast, Great Western Railways, Traveline Cymru, local bus and coach companies, Mencap Mon, Tyddyn Mon, Geo Mon	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Ychwanegu'r manylion cyswllt i'r rhestr ymgyngoreion yn y CC. ***Recommendation*** *Note the comment. Contact details added to LDP consultees list within the DA.*

Question 14

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**14. Rydym am wneud yn siŵr ein bod ni'n cael barn pobl am y Gymraeg. Ydych chi'n meddwl bod y newidiadau yr ydym ni'n eu hegluro yn y cytundeb cyflawni yn angenrheidiol? /** ***We want to make sure that we get people's opinions on the Welsh language. Do you think we need the changes that we explain in the delivery agreement?***	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol** ***/ Local Planning Authority's Response***
DA54	Yr angen I ddiogelu yr iaith ond hefyd ei amddiffyn. Newid enwau llefydd cymraeg yn warthus ni ddylai hyn ddigwydd a ni ddylem fod yn derbyn enwau saesneg. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd /** ***Translation of comments received:-*** *The language should be safeguarded and protected. Replacing Welsh names with English names should not be allowed.*	Gan fod y CDLl yn debygol o gael effaith ar y Gymraeg mae'n elfen hanfodol o'r Gwerthusiad Cynaliadwyedd. Bydd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg yn cael ei gwblhau fel rhan o'r broses o baratoi'r CDLl. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *Considering the likely impacts of the LDP on the Welsh Language is an essential element of the Sustainability Appraisal. A Welsh Language Impact Assessment will be completed as part of the LDP process.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA66	The use of the language should be by common assent and not by any legislation.	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid

		Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA. ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA76	*I speak very little Welsh but living on Anglesey I try to learn as much as I can for a 63 year old its very hard to learn but it needs to be used where possible*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA79	*Within the Welsh Culture Section, it's important to include Welsh local history in order to fully grasp the importance and significance that land and spaces has on both citizens and visitors that visit Anglesey.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

DA75	Dim yn eglur at beth y cyfeiriwch, ond yr egwyddor yw fod yr iaith Gymraeg yn ddilys ymhob agwedd o fywyd cyhoeddus. Ni ddylid gwneud dim byd i danseilio hynny. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd *I* *Translation of comments received:-*** *Not clear what you are referring to here, but the principle is that the language is valid in all aspects of public life. Nothing should be done to undermine that.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA81	Dim yn eglur at beth y cyfeiriwch, ond yr egwyddor yw fod yr iaith Gymraeg yn ddilys ymhob agwedd o fywyd cyhoeddus. Ni ddylid gwneud dim byd i danseilio hynny. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd /** ***Translation of comments received:-*** *Not clear what you are referring to here, but the principle is that the language is valid in all aspects of public life. Nothing should be done to undermine that.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA82	Dydy hi ddim yn eglur beth yw'r newidiadau, ond yr egwyddor yw fod yr iaith Gymraeg yn ddilys ymhob agwedd o fywyd cyhoeddus. Ni ddylid gwneud dim byd i danseilio hynny. Yn ogystal, rhaid i'r Gymraeg a chynaladwyedd cymunedau Cymraeg eu hiaith fod yn ganolog i holl benderfyniadau'r Cyngor. Yn hynny o beth felly, er bod yn rhaid i Arfarniad Cynaladwyedd ac Asesiadau Effaith Integredig yn	Gan fod y CDLl yn debygol o gael effaith ar y Gymraeg mae'n elfen hanfodol o'r Gwerthusiad Cynaliadwyedd. Bydd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg yn cael ei gwblhau fel rhan o'r broses o baratoi'r CDLl. Mae'r CC hefyd yn nodi sut y bydd y CDLl newydd y cael ei asesu yn erbyn gofynion y Llawlyfr Cynlluniau Datblygu (Mawrth 2020) drwy' Gwerthusiad Cynaliadwyedd gydag Asesiadau Effaith Integredig yn cynnwys Asesiad o effaith y Cynllun ar y Gymraeg.

	cynnwys Asesiad Effaith y Cynllun ar yr iaith Gymraeg fod yn rhan o'r Cynllun Datblygu Lleol, ni ddylai'r Gymraeg fod yn destun asesiadau effaith yn unig, dylai'r Gymraeg a chynaladwyedd cymunedau Cymraeg fod wrth wraidd y Cynllun Datblygu Lleol o gychwyn y broses. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-*** *It is not clear what the changes are, but the principle is that the Welsh language is valid in all aspects of public life. Nothing should be done to undermine this. In addition, the Welsh Language and the sustainability of Welsh speaking communities should be central to decisions made by the Council. In that respect, therefore, although the Local Development Plan must include the Appraisal of Sustainability and Integrated Impact Assessments, including a Welsh Language Impact Assessment, the Welsh language should be more that simply the subject of impact assessments, the Welsh Language and the sustainability of Welsh speaking communities should be at the heart of the Local Development Plan from the outset of the process.*	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid. *Considering the likely impacts of the LDP on the Welsh Language is an essential element of the Sustainability Appraisal. A Welsh Language Impact Assessment will be completed as part of the LDP process.* *The DA also sets out how the new LDP will be assessed in accordance with the requirements of the Development Plans Manual (Edition 3, March 2020) through the Sustainability Appraisal with Integrated Impact Assessments including the Plan's Impact Assessment on the Welsh language.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA85	*Not sure what is being asked or whether you mean 5.10 or 5.12? We would expect the Delivery Agreement to be bilingual and applaud the policies to promote the language. There doesn't seem to be any link made however between the unique beauty of the landscape and that of the language it has nurtured over generations.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.*

		Recommendation *Note the comment. No change proposed.*

Cwestiwn 15 / *Question 15*

Cyf Sylwadau / *Comment Ref*	15. A oes gennych chi unrhyw sylwadau neu awgrymiadau eraill yn gysylltiedig â'r Cytundeb Cyflawni Drafft? / *15. Do you have any additional comments or suggestions in relation to the Draft Delivery Agreement?*	Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol / *Local Planning Authority's Response*
DA54	Diffygion i feddwl yr oedi yn ei gael allan **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd** / ***Translation of comments received:-*** *Failings considering the delay in its release*	Mae'r broses ar gyfer paratoi a chymeradwyo'r Cynllun Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth, felly mae'n rhaid paratoi' Cynllun yn unol â'r gofynion statudol. Mae Tabl 34 o Llawlyfr y Cynllun Datblygu (Rhifyn 3, Mawrth 2020) hefyd yn nodi amserlen templed y mae'n rhaid i bob LPA gadw ato. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with the statutory requirements.* *Table 34 of the Development Plan Manual (Edition 3, March 2020) also sets out a template timeframe which all LPA's must adhere to.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*

DA78	It would be super nice if you could be more concise – 45 pages that basically said very little and could probably have been done in 10.	Mae'r broses o baratoi a chymeradwyo Cynlluniau Datblygu Lleol wedi'i nodi mewn deddfwriaeth Mae'n rhaid paratoi'r Cynllun yn unol â'r gofynion statudol sydd wedi'u nodi yn y CC ac felly mae'n anodd datgrynhoi'r ddogfen. Rydym yn gwerthfawrogi y gellid symleiddio'r ddogfen er mwyn ei gwneud hi'n haws I'r cyhoedd ei deal ac felly fydd ystyriaeth ofalus yn cael ei roi i bob dogfen yn y dyfodol. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid. *The process of preparing and receiving approval of a Local Development Plan is set out in legislation, therefore the Plan is required to be prepared in accordance with the statutory Requirements all of which must be set out within the DA and therefore it is difficult to disaggregate.* *We appreciate that this document could be simplified for ease of public understanding and therefore careful consideration will be given to all future documents produced as a result.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA79	*We found the document to be thorough and comprehensive in its assessment. The authors have meticulously referenced the relevant strategy and policy context, outlined a clear timetable for consultation and implementation of identified steps, and expressed a commitment to engage with communities, including those with protected characteristics and marginalised populations. The document emphasises the importance of connections to natural spaces, environmental preservation, and the*	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*

	creation of developments that promote community well-being. *Although the shift from developing a joint LDP with Gwynedd Council is noted, the document clearly indicates an intention to consider input from neighbouring authorities and collaborate with them on development areas where collaboration is necessary.* *From a health perspective, we identify no risks in this Delivery Agreement and are supportive of the proposed actions.*	
DA85	*Who is the Delivery plan and indeed the questionnaire designed for?* *Copies of the Welsh Government's Manual for Local Development Plans should be made available in all Libraries and where documents relating to Community Inclusion are provided together with a resource list including reference to the RTPI work in this area. Details/links to be provided online.*	Nod y cytundeb cyflawni yw hysbysu sefydliadau, elusennau ac unigolion â diddordeb yn y Cynllun. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *The delivery agreement is designed to inform all organisations, charities, and individuals interested in the Plan.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*

Cwestiwn 16 ***/ Question 16***

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**16. Yn eich ban chi, ydi'r Cytundeb Cyflawni'n debygol o effeithio grwpiau o bobl â nodweddion cydraddoldeb? /** ***In your opinion, is the Delivery Agreement likely to have an impact on groups of people with equality characteristics?***	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol** ***/ Local Planning Authority's Response***
DA54	*I hope the Welsh language will be given attention*	Gan fod y CDLl yn debygol o gael effaith ar y Gymraeg mae'n elfen hanfodol o'r Gwerthusiad Cynaliadwyedd. Bydd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg yn cael ei gwblhau fel rhan o'r broses o baratoi'r CDLl. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Considering the likely impacts of the LDP on the Welsh Language is an essential element of the Sustainability Appraisal. A Welsh Language Impact Assessment will be completed as part of the LDP process.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA78	*Elderly and digitally excluded (don't know if they are 'equality' characteristics.*	Mae paragraff 5.6 o'r CC hefyd yn nodi'r math o ddulliau a ddefnyddir i gysylltu, ymgynghori a chynnwys. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Paragraph 5.6 of the DA sets out a wide range of methods proposed for contact, consultation and participation.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

DA79	*Thoughtful utilisation of this consultation process will aid in identifying and addressing the identified inequalities, as well as potentially uncovering others.*	Mae'n hanfodol bod cymunedau'n cael cyfle i gyfrannu at y gwaith o baratoi'r Cynllun Datblygu. Bydd cyfle i unrhyw sefydliad/elusen/unigolyn gysylltu â'r Tîm Polisi Cynllunio i rannu eu manylion cyswllt. Bydd y manylion yn cael eu cynnwys ar gronfa ddata cysylltiadau'r Cynllun Datblygu, ac felly byddant yn cael gwybod am y camau allweddol nesaf fel rhan o'r gwaith paratoi ac yn cael cyfle i gyfrannu. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Ensuring the input of communities in the preparation of the Development Plan is essential. Any organization, charity, or individual interested in the Plan has the opportunity to contact the Planning Policy Team with their contact details. Those details will be added to the LDP contact database, ensuring they will be notified during the key phases of Plan preparation and the opportunity(s) to provide input into the process.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA85	*If the Delivery Agreement Plan is truly 'inclusive' then it should provide an additional opportunity for people with protected equality characteristics to contribute to their community and be seen to do so*	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*

Cwestiwn 17 / *Question 17*

Cyf Sylwadau / ***Comment Ref***	**17. Yn eich barn chi, a yw'r Cytundeb Cyflawni'n debygol o gael effaith ar bobl sy'n wynebu anfantais economaidd gymdeithasol? /** ***In your opinion, is the Delivery Agreement likely to have an impact on socio-economically disadvantaged people?***	**Ymateb yr Awdurdod Cynllunio Lleol /** ***Local Planning Authority's Response***
DA54	Mae anfantais yn bodoli. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd** ***/ Translation of comments received:-*** *There is disadvantage.*	**Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA78	You need to improve communication with the 'socio-economically disadvantaged people'. Try putting leaflets through doors again. It's a fallacy that e-communication is more 'environmentally friendly'…it's not, and it's not as effective.	Mae'n hanfodol bod cymunedau'n cael cyfle i gyfrannu at y gwaith o baratoi'r Cynllun Datblygu. Bydd cyfle i unrhyw sefydliad/elusen/unigolyn gysylltu â'r Tîm Polisi Cynllunio i rannu eu manylion cyswllt. Bydd y manylion yn cael eu cynnwys ar gronfa ddata cysylltiadau'r Cynllun Datblygu, ac felly byddant yn cael gwybod am y camau allweddol nesaf fel rhan o'r gwaith paratoi ac yn cael cyfle i gyfrannu. **Argymhelliad** Nodi'r ymateb. Dim newid *Ensuring the input of communities in the preparation of the Development Plan is essential. Any organization, charity, or individual interested in the Plan has the opportunity to contact the Planning Policy Team with their contact details. Those details will be added to the LDP contact database, ensuring they will be notified during the key phases of Plan preparation and the opportunity(s) to provide input into the process.*

		Recommendation *Note the response. No change proposed.*
DA79	Thoughtful utilisation of this consultation process will aid in identifying and addressing the identified inequalities, as well as potentially uncovering others.	Rydym wedi ystyried cynhwysiant yn ofalus fel rhan o'r broses ymgynghori. Eir i'r afael â chyfleodd i liniaru unrhyw anghydraddoldeb drwy'r Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb. Bydd yr Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb yn cael ei ddiweddar drwy gydol y broses o baratoi'r Cynllun. **Argymhelliad** Nodi'r Ymateb. Dim Newid. *Careful consideration has been given to ensuing that the consultation process is inclusive. Any opportunities which may arise mitigate the inequalities identified will be addressed through the Equalities Impact Assessment. The Equalities Impact Assessment will be amended throughout the Plan preparation process.* ***Recommendation*** *Note the response. No change proposed.*
DA75	Os gwireddir y cynlluniau mawr arfaethedig sef Wylfa B a'r Porthladd Rhydd, byddant yn denu mewnlifiad aruthrol o weithwyr, a byddai hynny'n debygol o gael effaith negyddol ar sawl carfan o gymdeithas. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-*** *If the major projects such as Wylfa B and the Freeport are realised, they will attract an influx of workers, which is likely to have a negative impact on many sections of society.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation***

		Note the comment. No change proposed.
DA81	Os gwireddir y cynlluniau mawr arfaethedig sef Wylfa B a'r Porthladd Rhydd, byddant yn denu mewnlifiad aruthrol o weithwyr, a byddai hynny'n debygol o gael effaith negyddol ar sawl carfan o gymdeithas. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-*** *If the major projects such as Wylfa B and the Freeport are realised, they will attract an influx of workers, which is likely to have a negative impact on many sections of society.*	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*
DA82	Mae'r anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol mewn llawer o gymunedau yn bodoli oherwydd diffyg argaeledd tai fforddiadwy, ynghyd â phrisiau tai sydd y tu hwnt i gyrraedd canran uchel o'r boblogaeth leol. Achoswyd yr argyfwng tai presennol gan farchnad dai agored sydd heb ei rheoleiddio dros ddeugain mlynedd a mwy, gan greu cymdeithas ranedig anghynaladwy. Gall y Cynllun Cyflawni gael effaith gadarnhaol ar unigolyn a thrigolion sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol os yw'n sefydlu'r egwyddor y bydd polisïau defnydd tir a thargedau tai y Cynllun Datblygu Lleol yn cael eu seilio ar dystiolaeth o anghenion lleol a chynaladwyedd cymunedau Cymraeg eu hiaith. Byddai sefydlu'r egwyddor flaengar hon ar ddechrau proses paratoi'r Cynllun Datblygu Lleol yn gam enfawr tuag at gymdeithas decach fydd yn sicrhau cyfleoedd i bobl leol allu aros yn eu hardal ddewisol. Byddai seilio Cynllun	Nid yw'r sylwadau a dderbyniwyd yn berthnasol i'r Cytundeb Cyflawni ond byddant yn cael eu hystyried yn ystod y broses o baratoi'r CDLL. **Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid *Matters raised are beyond the scope of the DA and will be relevant to subsequent stages of the plan preparation. As such, comments are noted however do not necessitate amending the DA.* ***Recommendation*** *Note the comment. No change proposed.*

	Datblygu Lleol ar gynlluniau mawr arfaethedig Wylfa B a'r Porthladd Rhydd er enghraifft yn denu mewnlifiad aruthrol o weithwyr, a byddai hynny'n debygol o gael effaith negyddol ar sawl carfan o gymdeithas, ac yn benodol ar gymunedau Cymraeg. Mae'r un egwyddor o ddenu mewnlifiad yn sefyll os oes datblygiad o dai nad yw'n ateb gofynion lleol yr ardal neu gymuned. **Cyfieithiad o'r sylwadau a dderbyniwyd / *Translation of comments received:-*** *The socio-economic inequality in many communities exists because of a lack of availability of affordable housing, coupled with house prices that are beyond the reach of a high percentage of the local population. The current housing crisis has been caused by an open housing market that has been unregulated for more than 40 years, creating a divided and unsustainable society. The Delivery Plan could have a positive impact on individuals and residents facing socio-economic disadvantage if it establishes the principle that land use policies and housing targets within the Local Development Plan are based on evidence of local need and the sustainability of Welsh speaking communities. Establishing this progressive principle at the beginning of the process of preparing the Local Development Plan would be a major step towards a fairer society that will secure opportunities for local people to stay in their area of choice. Basing the Local Development Plan on proposed major developments such as Wylfa B and the Freeport, for example, would attract a huge influx of workers, which would probably have a detrimental effect on many social groups, and specifically Welsh speaking communities. The same principle of attracting in-migration stands if housing is developed that does not meet the local needs of the area or community.*	

DA85	*See 9 above*	**Argymhelliad** Nodi'r sylw. Dim newid ***Recommendation*** *Note the comment. No Change.*

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

ynysmon.llyw.cymru
anglesey.gov.wales

Cytundeb Cyflawni Cynllun Datblygu Lleol Ynys Môn

Drafft terfynol v1.2

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn y Gymraeg
This document is also available in Welsh.

Anglesey County Council | angleseycouncil | angleseycouncil | angleseycouncil

CYNNWYS

Rhan 1 – CYD-DESTUN

1.1 Cyflwyniad
1.2 Y sefyllfa bresennol
1.3 Paratoi'r Cytundeb Cyflawni
1.4 Profion Cadernid
1.5 Cynaliadwyedd ac Asesiadau Effaith Integredig
1.6 Gweithio ar y cyd
1.7 Cynllun Datblygu Strategol
1.8 Canllawiau Cynllunio Atodol

Rhan 2 – ADNODDAU AC AMSERLEN

2.1 Yr adnodd staff
2.2 Yr adnodd ariannol
2.3 Yr amserlen

Rhan 3 – RHEOLI RISG

3.1 Gwneud penderfyniadau
3.2 Ffactorau sy'n dylanwadu ar y broses

Rhan 4 – MONITRO AC ADOLYGU

4.1 Monitro ac adolygu yn erbyn amcanion y Cytundeb Cyflawni
4.2 Adroddiadau Monitro Blynyddol
4.3 Adolygu'r Cynllun Datblygu Lleol

Rhan 5 – CWMPAS Y CYNLLUN CYNNWYS CYMUNEDAU

5.1 Cyflwyniad
5.2 Amcanion ac egwyddorion y Cynllun Cynnwys Cymunedau
5.3 Darparwyr mewnbwn disgwyliedig
5.4 Cyfranogiad y gymuned a Rhanddeiliaid Allweddol
5.5 Dulliau Ymgysylltu, Ymgynghori a Chyfranogi
5.6 Cydbwyllgor Corfforaethol a threfniadau gweithio ar y cyd
5.7 Cynnwys Aelodau Etholedig
5.8 Cynnwys swyddogion y Cyngor
5.9 Argaeledd dogfennau ac adborth
5.10 Defnydd o'r Gymraeg ac ieithoedd eraill
5.11 Disgwyliadau cymunedau a budd-ddeiliaid allweddol
5.12 Cofrestr safleoedd posibl

DRAFT

ATODIADAU

Atodiad 1: Profion cadernid
Atodiad 2: Camau allweddol ym mhroses paratoi'r CDLl a chyfleoedd cyfranogi
Atodiad 3: Prosesau adrodd a gwneud penderfyniadau ar gyfer camau allweddol y CDLl
Atodiad 4: Risgiau posib a dulliau ymateb
Atodiad 5: Cynnwys ac Ymgynghori â'r Gymuned

DRAFT

ADRAN A – CYTUNDEB CYFLAWNI

Rhan 1 – CYD-DESTUN

1.1 Cyflwyniad

1.1.1 Mae Deddf Cynllunio a Phrynu Gorfodol 2004 yn ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru i baratoi Cynllun Datblygu Lleol (CDLl) ar gyfer eu hardaloedd. Mae'r Cytundeb Cyflawni (CC) drafft hwn wedi'i baratoi gan Gyngor Sir Ynys Môn (CSYM) i ddylanwadu a llywio'r gwaith o baratoi CDLl newydd. Yn dilyn ei fabwysiadu fe fydd y CDLl newydd yn disodli'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLl ar y Cyd, y cynllun cyfredol). Mae'r map ar y dudalen nesaf yn dangos ardal y CDLl.

1.1.2 Mae Cynllun Datblygu Lleol yn agwedd allweddol o'r system gynllunio. Pwrpas Cynllun Datblygu Lleol yw i hysbysu penderfyniadau ar gynigion datblygu yn y dyfodol ac hefyd i gyfarch anghenion a chyfleuon yr ardal. Dylai'r Cynllun Datblygu Lleol gyfrannu tuag at wireddu datblygiad cynaladwy a bod yn gyson ac egwyddorion a pholisiau cenedlaethol a rhanbarthol perthnasol. Pwrpas Cynllun Datblygu Lleol yw cynnig arweiniad ar y mathau o ddatblygiadau sy'n addas mewn gwahanol leoliadau. Mae'r ddeddfwriaeth yn egluro dylai penderfyniadau cynllunio gael eu gwneud yn unol a'r polisiau a'u cynwysir yn y Cynllun Datblygu Lleol os nad oes ystyriaethau cynllunio perthnasol eraill yn gymhwys.

1.1.3 Mae'n rhaid paratoi CC cyn y gellir symud ymlaen i'r broses ffurfiol o baratoi'r CDLl. Mae'r CC ar ei ffurf derfynol yn rhan bwysig a chyfreithiol o'r broses o lunio'r CDLl ac mae'n ffurfio cytundeb swyddogol rhwng CSYM a Llywodraeth Cymru. Yn ystod Archwiliad Cyhoeddus o'r CDLl. Fe fydd unrhyw wyriadau oddi wrth y CC na chafodd eu cytuno iddynt gan Lywodraeth Cymru yn ffurfio prawf pwysig o gadernid y CDLl. Mae cynnwys y CC, ei gydymffurfiaeth a'i ddarpariaeth yn hanfodol i fabwysiadu CDLl newydd.

1.1.4 Yn unol â rheoliadau 6, 8 a 9 o Reoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Cynlluniau Datblygu Lleol) (Cymru) 2005 (fel y'u diwygiwyd) a'r Llawlyfr Cynlluniau Datblygu, mae'r CC drafft hwn wedi'i rannu'n ddwy ran:

- Yr amserlen sydd yn gosod allan dyddiadau pendant ar gyfer y camau o baratoi'r CDLl hyd at y cyfnod Cynllun Adnau gyda dyddiadau dangosol hyd at fabwysiadau.
- Y Cynllun Cynnwys Cymunedau (CCC) a fydd yn amlinellu:
    - gyda phwy fydd y Cyngor Sir yn cysylltu wrth baratoi'r CDLl;
    - sut a phryd y gall swyddogion y Cyngor, Aelodau Etholedig, y cyhoedd, grwpiau sydd â diddordeb yn yr ardal, a datblygwyr gyfrannu at y broses gyfan; a
    - beth fydd yn digwydd i sylwadau a dderbynnir gan grwpiau o'r fath.

DRAFT

1.1.5 Mae CC hefyd yn gosod allan sut y bydd y CDLl newydd yn cael ei asesu yn unol â gofynion y Llawlyfr Cynlluniau Datblygu (Mawrth 2020) trwy’r Arfarniad Cynaladwyedd ag Asesiadau Effaith Integredig yn cynnwys Asesiad Effaith y Cynllun ar yr iaith Gymraeg. Mae diagram 1 isod yn crynhoi cyfnodau allweddol y broses o baratoi'r cynllun, ynghyd â'r ystyriaethau allweddol.

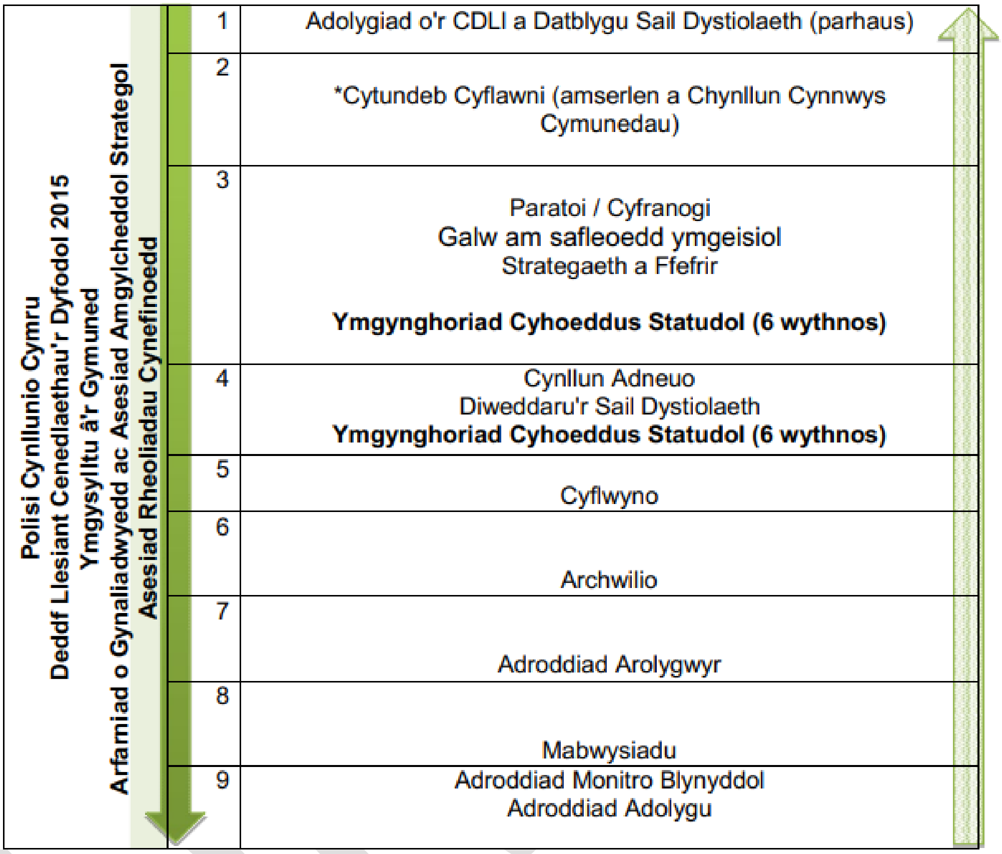

Diagram 1: Cyfnodau allweddol paratoi Cynllun Datblygu Lleol

Diagram 2: Ardal CDLl

1.2 Y sefyllfa bresennol

1.2.1 Mae Deddf Cynllunio a Phrynu Gorfodol 2004 yn datgan bod rhaid adolygu Cynllun Datblygu Lleol ar ôl cyfnod o 4 blynedd yn dilyn ei fabwysiadu. Yn dilyn adolygiad o'r fath yn 2021, daethpwyd i'r casgliad, er nad oedd unrhyw faterion sylweddol wedi'u hamlygu yn yr Adroddiadau Monitro Blynyddol, bod newidiadau cyd-destunol a materion y tu hwnt i reolaeth y CDLl ar y Cyd, yn golygu bod angen cynnal Adolygiad Cynllun Llawn. Ers i'r Adroddiad Adolygu gael ei baratoi mae penderfyniad wedi cael ei wneud gan CSYM a Chyngor Gwynedd i ddod a'r cytundeb cyd weithio i ben a pharatoi Cynlluniau Datblygu Lleol ar gyfer yr Awdurdodau Cynllunio Lleol Unigol.

1.2.2 Er ei fod yn CDLl newydd, mi fydd y Cynllun yn adeiladu ar waith y CDLl ar y Cyd presennol (lle yn berthnasol) a lle, er enghraifft mae materion, amcanion, tystiolaeth sylfaenol, polisïau neu gynigion, yn parhau i fod yn berthnasol ac yn gyfredol yn dilyn eu hail-asesu'n drylwyr, gellir parhau a hwy yn y CDLl newydd.

1.3 Paratoi'r Cytundeb Cyflawni

1.3.1 Bydd y CC drafft hwn yn destun ymgynghoriad gyda rhanddeiliaid a thrigolion allweddol. Rhoddir ystyriaeth ddyledus i bob safbwynt ac fe gaiff y CC ei ddiwygio lle ystyrir ei bod yn briodol. Ar ôl i'r Cyngor Llawn ystyried a

mabwysiadu'r CC yn ffurfiol, caiff ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru i'w gytuno. Mae'r siart llif isod yn arddangos y broses sy'n rhaid ei ddilyn wrth baratoi'r CC. Bydd yn rhaid i CSYM fonitro cynnydd y broses datblygu cynllun yn erbyn cynnwys y Cytundeb Cyflenwi a phe bai unrhyw ddiwygiad yn cael ei ystyried yn angenrheidiol, bydd y rhain yn destun yr un broses.

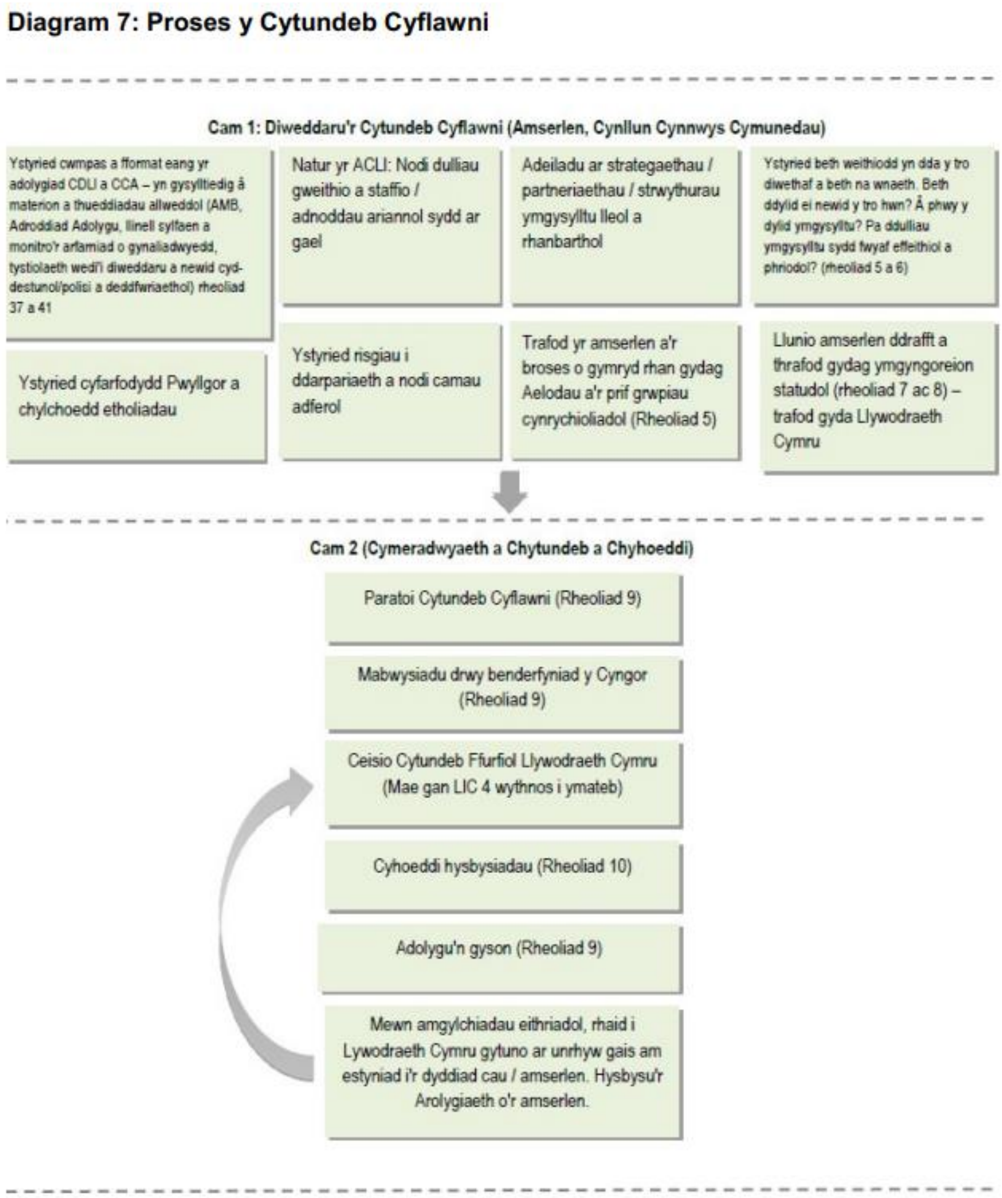

Diagram 3: Proses y Cytundeb Cyflawni

1.4 Profion Cadernid

1.4.1 Rhaid i'r CDLl basio'r prawf "cadernid" h.y. mae rhaid i CSYM sicrhau fod y Cynllun yn cael ei baratoi yn gywir ag yn bodloni'r 3 prawf cadernid fel y sefydlwyd yn Llawlyfr Cynlluniau Datblygu 3 (Mawrth 2020). Sef:

- a yw'r Cynllun yn addas? (A yw'n glir bod y CDLl yn gyson â chynlluniau eraill?)
- a yw'r Cynllun yn briodol? (A yw'r cynllun yn briodol ar gyfer yr ardal o ystyried y dystiolaeth?)
- a fydd y Cynllun yn Cyflawni? (A yw'r cynllun yn briodol ar gyfer yr ardal o ystyried y dystiolaeth?)

Bydd Arolygydd, a benodir gan Lywodraeth Cymru/Penderfyniadau Cynllunio ac Amgylchedd Cymru, yn llywyddu Archwiliad Cyhoeddus y Cynllun i bennu ei gadernid ai peidio. Ceir rhagor o wybodaeth am hyn yn **Atodiad 1** y Cytundeb hwn.

1.5 Cynaladwyedd ac Asesiadau Effeithiau Inteegredig

1.5.1 Ar gyfer y CDLl, rhaid i'r Cyngor ystyried sefydlu gwaelodlin yr Asesiad Cynaliadwyedd (AC), sy'n cynnwys gofynion yr Asesiad Amgylcheddol Strategol (AAS) ac ailystyried dilysrwydd fframwaith AC ar gyfer y CDLl ar y Cyd. Bydd rhannau o'r fframwaith AC ar gyfer y CDLl ar y Cyd cyfredol sy'n parhau'n berthnasol yn cael eu diweddaru ar gyfer y CDLl newydd.

1.5.2 Mae canllawiau cenedlaethol yn darparu y gall Arfarniad o Gynaliadwyedd Integredig (ISA) fod yn briodol i asesu effaith y CDLl ar rai materion gan gynnwys Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, effeithiau ar iechyd, effaith ar y Gymraeg ac effaith ar gydraddoldeb. Bydd adroddiad cwmpasu yn cael ei baratoi ac ymgynghorir arno yn gynnar yn y broses o baratoi'r cynllun a thrwy hynny sicrhau bod y fframwaith a ddefnyddir yn briodol.

1.5.3 Unwaith y bydd wedi'i gwmpasu, bydd yr AC/ISA yn cael ei ddefnyddio i arfarnu polisïau a chynigion a ddatblygwyd ac a gyflwynir fel rhan o'r Cynllun. Cyhoeddir adroddiadau ochr yn ochr â chamau penodol y broses o baratoi'r CDLl, a fydd yn dogfennu'r asesiad o'r camau a gymerwyd hyd at y pwynt hwnnw. Bydd yr asesiadau a wneir yn rhan o'r ymgynghoriadau ar y camau penodol (a amlinellir yn **Atodiad 2**). Bydd yr AC/ISA yn rhan annatod o'r asesiad o Safleoedd Ymgeisiol a gynhyrchir gan y broses galw am safleoedd.

1.5.4 Bydd Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd (ARhC) hefyd yn cael ei gynnal ond fel sy'n ofynnol gan y Llawlyfr Cynlluniau Datblygu, caiff ei baratoi ar wahân ac ni chaiff ei integreiddio â'r AC. Serch hynny, dylai'r AC grynhoi canfyddiadau'r ARhC fel rhan o'i asesiad o effeithiau ar fioamrywiaeth. Bydd yr ARhC yn cynorthwyo gyda pharatoi strategaeth, polisïau a dyraniadau tir y CDLl trwy nodi eu potensial i effeithio ar gynefinoedd amgylcheddol a ddynodwyd yn genedlaethol, sef Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA), Gwarchodaeth Arbennig (AGA) a safleoedd Ramsar. Os oes gan unrhyw bolisi neu ddyraniad y potensial i effeithio'n sylweddol ar safle dynodedig, bydd hyn yn gofyn am Asesiad Priodol manwl i werthuso'r effeithiau posibl a phenderfynu a ellir eu lliniaru'n briodol.

1.6 Gweithio ar y Cyd

1.6.1 Mae awdurdodau cyfagos wedi cyrraedd y camau a nodir yn y tabl isod mewn perthynas â'u Cynlluniau Datblygu Lleol:

Awdurdod	Cam
Cyngor Gwynedd	Cytundeb Cyflawni
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	Cynllun Adnau
Parc Cenedlaethol Eryri	Adolygiad o gynllun 2016-31

Tabl 1: Dilyniant cynllun datblygu mewn ACLlau cyfagos

1.6.2 Mae ymrwymiad a bwriad i gydweithio a pharhau i gydweithio lle bo'n briodol wrth baratoi'r Cynllun a sicrhau bod y Cynllun yn gydnaws â Chynlluniau'r awdurdodau hynny lle bo modd. Ymhellach, a ble fo'n briodol, fe all fod yna gyfleoedd i gynnal astudiaethau/datblygu sail tystiolaeth ar y cyd.

1.7 Cynllun Datblygu Strategol (CDS)

1.7.1 Mae hierarchaeth cynlluniau datblygu Cymru yn cynnwys system dair haen lle mae Cymru'r Dyfodol: Cynllun Cenedlaethol 2040 ar yr haen uchaf gyda Chynlluniau Datblygu Strategol yn meddiannu'r haen ganol a CDLlau yn darparu'r lefel leol, is.

1.7.2 Hyd yma, nid oes tîm rhanbarthol i symud y CDS yn ei flaen wedi ei sefydlu eto ac o ystyried y diffyg Cytundeb Cyflawni yn hyn o beth, nid oes amserlen ddiffiniedig yn amlinellu'r amserlen ar gyfer cyflawni elfen polisi rhanbarthol yr hierarchaeth. Beth bynnag am hyn, mae'n rhaid i waith ar baratoi'r CDLl barhau a thrwy hynny sicrhau bod cwmpas polisi lleol yn parhau i fod yn gyfredol ac yn berthnasol.

1.7.3 O ran cadernid a hierarchaeth, bydd y CDLl yn cael ei ddatblygu i fod mor gyson â phosibl â'r fframwaith cenedlaethol a'r cynllun datblygu strategol (unwaith y caiff ei fabwysiadu).

1.8 Canllawiau Cynllunio Atodol (CCA)

1.8.1 Pwrpas CCA ydi:

DRAFT

- cynorthwyo ymgeiswyr a'u hasiantau wrth baratoi eu cynigion cynllunio ac i'w harwain mewn trafodaethau gyda swyddogion cyn cyflwyno ceisiadau cynllunio;
- cynorthwyo swyddogion i asesu ceisiadau cynllunio a swyddogion a chynghorwyr i wneud penderfyniadau am geisiadau cynllunio; a
- helpu Arolygwyr Cynllunio i wneud penderfyniadau ar apeliadau.

Y nod cyffredinol yw gwella ansawdd datblygiad newydd a hwyluso dull cyson a thryloyw o wneud penderfyniadau.

1.8.2 Cefnogir y Cynllun presennol gan gyfres o CCA, rhai ohonynt wedi eu mabwysiadu cyn y cyfnod o gydweithio gyda Chyngor Gwynedd gyda'r gweddill yn cael eu paratoi a'u mabwysiadu ar y cyd. Rhestrir y CCA cyfredol isod.

Teitl CCA	Mabwysiadu
Sefydliadau Prydau Bwyd Poeth	1993
Canllawiau Cynllunio Atodol GC	2002
Llety Gwyliau	2007
Safonau Parcio	2008
Canllaw Dylunio ar Gyfer yr Amgylchedd Trefol a Gwledig	2008
AC/AAS Tyrbinau Ynni Gwynt ar y Tir	2013
Ynni Gwynt ar y Tir	2013
Sgrinio ARhC Tyrbin Gwynt ar y Tir	2013
Cymysgedd Tai	2018
Wylfa Newydd	2018
Llecynnau Agored mewn Datblygiadau Tai Newydd	2019
Tai Marchnad Leol	2019
Tai Fforddiadwy	2019
Ail-adeiladu Tai a Throsi yng Nghefn Gwlad	2019
Rhwymedigaethau Cynllunio	2019
Cynnal a Chreu Cymunedau Nodedig a Chynaliadwy	2019
Newid defnydd cyfleusterau a gwasanaethau cymunedol, safleoedd cyflogaeth ac unedau manwerthu	2021
Cyfleusterau a Llety i Dwristiaid	2021

Tabl 2: CCA mewn grym ar hyn o bryd

1.8.3 Fel rhan o baratoi'r CDLl bydd angen adolygu'r canllaw presennol i sicrhau eu bod yn parhau yn ddilys ac yn cefnogi'r polisïau sydd yn cael eu paratoi fel rhan o'r CDLl. Mi fydd hefyd angen rhoi ystyriaeth i'r angen i baratoi unrhyw CCA newydd i gefnogi polisïau CDLl. Os bydd angen paratoi CCA newydd bydd hyn yn cael ei nodi wrth i'r broses o baratoi'r Cynllun fynd yn ei flaen. Mi fydd unrhyw CCA newydd yn destun ymgynghoriad gyda rhanddeiliaid perthnasol.

RHAN 2 – ADNODDAU AC AMSERLEN

2.0 Cyflwyniad

DRAFT

Mae'r amserlen ar gyfer y gwahanol gamau yn y broses o baratoi CDLl, sut gaiff y broses ei reoli a gwybodaeth am yr adnoddau (staffio ac ariannol) sy'n angenrheidiol ar ei gyfer oll yn rhannau allweddol o'r CC.

2.1 Yr adnodd staff

2.1.1 Bydd CSYM yn ymrwymo'r adnoddau staffio priodol i gymryd y camau gwahanol sydd eu hangen yn y broses o baratoi'r cynllun. Cydnabyddir bod yr ymrwymiad hwn yn cael ei wneud yn ystod cyfnod ariannol heriol ac ansicr.

2.1.2 O ystyried bod y trefniadau cydweithio gyda Chyngor Gwynedd wedi dod i ben yn ddiweddar, mae Tîm Polisi newydd wedi ei greu o fewn y Swyddogaeth Gynllunio. Mae'r tîm newydd yn cynnwys y canlynol:

Teitl swydd	Nifer y swyddogion	Time allocated to LDP work
Rheolwr Polisi Cynllunio	1	75%
Arweinydd Tîm Polisi Cynllunio	1	85%
Swyddog Polisi Cynllunio	2	85%
Cynorthwyydd Polisi Cynllunio	1	90%

Tabl 3: Adnodd staffio

2.1.3 Mae grŵp swyddogion traws-wasanaeth wedi'i sefydlu i gefnogi, dylanwadu a llywio'r broses o baratoi'r cynllun. Mae'r tabl isod yn dangos yr aelodaeth gychwynnol:

Swyddog	Rôl
Prif Weithredwr	Cadeirydd y Grŵp
Dirprwy Brif Weithredwr	Dirprwy Gadeirydd
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc	Aelod
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	Aelod
Pennaeth Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	Aelod
Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	Aelod
Pennaeth Tai	Aelod
Prif Swyddog Cynllunio	Aelod
Rheolwr Polisi Cynllunio	Aelod

Tabl 4: Aelodaeth grŵp swyddogion traws-wasanaeth

2.1.4 Bydd cymorth arbenigol allanol hefyd yn cael ei ddefnyddio yn ôl yr angen i gefnogi'r tîm polisi cynllunio.

2.2 Yr adnodd ariannol

2.2.1 Cynhelir asesiad o'r adnoddau ariannol sydd eu hangen i gyflawni'r cynllun a bydd cymeradwyaeth ffurfiol i'r gyllideb yn dilyn proses gymeradwy CSYM ar gyfer mabwysiadu'r gyllideb derfynol. Mae'r angen am yr adnoddau ariannol ychwanegol wedi'i gydnabod gan CSYM ac mae £226,949 wedi'i neilltuo fel cronfa wrth gefn a glustnodwyd fel cyfraniad at y gost gyffredinol.

2.3 The timetable

2.3.1 Mae'r tabl isod yn nodi'r camau allweddol wrth baratoi'r CDLl ac mae'n nodi'r amserlen fras arfaethedig ar gyfer cwblhau'r camau hynny. Mae'r amserlen yn adlewyrchu'r adnoddau sydd ar gael ac y cyfeirir atynt uchod. Mae'n adlewyrchu'r canllawiau yn y Llawlyfr Cynlluniau Datblygu (Mawrth 2020) ac wedi'i rannu'n ddwy ran sy'n dangos y camau diffiniol a dangosol. Mae amserlen fanylach, sydd hefyd yn crynhoi'r cyfleoedd ar gyfer cynnwys y gymuned, i'w gweld yn **Atodiad 3**.

Rhif y cam	Cam	Amserlen	Cyfnodau Ymgynghoriad Allweddol
Diffiniol			
1	Cytundeb Cyflawni - Paratoi - Ymgynghori â rhanddeiliaid allweddol - Cyflwyno	Ebrill 2024 – Medi 2024	Ymgynghoriad Cyhoeddus Mehefin/Gorffennaf 2024 Cymeradwyaeth gan y Cyngor Medi 2024 Cyflwyno i Lywodraeth Cymru Hydref 2024
2	Cyn adneuo – paratoi, cynnwys ag ymgynghori - Papur Gweledigaeth ag opsiynau strategol - Galw am safleoedd Angen Papurau Cefndir Penodol	Rhagfyr 2024 – Mai 2026	Galw am safleoedd Rhagfyr 2024 am o leiaf 6 wythnos Mawrth 2025 – Ebrill 2025
3	Ymgynghoriad Cyn-adneuo Hoff Strategaeth Asesiadau Effaith AC/AAS a ARhC	Rhagfyr 2024 – Mai 2025	Rhagfyr 2025 i Ionawr 2026
4	Cynllun Adnau	Mehefin 2026 – Mai 2027	Ymgynghoriad Cyhoeddus Medi/Hydref 2026
Mynegol			
5	Cyflwyno	Mehefin 2027	amh
6	Archwiliad	11 mis o gyflwyno (targed)	Gellir fod ymgynghoriad pellach yn dilyn yr archwiliad
7	Adroddiad yr Arolygydd	Ebrill 2028	

DRAFT

8	Mabwysiadu	Mai 2028 (rhaid mabwysiadau o fewn o fewn 8 wythnos o dderbyn yr adroddiad)	amh

Tabl 5: Amserlen y broses fynegol

RHAN 3 – RHEOLI RISG

3.1 Gwneud penderfyniadau

3.1.1 Ar ol ystyried yr holl dystiolaeth cyfrifoldeb y Pwyllgor Polisi Cynllunio fydd gwneud penderfyniadau am gynnwys y dogfennau yn gynnar yn y broses o baratoi'r CDLl e.e. Cytundeb Cyflawni a'r Dogfennau Cyn-Adneuo. Bydd y Pwyllgor Polisi Cynllunio yn gwneud penderfyniadau ar sail gwybodaeth lawn o ystyriaethau am gynnwys dogfennau ar wahân i'r adegau lle mae angen awdurdod y Cyngor Llawn fel rhan o'r broses statudol (h.y. Cytundeb Cyflawni a Mabwysiadau'r Cynllun yn derfynol). Mae'r tabl yn **Atodiad 3** yn nodi rôl y gwahanol bwyllgorau.

3.2 Prosesau sy'n dylanwadu ar y broses

3.2.1 Mae'r Cyngor o'r farn fod yr amserlen a nodwyd yn realistig ac yn un y gellir ei chyflawni. Gwneir pob ymdrech i gadw at yr amserlen honno. Er hynny, nodwyd rhai materion lle mae yna risg a allai arwain at wyriad oddi wrth yr amserlen a nodwyd yn y CC yma. Ceir mwy o fanylion am y risgiau a'r camau a fwriedir eu cymryd er mwyn cwrdd/lleihau'r risgiau yma yn **Atodiad 4**.

RHAN 4 – MONITRO AC ADOLYGU

4.1 Monitro ac adolygu yn erbyn amcanion y CC

4.1.1 Bydd y Cyngor sir yn monitro ac adolygu cynnydd yn erbyn y CC trwy gydol y cynllun, er mwyn sicrhau bod pob cam unigol yn cael ei gyflawni'n unol â'r amserlen a gynigiwyd. Gall yr achosion lle gallai fod angen adolygu a newid y CC gynnwys y canlynol:

- Os yw'r broses gryn dipyn ar ei hôl hi o ran yr amserlen (3 mis neu fwy);
- Os oes angen unrhyw newidiadau sylweddol i'r Cynllun Cynnwys Cymunedau;
- Os oes newidiadau sylweddol o ran yr adnoddau sydd ar gael i CSYM;

- Os bydd deddfwriaeth, rheoliadau neu arweiniad newydd yn y DU neu Lywodraeth Cymru yn gofyn bod gweithdrefnau neu dasgau newydd yn cael eu rhoi ar waith; ac
- Os bydd unrhyw newidiadau eraill i amgylchedd yn effeithio'n faterol ar gyflwyno'r cynllun yn unol â'r CC.

4.1.2 Os bydd CSYM yn nodi angen am adolygu'r CC bydd angen trafod eilwaith gyda'r cyrff ymgynghori penodol a cheisio cytundeb gyda Llywodraeth Cymru yn unol â Rheoliadau'r CDLl.

4.2 Adroddiadau Monitro Blynyddol (AMB)

4.2.1 Mae Rheoliadau 2005 yn ei gwneud yn ofynnol i ACLl gynhyrchu a chyhoeddi ei adroddiad monitro blynyddol (AMB) ar ei wefan a'i gyflwyno i Lywodraeth Cymru ar neu cyn dyddiad penodol. Mae'r Rheoliadau'n parhau bod yn rhaid i unrhyw bolisi sydd wedi'i gynnwys mewn CDLl ac nad yw'n cael ei weithredu gael ei nodi a rhaid i'r AMB gynnwys datganiad yn nodi:

- Y rhesymau pam nad yw'r polisi yn cael ei weithredu;
- Y camau y bwriedir eu cymryd gan yr ACLl i sicrhau bod y polisi'n cael ei roi ar waith; a
- A fwriedir paratoi fersiwn ddiwygiedig o'r CDLl i ddisodli neu ddiwygio'r polisi hwnnw.

Yn ogystal, rhaid i'r AMB nodi:

- Y tir cyflenwad tai a gymerwyd o'r Astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai gyfredol; a
- Nifer (os o gwbl) yr anheddau fforddiadwy a marchnad gyffredinol ychwanegol net a adeiladwyd yn ardal yr ACLl.

Rhaid i'r gofynion olaf fod ar gyfer y cyfnod y gwneir yr adroddiad ar ei gyfer a'r cyfnod ers mabwysiadu'r ACLl am y tro cyntaf. Mae'r Llawlyfr CDLl yn nodi bod monitro yn broses barhaus ac nad yw'n dod i ben pan gaiff cynllun ei fabwysiadu. O'r herwydd, dylai monitro ac adolygu fod yn swyddogaeth barhaus sy'n sail i lunio polisïau ar sail tystiolaeth.

4.3 Adolygu'r Cynllun Datblygu Lleol

4.3.1 Yn ogystal â'r angen i gynhyrchu AMB, rhaid i'r ACLl gynnal adolygiad llawn o'i CDLl bob pedair blynedd o'r dyddiad y'i mabwysiadwyd yn wreiddiol. Yn yr un modd â'r Adroddiad Monitro Blynyddol, dylai adolygiadau o CDLlau mabwysiedig gael eu crynhoi mewn Adroddiad Adolygu a dylid adrodd ar

ganfyddiadau eu canfyddiadau i Lywodraeth Cymru. Rhaid cyhoeddi Adroddiad yr Adolygiad o fewn chwe mis i gychwyn adolygiad.

RHAN B – CYNLLUN CYNNWYS CYMUNEDAU

RHAN 5 – CWMPAS Y CYNLLUN CYNNWYS CYMUNEDAU (CCC)

5.1 Cyflwyniad

5.1.1 Mae Rheoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Cynllun Datblygu Lleol) (Cymru) 2005 (Rheoliadau CDLl) yn mynnu bod CSYM yn gweithio mewn partneriaeth â rhanddeiliaid a'r gymuned yn gynnar yn y broses o baratoi'r CDLl. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wedi cyflwyno saith nod llesiant i helpu sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithio tuag at yr un weledigaeth, o Gymru gynaliadwy ac yn pennu'r 'Pum Ffordd o Weithio', y mae angen i gyrff cyhoeddus ddangos wrth ymgymryd â'u dyletswydd datblygu gynaliadwy. Un o'r negeseuon allweddol yw "cynnwys" yn hytrach nag "ymgynghori". Mae ystyried y 5 ffordd o weithio isod yn rhan bwysig o'r system Cynlluniau Datblygu Lleol.

Hirdymor	Ystyried sut y gall y pethau a wnawn yn awr effeithio ar gymunedau a gwasanaethau yn y dyfodol
Atal	Gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu
Integreiddio	Ystyried sut mae'r amcanion llesiant yn cyfrannu at bob un o'r nodau llesiant ac yn effeithio ar amcanion eraill, neu amcanion cyrff cyhoeddus eraill
Cydweithio	Gweithio gydag eraill i gyflawni'r amcan llesiant
Cynnwys	Cynnwys pobl yn y gwaith o gyflawni'r nodau llesiant a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth cymunedau lleol

Tabl 6: Y pum ffordd o weithio

5.1.2 Un o amcanion allweddol y system Cynlluniau Datblygu ydi y dylai Cynlluniau fod yn seiliedig ar gynnwys cymunedau yn gynnar, yn effeithiol ac yn ystyrlon er mwyn deall ac ystyried amrywiaeth eang o safbwyntiau (Llawlyfr Cynlluniau Datblygu Mawrth 2020). Mae'r CC yn nodi sut, a phryd y bydd cymunedau yn cael

eu cynnwys yn y broses CDLl er mwyn rhoi'r cyfle i gymunedau helpu llunio a dylanwadau ar y cynnwys yn effeithiol.

5.1.3 Mae'r CCC yn nodi'r hyn y mae CSYM yn bwriadu ei wneud pan fo amser yn caniatáu. Os oes angen, gall y Cyngor Sir ddarparu cyfnodau ymgysylltu ychwanegol.

5.2 Amcanion ac egwyddorion y CCC

5.2.1 Pwrpas cyfranogiad cyhoeddus yw cael ystod eang o gymunedau, unigolion sydd â diddordeb a chyrff ymgynghorol penodol yn rhan o'r broses o wneud penderfyniadau am gynnwys y CDLl. Gwneir hynny trwy annog trafodaeth a rhannu gwybodaeth berthnasol. Mae CSYM o'r farn bod cynnwys cymunedau yn gynnar ym mhroses y CDLl yn hanfodol i sicrhau perchnogaeth leol a chyfreithlondeb polisïau a fydd yn pennu datblygiad yr ardal i'r dyfodol.

5.2.2 Dylai'r dull hwn leihau'r amser a gymerir i fabwysiadu'r cynllun trwy leihau nifer y gwrthwynebiadau i bolisïau yn y CDLl adnau ac felly leihau'r amser a dreulir yng nghyfnodau diweddarach y broses o baratoi'r cynllun. Cynorthwyir y broses o greu consensws trwy sefydlu a rhannu sylfaen gyffredin o wybodaeth ar gyfer y materion allweddol o ddechrau'r broses. Mae'r dull yma o weithio yn cael ei atgyfnerthu wrth ystyried arweiniad yn y Llawlyfr Cynlluniau Datblygu sydd yn gosod allan y pwysigrwydd o ymgynghori yn gynnar yn y broses o baratoi Cynllun i sicrhau fod dealltwriaeth ag ystyried amrywiaeth eang o safbwyntiau, gyda'r nod o adeiladu consensws eang ar y strategaeth ofodol, polisïau a chynigion.

5.2.3 Mi fydd yn bwysig i'r rhai sydd efo diddordeb yn y cynllun gymryd rhan ym mhob cam o'r broses, gan gynnwys y camau cychwynnol lle mae'r cyfleoedd i helpu i siapio a dylanwadu ar y cynllun. Mae CSYM yn ystyried bod y CCC yma yn gosod allan yr amgylchiadau i wneud hyn yn bosib.

5.2.4 Bydd y CCC yn darparu dealltwriaeth o'r canlynol:

- Y cyfnodau pryd y gall cymunedau fod yn rhan o'r broses ac i ba raddau;
- Yr ystod o ddulliau a'r technegau posib a ddefnyddir i sicrhau y gall cymunedau gymryd rhan yn y broses.

Mae'r tabl isod yn gosod allan amcanion ar gyfer Cyfranogiad Cymunedol.

Gallu cael gafael ar wybodaeth	Er mwyn i gymunedau a budd-ddeiliaid allu gwneud dewisiadau cywir a deall cyd-destun y CDLl, fe fydd gwybodaeth briodol yn cael ei ddarparu'n amserol, ac ar ffurf hawdd i'w gael a dealladwy.
Cymryd rhan yn fuan	Sicrhau bod cymunedau a budd-ddeiliaid yn cael pob cyfle i gymryd rhan a chyfranogi o'r cam cyntaf yn y broses o baratoi'r CDLl. Bydd CSYM yn annog cyfraniadau ar yr adegau penodol

	yn ystod gwaith paratoi'r CDLl pryd y gall syniadau ddylanwadu orau ar y broses.
Addasrwydd yr wybodaeth	Bydd yr wybodaeth a fydd ar gael yn annog ymglymiad a chyfranogiad drwy gydol y broses ac fe fydd yn addas a pherthnasol i bob grwp penodol, yn seiliedig ar ddealltwriaeth glir ac anghenion a phrofiad y cymunedau a'r budd-ddeiliaid
Adborth rheolaidd	Darparu adborth rheolaidd fel y gall y cymunedau a'r budd-ddeiliaid weld sut bydd syniadau'n datblygu neu wybod pam nad all syniadau gael eu datblygu ymhellach.
Tryloywder	Bod yn glir o'r cychwyn ynglŷn â phwy fydd yn cymryd rhan a pha bryd yn ogystal â'u rôl yn ystod pob cam.
Rhannu Gwybodaeth	Sicrhau y bydd cyfraniadau gan gymunedau yn cael eu bwydo i waith ar gynlluniau a strategaethau allweddol eraill.

Tabl 7: Amcanion cynhwysedd cymunedol

5.3 Pwy fydd disgwyl i roi mewnbwn?

5.3.1 Bydd y ffocws ar gael mewnbwn gan y canlynol:

<u>Y Cyhoedd</u>
Yr aelodau unigol sydd yn byw, gweithio neu aros yn ardal y CDLl. Mae hyn yn cynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd er enghraifft, pobl ifanc, yr henoed, Sipsiwn a Theithwyr, unigolion anabl ac unigolion sy'n dioddef oherwydd amddifadedd economaidd a chymdeithasol. Bydd gan bartneriaethau presennol rôl i chwarae i gyrraedd rhai o'r rhain. Fe fydd gan rhai o'r cyrff ymgynghori cyffredinol a gyfeirir ato isod le i chwarae hefyd.

<u>Busnesau, tirfeddianwyr, datblygwyr a'u hasiantau</u>
Bydd gan ambell gorff ymgynghori cyffredinol (gweler isod) rôl i'w chwarae i gyrraedd rhai yn y gymuned fusnes, tirfeddianwyr a datblygwyr. Fe fydd cyfle i dirfeddianwyr a darpar ddatblygwyr a'u hasiantau gyflwyno syniadau am dir a allai fod ar gael i'w ddatblygu yn fuan yn y broses drwy gofnodi gwybodaeth ar y Gofrestr o Safleoedd Posib (gweler isod).

<u>Cyrff ymgynghori penodol</u>
Sef y rhai mae'n rhaid i CSYM ymgynghori a hwy, e.e. Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, Cadw, Cynghorau Cymuned a Thref ac awdurdodau cyfagos.

<u>Cyrff ymgynghori cyffredinol</u>
Sef grwpiau & mudiadau sydd gan ddiddordeb penodol yn yr ardal, e.e. cyrff sy'n cynrychioli buddiannau gwahanol grwpiau hil neu ethnig; cyrff sy'n cynrychioli buddiannau'r rhai sy'n cynnal busnes yn ardal y CDLl; cyrff sy'n cynrychioli buddiannau'r diwylliant Cymreig yn yr ardal. Mae rhestr o gyrff ymgynghori penodol a chyffredinol i'w gweld yn **Atodiad 5.**

<u>Cronfa Ddata Cysylltiadau</u>

DRAFT

Wrth baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd cyfredol, datblygwyd cronfa ddata cysylltiadau oedd yn cynnwys nifer fawr o unigolion a sefydliadau oedd wedi dangos diddordeb yn y broses o baratoi'r Cynllun neu oedd wedi cymryd rhan mewn ymgynghoriadau a'r camau penodol o baratoi'r CDLl ar y Cyd. Mae gan unrhyw un yr hawl i ofyn i gael ei hychwanegu i'r gronfa ddata cysylltiadau ar unrhyw amser neu gael ei dynnu oddi ar y gronfa ddata. Bydd unrhyw un sydd yn cyflwyno sylwadau yn ystod unrhyw un o'r cyfnodau ymgynghori'n cael ei ychwanegu i'r gronfa ddata cysylltiadau.

5.4 Pryd fydd cymunedau a budd-ddeiliaid allweddol yn cymryd rhan yn y broses?

5.4.1 Mae'r amserlen ar gyfer paratoi'r CDLl i'w weld yn **Atodiad 2**. Mae yna wybodaeth yno hefyd am y cyfleoedd a fydd ar gael i'r cymunedau a'r budd-ddeiliaid allweddol gymryd rhan yn y broses.

5.5 Asesiad Cynaladwyedd/Asesiad Amgylcheddol Strategol (AC/AAS)

5.5.1 Bydd rhaid i bob cam o'r broses CDLl fod yn destun AC. Mae AC yn broses dechnegol ond fe roddir cyfleoedd i bobl sydd â diddordeb ynddo i gyflwyno sylwadau. Un darn o waith a fydd angen ei wneud yn fuan yn y broses yma fydd ail-ymweld â'r sail dystiolaeth sydd yn cefnogi'r AC, sydd yn paratoi gwybodaeth am nodweddion cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol yr ardal. Bydd y sail dystiolaeth yma a gwybodaeth arall yn ffurfio rhan o Adroddiad Cwmpasu. Bydd yr Adroddiad yma yn destun ymgynghoriad cyhoeddus ffurfiol.

5.6 Dulliau o Gysylltu, Ymgygnhori a Chyfranogi

5.6.1 Defnyddir sawl dull i hwyluso ymglymiad budd-ddeiliaid a chymunedau ar hyd y broses o baratoi'r CDLl. Mae'n bwysig bod y dulliau a ddefnyddir yn addas at y diben yn achos gwahanol gyfnodau paratoi'r CDLl ac ar gyfer grwpiau gwahanol. Mae'r dulliau a restrir isod yn crynhoi'r mathau o ddulliau ymgysylltu ac ymgynghori a fydd yn cael eu hystyried i'w defnyddio:

- Gwefan y Cyngor – bydd rhan benodol o'r wefan yn cael ei neilltuo ar gyfer cadw newyddion am y CDLl (https://www.ynysmon.llyw.cymru/)
- y fewnrwyd, e-fwletinau staff
- Derbynfeydd ym mhrif swyddfeydd y Cyngor yn Llangefni, llyfrgelloedd cyhoeddus
- Defnydd o ddigwyddiadau / cyfarfodydd sy'n bodoli yn barod e.e. grwpiau ieuenctid
- Cyswllt uniongyrchol (trwy lythyr / e-bost)
- Sesiynau codi ymwybyddiaeth
- Hysbysebion mewn papurau newydd lleol
- Negeseuon ar wefan y cyngor a'r cyfryngau cymdeithasol
- Cynnal gweithdai/ cyfarfodydd agored/rhithiol

5.6.2 Yn ogystal â'r uchod mae CSYM yn ymroddedig i ddefnyddio rhwydweithiau a phartneriaethau sydd eisoes yn bodoli, gan gynnwys:

- Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn
- Partneriaeth Tai Môn
- Partneriaeth Plant a Phobl Ifanc
- Partneriaethau Iechyd, Gofal a Lles
- Fforwm Môn, sy'n cynnwys cynrychiolwyr o'r Bartneriaeth Adfywio Economaidd, Partneriaeth Adfywio Ardal, Partneriaeth Trosedd ac Anhrefn, Partneriaeth Fframwaith Plant a Phobl Ifanc, Bwrdd Partneriaeth Strategaeth Iechyd, Gofal a Lles
- Fforwm Amgylchedd Môn

5.7 Grŵp Rhanddeiliaid Allweddol y CDLl

5.7.3 Bydd Grŵp Rhanddeiliaid Allweddol (GRhA) y CDLl yn cael ei sefydlu i gynorthwyo gyda pharatoi'r cynllun, a bydd yn fforwm ar gyfer trafodaethau adeiladol. Bydd y GRhA yn cynnwys croestoriad o gynrychiolwyr sydd gan ddiddordeb arwyddocaol yn nyfodol datblygu ardal y CDLl. Rhestrir aelodau posib y GRhA yn Atodiad 5 - gall y rhain newid wrth i'r gwaith o baratoi'r CDLl symud yn ei flaen. Bydd aelodau o'r GRhA yn chwarae rhan bwysig yng nghyfnodau allweddol gwaith paratoi'r cynllun. Byddant yn helpu i nodi strategaethau ac opsiynau eraill a'u hasesu wrth i'r cynllun symud yn ei flaen.

5.8 Cysylltiadau â gwaith y Cyd Bwyllgorau Corfforedig a Gwaith ar y Cyd

5.8.1 Wrth baratoi'r CDLl, mae'n bwysig bod CSYM yn gwbl ymwybodol o gynigion a datblygiadau mewn awdurdodau cyfagos a thu hwnt a allai effeithio ar ardal y CDLl. Mae'n debygol iawn y bydd gwaith yn cychwyn ar y Cynllun Datblygu Strategol yn ystod y cyfnod o baratoi'r CDLl newydd. Mi fydd yn bwysig fod CSYM yn ymwybodol o'r gwaith yma ac yn sicrhau ei fod yn rhoi mewnbwn i'r broses yma.

5.8.2 Bydd perthynas waith agos yn cael ei feithrin gydag Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, a Chynghorau Bwrdeistref Sirol Conwy a Gwynedd trwy raglen reolaidd o gyfarfodydd.

5.9 Ymglymiad Cynghorwyr

5.9.1 Bydd pob Cynghorydd yn derbyn gwybodaeth ar adegau pwysig drwy gydol y broses o baratoi'r CDLl, er enghraifft: trafodaeth ar y weledigaeth; nodau ac amcanion strategol ar gyfer y CDLl; ystyriaeth o'r strategaeth a ffafrir – sef y camau pwysig cyntaf; ac yn hwyrach pan geir trafodaethau ar faterion penodol o

DRAFT

ran safleoedd ac aneddiadau. Bydd gan y Cynghorwyr hefyd rôl bwysig oherwydd eu gwybodaeth leol i weithredu fel "hyrwyddwyr" lleol i godi ymwybyddiaeth yn eu cymunedau ac felly hwyluso'r broses o lunio'r CDLl. Bydd cyfraniadau'r Cynghorwyr yn cael eu llywodraethu gan yr angen iddynt ddilyn y Cod Ymddygiad Aelodau er mwyn atal unrhyw ddylanwadu ar rôl y Cynghorwyr o wneud argymhellion a phenderfyniadau yn y pwyllgorau perthnasol.

5.9.2 Ar adegau allweddol drwy gydol y cyfnod paratoi'r CDLl, cyflwynir adroddiadau i'r Pwyllgor Craffu, y Pwyllgor Polisi Cynllunio, y Pwyllgor Gweithredol ac i'r Cyngor Llawn (yn ôl yr angen).

5.10 Ymglymiad swyddogion y Cyngor

5.10.1 Fel y cyfeiriwyd yn flaenorol yn 2.1.3, mae grŵp o uwch swyddogion wedi'i sefydlu i gynorthwyo yn y broses o baratoi'r cynllun yn ôl y gofyn. Ar wahân i'r grŵp yma, bydd ymgynghori gyda swyddogion perthnasol o fewn CSYM yn allweddol drwy gydol y cyfnod paratoi'r CDLl. Cyfarfodydd swyddogion rheolaidd i drafod materion cyfoes e.e. bydd tai, yr economi, addysg hefyd yn darparu fforymau perthnasol i drafod materion CDLl. Rhoddir gwahoddiad hefyd i swyddogion perthnasol i roi tystiolaeth I'r Pwyllgor Polisi Cynllunio a thrafod materion perthnasol gydag aelodau'r Pwyllgor yn ôl yr angen.

5.11 Argaeledd Dogfennau ac Adborth

5.11.1 Bydd prif ddogfennau ymgynghori ar gael yn helaeth i annog a sicrhau cysylltiadau effeithiol ar hyd proses y CDLl. Byddant yn cael eu darparu i'r ymgyngoreion a'u cyhoeddi'n electronig ar wefan CSYM (www.ynysmon.llyw.cymru) a thrwy e-bost. Bydd copïau papur ar gael hefyd yn y mannau canlynol:

- Prif swyddfeydd CSYM yn Llangefni
- Canolfan Fusnes Môn, Llangefni
- Llyfrgelloedd cyhoeddus Ynys Môn

5.11.2 Bydd copïau papur ar gael i'w prynu am bris. Bydd adroddiadau a chofnodion cyfarfodydd y, Pwyllgor Polisi Cynllunio, Pwyllgor Gwaith Ynys Môn, yn ogystal ag unrhyw gyfarfodydd cyhoeddus a drefnir yn ystod y broses yn cael eu cyhoeddi'n electroneg ar wefan y Cyngor (www.ynysmon.llyw.cymru).

5.11.3 Rhoddir ystyriaeth lawn i anghenion unigolion anabl i sicrhau'r mynediad rhwydd i wybodaeth. Os derbynnir cais, bydd ymdrech yn cael ei wneud i ddarparu copïau print mawr a/neu glywedol o ddogfennau.

5.12 Defnydd o'r Gymraeg

5.12.1 Bydd paratoi'r CDLl, y cyswllt a'r ymgynghori yn cydymffurfio â Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg CSYM. Bydd pob dogfen gyhoeddus yn cael ei chyhoeddi'n ddwyieithog.

5.13 Beth fydd yn ddisgwyliedig gan y cymunedau a'r budd-ddeiliaid allweddol?

5.13.1 Er mwyn sicrhau bod pawb yn chwarae rhan lawn ar hyd proses y CDLl bydd yn bwysig iddynt ystyried y canlynol:

- Eu bod yn ymateb i ohebiaeth o fewn terfyn amser priodol, gan ddilyn unrhyw weithdrefn benodol;
- Deall nad all y CDLl ymdrin â phob dim a chodi materion y gall y CDLl ymdrin yn gyfreithlon â hwy;
- Ymrwymo i'r broses trwy fod yn bresennol, cyfrannu a helpu i greu consenswS;
- Nodi unrhyw fylchau yn yr wybodaeth a ddarparwyd / yn y sylfaen o dystiolaeth;
- Nodi a chyflwyno manylion priodol am safleoedd a gynigir yn amserol;
- Dilyn canllawiau a gweithdrefnau perthnasol;
- Rhannu/darparu gwybodaeth yn ôl y galw;
- Deall bod Adroddiad yr Arolygydd yn rhwymol ac na ellir apelio yn erbyn argymhellion yr Arolygydd; a
- Darparu manylion cyswllt fel bod CSYM yn gallu rhannu gwybodaeth a rhannu ymatebion.

5.14 Y Gofrestr o Safleoedd Posib

5.14.1 Bydd Cofrestr o Safleoedd Posib yn cael ei chreu'n gynnar yn y broses o baratoi'r CDLl. Gwahoddir awgrymiadau ar gyfer safleoedd posib i'w datblygu (e.e. ar gyfer tai, busnes, siopau) ar wefan CSYM (www.ynysmon.llyw.cymru), trwy gysylltu efo'r unigolion ar y gronfa ddata cysylltiadau. Gall unrhyw un awgrymu safle, ond disgwylir i awgrymiadau gael eu cefnogi gan wybodaeth sy'n dangos pam mae'r safle'n addas. Bydd arweiniad yn cael ei roi ynglŷn â'r math o wybodaeth a fydd ei angen ar wefan CSYM.

5.14.2 Bydd y Gofrestr ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd (ar y wefan). Wedi ystyried y safleoedd, bydd asesiad yn cael ei chyhoeddi. Bydd y Gofrestr yma'n cyflawni swyddogaeth bwysig wrth adnabod safleoedd i'w dynodi ar gyfer datblygu ac wrth drafod dewisiadau eraill. Mi fydd y galwad am safleoedd ar agor am isafswm o 6 wythnos.

DRAFT

ATODIAD 1

Profion cadernid

Gofynion Paratoi: • A yw'r gwaith o baratoi'r cynllun wedi cydymffurfio â gofynion gweithdrefnol cyfreithiol a rheoleiddiol? (Rheoliadau CDLlau, Cynllun Cynnwys Cymunedau, Rheoliadau AAS, Arfarniad o Gynaliadwyedd, ARhC ac ati?) • A yw'r cynllun yn cydymffurfio'n gyffredinol â'r FfDC a/neu'r Cynllun Datblygu Strategol? (Pan gaiff ei gyhoeddi neu ei fabwysiadu yn y drefn honno)
Prawf 1: A yw'r cynllun yn addas? (A yw'n glir bod y CDLl yn gyson â chynlluniau eraill?) **Cwestiynau** • A yw'n ystyried polisi cenedlaethol (PCC) a Chynllun Gofodol Cymru (FfDC pan gaiff ei gyhoeddi)? • A yw'n ystyried y Nodau Llesiant? • A yw'n ystyried Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru? • A yw'n ystyried y Datganiad Ardal perthnasol? • A yw'r cynllun yn cydymffurfio'n gyffredinol â'r FfDC (pan gaiff ei gyhoeddi)? • A yw'r cynllun yn cydymffurfio'n gyffredinol â'r Cynllun Datblygu Strategol perthnasol (pan gaiff ei fabwysiadu)? • A yw'n gyson â chynlluniau rhanbarthol, strategaethau a rhaglenni darparwyr cyfleustodau? • A yw'n gydnaws â chynlluniau ACLlau cyfagos? • A yw'n ystyried y Cynllun Llesiant neu Gynllun Rheoli'r Parc Cenedlaethol? • A yw'r ACLl wedi dangos ei fod wedi manteisio ar bob cyfle i gydweithio a chydweithredu ar baratoi cynlluniau a'r sail dystiolaeth?

Prawf 2: A yw'r cynllun yn briodol? (A yw'r cynllun yn addas ar gyfer yr ardal yng ngoleuni'r dystiolaeth?) **Cwestiynau** • A yw'n benodol i'r ardal leol? • A yw'n ymdrin â'r materion allweddol? • A yw'n cael ei gefnogi gan dystiolaeth gadarn, gymesur a chredadwy? • A ellir dangos y rhesymeg wrth wraidd polisïau'r cynllun? • A yw'n ceisio diwallu'r anghenion a aseswyd a chyfrannu at gyflawni datblygu cynaliadwy? • A yw'r weledigaeth a'r strategaeth yn gadarnhaol ac yn ddigon uchelgeisiol? • A yw'r dewisiadau amgen 'go iawn' wedi cael eu hystyried yn briodol? • A yw'n rhesymegol, yn rhesymol ac yn gytbwys? • A yw'n gydlynol ac yn gyson? • A yw'n glir ac a oes ganddo ffocws?
Prawf 3: A fydd y cynllun yn cyflawni (A yw'n debygol o fod yn effeithiol?) **Cwestiynau** • A fydd yn effeithiol? • A ellir ei weithredu? • A oes cefnogaeth gan y darparwyr seilwaith perthnasol yn ariannol ac o ran bodloni amserlenni perthnasol? • A fydd y datblygiad yn hyfyw? • A ellir cyflawni'r safleoedd a ddyrannwyd? • A yw'r cynllun yn ddigon hyblyg? A oes darpariaethau wrth gefn priodol? • A yw'n cael ei fonitro'n effeithiol?

DRAFT

ATODIAD 2

Camau allweddol ym mhroses paratoi'r CDLl a chyfleoedd cyfranogi

Cam 1 – Cytundeb Cyflawni

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Drafftio'r CC	Ebrill-Mai 2024	Gwasanaethau Mewnol y Cyngor	Grŵp Swyddogion Mewnol Pwyllgor Gweithredol CSYM	Ystyried y sylwadau a godwyd a diwygio'r CC drafft fel y bo'n briodol Cyhoeddi cofnodion y Pwyllgor Polisi Cynllunio	
Ymgynghoriad ar CC drafft	Mai – Mehefin 2024	• Llywodraeth Cymru • Cyrff Ymgynghori Penodol • Cyrff Ymgynghori Cyffredinol • Aelodau Etholedig • Cynghorau Cymuned a Thref • Y cyhoedd	Llythyrau a chopi o'r CC drafft i LlC a chyrff ymgynghori penodol a chyffredinol. Copïau o'r CC drafft yn swyddfeydd y Cyngor a llyfrgelloedd cyhoeddus Cyhoeddi CC drafft ar wefan y Cyngor Galluogi ymatebion ar-lein	Ystyried y sylwadau a godwyd a diwygio'r CC drafft fel y bo'n briodol Paratoi adroddiad yn amlinellu natur yr ymatebion a dderbyniwyd drwy ymgynghori, sut yr ystyriwyd y rhain a sut y diwygiwyd y CC drafft. Adroddiad trwy'r Pwyllgor	

DRAFT

			Darparu dogfen cwestiynau ymgynghori i gyfranogwyr ymateb iddi	Gwaith/Pwyllgor Polisi Cynllunio cyn adrodd i'r Cyngor Sir i'w gymeradwyo i gyflwyno CC i LIC i'w gytuno.	
Cyflwyno fersiwn terfynol diwygiedig o'r Cytundeb Cyflenwi i Lywodraeth Cymru i'w gytuno yn dilyn cymeradwyaeth y Cyngor	Medi - Hydref 2024	• Llywodraeth Cymru	Copi o'r CC drafft gyda llythyr eglurhaol	Eitem i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio	
Cyhoeddi CC fel y'i cymeradwywyd gan Lywodraeth Cymru yn dynodi dechrau ffurfiol y CDLl	Hydref – Tachwedd 2024	• Llywodraeth Cymru • Cyrff Ymgynghori Penodol • Cyrff Ymgynghori Cyffredinol • Aelodau Etholedig • Cynghorau Cymuned a Thref • Y cyhoedd	Llythyr/e-bost at ymgyngoreion/rhanddeiliaid Cyhoeddi hysbysiad a dogfen ar wefan y Cyngor Darparu copïau yn holl swyddfeydd y Cyngor a llyfrgelloedd cyhoeddus	E-bost at aelodau etholedig yn rhoi gwybod am gymeradwyaeth Llywodraeth Cymru i'r CC	

DRAFT

Cam 2 – Cyfranogiad cyn-adneuo

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Adolygu a diweddaru'r sylfaen dystiolaeth bresennol	Rhagfyr 2024 – Mai 2026	• Gwasanaethau Cygnor • Aelodau Etholedig • Ymgyngoreion Penodol • Ymgyngoreion Cyffredinol • Rhanddeiliaid eraill perthnasol	Ymgysylltu â rhanddeiliaid trwy: • Cyfnewid e-bost • Digwyddiadau cyhoeddus • Sesiynau galw heibio • Digwyddiadau rhithwir	Cyhoeddi papurau pwnc ar y wefan pan fyddant ar gael	Llunio Adroddiad Cwmpasu drafft yr AC a'i gyhoeddi ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd (ARhC)
Deall y cyd-destun presennol, y materion i'w hystyried a pharatoi gweledigaeth ac amcanion y CDLl		Gwasanaethau'r Cyngor trwy'r Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio	Cyfarfod a drefnwyd		
Galwad am safleoedd Rhagfyr 2024 (am isafswm o 6 wythnos)		Cam cyhoeddus ar gyfer yr holl randdeiliaid/tirfeddianwyr	• Rhoi cyhoeddusrwydd i'r cam hwn a gwahodd cynigion • Cyhoeddi ffurflenni i gynnig safleoedd posibl • Darparu arweiniad i ymgeiswyr ar fethodoleg asesu safle	Cyhoeddi cynigion safleoedd posibl ar wefan y Cyngor	
Ymgysylltu ag ymgyngoreion i ddatblygu consensws ar weledigaeth ac amcanion		• Gwasanaethau Cyngor • Y cyhoedd • Grwp rhanddeiliaid allweddol • Aelodau Etholedig • Ymgyngoreion Penodol • Ymgyngoreion Cyffredinol	Ymgysylltu â rhanddeiliaid trwy: • Cyfnewid e-bost • Digwyddiadau cyhoeddus • Sesiynau galw heibio • Digwyddiadau rhithwir	• Cyhoeddi adroddiad cyfranogiad ar wefan y Cyngor Cyhoeddi agendâu a chofnodion holl	

DRAFT

		• Rhanddeiliaid eraill perthnasol		gyfarfodydd pwyllgor y Cyngor ar wefan y Cyngor	
Datblygu dogfen ddrafft strategaeth a ffefrir		• Gwasanaethau Cyngor • Llywodraeth Cymru • Grwp rhanddeiliaid allweddol • Aelodau etholedig	• Cyswllt uniongyrchol gyda swyddogion • Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio • Seminarau ar gyfer Aelodau Etholedig		
Cael cymeradwyaeth y Cyngor ar gyfer strategaeth ddrafft a ffafrir ac ymgynghori'n gyhoeddus			• Pwyllgor Polisi Cynllunio • Pwyllgor Gwaith • Cyngor Llawn • Ymgynghoriad cyhoeddus		
Cyhoeddi Adroddiad Cwmpasu gwaelodlin yr AC/AAS ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus		• Y Cyhoedd • Cyrff ymgynghori penodol • Cyrff ymgynghori cyffredinol • Gwasanaethau Cyngor • Cyrff Ymgynghori Amgylcheddol	• Cyhoeddi dogfen ar wefan y Cyngor • Darparu copïau yn Swyddfeydd y Cyngor a llyfrgelloedd cyhoeddus	• Cyhoeddi sylwadau a dderbyniwyd ar wefan y Cyngor Ystyried y sylwadau a gwneud diwygiadau priodol (os yn berthnasol)	

DRAFT

Cam 3 - Ymgynghoriad Cyhoeddus ar y Strategaeth a Ffefrir

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Cyfnod ymgynghori cyhoeddus ar y Strategaeth a Ffefrir	Rhagfyr 2024 – Mai 2025	• Llywodraeth Cymru • Cyrff ymgynghori penodol a chyffredinol • Ymgynghoriad cyhoeddus gyda'r holl randdeiliaid	Ymgysylltu â rhanddeiliaid trwy: • Cyfnewid e-bost • Digwyddiadau cyhoeddus • Sesiynau galw heibio • Digwyddiadau rhithwir Bydd yr holl ddogfennau ymgynghori ar gael ar wefan y Cyngor, yn swyddfeydd y Cyngor ac mewn llyfrgelloedd cyhoeddus	• Bydd sylwadau a wneir yn cael eu cydnabod yn ysgrifenedig • Bydd sylwadau ar gael i'r cyhoedd ac yn cael eu cynnwys yn yr Adroddiad Ymgynghori	Ymgynghori ar gynigion yn yr Arfarniad o Gynaliadwyedd/Asesiad Amgylcheddol Strategol a dewisiadau eraill ochr yn ochr â'r Strategaeth a Ffefrir
Cyhoeddi Adroddiad Cynaliadwyedd drafft		• Llywodraeth Cymru • Cyrff ymgynghori penodol a chyffredinol • Ymgynghoriad cyhoeddus gyda'r holl randdeiliaid	Fel uchod		
Adolygu ac ystyried y sylwadau a wnaed		• Gwasanaethau Cyngor • Aelodau etholedig • Grŵp rhanddeiliaid allweddol	• Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio • Cyswllt gyda swyddogion unigol perthnasol	• Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio • Adolygu a lle bo angen naill ai diweddaru neu baratoi papurau pwnc newydd • Drafftio Adroddiad Ymgynghori	

DRAFT

				cychwynnol a'i gyhoeddi ar wefan y Cyngor	
Paratoi CDLl Adnau a dogfennau cysylltiedig perthnasol		• Gwasanaethau Cyngor • Aelodau Etholedig • Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio	• Pwyllgor Polisi Cynllunio • Pwyllgor Gwaith	• Cyhoeddi cofnodion Polisi Cynllunio a Phwyllgorau Gweithredol ar wefan y Cyngor	

DRAFT

Cam 4 - Ymgynghoriad Cyhoeddus ar y Cynllun Adnau

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS

Sicrhau cymeradwyaeth y Cyngor i ymgynghori'n gyhoeddus ar y Cynllun Adnau Drafft	Mehefin 2026 – Mai 2027
	
	Ymgynghoriad Cyhoeddus Medi/Hydref 2026
		Angen cymeradwyaeth y Cyngor ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus	• Ymgynghoriad Cyhoeddus trwy:
			  • E-bost
			  • Gwefan
			  • Y wasg a chyfryngau cymdeithasol
			• Cyswllt uniongyrchol â'r rhai sydd ar gronfa ddata cysylltiadau'r CDLl
			• Llythyr eglurhaol a chopi o'r CDLl Adnau (a dogfennau cysylltiedig) i Lywodraeth Cymru a chyrff ymgynghori penodol
			• Cyhoeddi CDLl Drafft ar wefan y Cyngor
			• Darparu copïau o'r CDLl Drafft a dogfennau ategol yn swyddfeydd y Cyngor a llyfrgelloedd cyhoeddus
				• Cyhoeddi cofnodion ar wefan y Cyngor	Dogfennau AC / AAS (ISA) yr ymgynghorwyd arnynt ochr yn ochr â'r CDLl Adnau am yr un cyfnod

Rhoi cyfle i wneud sylwadau ar y CDLl i'w Archwilio gan y Cyhoedd ac Adroddiad AAS/AC		• Llywodraeth Cymru • Cyrff Ymgynghori Penodol • Cyrff Ymgynghori Cyffredinol • Aelodau Etholedig • Cynghorau Cymuned a Thref • Y cyhoedd a rhanddeiliaid eraill		• Cydnabod pob sylw yn ysgrifenedig • Cyhoeddi copi o bob arsylw a wnaed fel y bo'n briodol	
Ystyried y sylwadau a wnaed		• Gwasanaethau Cyngor • Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio	• Cyswllt gyda swyddogion perthnasol • Grŵp Swyddogion/Gweithgor Polisi Cynllunio	• Cyhoeddi cofnodion y Pwyllgor ar wefan y Cyngor	

DRAFT

			• Pwyllgor Polisi Cynllunio	• Paratoi a chyhoeddi adroddiad ymgynghori • Rhoi gwybod i ymatebwyr bod adroddiad ymgynghori ar gael • Cyhoeddi papurau pwnc wedi'u diweddaru neu newydd (lle bo'n briodol) ar wefan y Cyngor	

Cam 5 - Cyflwyno'r CDLl i Lywodraeth Cymru i'w Archwilio

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Cyflwyno'r CDLl a'r holl ddogfennau ategol i Lywodraeth Cymru Dogfennau i'w cyflwyno i gynnwys: • Cynllun Adnau • AC/AAS, ARhC • CCC/CC • Adroddiad Ymgynghori • Cofrestr Safleoedd Ymgeisiol • Copi o'r sylwadau a wnaed yn briodol a dderbyniwyd adeg adneuo • Dogfennau ategol/sylfaen tystiolaeth Hysbysu'r holl randdeiliaid am gyflwyniad y CDLl	Mehefin 2027	Y rhai a gyflwynodd sylwadau a phawb arall yn hysbysu eu bod yn dymuno cael gwybod am ddatblygiad y CDLl	Cyhoeddi hysbysiad o gyflwyniad y CDLl i'w Archwilio ar wefan y Cyngor Cyhoeddi'r holl ddogfennau a gyflwynwyd i Lywodraeth Cymru ar wefan y Cyngor ac yn swyddfeydd y Cyngor a llyfrgelloedd cyhoeddus Llythyr/e-bost at y rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad ar y CDLl a phawb arall a ofynnodd iddynt gael gwybod am ddatblygiadau a chynnydd y CDLl	Amh	Adroddiad yr Arfarniad o Gynaliadwyedd/Asesiad Amgylcheddol Strategol (ISA) a gyflwynwyd yn dangos sut mae gwerthuso prosesau wedi llywio cynnwys y Cynllun.

Cam 6 – Yr Archwiliad Cyhoeddus

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Cyhoeddi hysbysiad yn hysbysu am Archwiliad Cyhoeddus	O leiaf 6 wythnos cyn cychwyn	Y rhai a gyflwynodd sylwadau a phawb arall yn hysbysu eu bod yn dymuno cael gwybod am ddatblygiad y CDLl	Llythyr/e-bost at ymgyngoreion/rhanddeiliaid Cyhoeddi manylion yn ymwneud â'r Archwiliad ar wefan y Cyngor	Gwefan i'w diweddaru gan Swyddog y Rhaglen gyda'r holl wybodaeth yn ymwneud â'r Archwiliad	
Cyfarfod Cyn-Archwiliad					
Archwiliad	11 mis o gyflwyno'r CDLl	Pawb a gyflwynodd sylwadau ac y mae eu gwrthwynebiadau yn parhau ac nad ydynt wedi'u tynnu'n ôl	Sesiynau trafod bord gron Gwrandawiadau/Gwrandawiadau ffurfiol (Bydd yr Arolygydd yn penderfynu ar y dull gorau o gyflwyno tystiolaeth lafar) Datganiadau ysgrifenedig ffurfiol	Adroddiad yr Arolygydd	
Paratoi ac ymgynghori ar y Newidiadau Materion sy'n Codi fel y bo'n briodol		Y rhai a gyflwynodd sylwadau a phawb arall yn hysbysu eu bod yn dymuno cael gwybod am ddatblygiad y CDLl	Ymgynghori â rhanddeiliaid/cyhoedd yn gyffredinol ar unrhyw newidiadau ôl-adneuo yn unol â chyfarwyddiadau a gyhoeddwyd gan yr Arolygydd.		Bydd yn rhaid asesu newidiadau materion sy'n codi ac ymgynghorir arnynt fel rhan o'r broses ymgynghori ar y newidiadau hyn

DRAFT

Cam 7 - Cyhoeddi Adroddiad Arolygydd yr Archwiliad Cyhoeddus

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Derbyn a chyhoeddi Adroddiad yr Arolygydd ar yr Archwiliad Annibynnol	Ebrill 2028	• Aelodau Etholedig • Cyrff ymgynghori penodol • Cyrff ymgynghori cyffredinol • Y cyhoedd • Pawb a ymatebodd i'r ymgynghoriad	Cyhoeddi'r Adroddiad ar wefan y Cyngor a sicrhau bod copi o'r adroddiad ar gael yn holl swyddfeydd y Cyngor ac mewn llyfrgelloedd cyhoeddus	Amh	Amh
Paratoi ymateb y Cyngor i Adroddiad yr Arolygydd		Aelodau Etholedig	Adroddiad i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio yn cynghori am unrhyw newidiadau Adroddiad i gyfarfod o'r Cyngor llawn gyda'r bwriad o fabwysiadu'r CDLl	Cofnodion cyfarfodydd y Pwyllgor Polisi Cynllunio a'r Cyngor i'w cyhoeddi ar wefan y Cyngor	

DRAFT

Cam 8 - Mabwysiadu'r CDLl

Cam	Amserlen	Y rhai sy'n cymryd rhan/Cyfranogwyr/Rhanddeiliaid	Dulliau o gyfathrebu	Mecanwaith adrodd	AC/AAS
Mabwysiadu CDLl yn ffurfiol fel y cynllun datblygu statudol ar gyfer Ynys Môn	Mai – Mehefin 2028 (o fewn 8 wythnos i dderbyn Adroddiad yr Arolygydd)	Bydd y Cyngor Llawn yn penderfynu ar fabwysiadu'r Cynllun Hysbysu pawb a ymatebodd i ymgynghoriad y CDLl	Darparu copïau o'r CDLl a'r Datganiad Mabwysiadu i Lywodraeth Cymru E-byst at y rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad Cyhoeddi holl ddogfennau'r CDLl ar wefan y Cyngor	Cyhoeddi cofnodion cyfarfod y Cyngor ar wefan y Cyngor	Amh

DRAFT

ATODIAD 3

Prosesau adrodd a gwneud penderfyniadau ar gyfer camau allweddol y CDLl

	Cytundeb Cyflawni	**Adroddiad ar ymatebion i'r ymgynghoriad**	**Opsiynau strategol, gweledigaeth gydag amcanion**	**Adroddiad ar ymatebion i'r ymgynghoriad**	**Strategaeth a ffefrir**	**Adroddiad ar ymatebion i'r ymgynghoriad**	**Cynllun adnau**	**Adroddiad ar ymatebion i'r ymgynghoriad**	**Cyflwyno ar gyfer archwiliad**	**Mabwysiadu'r Cynllun**
Fforwm										
Pwyllgor Polisi Cynllunio	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth/ Cytuno ar ymgynghoriad cyhoeddus	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth/Cyngor Llawn	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth/Cyngor Llawn	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth	Ystyried a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth	
Pwyllgor Craffu			Craffu a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth		Craffu a chyflwyno sylwadau i'r Weithrediaeth					
Pwyllgor Gwaith	Cytuno ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus	Derbyn a gwneud argymhelliad i'r Cyngor Llawn	Cytuno ar gyfer ymgynghoriad	Cytuno	Cytuno ar gyfer ymgynghoriad	Derbyn a gwneud argymhelliad i'r Cyngor Llawn	Cytuno ar gyfer ymgynghoriad	Cytuno	Derbyn a gwneud argymhelliad i'r Cyngor Llawn	
Cyngor Llawn		Cytuno fel swyddogaeth statudol				Cytuno			Cytuno	Mabwysiadu (statudol)

DRAFT

ATODIAD 4

Risgiau posib a dulliau ymateb

Risg	Effeithiau posibl	Mesurau lliniaru
1. Gofynion pellach yn deillio o ddeddfwriaeth neu ganllawiau cenedlaethol newydd	• Angen ymgymryd â rhagor o waith er mwyn diwygio'r Cynllun a'r rhaglen waith • Rhaglen yn llithro.	Monitro gwaith sy'n cael ei wneud o ran deddfwriaethau a chanllawiau newydd fel ein bod mewn sefyllfa dda i ymateb mor gynnar ac effeithiol a phosib i unrhyw newid
2. Llwyth gwaith trymach na'r disgwyl	• Rhaglen yn llithro. • Methu adrodd i bwyllgorau mewn da bryd.	• Sicrhau amserlen realistig sydd â hyblygrwydd iddo. • Sicrhau ein bod yn ystyried faint o amser a gymerir i wneud pob agwedd o'r gwaith. • Ystyried adnoddau ychwanegol.
3. Gwrthwynebiadau sylweddol gan gyrff ymgynghori	• Rhaglen yn llithro.	• Hyblygrwydd yn yr amserlen. • Sicrhau ein bod yn ymgynghori yn fuan (cyn y cyfnodau ymgynghori ffurfiol) gyda chyrff penodol.
4. Diffyg consenswS gwleidyddol	• Methu cytuno ar agweddau allweddol yn y Cynllun. • Gwrthdaro yn tanseilio'r hyn sydd yn cael ei nodi yn y Cynllun.	Ceisio datrys cymaint o wrthdaro a phosib yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Polsi Cynllunio a drwy drafod gydag Aelodau blaengar e.e. arweinyddion portffolio.
5. Methu adrodd i bwyllgor ar adeg briodol	• Rhaglen yn llithro	• Trafod anghenion y broses gyda threfnwyr rhaglen flynyddol pwyllgorau mewn da bryd

Risg	Effeithiau posibl	Mesurau lliniaru
6. Diffyg consensws rhwng gwahanol adrannau o'r Cynghorau	Methu cytuno ar agweddau allweddol yn y Cynllun.	• Sicrhau ein bod yn cyd-fynd a blaenoriaethau'r Cyngor • Sicrhau bod gweithdrefnau cyd-drafod mewnol effeithiol mewn lle o ran y Cynllun.
7. Oedi gyda chyfieithu/proses argraffu	Rhaglen yn llithro.	• Defnyddio cyfieithwyr allanol. • Rhannu'r gwaith cyfieithu i wahanol unigolion/ gwmnïoedd. • Ystyried adnoddau ychwanegol.
8. Diffyg arian ar gael drwy gydol y broses o baratoi'r Cynllun	• Methu ariannu tasgau gwaith penodol a phwysig e.e. fel rhan o'r sail tystiolaeth. • Rhaglen yn llithro.	• Monitro cyson er mwyn sicrhau fod yr arian yn cael ei ddefnyddio yn y modd mwyaf effeithiol posib.
9. Newid/Colli staff	• Colli capasiti a sgiliau. • Mwy o bwysau ar y swyddogion eraill. • Rhaglen yn llithro.	• Ystyried adnoddau ychwanegol.
10. Diffyg arbenigedd	• Safon y gwaith yn is. • Methu adnabod gwendidau a nodi awgrymiadau wrth wirio gwaith gan ymgynghorwyr. • Problemau o ran sicrhau 'cadernid' y Cynllun.	• Hyfforddi staff penodol i arbenigo mewn gwahanol feysydd. • Defnyddio ymgynghorwyr arbenigol lle dydi'r arbenigedd ddim oddi fewn y gwasanaeth

Risg	Effeithiau posibl	Mesurau lliniaru
11. Yr Arolygaeth Gynllunio methu cwrdd â'r amserlen/targedau	• Oedi o ran cynnal yr ymchwiliad ac/neu o ran derbyn yr adroddiad.	• Sicrhau cyswllt agos gyda'r Arolygaeth Gynllunio er mwyn sicrhau proses mor hawdd â phosib. Bydd hyn hefyd yn fodd o gael rhybudd cynnar ynglŷn ag unrhyw broblemau.
12. Cynllun yn methu y prawf 'cadernid'	• Ni all y Cynllun gael ei fabwysiadu heb orfod ymgymryd â gwaith sylweddol pellach.	Sicrhau bod y CDLl yn gadarn drwy sicrhau ein bod yn cydymffurfio gyda gweithdrefnau, deddfau, rheoliadau, ynghyd â'r holl brofion cadernid penodol.
13. Her gyfreithiol	• Diddymu'r CDLl (neu rannau ohono) a fabwysiadwyd. • Llwyth gwaith ychwanegol.	Sicrhau ein bod yn cydymffurfio gyda gweithdrefnau, deddfau, rheoliadau a.y.b.
14. Etholiadau	• Rhaglen yn llithro. • Aelodau newydd â barn wahanol ynglŷn â chynnwys y Cynllun – blaenoriaethau yn newid.	Sicrhau amserlen realistig sydd â hyblygrwydd iddo.
15. Problemau gyda gwaith TG. / Problemau gyda gwaith GIS	Rhaglen yn llithro.	• Sicrhau amserlen realistig sydd â hyblygrwydd iddo. • Sicrhau bod Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth y Cyngor yn ymwybodol o'r anghenion ac yn rhaglennu amser ar ein cyfer. • Prynu meddalwedd bwrpasol.

Risg	Effeithiau posibl	Mesurau lliniaru
16. Canlyniadau'r AC/AAS yn amlinellu problem(au) annisgwyl.	• Llwyth gwaith ychwanegol. • Rhaglen yn llithro.	• Sicrhau bod yr amserlen yn ddigon hyblyg i allu ymdopi gyda sefyllfa o'r fath. • Ystyried adnoddau ychwanegol.
17. Cyrff ymgynghori'n methu rhoi sylwadau mor gyflym â'r disgwyl.	Rhaglen yn llithro.	• Sicrhau bod grwpiau penodol yn cael eu hymgynghori a hwy yn fuan o fewn unrhyw gam perthnasol yn y broses. • Ceisio ymgynghori ar adegau o'r flwyddyn ble mae'r mwyafrif o bobl yn debygol o fod yn eu gwaith e.e. nid yn ystod mis Awst neu dros y Nadolig.
18. Derbyn gwybodaeth hwyr arwyddocaol.	• Rhaglen yn llithro. • Llwyth gwaith ychwanegol.	Sicrhau bod yr amserlen yn ddigon hyblyg i allu ymdopi gyda sefyllfa o'r fath.
19. Prosiectau isadeiledd mawr annisgwyl yn codi	• Rhaglen yn llithro. • Llwyth gwaith ychwanegol.	

ATODIAD 5

Cynnwys ac Ymgynghori â'r Gymuned

Mae gan y Gwasanaeth Polisi Cynllunio gronfa ddata o unigolion a sefydliadau, gan gynnwys busnesau lleol, grwpiau gwirfoddol, cyrff llywodraethol ac unigolion sydd am gymryd rhan yn y broses. Mae'r Gwasanaeth Polisi Cynllunio yn cynnig cysylltu gyda mudiadau ambarél a fyddai yn eu tro yn cysylltu gyda'u haelodau hwy. Y rhain yw'r cyrff ymgynghori cyffredinol a phenodol. Bydd y rhestr o gyrff ymgynghori cyffredinol a phenodol a adnabyddir yn esblygu'n gyson yn ystod y broses o baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol. Wedi cyhoeddi'r Cytundeb Cyflawni, gellir gweld fersiwn diweddaraf y rhestr hon ar wefan y Cyngor www.ynysmon.llyw.cymru.

Os ydych yn awyddus i gael eich ychwanegu i fas data ymgynghori'r CDLl eisiau newid eich manylion neu gael eich tynnu oddi ar y rhestr, yna cysylltwch â'r Gwasanaeth Polisi Cynllunio drwy polisicynllunio@ynysmon.llyw.cymru. Bydd pawb sydd ar y bas data yn cael eu hysbysu o'r cynnydd yn y gwaith a chyfleoedd ar gyfer cymryd rhan yn y broses drwy lythyr neu os yn bosib e-bost drwy gydol y broses o baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol.

CYRFF YMGYNGHORI CYFFREDINOL

a) Cyrff gwirfoddol ac eraill

Adra
Age Concern (Cymru)
Avonia Coaches
Canolfan Hamdden Amlwch
Llyfrgell Amlwch
Barnardo's
Cymdeithas Saethu a Chadwraeth Prydain
Butterfly Conservation Wales
Llyfrgell Biwmares
Llyfrgell Benllech
BTCV
CAB Gwynedd a De Môn
Ymgyrch Awyr Dywyll
Carraglefn Coaches
CND Cymru
Coast Guard
Croeso Menai
Cymunedau yn Gyntaf
Cymunedau yn Gyntaf - Amlwch
Cymunedau yn Gyntaf - Llangefni
Cymunedau yn Gyntaf - Maes Hyfryd
Cymunedau yn Gyntaf - Morlo
Cymunedau yn Gyntaf - Porth y Felin
Cyngor Diogelu Cymru Wledig
CTC Gwynedd a Môn
Cyfeillion y Ddaear (Môn a Gwynedd)

DRAFT

Cymdeithas Cynghorau Bro a Thref
Cymdeithas Cynghorau Bro a Thref Cymru
Cymdeithas Pysgota Cefni
Canolfan Hamdden David Hughes
Eifions Coaches
Envirowatch UK
Extinction Rebellion
Cyfeillion y Ddaear (Môn a Gwynedd)
GeoMon
Gofalwn Cymru
Goodsir Coaches
Greenpeace
Grŵp Cynefin
Gwasanaeth Ieuenctid CSYM
Gwynfor Coaches
H.A.R.T (Cymdeithas Preswylwyr)
Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi
Canolfan Hamdden Caergybi
Cadw Cymru'n Daclus
Llyfrgell Llangefni
Ymddiriedolaeth Treftadaeth Porthaethwy
Llyfrgell Porthaethwy
Cymdeithas Ddinesig Bro Porthaethwy
Mudiad y Ffermwyr Ifanc
Mudiad Ysgolion Meithrin
Môn360
Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol
National Women's Alliance Cymru
North Wales Energy Efficiency Advice Centre
K&P Coaches
Mencap Mon
OR Jones & Sons Ltd
Residents Association
Stroke Association
Cymdeithas Dai Gogledd Cymru
Gwasanaeth Prawf Gogledd Cymru
Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru
Papur Menai
PAWB (Pobol Atal Wylfa-B)
Grŵp Ymgyrchu Penhesgyn
Canolfan Hamdden Plas Arthur
Grŵp defnyddwyr rheilffyrdd a bysiau
Cymdeithas y Cerddwyr
Cymdeithas Traeth Coch
Llyfrgell Rhosneigr
RSPB
Cyngor Chwaraeon Cymru
Sustrans

DRAFT

Tanc Meddwl Cymuned Môn
The National Residential Landlords Association
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru
Fforwm Cyswllt Cynghorau Tref a Chymuned
Cymdeithas Preswylwyr Trearddur
Un Llais Cymru
Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru
Wales Pre School Play Groups Assoc
Bwrdd Croeso Cymru
Wales Pre School Play Groups Assoc
Wildscape
Tyddyn Mon
Y Glorian
Womens Institute
Y Rhwyd
Cyngor Pobl Hŷn Ynys Môn
Yr Arwydd
Ymgyrch Diogelu Cymru Wledig

b) Cyrff sy'n cynrychioli buddiannau grwpiau hiliol, ethnig neu genedlaethol amrywiol

BEN (Black Environment Network)
Chinese Woman Society Wai Kwun
Digartref Ynys Môn
Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol
Gypsy Council
Intercultural Skills Link
North Wales Chinese Society
Rhwydwaith Cydraddoldeb Hil Gogledd Cymru
Traveller Law Reform Coalition

c) Cyrff sy'n cynrychioli amrywiol grwpiau crefyddol

Clebran
CYTUN
Inter-Cultural Skills Network
Wales Orthodox Mission

d) Cyrff sy'n cynrychioli buddiannau unigolyn anabl

Abbey Road Resource Centre
Agoriad Cyf.
Cymdeithas Alzheimer
Anheddau Cyf.
ARC Cymru
Sefydliad Prydeinig y Galon
CAIS – Asiantaeth Cyffuriau ac Alcohol

Core Disability Group
Crossroads Caring for Carers
Disablement Welfare Rights
Anabledd Cymru
Comisiwn Hawliau Anabledd
Pwyllgor Cynghori ar Drafnidiaeth i Bobl Anabl
Fforwm Anableddau Taran Cyf
Jas Chanay Disablement Welfare Rights
Grŵp Dirywiad Maciwlaidd
Cymdeithas Byddar Gogledd Cymru
Cymdeithas y Deillion Gogledd Cymru RNIB Cymru
RNIB Cymru
RNIB (Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol Pobl Ddall)
TARAN Fforwm Anabledd Cyf
Y Gamfa (CCET)

e) Cyrff sy'n cynrychioli buddiannau rhai sy'n rhedeg busnes

Y Siambr Fasnach
Siambr Fasnach
Sefydliad Siartredig Adeiladu – Canolfan Gogledd Cymru
Undeb Amaethwyr Cymru
Federation of Small Business
HBF – Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi
Menter Môn
Undeb Cenedlaethol yr Amaethwyr
Undeb Cenedlaethol yr Amaethwyr - Ynys Môn

f) Cyrff sy'n cynrychioli buddiannau diwylliant Cymreig

Bwrdd yr Iaith Gymraeg
Comisiynydd y Gymraeg
Cymdeithas yr Iaith
Cyngor Cefn Gwlad
Ffederasiwn y Ffermwyr Ifanc
Fforwm Iaith Ynys Môn
Hunaniaith
Pwyllgor Treftadaeth Llaingoch
Menter Môn
Merched y Wawr
Papurau Bro
Urdd Gobaith Cymru

g) Grwpiau sy'n cynrychioli pobl hoyw, lesbiaidd a deurywiol

Stonewall

DRAFT

CYRFF YMGYNGHORI PENODOL

Cyrff y Llywodraeth

Cadw
Y Swyddfa Gartref
Y Weinyddiaeth Amddiffyn
Cyfoeth Naturiol Cymru
Network Rail
Ysgrifennydd Gwladol dros Drafnidiaeth
Ysgrifennydd Gwladol Cymru
Yr Awdurdod Glo
Adran Masnach a Diwydiant Llywodraeth y DU
Adran Drafnidiaeth Llywodraeth y DU
Llywodraeth Cymru

Awdurdodau Lleol Cyffiniol

Cyngor Gwynedd

Cynghorau Dinas / Cymuned / Tref ar Ynys Môn

Cyngor Cymuned Aberffraw
Cyngor Tref Amlwch
Cyngor Tref Biwmares
Cyngor Cymuned Bodedern
Cyngor Cymuned Bodffordd
Cyngor Cymuned Bodorgan
Cyngor Cymuned Bryngwran
Cyngor Cymuned Cwm Cadnant
Cyngor Cymuned Cylch-y-Garn
Cyngor Tref Caergybi
Cyngor Cymuned Llanbadrig
Cyngor Cymuned Llanddanielfab
Cyngor Cymuned Llanddona
Cyngor Cymuned Llanddyfnan
Cyngor Cymuned Llaneilian
Cyngor Cymuned Llannerchymedd
Cyngor Cymuned Llaneugrad
Cyngor Cymuned Llanfachraeth
Cyngor Cymuned Llanfaelog
Cyngor Cymuned Llanfaethlu
Cyngor Cymuned Llanfair Mathafarn Eithaf
Cyngor Cymuned Llanfair-yn-Neubwll
Cyngor Cymuned Llanfairpwll
Cyngor Cymuned Llanfihangelesceifiog
Cyngor Tref Llangefni

DRAFT

Cyngor Cymuned Llangoed a Phenmon
Cyngor Cymuned Llangristiolus
Cyngor Cymuned Llanidan
Cyngor Cymuned Mechell
Cyngor Tref Porthaethwy
Cyngor Cymuned Moelfre
Cyngor Cymuned Penmynydd a Star
Cyngor Cymuned Pentraeth
Cyngor Cymuned Rhoscolyn
Cyngor Cymuned Rhosybol
Cyngor Cymuned Rhosyr
Cyngor Cymuned Trearddur
Cyngor Cymuned Tref Alaw
Cyngor Cymuned Trewalchmai
Cyngor Cymuned y Fali

Darparwyr Seilwaith a Chyfathrebiadau Electronig

Avanti West Coast
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr
British Telecommunications plc
Dŵr Cymru - Welsh Water
Mobile Operators Association
Great Western Railways
National Gas Transmission
Grid Cenedlaethol
Scottish Power
SP Energy Networks a Wales and West Utilities
Traveline Cymru

Aelodaeth o Grŵp Rhanddeiliaid Allweddol

Pwyllgor Ymgynghorol ar y Cyd AHNE Môn
Swyddogion Adfywio Ardal Môn
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr
Partneriaethau Plant a Phobl Ifanc Gwynedd a Môn
Coleg Menai
Cymunedau yn Gyntaf Gwynedd a Môn
Partneriaethau Diogelwch Cymunedol Gwynedd a Môn
Cyfoeth Naturiol Cymru
Partneriaeth Adfywio Economaidd Môn
Fforwm Amgylcheddol Gwynedd a Môn
Partneriaethau Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles Gwynedd a Môn
Partneriaethau Tai Môn a Gwynedd
Y Ganolfan Byd Gwaith
Fforwm Mynediad Lleol
Medrwn Môn

DRAFT

Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru
Heddlu Gogledd Cymru
Un Llais Cymru

DRAFT

Templed ar gyfer Asesu'r Effaith ar Gydraddoldeb (yn cynnwys y Gymraeg a'r Ddyletswydd Economaidd Gymdeithasol)

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English.

Fersiwn	**Dyddiad**	**Crynodeb o'r newidiadau**
1.0	Mai 2024	

Cam 1: Cefndir	
1 - Beth sy'n cael ei asesu?	Cynllun Cyflawni'r Cynllun Datblygu Lleol newydd
2 - Ydy'r cynnig yma'n un newydd neu un sy'n bodoli eisoes?	Newydd
3 - Beth yw nodau a phwrpas y cynnig yma?	Amlinellu'r amserlen a'r Cynllun Cynnwys Cymunedau ar gyfer paratoi Cynllun Datblygu Lleol newydd yn lle Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn. Mae'r Cytundeb yn cynnwys Cynllun Cynnwys Cymunedau sy'n cadarnhau pryd y bydd y Cyngor Sir yn ymgynghori, a chyda phwy, yn ystod y gwahanol gamau'r cynllun. Bydd yn ymgynghori â sefydliadau sy'n cynrychioli'r nodweddion cydraddoldeb gwarchodedig, y Gymraeg a'r rheiny sy'n profi anfantais economaidd. Mae'r CDLl yn annog mwy o ymrwymiad gan y cyhoedd wrth greu cynllun nag oedd yn digwydd yn flaenorol. Dylai awdurdodau geisio ymgysylltu â'u cymunedau yn ystod camau cynnar creu cynlluniau ac ymgynghori â'r cyhoedd yn ystod y camau hwyrach Yn y CDLl ceir cynigion yr awdurdod cynllunio lleol ar gyfer datblygiadau'r dyfodol a'r defnydd tir yn yr ardal. Gellir ei ddefnyddio fel sail i benderfyniadau cynllunio i ddiwallu anghenion a

Cam 1: Cefndir		
	chyfleodd datblygu'r ardal. Mae'r system hon yn ffafrio datblygiadau sy'n cyd-fynd â'r CDLl oni bai bod ystyriaethau o bwys. Bydd y CDLl yn weithredol hyd nes y caiff ei ddiddymu neu ddisodli.	
4 - Pwy sydd yn gyfrifol am y cynnig sy'n cael ei asesu?	Polisi Cynllunio, Cyngor Sir Ynys Môn	
5 - Pwy yw'r swyddog arweiniol ar gyfer cynnal yr asesiad yma?	John Williams	
6 - Pwy arall sy'n cymryd rhan yn yr asesiad yma?	Aled Lewis	
7 - Oes yna gyswllt rhwng y cynnig yma a meysydd gwaith eraill? Er enghraifft, oes una unrhyw gynigion neu bolisïau eraill y dylid eu cymryd ystyriaeth wrth asesu'r effaith?	Mae'r cynnig yn nodi'r amserlen a'r Cynllun Cynnwys Cymunedau ar gyfer paratoi'r cynllun datblygu newydd. Bydd rhaid cwblhau asesiad effaith ar gyfer camau dilynol y broses pan fo hynny'n addas/angenrheidiol.	
8 - Ydi'r cynnig yn berthnasol i sut mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â dyletswydd gyffredinol y sector gyhoeddus mewn perthynas â phobl sy'n cael eu gwarchod gan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010?	Dileu gwahaniaethu ac aflonyddu	Ydi
	Hyrwyddo cyfleoedd cyfartal	Ydi
	Meithrin perthynas dda	Ydi
	Diogelu a hyrwyddo hawliau dynol	Ydi

Cam 1: Cefndir		
Fel rheol, mae unrhyw bolisi sy'n cael effaith ar bobl yn debygol o fod yn berthnasol ar draws pob grŵp a warchodir.		
9 – A yw'r cynnig yn benderfyniad strategol? Os felly, mae'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol yn berthnasol – gweler atodiad 1.	Ydi	
10 - Pwy fyddai'n cael eu heffeithio gan y cynnig/ion (yn negyddol neu'n gadarnhaol, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol)? **Os yw hwn yn gynnig strategol**, sicrhewch eich bod yn ystyried yn benodol a fydd y cynnig yn effeithio mwy ar bobl sy'n byw mewn amgylchiadau cymdeithasol ac economaidd llai ffafriol nag eraill yn yr un gymdeithas (gweler atodiad 1)	Fe all y cynnig effeithio ar holl drigolion yr Ynys gan y bydd cynigion datblygu'n cael eu cymeradwyo/gwrthod yn unol â'r polisïau sydd wedi'u cynnwys yn y CDLl. Bydd y CDLl newydd yn cynnwys polisïau strategol, er y bydd y Cynllun Datblygu Strategol arfaethedig ar gyfer Gogledd Cymru yn disodli cyd-destun strategol y Cynllun Datblygu Lleol yn y pen draw.	

Cam 2.1: Casglu Gwybodaeth – Safonau'r Gymraeg a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011	
11 - A yw'r cynnig yma'n sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â Pholisi Iaith Gymraeg y Cyngor Sir?	Ydi – bydd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg yn cael ei gwblhau i asesu effaith bosib y polisïau ar iechyd a ffyniant y Gymraeg. Yn yr un modd, bydd y CDLl newydd y cynnwys polisïau sy'n canolbwyntio ar y Gymraeg a bydd rhaid i ddatblygiadau sy'n debygol o gael effaith sylweddol ar yr iaith gwblhau asesiad o effaith y datblygiad ar y Gymraeg. Bydd gweithgareddau sydd yn ymwneud â'r cynnig yn cael eu hymgymeryd yn ddwyieithog yn unol â gofynion safonau iaith Gymraeg a pholisi iaith Gymraeg y Cyngor.
12 - Oes cyfle yma i gynnig mwy o gyfleoedd i bobl ddysgu a / neu ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd?	Mae'r Cytundeb Cyflawni yn nodi'r amserlen a'r Cynllun Cynnwys Cymunedau ar gyfer paratoi'r Cynllun Datblygu Lleol newydd yn lle'r Cynllun Datblygu Lleol cyfredol, sef Cynllun

Cam 2.1: Casglu Gwybodaeth – Safonau’r Gymraeg a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011	
	Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn. Bydd y CDLl newydd yn cynnwys polisïau a fydd yn hwyluso datblygiadau a fydd yn cefnogi’r Gymraeg.
13 – A fydd y maes gwaith hwn yn gwneud cynnig rhagweithiol i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg i ddefnyddwyr?	Bydd
14 – A fydd y cynnig hwn yn debygol o warchod a hyrwyddo’r Gymraeg o fewn y gymuned?	Bydd

I’ch helpu i ateb y cwestiynau uchod, mae’r **Canllawiau Asesu Effaith** yn rhestru cyfres o gwestiynau y dylid eu hystyried wrth edrych sut bydd cynigion yn effeithio ar yr iaith Gymraeg yn gyffredinol. Bydd y graddau mae’r cwestiynau hyn yn berthnasol yn dibynnu ar y cynnig dan sylw.

Fodd bynnag:

- Os ydych yn edrych ar sut fyddai bolisïau, strategaethau neu ganllawiau allweddol y Cyngor yn effeithio ar y Gymraeg; neu
- Os ydi’ch ymateb cychwynnol i’r cwestiynau uchod yn codi unrhyw bryderon neu dystiolaeth i awgrymu y byddai’r cynnig yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg, neu’n cael effaith andwyol ar gyfleoedd i ddefnyddio’r Gymraeg;

dylid cwblhau asesiad mwy cynhwysfawr o’r effaith ar y Gymraeg. Mae ffurflen ar wahân ar gael ar MonITor. Mae **dogfen gyngor arferion da Comisiynydd y Gymraeg** hefyd ar gael ar MonITor i’ch cynorthwyo**.**

Cam 2.2: Casglu Gwybodaeth – Deddf Hawliau Dynol 1998	
15 - Oes yna unrhyw faterion sydd angen ystyriaeth o ran Hawliau Dynol? Os oes, beth yw’r materion yma? Er enghraifft, a fyddai’r cynnig yn arwain at fethu a diogelu’r hawl i breifatrwydd?	Nac oes. Bydd cyfranogiad cyhoeddus yn rhan bwysig o’r broses o ddatblygu’r CDLl. Byddwn yn ymgynghori â’r cyhoedd yn ystod pob cam er mwyn hyrwyddo cynwysoldeb.

Cam 2.3: Casglu Gwybodaeth – Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015		
	Cymru lewyrchus	**Ydi**

16 – Ydi'r cynnig yn cyflawni unrhyw rai o'r saith nod llesiant cenedlaethol a amlinellir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015? (Mae disgrifiadau o'r nodau llesiant wedi'u rhestru yn Atodiad 3)	Cymru gydnerth	**Ydi**
	Cymru iachach	**Ydi**
	Cymru sy'n fwy cyfartal	**Ydi**
	Cymru o gymunedau cydlynus	**Ydi**
	Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu	**Ydi**
	Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang	**Ydi**

Cam 2.4: Casglu Gwybodaeth – Ymgysylltu / Ymgynghori / Tystiolaeth / Llenwi'r bwlch mewn gwybodaeth Cyfeiriwch at y rhestr wirio cyn-ymgynghori a chyn-ymgysylltu, sydd ar gael ar MonITor	
17 - Beth sydd wedi cael ei wneud hyd yn hyn o ran cyfranogiad ac ymgynghoriad mewn perthynas â'r cynnig yma?	Fel cam cychwynnol yn y broses o baratoi'r CDLL newydd a chan mai pwrpas y Cytundeb Cyflawni yw gosod amserlen realistig ar gyfer paratoi a mabwysiadu CDLl ac amlinellu sut y byddwn yn cysylltu â chymunedau a rhanddeiliaid eraill, rydym o'r farn nad oes fawr o bwrpas ymgysylltu cyn ymgynghori ar y drafft gan na fyddai hynny'n mynd i'r afael â chynnwys y CDLl terfynol. Bydd ymgynghoriadau'n fwy beirniadol yn ystod camau diweddarach y broses. Fodd bynnag, mae camau wedi eu cymryd i adnabod rhanddeiliaid perthnasol y byddem yn cysylltu â hwy.
18 – Ydych chi wedi defnyddio unrhyw wybodaeth arall fel rhan o'ch asesiad? Rhestrwch unrhyw adroddiadau, gwefannau, dolenni a ddefnyddiwyd ayb yma a nodwch y dystiolaeth berthnasol yn y tabl yng ngham 3	• Llawlyfr Cynlluniau Datblygu 2020: https://www.gov.wales/development-plans-manual-edition-3-march-2020 • Gwybodaeth a gedwir gan y Cyngor
19 - Oes yna unrhyw fylchau yn y wybodaeth a gasglwyd hyd yma? Os oes, sut fydd y rhain yn cael sylw?	Pwrpas yr ymgynghoriad yw cael barn y cyhoedd a rhanddeiliaid penodol ar gynnwys y ddogfen.

Cam 3: Ystyried yr effaith debygol ac adnabod camau lliniaru

20 – Nodwch isod unrhyw effaith debygol o safbwynt cydraddoldeb ar y grwpiau unigol, ynghyd ag adnabod pa gamau gellir eu cymryd i leihau neu wella'r effeithiau yma. *Er mwyn penderfynu natur yr effaith debygol, dewiswch un o'r canlynol os gwelwch yn dda – **Negyddol / Cadarnhaol / Dim effaith**

Y grŵp a warchodir	***Yr effaith debygol**	**Manylion am yr effaith** (yn cynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau)	**Camau i liniaru'r effaith negyddol**
Oed	Positif	Bydd dogfennau ar gael ar-lein. Bydd copïau papur, mewn print bras ac mewn ffurf amgen ar gael. Bydd copïau ar gael yn llyfrgelloedd Ynys Môn ac ym mhrif swyddfeydd y Cyngor.	Yn ystod camau dilynol y broses o baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol, os ydi'r gwasanaeth yn sylwi nad yw grwpiau sy'n cynrychioli nodweddion gwarchodedig penodol wedi cymryd rhan bydd yn ystyried a oes angen ymgynghori mewn modd gwahanol yn ystod ymgynghoriadau dilynol.
Anabledd	Dim	Bydd dogfennau ar gael ar-lein. Bydd copïau papur, mewn print bras ac mewn ffurf amgen ar gael. Bydd copïau ar gael yn llyfrgelloedd Ynys Môn ac ym mhrif swyddfeydd y Cyngor.	Yn ystod camau dilynol y broses o baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol, os ydi'r gwasanaeth yn sylwi nad yw grwpiau sy'n cynrychioli nodweddion gwarchodedig penodol wedi cymryd rhan bydd yn ystyried a oes angen ymgynghori mewn modd gwahanol yn ystod ymgynghoriadaudilynol.
Rhyw	Dim effaith	Amh.	Amh.
Ailbennu rhywedd	Dim effaith	Amh.	Amh.
Beichiogrwydd a Mamolaeth	Dim effaith		
Hil / Ethnigrwydd / Cenedligrwydd	Dim effaith	Amh.	Amh.
Crefydd neu gred	Dim effaith	Amh.	Amh.
Cyfeiriadedd rhywiol	Dim effaith	Amh.	Amh.

Y grŵp a warchodir	***Yr effaith debygol**	**Manylion am yr effaith** (yn cynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau)	**Camau i liniaru'r effaith negyddol**
Priodas neu bartneriaeth sifil	Dim effaith	Amh.	Amh.
Y Gymraeg	Positif	Bydd y Cytundeb Cyflawni ar gael yn ddwyieithog.	Amh.
Hawliau dynol	Positif	Bydd cyfranogiad cyhoeddus yn rhan bwysig o'r broses o ddatblygu'r CDLl. Bydd ymgynghoriadau cyhoeddus y cael eu cynnal yn ystod y gwahanol gamau i hyrwyddo cynhwysiant.	Amh.
Unrhyw fater arall perthnasol	Nac oes	Amh.	Amh.
Mae cyswllt clir rhwng materion cydraddoldeb ac economaidd-gymdeithasol. Fe all grwpiau gwarchodedig ddioddef gwahaniaethu oherwydd anfantais economaidd-gymdeithasol. Os daw unrhyw faterion i'r amlwg wrth asesu materion anstrategol, byddwn yn rhoi sylw dyledus iddynt ac yn eu cofnodi o dan y grŵp a warchodir perthnasol, neu 'unrhyw fater arall perthnasol' uchod.			

Cwblhewch yr adran hon os yw'r cynnig yn fater strategol (atodiad 1)			
Y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol	**Effaith debygol**	**Manylion am yr effaith (yn cynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau**	**Camau i liniaru'r effaith negyddol**
A yw'r cynnig yn debygol o achosi anghydraddoldeb yn deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol?	Methu â chael mynediad at ddogfennau ymgynghori	Mae'n bosib na fydd rhai grwpiau'n gallu cael mynediad at y dogfennau ymgynghori oherwydd anfantais economaidd-gymdeithasol.	Bydd copïau papur ar gael mewn llyfrgelloedd ac yn swyddfeydd y Cyngor ar gyfer pobl sydd wedi'u hallgau'n ddigidol.

Cam 4 – Canlyniad yr asesiad

Mae pedwar canlyniad posib – cadwch y rhain mewn cod wrth gwblhau'r rhan nesaf:

- **Dim newid sylweddol –** Mae'r asesiad yn nodi bod y cynnig yn gadarn; mae'r cynnig yn annhebygol o wahaniaethu neu gael effaith andwyol. Manteisiwyd ar bob cyfle i hyrwyddo cydraddoldeb.
- **Addasu'r cynnig -** Mae'r asesiad yn nodi bod problemau posib neu gyfleoedd wedi'u colli. Dylid addasu'r cynnig i gael gwared ar unrhyw rwystrau neu i hyrwyddo cydraddoldeb yn well.
- **Parhau â'r cynnig -** Mae'r asesiad yn nodi effaith andwyol bosibl neu cyfleodd a gollwyd i hyrwyddo cydraddoldeb. Nodwch yn glir pam y gellir cyfiawnhau parhau â'r cynnig. Rhaid cynnwys y cyfiawnhad yn yr asesiad a rhaid iddo fod yn unol â'r ddyletswydd i roi sylw dyledus. Ar gyfer y cynigion perthnasol pwysig, bydd rhaid darparu rhesymau pendant.
- **Atal a dileu'r cynnig** – Mae'r cynnig yn dangos gwahaniaethu gwirioneddol neu debygol. Rhaid ei atal a'i ddileu neu ei newid. (Mae'r Cod Ymarfer a'r Canllawiau ar ddyletswyddau'r sector cyhoeddus sydd ar gael ar wefan y Comisiynydd yn darparu gwybodaeth ynglŷn â'r hyn a ystyrir yn wahaniaethu anghyfreithlon.)

Cam 4: Canlyniad yr asesiad	
21 - Nodwch y prif effeithiau sydd wedi cael eu hadnabod a sut y bwriedir lliniaru'r effeithiau negyddol o ran cydraddoldeb, y Gymraeg ac, os yn berthnasol, anfantais economaidd gymdeithasol (sef crynodeb o'r tabl uchod yng ngham 3).	Nid oes unrhyw effeithiau negyddol wedi cael eu nodi yn ystod y cam yma. Bydd yn bwysig asesu'r CDLl yn ystod y gwahanol gamau fel rhan o'r broses.
22 - Disgrifiwch unrhyw weithredu a wnaed neu a fwriedir i wneud y mwyaf o'r cyfle i hyrwyddo cydraddoldeb a'r Gymraeg, nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (cynaliadwyedd) ac, os yn berthnasol, sicrhau canlyniadau gwell ar gyfer y rheiny sy'n wynebu anfantais economaidd.	Hyd yma, rydym wedi gwneud cymaint â phosib i hyrwyddo cydraddoldeb a'r Gymraeg. Bydd yr ymgynghoriad yn sicrhau bod modd i bob rhan o'r gymuned gyfrannu at benderfyniad y Cyngor.
23 – A oes yna unrhyw agweddau o'r cynnig yn mynd yn groes i amcanion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015?	Nac oes. Ystyriwyd Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wrth gynhyrchu'r Cytundeb Cyflawni.
24 – A oes angen ail-ystyried y cynnig neu ystyried beth y gellir ei wneud yn wahanol o ganlyniad i gynnal yr asesiad yma?	Nac oes

Cam 4: Canlyniad yr asesiad	
(Gallai tystiolaeth o effaith negyddol wneud y cynnig yn anghyfreithlon. Os ydych chi wedi adnabod effaith negyddol, dylid ystyried a ddylid bwrw 'mlaen â'r cynnig ar yr adeg hon).	
25 – A oes strategaeth ar gyfer delio ag unrhyw effeithiau negyddol nad ydynt yn anghyfreithlon ond na ellir eu hosgoi ac na'u lliniaru?	Ni nodwyd unrhyw effeithiau negyddol.
26 - A fydd y cynnig yn cael ei fabwysiadu / anfon ymlaen am gymeradwyaeth? Pwy fydd yn gwneud y penderfyniad?	Yn dilyn yr ymgynghoriad cyhoeddus, byddwn yn ystyried y sylwadau, ac yn diwygio'r Cytundeb Cyflawni'n unol â hynny. Yna, byddwn yn cyflwyno'r ddogfen i'w chymeradwyo gan y Cyngor, cyn symud ymlaen i'r cam nesaf yn y broses.
27 - Oes yna drefniadau monitro mewn lle? Beth yw'r trefniadau hynny?	Byddwn yn cwblhau Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb yn ystod bob cam.

Cam 5: Cynllun Gweithredu

Rhowch fanylion yma am unrhyw weithrediadau sydd wedi'u cynllunio yn dilyn cwblhau'r asesiad. Dylid cynnwys unrhyw newidiadau a wnaed i leihau neu ddileu effaith negyddol tebygol neu wirioneddol, ynghyd ag unrhyw drefniadau i gasglu data neu wneud gwaith ymchwil pellach.

Cyf	Camau gweithredu arfaethedig	Swyddog Arweiniol	Amserlen
	Coladu'r sylwadau a barn a gesglir yn ystod yr ymgynghoriad hwn a chreu un adroddiad cynhwysfawr.		

Atodiad 1 - Cymru sy'n Fwy Cyfartal - Y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol
(Dyddiad dod i rym: 31 Mawrth 2021)

Beth yw'r Ddyletswydd?

Nod cyffredinol y ddyletswydd yw sicrhau gwell canlyniadau i'r rheini sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol. Wrth wneud penderfyniadau strategol, megis penderfynu ar flaenoriaethau a gosod amcanion, bydd gofyn i gyrff cyhoeddus roi ystyriaeth i leihau anghydraddoldebau mewn canlyniadau sy'n deillio o anawsterau economaidd-gymdeithasol.

Pwy sy'n debygol o brofi anfantais economaidd-gymdeithasol?

Gall anfantais economaidd-gymdeithasol fod yn anghymesur mewn cymunedau buddiant a hefyd mewn cymunedau lle, gan arwain at fwy o anghydraddoldeb o ran canlyniadau, ac mae croestoriadedd yn gallu dwysáu hynny.

Cymunedau buddiant – grwpiau â phrofiad cyffredin, ee digartrefedd; neu bobl sy'n rhannu hunaniaeth, ee unig rieni, gofalwyr. Hefyd, pobl sy'n rhannu un neu fwy o'r nodweddion gwarchodedig a restrir yn Neddf Cydraddoldeb 2010.

Cymunedau lle –pobl sydd â chysylltiad â'i gilydd oherwydd y lle y maent yn byw, yn gweithio, yn ymweld ag ef neu'n treulio cryn dipyn o'u hamser ynddo mewn ffyrdd eraill

Croestoriadedd – yn ei hanfod, mae'n ymwneud â deall sut y mae nodweddion fel rhywedd, hil neu ddosbarth yn gallu rhyngweithio ac arwain at brofiad ac anfantais unigryw mewn sefyllfa benodol a hefyd, yn aml, at sawl profiad neu anfantais o'r fath. Ni ellir, ac ni ddylid deall mathau penodol o wahaniaethu ar wahân i'w gilydd. Mae mabwysiadu agwedd wirioneddol groestoriadol yn sicrhau nad yw hynny'n digwydd

Pryd fydd y Ddyletswydd yn berthnasol?

Wrth wneud **penderfyniadau strategol**. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu enghreifftiau o benderfyniadau strategol y gall cyrff cyhoeddus eu gwneud (nid rhestr gynhwysfawr):

- Cyfarwyddeb a bwriad strategol
- Strategaethau a ddatblygir gan Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus sy'n effeithio ar swyddogaethau'r corff cyhoeddus
- Cynlluniau tymor canolig i hir (er enghraifft, cynlluniau corfforaethol, cynlluniau datblygu, cynlluniau cyflenwi gwasanaethau a chynlluniau gwella)
- Gosod amcanion (er enghraifft, amcanion llesiant, amcanion cydraddoldeb, strategaeth iaith Gymraeg)
- Newid a datblygu gwasanaethau cyhoeddus
- Cynllunio ariannol strategol
- Penderfyniadau caffael a chomisiynu mawr
- Datblygu polisïau strategol

Mae rhagor o wybodaeth ar gael yn y canllaw corfforaethol ar asesu'r effaith ar gydraddoldeb.

Atodiad 2 – Hawliau Dynol

Hawliau a rhyddid i bob unigolyn yw hawliau dynol, ni waeth beth yw eu cenedligrwydd nag eu dinasyddiaeth. Mae yna 16 o hawliau sylfaenol yn y Ddeddf Hawliau Dynol - i gyd wedi'u cymryd o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. At bwrpas y Ddeddf, fe gyfeirir atynt fel 'Hawliau'r Confensiwn'. Fe'u rhestrir isod:

(Cyflwyniad yw Erthygl 1 – nid yw wedi'i ymgorffori yn y Ddeddf Hawliau Dynol)
Erthygl 2: Yr hawl i fywyd
Erthygl 3: Gwahardd artaith
Erthygl 4: Gwahardd caethwasiaeth a llafur gorfodol
Erthygl 5: Yr hawl i ryddid a diogelwch
Erthygl 6: Yr hawl i dreial teg
Erthygl 7: Dim cosb heb gyfraith
Erthygl 8: Hawl i barch at fywyd preifat a theuluol
Erthygl 9: Rhyddid meddwl, cydwybod a chrefydd
Erthygl 10: Rhyddid mynegiant
Erthygl 11: Rhyddid cymdeithasiad ac ymgynnull
Erthygl 12: Yr hawl i briodi
Erthygl 14: Gwahardd gwahaniaethu
Erthygl 1 o Brotocol 1: Diogelu eiddo
Erthygl 2 o Brotocol 1: Hawl i gael addysg
Erthygl 3 o Brotocol 1: Hawl i etholiadau rhydd
Erthygl 1 o Brotocol 13: Diddymu'r gosb eithaf

This page is intentionally left blank